

CI

అ భ్యు ద య

అ భ్యు ద య ర చ యి త ల
 ఐ ద వ మ హా స భా సంచి క
 1955 జూలై 30, 31 విజయవాడ

అ భ్యు ద య ర చ యి త ల సంఘం,
 విజయవాడ.

B

వెలి:

రూ పా యి న్న ర

స్వతంత్ర ఆర్థ్ ప్రాంతం,
విజయవాడ-2.

ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షోపన్యాసం

ఉప్పల లక్ష్మణరావు

మిత్రులారా !

మా ఆహ్వానాన్ని అంగీకరించి యీ సభకు మీరందరు దయచేసినందుకు ఆహ్వాన సంఘం తరఫున మీకిందగకూ నా కృత్య తాభివందనాల. ఈ సభకు ఇతమంది విద్వాంసులు, రచయితలు, కళాకారులు సాహితీపరులు, శిష్టులు దయచేశారంటే అభ్యుదయ రచయితల సంఘాన్ని పునర్జీవింపజేయడమనే విషయం ఎంతప్రాముఖ్యమైందో నేను వేరే చెప్పనవసరంలేదు. అభ్యుదయ రచయితల సంఘం 1948 లో స్థాపించబడింది. అంతకుముందే ఆంధ్రవాఙ్మయ రంగంలో అనేక సాహిత్య సంస్థలు అందులో ముఖ్యంగా సాహితీ సమితి, నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు అమూల్యమైన కృషి చేసి మన సాహిత్యంగా గొప్ప మార్పును తీసుకొచ్చాయి. అప్పటిసాహితీ సంస్థ లన్నింటికంటే పిన్నదైనప్పటికీ అభ్యుదయ రచయితల సంఘం పేర్కొన గాంచిన ఇతర సంస్థలతో పాటు శక్తివంచనలేక సాహిత్య సేవ చేసింది. పుట్టినది మొదలు అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఒక విశిష్ట ఆదర్శాన్ని ముందుంచుకుని పనిచేసింది. ముసాయిదా ప్రణాళికలో వివరించినట్లు అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఆంధ్ర చరిత్రలో నవయుగ కైతాళికులైన కందుకూరి, గురజాడ, గిడుగు

మొదలగు వారి ఉత్తమ సంప్రదాయం అనుసరించి సాంఘిక శ్రేయస్సు సాహిత్యం యొక్క ప్రధాన లక్ష్యమని గుర్తించి సజీవమైన సాహిత్యసృష్టికి కృషి చేసింది. ప్రాచీన అనునాతన సాహిత్యాన్ని ఉత్తమ లక్షణాలను స్వీకరించి, ఆంధ్ర సాహిత్యంలో ఒక నూతన రచనా సంప్రదాయమును పాదుకొల్పింది. దేశసాహిత్య రీతులను పునరుద్ధరించడానికి సమకాలిక జీవితాన్ని ఆయా రూపాల్లో చిత్రించి, ప్రచారంచేసి, ఆంధ్రప్రజల ఆదరాభిమానాలను పొందగల్గింది. సాంఘిక జీవితానికి దూరమైన సాహిత్య ధోరణులను విడనాడి ప్రజల జీవిత సమస్యలను కావ్యవస్తువులుగా గ్రహించి ప్రగతి శక్తులకు చేదోడు వాదోడుగా నిలిచి, తెలుగుజాతికి మెరుగు చూపింది.

కాని కారణాంతరాలచే 1948 సం॥ నుంచి అభ్యుదయ రచయితల సంఘం సాహిత్య రంగంలో ఒక నిర్మాణ యుతమైన సంస్థగా పనిచేయలేక పోయింది. ఆ కారణాలేవో వివరించడం ఇక్కడ అప్రస్తుతం. మన ఆంధ్ర వాఙ్మయం యీనాడు ఎటువంటి సంస్కృతిలో వుందో మనం తెలుసుకుంటే అభ్యుదయ రచయితల సూహాన్ని పునరుద్ధరించడం

ఎంత ఆవశ్యకమో అభ్యుదయ రచన ఎంత ఆవశ్యమో మనకి తేటతెల్లము కాగలదు.

ఆంధ్రజాతి, చరిత్రలో స్వర్ణయుగం అని చెప్పుకోదగిన కాలం అతి కొంచెమే అయినా, ఆ కొద్ది కాలంలోనే మనజాతి ఖ్యాతిని ప్రపంచం నాలుగు మూలలా చాటేటట్లు నాటి ఆంధ్రుల మేటి శిల్పకళ, చిత్రకళ, కవిత, వాఙ్మయాన్ని, సంగీతాన్ని సృష్టించారు. అజంతా చిత్రాలు, అమరావతి మహాబలిపుర శిల్పాలు, హంపి ఏకశిలా నగరపు కట్టడాలు ఇందుకు నిదర్శనాలు. నుహోబ్వలమైన యాకళాసృష్టి నాటిజాతి మేధస్సును, వికలభావాలనీ, ఆశ్చర్యకొల్పే ఊహశక్తిని, సాహసంతో కూడిన భావనానైపుణ్యాన్ని ప్రతిబింబింపజేస్తోంది. ఆనాటికళ, దానిధ్యము వైశాల్యము కలిగినదే కాక, మృదుత్వాన్ని, సానుమార్యాన్ని, సౌందర్యాన్ని కలిగి భావగర్భితమై ఉత్తేజకరంగా వుండేది. ఈ కళాఖండాలు ఆనాటి సమాజంలోని ప్రజల సంస్కారానికి, అభిరుచికి, పట్టుదలకు, సాధనకు చిహ్నాలు. అప్పటి చిత్రకారులు, శిల్పిలు, విద్వాంసులు, నాటి మానవుని ఆలోచనలకును, ఆచరణలకును మూలములైన సూత్రాలను తరచి తెలుసుకుని తమ కళాసృష్టిలో వాటిని నైపుణ్యముగా సజీవముగా చిత్రించడంలో సాధించిన విజయాలు, వారి బుద్ధికుశలతకూ పట్టుదలకూ కృషికి ప్రతీకలాలు. ఆలాగే ఆనాటి కవిత్యము, సంగీతము పరిపక్వముచెంది, ఆవేశపూరితమై, హృద్యమై, ఉన్నత శిఖరాలను అందుకొన్నాయి. ఆ స్వర్ణయుగం లోనే లయరాగ తాళములతో కూడుకొన్న ఆంధ్రసంగీతానికి (ఈ సంగీతాన్ని కర్ణాటక

సంగీతం' అని ఎందుకంటారో నాకు బోధపడలేదు. 'ఆంధ్ర' సంగీతం అంటే వాళ్ళకి చిన్నతనమేమో!) త్యాగంజుతన ప్రతిభావిశేషంచే ఒక నూతన ఉత్కృష్టతనూ సౌందర్యాన్నీ చేశారాచుడు. క్షేత్రయ్యపదాలు, అన్నమాచార్యుని కీర్తనలు, ఇతర జా పద సంగీతం కూడ ఆ కాలంలోనే ఒక ఉచ్చనశకు వచ్చాయి. రసపూరితమై, హిందూ వేదాంతసార సమన్వితమైన ఆంధ్ర భారత కవితాన్ని సృష్టించిన నన్నయ, హాస్య వ్యంగ్యాన్ని కురిపించిన తెనాలి రామకృష్ణుడు, మనోహరదృశ్యాలతోను, రమ్యమైన వర్ణనలతోనూ నిండిన ప్రబంధాలని రచించిన పెద్దనాదులు ఆ స్వర్ణయుగానికి చెందినవారే. ఆనాటి కళలు, ఆనాటి రచనలు, వాస్తవంగా వివిధరంగాల్లో ఆంధ్ర జాతి ధౌన్యత్యానికి ప్రాతినిధ్యం వహించాయి.

ఒకనాడు ప్రభవిల్లిన ఆంధ్ర నాగరికతకు వారసులమని చెప్పుకోడానికి మనమెంత గర్వింపదగిన విషయమే అయినా, వారు పెట్టిన నడికారంలో పురోగమించి యింకా అంతకుమించిన కయాలకు సాధించడానికి ఉత్సాహం, అభిలాష చూపించలేకపోయినవాడు మన గర్వం ప్రకల్భమే అవడం కాకుండా, అది మన సుస్కృతి క్షీణానికి చిహ్నమే అవుతుంది. వ్యాపార వాణిజ్యాలందే కాకుండా, ప్రప్రధానంగా కళాసాహిత్యాల్లో యీ నాడు మన ఆంధ్రలో ఏర్పడ్డ ప్రతిష్టంభనకు తోటి భారత ప్రజలతోపాటు మనజాతి అశుభ వించిన దుర్భర బానిసత్వము, అన్య పరిపాలన కొంతవరకు కారణములవడం నిర్వివాదం. నూతన శాకరంభంలో అడుగు

బెట్టునున్న మనం యిప్పుడు మన వాఙ్మయ సాహిత్యాలు యెట్టి స్థితిలో ఉన్నాయో సింహాక్షలోకనంచేసి, ప్రస్తుతం వాటిని ఆవరించిన నిస్తృత, నిరుత్సాహం, అయోమయం నంచి మళ్ళించి ప్రగతిశీలమైన కొత్తదారిని పట్టించేటట్లు చేసే సమయం ఆసన్నమయింది.

మన జాతీయోద్యమం ప్రారంభదశలో ప్రజలు చూపించిన చైతన్యం సంఘంలోని దురాచారాలను, కరడు గట్టిన ఛాందసత్వాన్ని సంస్కరించేది కాకుండా, మన సారస్వతాన్నీ, కళలని నూతన మాగ్గాలని తొక్కిడానికి, జాతీయత గొణికిసలాడేటట్లు చేయడానికి కారణ భూతమైంది. స్వాతంత్ర్య సమరము ఉచ్చస్థాయిలో ఉండి, జాతీయ పౌరుషము, దేశభిమానము, మిన్నముట్టిన ఈ శతాబ్దారంభంలోనే రవీంద్రనాథు, ప్రేమచంద్, సుబ్రమణ్యభారతి, వల్లతోళ్ మొదలగు మహాపురుషులనేకులు మన సాహిత్యానికి, కళకి కొత్త వరివడులను దిద్దారు. ఆంధ్రదేశంలో కూడా ఆ కాలంలోనే మన జాతీయగురువులగు కందుకూరి, గురజాడ, గిడుగు, కొమర్రాజు ప్రభృతులు తెలుగు సారస్వత వీరులగు వెల్గొందేరు.

ఆంధ్ర కవితా పితామహులగు నన్నయాయలు సాధించిన పరిపూర్ణత, సంపాదించిన కౌశల్యములతో వీరిరచనలు సాటియగునాకాదాయన్న వినాదము ప్రస్తుతము అసమంజసము. నాటి అధోగత సమాజానికి నాయకులైన ఛాందస పండితులు యొక్కయు, సనాతనుల యొక్కయు మూఢపుణ్యతిరేకతను ఎదుర్కొని, పోరాడి, విజయాన్ని సాధించి, పాండిత్య ప్రకర్షతోనూ, ఆకారశ్చ లోలత్వముతోనూ

కూడా కొన్ని నాటివాఙ్మయ సాహిత్య రంగాల్లో విప్లవం తీసుకొని వచ్చారంటే అది సామాన్య విషయం కాదు. వారి ధైర్యము, ఉపన్యాస విజ్ఞాన సంపత్తి అపారము. వారు వెలుగుబాట జూపిన వీరులు. కాని వారి అడుగులను త్రొక్కిన అనుచరులు విశేషించి లేకుండుటచేత ఆ మాగ్గాలు ముండ్లపాదలతో నిండి నేడు శిథిలమైపోయింది. ఈ దురదృష్టము ఆంధ్రుల దొక్కిరిదే కాదు. బానిసత్వపు టంఠకారంలో మునిగిన డేశీయ కళలు, సాంస్కృతికము, పక్షవాతం వచ్చిన రోగిలాగున చైతన్య విహీనం అవడం సహజమే. శత్యావశిష్టమైన రోగియొక్క వ్యాధి నివారణకు అనేకులు ఔషధాలను ప్రయోగించారు. కాని వారి యత్నాలన్నీ తాత్కాలిక కోప శమనాలే అయి పోయాయి. 1920, 30లలో ఆంధ్రసాహిత్య రంగంలో భావకవుల ప్రయత్నాలలో పొడచూపిన నూతన పోకిడలే యిందుకు తార్కాణం. ఈ యువకులు ధైర్యసాహసాలతో చేసిన కృషిని న్యాయత పరచడం నా ఉద్దేశం కాదు. పాశ్చాత్య కళలలోని సుకొత్త రీతులనీ మన కవిత్వ విధానంలో ఉపయోగించడం తప్పక మెచ్చుకోదగ్గ విషయమే. కాని వారి భగీరథ ప్రయత్నాలన్నీ వ్యాధి నిర్మూలనంలో నిర్లక్ష్యములై పోయాయి. రోగికి కావలసినది శాశ్వత నివారణ కాని, తాత్కాలిక కోప శమనము కాదుగదా! దారు ధ్యం, చురుకుదనం, వర్చస్సు, జబ్బు నిమ్మళించి, ఆరోగ్యం కుదిరేటప్పుడే బయల్పడుతుంది. కాని రోగికి అలంకరణం చేసినందువల్ల లాభమేమిటి? రోగి జీవనము కాపాడినందుకు వారికి మనం కృతజ్ఞులమే! జాతి

నాశనము చెందకుండడమే కాకుండా, సజీవమై, సర్వకళాశోభితమై అన్ని విధాల వృద్ధిచెందుతున్నప్పుడే కదా మనకి సంతోషం? 1940 నాల్గవ నాండి అభ్యుదయ కవులు చేయుచున్న కృషిని కూడా జేర్చుకొంటే, మన సాహితీ పునర్వికాసం కోసం సన్నివేశ తీవ్రకృషి సంతటికీ సింహవలోకనం చేసినట్లే అవుతుంది. మనజాతి నావరించిన బాధ్యులక్షణాలని గ్రహించడమే కాకుండా, వ్యాధిమూలకారిణాలన్ని కూడా అవగాహన చేసుకొని, ఆంధ్ర సాహితీకి చెప్పుకొనదగు మేలొన గూర్చిన గౌరవము అభ్యుదయ కవులదే. ఎంచేతంటే సంస్కృతి క్షీణించడానికి కారణం బాధ్యం కాదు. అది వికాసంచెంది వృద్ధిపొందడానికి వీలు కాని పరిస్థితులు యేర్పడడమే. జాతి శృంఖలాబద్ధమై, ఆణచబడి, పీడనాపరుల వశమైపోయింది. సంకుచితం, అనారోగ్యం అయిన ఈ దానిని సుదేశాలనుండి బైటపడి సారవంతమైన గ్రామసీమలలో నిలిచి, అభిమానంతో ఆదరించి ప్రేమతో పెంచే జనబాహుళ్యం వశం అయినప్పుడే మన సాహిత్య విత్తనాలు ఫలించి మనకృషి మహావృక్షమై పువ్వులతోనూ కాయలతోనూ సాంపుగా వృద్ధిచెందుతుంది.

ఉపమాన్నుంచి విడదీసి స్పష్టంగా చెప్పాలంటే : సమాజంలో సంస్కృతి వీ కొద్దిమంది చెప్పుచేతల్లో వశమైనప్పుడు కంటే, ప్రజలందరి సాక్షాత్తు ఎప్పుడవుతుందో, అప్పుడే కళ, విజ్ఞానం, సారస్వతం వికసించి రాణిస్తాయి. కాస్త్రం, సాహిత్యం సామాన్యజనుల నిత్యజీవితంలో ఒక భాగమైపోయి, వారి ఆశలతోనూ, ఆశయాలతోనూ, కోర్కెలతోనూ ప్రతిబింబిస్తుంది. సారస్వతాన్ని సాహిత్యాన్ని అట్లా

రూపొందించడమే మన అభ్యుదయ రచయితల లక్ష్యమూ, కర్తవ్యమున్నూ.

సాహిత్య రూపాలన్నింటిలో ప్రజాహృదయాన్ని మారగొనేటట్లు కావ్య వస్తువును సాక్షాత్కరింప జేయడంలో ప్రధానమైనది నాటకము. నాటకము (సినిమా వలె) ధనవంతుల గుర్తిపరిశ్రమ కానేరదు. భావరస పటుత్వం, శక్తివంతమైన వాస్తవిక కథావస్తువును కలిగి, నాటకము ఉత్సాహవంతులగు నటుల వర్గపు ప్రోత్సాహంతో ప్రజాదళణము పొంది, వారి హృదయాలను రంజింపజేయడానికి ఎన్నో అవకాశాలున్నాయి. అట్టి విషయపుష్టిగల నాటకములను రచించుటకు నాటక రచయితలకు నాటకముపట్ల, నాటక కళ పట్లనూ, జీవితముపట్లనూ, అభ్యుదయ దృక్పథం కలిగివుండాలి. ప్రేక్షకుల సానుభూతిని పొంది వారి నుద్రిక్తులను చేసినంతమాత్రాన రచయిత సఫలీకృతుడు కానేరడు. ప్రేక్షకుల హృదయాన్ని కొంచెం కదిలించి, వారి సానుభూతి పొందడంతో తన కర్తవ్యం నెరవేరినట్లు అభ్యుదయ రచయిత తృప్తిపడరాదు. విమర్శనా దృష్టితో పరిశీలించి, అందలి వివిధ సమస్యల యొక్క వాస్తవికత, వాటి పరిష్కార మార్గాల యొక్క ఆచరణ యోగ్యతను విచక్షణతోనూ, బాధ్యతతోనూ చర్చించునట్లు నాటకము ప్రేక్షకుని బుద్ధిని ప్రోత్సహింపగలిగిననాడే రచయిత కృతకృత్యుడు కాగలడు. దీనపరిస్థితులను వాస్తవముగా చిత్రించి, ప్రేక్షకులను దుఃఖితులను చేయడం నేర్చుకాదు. కన్నీటికి తావివ్వడం, దిగి పడలిన ఉద్రేకాల ఫలితమనీ, అది నిస్సహాయతని అంగీకరించిన బలహీనుడి

యొక్క ప్రక్రియా లక్షణం అని తెలియ చెప్పతూ, ప్రజలకు కార్యరంగంలోకి గుముకడానికి ఉద్రిక్తులకుగా చేసేటప్పుడే అభ్యుదయ రచయిత సఫలత పొందుతాడు. తమ హీనస్థితియెడల సానుభూతిని, విచారాన్ని చూపిస్తూ, వాటిని యాపుమాపడానికి శక్తికలవారై పుట్టికీ ఏ విధమైన చర్యలనీ తీసుకోనివారియెడల కోపాద్రిక్తులని చేసి, వారి ఆధీనంలోనున్న సిరిసంపదలని తమ హస్తగతం చేసుకోవడానికి ఉద్యమింపజేసి పుట్టి ఉద్రేకానికి మానవ చేష్టలని పురిగొల్పే ప్రేరితంలో స్థానం వుంటుందని రచయిత రుజువు చేయాలి.

ఉదాహరణకు "కన్యాశుల్కం"లో సంఘంలోని దుర్మార్గాన్ని, మోసాన్ని చిత్రించడంలో నాటకకర్త చాలావరకు కృతకృత్యుడయ్యాడు. కాని దౌష్ట్యం, విషయలోలత్వం, మోసం, పోకిరితనం, కుహనా సంస్కారం బయల్పడేటప్పుడు సంఘం వాటిని తుమించవని నిరూపించి వుంటే ఇంకా ఎన్నో రెట్లు నాటకకర్త సఫలీకృతుడయ్యేవాడు. సమాజంలో దుష్టులు ఎప్పుడూ శిక్షని తప్పించుకోలేరనీ, దుర్మార్గులు మోసకారులు తోపాటు సంఘంలో పురోగామి శక్తులు అభ్యుదయ కాముకులుకూడా కలననీ, ఈ శక్తులు సంఘంలోని దుర్మార్గుల, పోకిరిలనీ, యాగాయి వాళ్ళనీ శిక్షించి అభివృద్ధి నిరోధకత్వం మీద విజయం సాధించడం, మానవసంఘ పరిణామ క్రమంలోని ఒక గొప్ప సత్యం అనీ నిరూపించగలిగి నప్పుడే వాస్తవిక కళ ప్రస్ఫుటం కాగలదు. లేకపోతే ఆ వాస్తవికత కొంత అసంతృప్తిని కలిగించి, మంచితనంలో నమ్మకాన్ని తగ్గించి సంఘాన్ని మనం సంస్కరించ

లేమనే నిస్సహాయ నిస్పృహ భావలని ఉదయింప జేయడానికి హేతుభూతమై అసామర్థ్యంగా వుండిపోతుంది.

ఇక్కడ అభ్యుదయ రచయితలకు ఒక చిన్న మనవి. కథానాయకుడు మంచి స్ఫురద్రూపి, మాటకారి పోకిలాకావచ్చు. ఇంగితజ్ఞానంకూగి, రసజ్ఞుడై, అందరివూడ యూని ఆకర్షించేవాడేని వుండొచ్చు. కాని, పోకిరీవేషాలు వేస్తూ, ఆకును అందకుండా, పోకును పొందకుండా, గాలి గుడ్డుగా అచ్చువిడిచిన ఆంబోతు - తిరుగుతూ, స్వలాభంకోసం అమాయకులనీ, సస్యకాలపువాళ్ళనీ ఎరివేసుకుంటూ, పరాన్నభుక్కుడై, రుద్రాక్ష పిల్లలతో పాటు, కుహనాసంస్కార వేషభాషలు వేసుకున్న గుంటవక్కిలారు, జీవితం గడుపుతూ వున్నవాడు - మనిషి అనిపించుకోడు. అంతేకాదు. కథానాయకుడు తన సంసార జీవనంలో ఆదర్శవంతుడైన గృహస్థు కావచ్చు. "ఒక పాట, ఒక బాణం, ఒక పత్తివ్రతుడైన శిష్టుడు కావచ్చు. కాని, తన పనిలో, తన వృత్తి, తన ఉద్యోగంలో, తన నియమితకార్యంలో, విసుగుతో పని ఎగవేస్తూ, అశ్రద్ధగా, నిర్లక్ష్యంగా, సోమరిపోతుగా ప్రవర్తిస్తే - అతగాడి యెడల పాఠకులకి సానుభూతి, అభిమానం కుదరకపోవడమే కాకుండా, అసలు అతగాడిని అసహ్యించుకుని వీరగించుకుంటారు. రోడ్డుమీద ఎదురుపడితే చీ అని తడతారు. పెడనీళ్ళు మొహాన్ని కొడతారు.

మరో విశేషం గమనించండి. కథానాయకుడు తన నియమితకార్యాన్ని సావధానచిత్తంతోనూ, పట్టుదలతోనూ, నిర్వర్తిస్తున్నా, ఆ కార్యం ఎందుకూ

అక్కరకురాకుండా, ఎవ్వరికీ ఉపయోగకారి కాకుండా, ప్రజోపయోగం పరమార్థం లేకుండావుండే, అది తెలిసికొని వుండేకూడా ఆ కార్యాన్ని వదిలిపెట్టక, పనికి వచ్చే మరేదేనా పనిని చేపట్టకుండా వుంటే - అతన్ని సోమ్యపోతుకొన, కొరగానివాడికింద మనం జమకట్టుతాం. అలాంటి కథానాయకునిమీద మనకి గౌరవం వుండదు. అపసంతివాడు మనకి ఆదర్శ పురుషుడు ఎట్లా అవుతాడు?

సాహిత్యంలో అభ్యుదయం తక్కువగా వుండడానికి జనబాహుళ్యంలో నిరక్షరాస్యత, మన ఆంధ్రలో పుస్తక ప్రచురణం అమిత వ్యయ ప్రయాసలతో కూడుకొని వుండడం, ఆటంకాలుగాపరిణమిస్తున్నాయి. ప్రచురింపబడ్డ కొద్ది ఉత్తమ గ్రంథాలయొక్క పరిచయ భాగ్యంపొందలేక కేవలం వారపత్రికలతోనో మాస పత్రికలతోనో పాఠకలోకం తృప్తిపడవలసి వస్తుంది. వారపత్రికలకూ మాస పత్రికలకూ గల పరిమితులను బట్టి, అవి చిన్న కథలనబడెడు రచనలకు తప్ప ఇతర సాహిత్యరూపాలకు ప్రోత్సాహ మియలేకుండా వున్నాయి. అంచేతే మన సాహిత్యంలో ఈవేళ "చిన్న కథ" "కథానిక" అత్యంత ప్రాముఖ్యాన్ని సంపాదించుకొనగలిగేయి. కథారచన మిక్కిలి వైపుణ్యంతో మలచదగిన దగడంచేత, మంచి చెయ్యి తిరిగిన వాళ్ళే ఆ శిల్పాన్ని ఆయుధంగా చేసుకుని సాహిత్య సాధనలో విజయం సాధించగలుగుతారు. సిద్ధిహస్తులు కానివారి చేతుల్లో కథ నిర్దుష్టమైన ఆకారంగాని, విషయ విశిష్టతకాని లేక, పేలవమై, నిస్సారమై, నీళ్ళు నములుతూ, ఎందుకూ పొందకుండా వుంటుంది.

ప్రజలలో విస్తృత వైతన్యం, సంస్కారాభిలాష కల్పించడానికి వ్యంగ్యం, హాస్యం, వేశాకోశం గలిగిన కథలే ఉపయోగపడుతాయి. ఇలాంటి కథలు అతి అరుదుగా ప్రచురింపబడుతున్నాయి. ఇది ఎంతేనా విచారకర్తము. నాటక రచన రూపంలో ప్రహసనం వంటి ఆయుధాన్ని కంచుకూరి ఎంత ధైర్యంగానూ, నిర్దాక్షిణ్యంగానూ, ఎంత జయప్రదంగానూ ఉపయోగించాడో మనకందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఆలాగే వ్యంగ్య కథలని కూడా మన అభ్యుదయ రచయితలు రచించడం పూనుకోవాలని నా మనవి. సంఘంలోని కుళ్ళును వేలెత్తి చూపించడం ఒక యెత్తు, దాన్ని రూపుమాపేట్టు చేయడం అంత కంటే పెద్దయెత్తు. అందుకు వేశాకోశం, వెక్కిరిత, అపహాస్యం, ఎగతాళి ఎంతేనా పనిచేస్తాయి. కుహనా సంస్కారులు, డంబాచారులు, స్వం దబ్బా వాయింపుకుని సంఘంలో తిరిగే పెత్తందార్లు, లంచనొండి ఉద్యోగస్తులు - వృత్తి రాజకీయ వేత్తలు, వీరందరికీ ఎగతాళి అంటే అతి భయం. వాళ్ళని చూసి మిగతావాళ్ళు నవ్వారంటే సహించలేరు. 'వాళ్ల హుందా తనాన్ని, దబ్బాని' వేయపెట్టి పొడిచేం అంటే, బెజ్జంపడ్డ "బెల్లూను" లాగ నేల కూలిపోతారు. అమూల్యమయినటువంటి ప్రహసనాలను మనం అంతర్జాతీయ సాహిత్యంలో చదువుతూనే వున్నాం. సమాజంలో వుండే కుళ్ళునూ, చెత్త చెదారాన్ని అవి ఎలా బట్టబయలుచేసి, వాటిని రూపుమాపడానికి ఆయా దేశాల సాహిత్యం ఆ దేశాల ప్రజని ఎలా రేకెత్తించాయో కూడా మనకి తెలిసినదే. మన అభ్యుదయ రచయితలు కూడా యీ వ్యంగ్య రచనలో

తప్పక కృషి చేసి, మన సాహిత్యంలో ఈ లోపాన్ని శూర్తి చేస్తారని చమ్ముతాను.

ప్రజాభిప్రాయాన్ని సరిదిద్దగల శక్తి సాహిత్యరూపాలన్నింటిలో ఒక్క నవలకి మాత్రమే వుంది. మన సాహిత్యంలో ఈ రూపం యికా పరిణితి పొంది పరిపక్వానికి రావలసివుంది. ఇప్పటికి వెలువడినంతవరకు నిన్ను మొన్న ప్రచురించబడ్డ కొన్ని మినహాయింపు మించు అన్నీ నవలలు ఆసంతృప్తి కరంగానే వుంటున్నాయన్నందుకు నన్ను మీరు తుమిస్తారు గాక! గంభీరంగా కన్పించడానికి, అగ్రరహితమైన తిర్వీచనలతోనూ, ఆధ్యాత్మిక తత్వముతోనూ, భావదాంబికముతోనూ నవలలను నింపడం పొండిత్యాన్ని చాటుకోడానికి అవుతుంది కాని నవలకి ఏమాత్రం సౌష్ఠ్యం గాని, గంభీరతను గాని, ప్రజోపయోగం గాని ఆనందంగాని చేకూర్చడం లేదు.

ఎన్నో కష్టాలకి ఇచ్చిందులకు లోనైన నప్పటికీ జీవితంలో ఉత్సాహం కోల్పోవక ముందుకు మంచి దినాలు కష్టాయనే నమ్మకంతో నిరంతరం శ్రమించే సామాన్యుల సహృదయతనూ, ఉదారత్వాన్నీ, చిత్రిస్తూ వారి సమస్యలనూ, ఆశయాలనీ, వారుకనే కలలనూ, వారు సలిపే పోరాటాలనీ జీవం ఉట్టిపడేటట్లు ప్రతిబింబిస్తూ, వారి యెడల సానుభూతినీ, వారి ధీమాత్వానికి గౌరవం ఒదవునట్లు రచించగలిగినప్పుడే అది సరియైన ఆధ్యుదయ సాంఘిక నవల కాగలదు.

రచయిత సాంఘికనవలని వ్రాసేటప్పుడు వాస్తవాన్ని చిత్రించాలి. వాస్తవం అంటే యదార్థం అనేకాదు. ప్రపంచంలోకాని, సంఘంలోకానీ, వ్యక్తులయొక్క జీవిత ప్రవృత్తులలోకానీ, ఉన్నది ఉన్నట్టు, మక్కికి మక్కిగా, తు. చ. తప్పకుండా -

నకలు అచ్చగుద్దినట్లు తయారుచెయ్యడం కాదు. సంఘానికి వ్యక్తికి వుండేటటువంటి సరంతర ఆవినాభావ సంబంధాన్ని నిరూపించుతూ, పరస్పరం దైనందినం జరిగేటటువంటి సంఘగణలకు ప్రగతిశీలంగానూ, అభివృద్ధిచూచకంగానూ, అభ్యుదయకరంగానూ, మానవుడిని, మానవ సమాజాన్నీ ఒక అడుగు ముందుకు తీసుకొని పోయే విధంగా కథావస్తువును, సన్నివేశాలను, సంభాషణలను, కృష్టించి, కల్పించేసి, రచించడమే నిజమైన వాస్తవికత. అసలు పరిస్థితులు క్లిష్టంగా, క్రూరంగా, నిస్పృహపూరితంగా, జుగుప్సాకరంగా ఉన్నాయనిచెప్పి, ఆ పరిస్థితులను చిత్రించడానికి రాజావరణ పోతుందని భయపడో, సంఘం వెలివేస్తుందన్న వెరపుతోనో, డబ్బున్నవాళ్ళ ప్రాపకం పోతుందనే భీతితోనో, అని లేనట్టే నడించడమో, వాటిని తేరిపారచూడడానికి దమ్ములేక అవి ప్రత్యక్షమైనప్పుడు తలవంచుకోవడమో, కళ్ళుమూసుకోవడమో, మనకేం సంబంధం అని పెడచెవినిపెట్టడమో, లౌక్యంకాదని ముఖం చాటేసి మానం వహించడమో వాస్తవిక రచన అనిపించుకోదు.

అయితే, ఈనాటి రచయితలలో కొందరు ఈ విషయాన్ని అంగీకరించరు. ధన్యయుగం అప్పుడే గానీ వచ్చిందనీ, సామ్యవాద సమాజం నిన్నో మున్నో భూమి మీద వెలిసిందనీ, కథ కించికి వెళ్లింది కాబట్టి మనం ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయి హాయిగా కాలుమీద కాలు జాపుకుని కడుపుల్లో చల్ల కదలక కూర్చుండ వలసిన కాలంలో - సంఘగణ, సమగం, లడాయి, యుద్ధం, తగవులు, తంపులు, గలాటా, జగడం - వీటికి తావులేవనీ, అట్టి

వైరుధ్యాలు ఎక్కడో ఎప్పుడో యే
 మూల తలయెత్తిచా, తటస్థపడినా,
 వాటిని గురించి పెద్దగా చిత్రించి, అరచి,
 హాం గామా చేయవసగం లేవనీ, అధవా
 వాటిగురించి రచించినా, బంగారానికి
 వన్నె పెట్టివట్టు, సత్యానికి కగిషీ పెడితే
 తీరిపోతుంది, అంతేకాని వాటిని చిత్రించి
 ప్రచారం చెయ్యడం రచయిత యొక్క
 ధర్మం కాదనీ, వాటిని గురించి పదే పదే
 వ్రాయడం కళాసృష్టికి అపచారం చెయ్య
 డం అవుతుందనీ కొందరు అంటూన్నారు.
 వీరిమతం ప్రకారం “స్వస్తి ప్రజాభ్య పరి
 పాలయంతాం న్యాయ్యేన మాగ్ధేణ మహిం
 మహీశా...లోకాస్సమాస్తా సుఖినోభ
 వంతు...” అనే ప్రవచనాన్ని కవులురచన
 లోనూ, కవితా సృష్టిలోనూ, కళారూపా
 ల్లోనూ చిత్రిస్తే - అదే ఉత్కృష్టమైన
 రచనయొక్క కళయొక్క పరమావధి అని.
 నిజం చెప్పాలన్నాస్తే ఇది పలాయనమృతం
 తప్ప మరొకటికాదు. ప్రగతిశీలుడైన రచ
 యిత మానవసమాజాన్ని చిత్రించేటప్పుడు -
 బుద్ధిమంతుగ్ని, వెరి వెంగళాయిలనీ.
 ప్రయోజకులనీ అప్రయోజకులనీ, స్వార్థ
 లనీ, త్యాగులనీ, వీరులనీ, పిరికిపందలనీ -
 అందరినీ చిత్రిస్తాడు. ఒకే వృత్తిలో మంచి
 చెడ్డ గూడావుంటాయి కాబట్టి, సమకాలినీ
 దుర్గుణాలని కూడా చూపిస్తారు. వితే -
 వీ గుణాలైతే మానవాభ్యుదయానికి
 దోహదం యిస్తాయో, యే లక్షణాలైతే
 మానవజాతి శుభోదయాన్ని సుస్థిరం
 చేస్తాయో, యే స్వభావమైతే ప్రగతి
 శీలాన్ని ఇయ్యమడింప చేస్తుందో వాటిని
 చక్కగా ఆకర్షణీయంగా చిత్రిస్తూ పాఠ
 కుల హృదయాలని రంజింపజేసేటట్టు కవి
 అల్లుతాడు. మానవ స్వభావంలో వుండే

అరివడ్డగ్గాలని మాసి కళ్ళకి గంతలు కట్టు
 కోడు. ‘నన్ను ముట్టుకోకు నామాలకాకీ’
 అని దూరంగా అంటే ముట్టుకుండా మడి
 గట్టుకుని కూచోడు. స్వతహాగా మాన
 వాళి అతా, ప్రతీ వ్యక్తి, సౌఖ్యం, సౌంద
 ర్యం, సౌభాగ్యం, సంతోషం - స్వభావ
 యుతంగా కాంక్షిస్తారనీ, వాటిని పొంది
 అనుభవించడానికి సహజంగా శాయ
 శక్తులూ తంటాలు పడతారనీ, ఈ కాంక్ష
 ఈ తపతపా, ఈ ఉబలాటం మాన
 వుడివి ముందుకు అభ్యుదయోన్ము
 ఖంగా తీసుకుపోయే మహత్తరశక్తి అనీ
 నమ్మి ఆ విధంగా తన రచనలని సాగిస్తాడు.
 మనుష్య స్వభావంలో అంతర్గతం అయి
 వుండేటటువంటి స్వాగ్ధాన్ని, నీచాన్ని,
 కపటాన్ని, కుశ్చుని అతను అర్థంచేసుకుం
 టాడు. వాటిని లోబుచ్చుకోవడం ఎలాగో
 వాటిని అనుపాజ్ఞలో వుంచడం ఎలాగో,
 వాటిని జయించడం ఎలాగో - అది కూడా
 తన రచనల్లో నిరూపిస్తాడు అభ్యుదయ
 రచయిత.

అన్ని కళారూపాల్లోకీ అతి ప్రాచీన
 మైనది సంగీతంతోపాటు కవిత్వం. నవీన
 కవిత్వగురించి అనేక విమర్శనలు జరుగు
 తూన్నాయి. దుర్భరములై ప్రయోజనా
 రహితములైన శృంఖలాలని త్రెంచుకొని,
 భావము స్వేచ్ఛపొంది, కవిత్వం అభివృద్ధి
 చెంది పురోగమనానికి మొదటి అవరోధా
 లని తొలగించిన నవీనకవులు శ్లాఘనీయులు
 కాని వారు అధిగమించినది మొదటి
 ఆటంకిం మాత్రమే నన్న సంగతి మనం
 గుర్తించుకోవాలి. ప్రాచీన కవిత్వం ఆకార
 శబ్దలాలిత్యముతో నిండి, గ్రాహ్యము
 కాకుండా వుంటే, నవకవిత్వం భావలో
 లత్యంతో బాధపడుతూంది.

(మీలా 79 వ పేజీలో)

మ హా స భ కు సం దేశాలు

మద్రాసు ప్రధాన న్యాయమూర్తి

శ్రీ పాకల వెంకట రాజమన్నులు

విక్టోరియా క్రెస్సెంట్,
ఎగ్జిక్యూట్, మద్రాసు.

మ హా శ యా !

ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల విదవ మహాసభకు తమకు పంపిన ఆహ్వానం అందింది. అనేక కారణాలవల్ల నేను సభకు రావడానికి వీలులేకుండా ఉంది.

ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితలతో నా సానుభూతి ఇప్పుడేదికాదు. ఒక పర్యాయం మహాసభ నా అధ్యక్షతనే జరిగింది.

అభ్యుదయ రచయితలు ఆంధ్ర సాహిత్యానికి చేసిన సేవ అపరిమితం, ప్రశంసనీయం.

ఈమారు మహాసభ శ్రీ శ్రీ గారి ఆధ్వర్యంలో ఒక గొప్ప సాహిత్య యజ్ఞంలాగ జయప్రదంగా జరగగలదని నా నమ్మకం — నా కోరిక.

విధేయుడు,
రా జ మ న్న యు.

★

జర్మన్ ప్రజాతంత్ర రిపబ్లిక్ రచయితల సంఘాధ్యక్షురాలు

అన్నా సేగర్స్

ప్రపంచము నందంతట స్నేహానికి, శాంతికి పువకరించగల అభ్యుదయ సాహిత్యాన్ని పెంపొందించే కృషిలో మీ మహాసభ అఖండవిజయం పొందవలెనని జర్మన్ ప్రజాతంత్ర రిపబ్లిక్ రచయితలు ఆశిస్తున్నారు.

మ హా ప ం డి త

శ్రీ రా హు ల్ స ం కృ త్యా యన్

ముస్సోరీ, 5-7-55.

ప్రియసహచరులారా,

అనారోగ్య కారణంగా నేను ప్రయాణం చేయలేను. ఇందుకు
క్షమించండి.

మీ సభ జయప్రదం కావాలని గాఢంగా ఆశించుతున్నాను.
ఆంధ్రరచయితలు తమ కార్యక్షేత్రంలో ఆదర్శప్రాయులు కాగలరని
నా గాఢ విశ్వాసం.

భ వ దీ య

రా హు ల్.

★

సు ప్ర సి ధ్ధ బ్రి టిష్ ర చ య త

జా క్ లి ం డ్రే

ఎస్సెక్స్, (బ్రిటన్)

ప్రియమిత్రులారా !

మీ సభ జయప్రదం కావాలని కోరుతూ నా గాఢాభి వందనా
లను తెలియజేస్తున్నాను. నేడు ప్రపంచ వ్యవహారాలలో భారతదేశ
అభ్యుదయవాణి రోజురోజుకూ పెంపొందుతూ ప్రముఖసాత్ర
వహించుతుంది. ఈ పరిణామంలో, రచయితలుగా మీకు చాలా
ముఖ్యసాత్ర ఉంది.

శాంతి, సాభాత్పత్వం, మీ ప్రజల అభ్యుదయ ఉద్యమాల
ఆశయాలను తెల్పే భారతీయ రచనలలోని సంపన్నత, సాగంధము నే నెరు
గుదును. ఈ క్లిష్టదినాలలో సరికొత్త విజయాలకు ముందుకుపదండి!

భ వ దీ యు డు,

జా క్ లి ం డ్రే

ప్రభాత ఉర్దూ సాహిత్య వేత్త

డాక్టర్ అబ్దుల్ అలీమ్

అలీఘర్ యూనివర్సిటీ,

అలీఘర్.

ప్రియ మిత్రమా,

ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల ఐదవ మహాసభకు హాజరుకావలసిందని మీరు పంపిన అహ్వానానికి అనేక ధన్యవాదాలు. మహాసభకు హాజరుకావాలని ఎంతో కుతూహలం వున్నా, అనివార్యమైన కారణాలవల్ల రాలేకపోతున్నాను.

మీ మహాసభ జయప్రద మగుగాక ! రాజకీయాభిప్రాయ భేదాలతో నిమిత్తం లేకుండా దేశభక్త, ప్రజాతంత్ర రచయితల నందరినీ ఒకే త్రాటిపైకి ఈ మహాసభ తేగలదని ఆశిస్తున్నాను. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అన్నిరకాలైన సంకుచిత భావాలనూ విడనాడి శాంతి, ప్రజాభ్యుదయాల సాధనకోసం చేతులు కలపటమే రచయిత లందరి విద్యుక్తధర్మంగా భావిస్తున్నాను. సాహితీ, సంస్కృతీ రంగాలపై ఈనాడు ప్రసరిస్తున్న అనారోగ్యకరమైన విడేళీ ప్రాబల్యాన్ని, ముఖ్యంగా పాశవిక మనస్తత్వాన్ని రెచ్చగొట్టే చిత్రాలనీ, బీభత్సరస ప్రధాన గ్రంథాలనీ, బూతు సాహిత్య ప్రభావాన్నీ అరికట్టేందుకు రచయితలంతా ఒకటి కావాలి. సాంస్కృతిక పురోభివృద్ధికి ప్రబల ప్రతిబంధకాలుగా తయారైన జాతీయ దురహంకారాన్నీ, మాఢ్యాన్నీ ప్రతిఘటించాలి.

ఈ విషయాన్నింటిలోను మీ మహాసభ చక్కని దారి చూపగలదనీ, దేశభక్త, ప్రజాతంత్ర రచయితల నందరినీ సమైక్యపర్చగలదనీ నా ఆశాభావం.

భవదీయుడు,

అబ్దుల్ అలీమ్.

అభ్యుదయ రచయితల మహాసభ

అధ్యక్షోపన్యాసం

శ్రీ శ్రీ

స్థానదులకు నమస్కారం. చాలాకాలానికి మళ్ళీ మనమంతా సమావేశమౌతున్నాము. ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడిన తర్వాత ఇదే మన మొదటి మహాసభ. మనకి ప్రత్యేక రాష్ట్రం సిద్ధించింది కాబట్టి అందులోకి భాషా ప్రాతిపదికమీద మనం కొడుకున్న రాష్ట్రం, అసమగ్రంగానైనా ఆకృతి ధరించింది కాబట్టి తెలుగువారిని కలవరపరుస్తున్న సమస్యలెన్నిటికో పరిష్కారం చేయబడుతుందనుకున్నాము. ముఖ్యంగా రచయితల పరిస్థితులు బాగుపడతాయనుకున్నాము. కాని మనం ఆశిస్తున్న దొకపైతే యధార్థం ఇంకొకలాగ కనబడుతోంది. ఎటుతిరిగినా ఏదో నిస్తాణా, ఏదో నిస్పృహ! ఫోల్ చేసి, గోల్ చేసి గెలిచిన ప్రతీప శక్తులు వట్టవగ్గాలు లేకుండా విజృంభిస్తున్నాయి. అయితే

శ్చకు పూర్వం అభ్యుదయ రచయితల సభల్లో పుష్పలదండల్ని వేయించుకొని, పెళ్ళికొడుకుల్ని చేయించుకొని జయజయధ్వానాల మధ్యన ఊరేగిన మిత్రులు కొందరీ నాడు ఝడప్రయోజనాల మరుమరీచికల వెంటబడి ఉద్యమ విచ్ఛిత్తికి దారితీస్తున్నారు. సరియైన నేతృత్వం లోపించడంవల్ల యువకుల తరంలోకూడా ప్రమాదభరితమైన ఒకానొక నిరుత్సాహ నిరాశాధోరణి తలయెత్తుతున్న సూచనలు కనబడుతున్నాయి. ఇటువంటి సంక్లిష్ట, సంక్లిష్ట వాతావరణంలో ఈనాడు మనం సమావేశమౌతున్నాము.

కాని, ఒకటిమాత్రం నేను గట్టిగా చెప్పగలను. ఏప్పుడు గోచరిస్తున్న ఈ నిర్లిప్తత కేవలం తాత్కాలికం మాత్రమే. పురోగమన శీలమైనది కాలం. పశ్చా

దృక్కుల ప్రకల్బఘోషలకు లక్ష్య
పెట్టక మానవ మహాదయం
దిక్కుగా క్రాంతిరథం కదలి
పోతుంది. తొలినించీ తెలుగుజాతి
ప్రగతిమార్గంలో అగ్రేసరంగానే
నిలిచింది. అవాంతరాలకు జడిసి
ఆగిపోవడంగాని, అనర్థకాలకు
లొంగి అలిసిపోవడంగాని గతంలో
జరగలేదు; ఆగతంలో జరగబోదు.
సుస్థిరమూ, సుస్పష్టమూ అయిన
ఈ విశ్వాసమే ఇక్కడ మనందరినీ
ఏకత్రపరిచిందని ఘటాకాంతంగా
హెచ్చరిస్తున్నాను.

స్వతంత్ర భారతదేశంలో, విశేష
పించి - స్వతంత్రాంధ్ర దేశంలో
ఏంచెయ్యాలో తోచక తెలుగు
మానిసి దిక్కులుచూస్తూ ఎంతో
కాలం నిలబడిపోడు. ఇదీ నా అచం
చల విశ్వాసం. ఇందులో రాజ
కీయాలు మిళితమై ఉన్నాయని
పసిగట్టే వాళ్ళతో వాదించి
ప్రయోజనంలేదని నాకు తెలు
సును. మనది నూటికి నూరుపాళ్ళు
సాహిత్య సంస్థలనీ, ఇందులో
ఏరాజకీయ పక్షానికీ పెత్తనం ఉండ
బోదనీ మన ప్రణాళిక నిష్కర్షగా
స్పష్టంచేసింది. కొన్ని ప్రధాన
సూత్రాలకు కట్టుబడి, కొన్ని

ప్రత్యేక లక్ష్యాలను దృష్టిలోఉంచు
కొని మనం పనిచేస్తాం. అందుకు
కొందరు హర్షిస్తారు. మరికొందరు
అపహసిస్తారు. వీరి ఇష్టానిష్టాలతో
నిమిత్తంలేకుండా ఈ సూత్రాల
నవలంబించడంలోనూ, ఈ లక్ష్యా
లను సాధించడంలోనూ మన జా
యితీని నిలబెట్టుకోవాలి. అది పద్యం
కానీండి, కథ కానీండి, నాటకం
కానీండి, నవలకానీండి, మరే
సృజనాత్మక, విమర్శనాత్మక రచన
ఐనా కానీండి - మనల్ని ఎటు
వైపు తీసుకు వెళ్ళుతోంది? ఎక్క
డికి చేరుస్తుంది అన్నదే గీటురాయి.

సాంఘిక ప్రయోజనం - అదీ
అభ్యుదయ రచయితల లక్ష్యం. ఇది
ఈనాడు మనం కొత్తగా ప్రవ
చించడంలేదు. అనాదినించీ ఉత్తమ
సాహిత్యంలో అనుసూయతంగా
కనబడుతూన్న లక్షణమే ఇది.
తిక్కన మహాభారతం రచించినా,
వేమన ఆటవెలది పద్యాలు
చెప్పినా, సిన్నగాక మొన్న గుర
జాడ కన్యాశుల్క నాటకం
వ్రాసినా వారందరూ అర్థించింది
ఈ ప్రయోజనమే. సంఘానికి విరోధి
ననో, సంఘంనుంచి ప్రవాసిననో
గోల పెట్టే రచయితలకూడా

కొందరు లేకపోలేదు. కాని వాళ్ళ నిత్యజీవితంలోకి కాస్త తొంగిచూస్తే చాలు, సంఘం చేకూర్చగల సదుపాయాలన్నింటినీ వారు చక్కగా వదుక్కోవడం కనబడుతుంది. కొండొకవోట, సంఘానికి తామిచ్చిన దానికంటే చాలా రెట్లు అధికంగానే సంఘంనించి సంపాదించుకున్నాళ్ళూ ఉన్నారు. అయినా వాళ్ళు మహాబాధలు పడిపోతున్నట్లు పోజులు పెడతారు. అనిచూసి కనీసం కొంతమందైనా బౌనుకాబోలని జాలిపడక తప్పదు కదా!

మరికొందరున్నారు. వీళ్ళకైతే సంఘం గురించి కొన్ని కచ్చితమైన అభిప్రాయాలున్నాయి. వీరిదృష్టిలో నేటి సంఘం బగ్గంపాడైపోతోంది. క్రాళ్ళు చెడిపోతున్నారు. రోజులు మాడిపోతున్నాయి. ఆయొక్క దిలీపమహారాజు కాలంలో అని వీరి పురాణం ఆరంభమౌతుంది. ఎన్నికలూ, ఎక్స్‌క్రిక్ దీపాలూ లేనికాలం, ఏనుగుచేత పూలదండ పంపించి కాబోయే రాజుని కనుక్కునే కాలం, (ఏం? అదీ ఒకరకం ఎలెక్షన్!) భార్యని జూదంలో ఓడిపోవడానికీ, బజా

రులో అమ్ముకోవడానికీ అనుమతించే కాలం, (సత్యకాలమంటే మరేమిటి?) ప్రపంచమంతా ఏడు ద్వీపాలూ, ఏడు సముద్రాలూ అని నమ్మే కాలం, కాలమే ఒక గడియారమై దానికీ వీళ్ళచేతిలోఉంటే ఎన్నియుగాలు మనల్ని వెనక్కి తీసుకు వెళ్ళగలరో! అన్నట్టు, వీళ్ళదృష్టిలో మనం ఏదినెనకనుకుంటే అదే ముందు! వీరు కోరేదేకూడా అభ్యుదయమే! అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధి అనేగా మన ప్రతీ ప్రబంధమూ ప్రారంభమయేది? ఈ మాదిరి అభ్యుదయంకోసం శాసనాలు డెయ్యాలనే కుతూహలంగల పరిపాలకులు కొందరు మనకి తటస్థపడుతున్నారు. పండితమ్మన్యులు కొంతమంది వారికి బాసటగా తయారౌతున్నారు. వీరు నిర్బంధంగా మన విద్యార్థులందరినీ బహు భాషా కోవిదులుగా చేసేస్తారు. ఒక్క పదిహేనేళ్లు ఓపికపట్టండి. మాతృభాష తెలుగు, పితృభాష హిందీ, పితామహుభాష సంస్కృతం, సోదరభాష అరవం, సోదరీభాష కన్నడం - ఇలాగ ఒక పెద్ద అవిభక్త కుటుంబం ఆవిర్భ

విస్తుంది, ఆహా ! ప్రజాస్వామ్యం !!
ఓహో మనోహర స్వప్నం !

హిమాలయోత్తంగమైన ఈ
ఆదర్శశిఖర మాట అటుంచి మనం
ఆశించే అభ్యుదయం ఎలాంటిదో
ఆలోచించుదాం. మనం కోరేది
అందరికీ తిండి, అందరికీ వసతి,
అందరికీ పని ! ఇకనేం ? ఇలాంటి
అభిప్రాయాలు ప్రకటించడమంటే
ప్రమాదకరమైన రాజకీయ ధోరణి
తో పడిపోవడ మన్నమాటే !
మీ పాట లేవో, పద్యా లేవో మీరు
రాసుకోకుండా రచనలోకి రాజకీయాలు
తెస్తారేమిటని విసురు !
కాని, రామాయణాలురాసే వాళ్ళ
కేతేమాత్రం రాజకీయాలు లేవను
కోవడం పొరపాటు. జీవితంలో
మార్పుకావాలనేవారు కొందరు.
అది అనవసరమేకాక అనర్థ
దాయకం అనేవారు కొందరు. ఈ
పరస్పర విరుద్ధభావాల సంఘర్షణ
లోనే జీవితం పురోగమిస్తుంది. అది
సాహిత్యంలోకూడా ప్రతిఫలిస్తుంది.
ఆ సంఘర్షణని చిత్రిస్తూ, అలాపురో
గమనానికే దారితీసే సాహిత్యాన్ని
సృష్టించడమే అభ్యుదయరచయితల
ధ్యేయం. తండ్రి తాత లాజ్జించిన
ఆస్తివల్లగాని, పదిమందిచేత చాకిరి

చేయిస్తూ, వారి శ్రమకుతర్గ ప్రతి
ఫలం ఇవ్వకుండా కూడబెట్టిన డబ్బు
వల్లగాని సుఖంగా బ్రతుకు వెళ్ళ
బుచ్చుతున్న వారికీ, వారి ప్రయోజ
నాలకి రకరకాలుగా రక్షణలు కలి
గించే రచనలు చేసేవారికీ ఇప్పు
డున్న పరిస్థితులు మారడమంటే
ఇష్టం ఉండదు. ఇలాక్కాకుండా
ఇంకోవిధమైన జీవిత విధానం
ఉందనీ, అందులో ఒకవ్యక్తి
ఇంకొక వ్యక్తిని దోచుకోవలసిన
అగత్యం విలుస్తమవుతుందనీ,
అందరూ ఆనందమయ జీవితంగా పే
అటువంటి విధానంలోనే మాన
వత్వం విశాలంగా వికసిస్తుందనీ
విశ్వసించేవాళ్ళూ, అట్టి విశ్వా
సానికే తమరచనల్లో దోహదమిచ్చే
వాళ్ళూ ఆ మార్పుని ఆహ్వానిస్తారు.
అలాంటి మరో ప్రపంచంవైపు
మహాప్రస్థానం సాగించడమే అభ్యు
దయ రచయితల లక్ష్యం.

పారిశ్రామిక యుగంలోకి ఇప్పు
డిప్పుడే మనం ప్రవేశిస్తున్నాము.
బుల్ డోజర్లను ఉపయోగించడ
మంటే పవిత్రమైన భూమాత
గుండెల్ని చీల్చడమే అని అపోహలు
పడే మనస్తత్వం ఇంకా మనలో
కొంతమందిని వదిలిపెట్టడంలేదు.

“మనుష్యుడు ఎగరడమే భగవంతుడి ఉద్దేశమైతే మనం రెక్కలతోనే పుట్టి ఉండేవాళ్ళం” అన్నాడట వెనకటి కెవరో పెద్దమనిషి, విమానాలు కనిపెట్టే ప్రయత్నాలను వెక్కిరిస్తూ! విమానాలదాకా యెందుకు. భగవంతుడి చ్చిన కాళ్లను పయోగించకుండా సైకిళ్లమీద వెళ్లేవారిమీద శాపనాధాలు కురిపించే ముసలమ్మలుకూడా ఉన్నారు. ఈ సుధ్య నేను Conquest of space (ఆకాశాలను జయించడం) అనే ఫిలింను చూశాను. అందులో గంటకు పాతికవేలమైళ్ల వేగంలో కుజగోళంవైపు ప్రయాణించేసే గగన నౌకకు నాయకత్వం వహించినవ్యక్తి మధ్యదారిలో తన మనో ధైర్యం కోల్పోయి, జేబులోంచి బైబిలు తీస్తూ “నిక్షేపంగా బతకమని దేవుడు మనకి భూగోళాన్ని ప్రసాదించగా కుజగోళంమీద కాలుపెట్టడం పాపం, భగవంతుని పట్లనే అపచారం” అని తిరుగు ప్రయాణానికి మరలు తిప్పబోతాడు. అప్పటి కప్పుడే నౌకలోని టెలివిజన్ తెరమీద కుజగోళం కనబడుతూ ఉంటుంది.

ఐనా నాయకుడు బేజారెత్తి పోతాడు. తరువాత కథ తెరమీదనే చూడండని సవినయంగా మనవిచేస్తూ ఇక్కడ నేను చెప్పబోయేదేమిటంటే మానవుణ్ణి ముందుకు తీసుకుపోయే శక్తులతో బాలు వెనక్కి దిగలాగే శక్తులు కూడా ఉన్నాయనీ, ఇవి లేవని కళ్లు మూసుకోవడం పనికిరాదనీ, వీటి స్వభావాన్ని గుర్తించి అడుగుడుగునా వాటిని ప్రతిఘటించి తీరవసించే అనీ!

పారిశ్రామిక విప్లవంవల్ల మానవుని మనః ప్రవృత్తిలో ఒక పెద్ద మార్పు వచ్చింది. ప్రకృతి శక్తులకు మానవుడొక బానిస అనే దురభిప్రాయం పరాస్తం కావడమే ఈ మార్పు. ఆటా, హైడ్రోజెన్ బాంబుల ఉదాహరణ చూపించి ఆధునిక విజ్ఞానం మానవ వినాశనానికే దారితీస్తున్న దనుకోవడం పొరపాటు. ఏ మానవ మేధస్సు ఈ శక్తులను విడుదల చేసిందో అదే వీటిని అదుపులోకి తీసుకు వస్తుంది. ఇకోధికంగా జీవితాన్ని సుఖవంతం చేయడానికే ఈ శక్తుల్ని ఉపయోగిస్తుంది. శాస్త్రీయ విజ్ఞానం మానవునిలో స్వాతంత్ర్య

భావాలు వికసించడానికి తోడ్పడుతుంది. ఈ స్వాతంత్ర్యం సమగ్ర స్వరూపం ధరించి నప్పుడు ఎదుటివాడి స్వాతంత్ర్యాన్ని అపహరించడం అనే వ్యాపారానికి తావుండనే ఉండదు. స్వాతంత్ర్యం అవిభాజ్యం!

అందుచేత ఈ ఆధునిక విజ్ఞానమంతా తెలుగువారి కందుబాటులోకి వచ్చేట్లు మనమందరం కృషిచేయాలి. సాహిత్యం అంటే కేవలం కథలూ, కవితాలూ మాత్రమేకాదు. ఈనాడు మేకానికల్ ఇంజనీరింగుకికాని, ఫోటోగ్రాఫీకికాని ప్రత్యేకించబడ్డ పత్రికలులేని మన సంస్కృతి దారిద్ర్యాని కేమరుకోవాలి? యంత్రసాహాయ్యంవల్ల బొమ్మలుతీసే ఫోటోగ్రాఫీ ఎందువల్ల కళ అని పించుకుంటున్నదో తెలిసినవారెంతమంది? నేటి విజ్ఞానమంతా చేపడాలంటే ఏమారుమూల సంస్కృతిపదాలో - అనైనా గురికి బారెడు దూరంగా సరిపోయేవి.- గాలించి పారిభాషిక పదాలు సరఫరాచేసేదాకా మన కుర్రాళ్లు చేతులుకట్టుకొని కూర్చోవలసిందేనా? ఇప్పుటికే నాగరిక

ప్రపంచం యెదుట ఎన్నోవిషయాల్లో వెరుకపడిపోయిన మనం ఇంకా ఎన్నాళ్ళు నికృష్టంగా కాలంగడపాలి? యూరోపియన్ భాషల్నింటిలో శాస్త్రీయ పదాలు ఇంచుమించుగా ఒక్కలాగే ఉంటాయి. ఆ పద్ధతిని తెలుగు భాషలో ఆ పదజాలాన్నంతా యథాతథంగా ఎంత పెదరాళే తెచ్చుకుంటే అంత మంచిది. అంతేగాని కర్బన ద్వ్యస్తజనిదము, ధనవిద్యుదావేశ అయస్కాంత తీగ అంటూ అర్థం వర్ధంతేని వంకరటింకర దనడనొప్పు మాటలకోసం ఆగిపోవలసిన అగత్యంలేదు. అన్యదేశ్యాలను దిగుమతి చేసుకోవడంవల్ల తెలుగు భాషలోని శుచీశుభ్రతా మైలబడి పోతాయనే మడికట్టుకున్నవాళ్ళని చూసి మనం జాలిపడాలి. ఇక్కాకులనాడు విధించిన నియమాలతో ఇప్పుడు భాషను నేర్చుకోవాలనేవారి చాదస్తంవల్లనే నేటి విద్యాస్థులలో విషయపరిజ్ఞానం మృగ్యమైపోతోంది. విద్యాస్థుల సంగతి అలావుంచండి. అన్ని చదువులూ చదివి, బియ్యేలూ, యమ్మేలూ పాపై సర్పిసెస్ కమీషన్ పరీక్షలకు కూర్చున్నవాళ్ళుకూడా, నేనా

అంటే అదోరకం వింతజంతువనీ, రాజేంద్రప్రసాద్ అంటే అడయా రులో ఒక భవనమనీ - సరిగ్గా ఇవే ప్రశ్నలూ, ఇవే జవాబులూ అని కాదు, అసందర్భంలోనూ, అజ్ఞానం లోనూ ఇందు కెంతమాత్రమూ తీసిపోని అవకతవకలు వ్రాయడం మనకి తెలియనిది కాదు. “పనసపండు తెచ్చి పళ్ళెంలో పెడితే తినలేని బ్రాహ్మణు దిక్కుదిక్కులు చూశా”డని మన పొడుపు కథ ఉంది. మన విశ్వవిద్యాలయాల్లా జాతీయ ప్రభుత్వాలూ ఈపొడుపు కథ గురించి జాగ్రత్తగా ఆలోచించగలవని ఆశిస్తున్నాను.

సాధారణంగా ఏ ఉద్యమాని కైనా ముఖ్యసూత్రాలన్నీ ఆదరణీయంగానే, అంగీకారయోగ్యం గానే కనబడతాయి. ఈ మధ్య వందమందికి పైగా రచయితలు సంతకం చేసిన దస్తావేజు చూస్తే అందులో ఉన్న తాశయానికి అభ్యంతరం చెప్పవలసిన అవసరమే కనబడదు. ఎటొచ్చీ ఈ ఆశయాలు ఆచరణలోనికి రావలసివచ్చినప్పుడే తబ్బిబ్బులూ, తడబాటులూ, తికమకలూ వచ్చిపడతాయి. అందుకనే ఇటీవల నేను అఖిలభారత

దేశపు పి. ఇ. యన్. పెన్ క్లబ్బులో నా సభ్యత్వానికి రాజీనామా ఇస్తూ అందుకు ఒకే ఒక కారణాన్ని పేర్కొన్నాను. “మానవమాత్రుడి నైన నాకు మహోన్నతాలైన మీ ఉత్తమా దర్శాలను అందుకోవడం కష్టంగా ఉం”దని. “సత్యంవద, ధర్మంచర” అంటే కాదనే వాల్లేవరు? వచ్చిన చిక్కల్లా ఆ సత్యం అనే దేమిటో, ధర్మం అనే దేమిటో విశదీకరించడంలోనే ఉంది. ఎప్పుడూ ఆ దర్శాలను గురించే మాట్లాడేవాళ్లని ఎప్పుడూ మనం అనుమానించవలసే వుంటుంది. అందుకనే అభ్యుదయ వాదులకి కూడా కొన్ని ఆశయాలున్నప్పటికీ వాటినిక్కడ సవిస్తరంగా వల్లించడం మానేస్తూ ఆచరణ రూపంలోనికి వాటి ననువదించగల సాధనాలకోసం మన మందరమూ కలిసి అన్వేషించవలసిన అగత్యాకే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యం ఇస్తున్నాను. ప్రతి రచయితా అమూల్యంగా ఎంచుకునే వ్యక్తిత్వానికి ది ఎంత మాత్రమూ భంగకరంకాదు. విశిష్ట విడిగా ఏ ఒక్కరూ చెయ్యలేనిపనులు సాహిత్యానికి సంబంధించినవి

ఎన్నైనా ఉన్నవి. కలిసి కట్టుగా పనిచేయడంవల్ల వీటిని మనం సాధించగలం. ఎవడికి తోచినట్టు ఎవడికి చేతనైనట్టు వాడు వ్రాసుకోకుండా ఈ సంఘాలెందుక, సమాజాలెందుకు, ఉద్యమాలెందుకు అనుకొనేవారికి జవాబుగా మన కార్యక్రమాన్ని బహుముఖాలుగా రూపొందించుకోవలసి ఉంది.

మన కార్యక్రమంలో మొట్టమొదటిదీ ముఖ్యంగా పేర్కొనవలసినదీ రచయితల ఆర్థిక పరిస్థితిని శాగుచేయడం. చంద్రుడిలోని అమృతాన్ని మాత్రమే సేవిస్తూ ఏరచయితకూడా ఎంకోకాలం జీవిచలేడు. అందరిలాగే అతడు కూడా అన్నవస్త్రాల అగత్యం ఉన్నవాడు. ఈ విషయాల్లో నేటి ప్రభుత్వాలు అవలంబిస్తున్న పద్ధతులు కనుతుడుపుగానే పరిణమిస్తున్నాయి గాని రచయితలకు కావలసిన భద్రతను సమకూర్చలేకపోతున్నాయి. రాజకీయ బాధితులకు భూములు కట్టబెట్టినట్టుగా అనుగ్రహపాత్రులైన ఏ కొద్దిమందికో అంగవస్త్రాలను (అన్నవస్త్రాలనుకాదు) సమర్పించడంకో

ఆగిపోతున్నారు మన ప్రభువులు. మనలో కొందరు గిరీశాలు “మానాస్తం హైద్రాబాదు సవాబు వద్ద వెయ్యి సిక్కా రూపాయల ఉద్యోగం సంపాదించలేక పోతామా” అని అడియాసలు పెట్టుకోవచ్చు. సమష్టిపరమైన సమస్యను వ్యక్తిగతంగా పరిష్కరించాలని చూసే ప్రయత్నాలు నేడు పెచ్చుపెరిగి పోతున్నవి. అందువల్లనే ఏబిక్కడికో పాడిగేదెలాంటి పదిలమైన ఉద్యోగమూ, పదిమంది పస్తులతో మాడిపోవడమూ ప్రత్యక్షంగా కనబడుతోంది. అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఈ పరిస్థితులన్నింటినీ నిశితంగా పరిశీలించి తరగోపాయాలను కనిపెట్టగలుగుతుందని నా ఆశ. నిరక్షరాస్యత పూర్తిగా నిర్మూలించబడ్డ పాశ్చాత్య దేశాల దాకా పోనక్కర లేకుండానే మన పొరుగున ఉన్న తమిళ రచయితలను చూచి మనం నేర్చుకోవలసిన గుణపాఠాలు చాలా ఉన్నాయని చెప్పసాహసించి నందుకు నన్ను క్షమించండి ఇప్పుడున్న కాపీరైటు చట్టం ఎంకో అసమగ్రమే అయినప్పటికీ దాని ద్వారానే తమకు

సంక్రమిస్తున్న హక్కులు మన రచయితలలో ఎంతమంది వినియోగించుకోగలుగుతున్నారు? పాతిక ముప్పయి సంవత్సరాలకి పూర్వంకంటే ఈనాడు రచయిత రచయితగా జీవించడానికి ఎన్నో మార్గాలు తెరుచుకొనిఉన్నాయి. అయితే ఈ మార్గాలనిండా ఎంతో చెత్తా, చెదారమూ మన మ్యునిసి పాలిటీల వీధుల్లోలాగ నిండి ఉన్నాయి. చీపురుకట్టలు పట్టుకోవడం ఆత్మగౌరవానికి భంగం అనుకోకుండా రచయితలు ఈ మార్గాలను శుభ్రంచేసి రహదారుగా మార్చవలసిఉంది.

ఈ మార్గాలకి ఒక ఉదాహరణగా రేడియోను పేర్కొంటున్నాను. అభ్యుదయ రచయితల సంఘం ఏదో రాజకీయ పక్షానికి అమ్ముడుపోయిందని నిందారోపణలు చేసేవారిని నా మాటలు కాస్త జాగ్రత్తగా మననంచేసుకోవలసిందని అభ్యర్థిస్తున్నాను. మన రేడియో నూటికి నూరుపాళ్ళు ప్రభుత్వం జారీచేసే తాళిదులను అమలుపరచే సంస్థ. కనీసం విశ్వవిద్యాలయాలకు ఉంటున్నదనుకున్నప్పటి స్వపరిపాలనాధికారం

కూడా రేడియోకిలేదు. స్వాతంత్ర్య వాయువులు పీల్చడానికి అలవాటు పడ్డ మనిషి మన రేడియో స్టేషన్లలో ఏ హోదాలో ప్రవేశించినా ఉక్కిరి బిక్కిరైపోతాడు. అడుగడుగునా అక్కడ భయమో, రాజసమో ఎదురుపడతాయి. మన రాజ్యాంగం గ్యారంటీ చేస్తున్న వాక్స్వాతంత్ర్యం రేడియోకిసంబంధించినంతమట్టుకు శశవిషాణప్రాయమని చెప్పడానికి విచారిస్తున్నాను. సెన్సారు విధానం కూడ దని నేనడంలేదు. వేలకొలది గృహాలలోకి సరాసరిగా ప్రవేశించే, లక్షల కొలది ప్రజానీకం చెవులలోకి సూటిగా ప్రసరించే రేడియోమీద అజమాయిషీ నిస్సందేహంగా అవసరమే. కాని సృజనాత్మక రచనలమీదసహా రేడియోవిధించే ఆంక్షలు చిత్ర విచిత్రంగా ఉంటున్నాయి. నేటి పరిస్థితులలో రేడియో ఒక గుత్తవ్యాపారం. పావుగంట పాటకీ, పావుగంట నాటికకీ ఇచ్చే ప్రతిఫలంలో భేదం ఉంటుంది. రేడియోలో ఉన్నంత ఎర్రటేపు ప్రభుత్వ సంస్థలలో ఇంకెక్కడ చూడబో మనుకుంటాను. ఇనపచట్రం అనేమాట

ఇక్కడ సార్థకం. ఈ మధ్య కొన్ని ప్రతికలకీ, రేడియోకీజరిగిన వివాదం అందరికీ తెలుసుననుకుంటాను. దాని మంచి చెడ్డలమాట ఎలా వున్నా తొలించి తుదిదాకా రేడియో అధికారులవలంబించిన మానవతలమాత్రం క్షంతవ్యంగా కనబడదు. “వక్కలు అరుచు కుంటూనే ఉంటాయి; బిడారం సాగిపోతుంది” అని సర్ సామ్యూల్ హోరనుకుంటాను, ఆ నాటి మన దేశభక్తుల్ని గురించి అన్నమాట లిక్కడ జ్ఞాపకం వస్తున్నాయి. అధికారగర్వం అంటే అదే! ఆనాటిది నిరంకుశ ప్రభుత్వం పోనీ అనుకుంటే ఈనాటి ప్రజాస్వామ్య ప్రభుత్వంలోకూడా అదే దృక్పథం ప్రతిఫలించడం ఆశ్చర్యకరమే!

ప్రజాభిప్రాయాన్నింత తృణ ప్రాయంగా చూసే ప్రభుత్వ సంస్థలతో ఎలా వ్యవహరించాలన్నది చాలా క్లిష్టమైన సమస్య. దీనిని గురించి మనమంతా కలిసి అతి జాగ్రత్తగా ఆలోచించాలి. గిడుగు రామమూర్తి పండితునివంటి దిగ్గంతుని బాసటగా పెట్టుకొని ఒక నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు మన విశ్వ విద్యాలయాలచేత వాడుక భాషను

గుర్తించేటట్లు చేయలేకపోయిందంటే అందుకు కారణం వ్యావహారిక భాషోద్యమంలోని బలహీనత కాదనీ, పకడ్బందీగా తయారయిన ఈ ఇనపచట్రపు బలాధిక్యమే అనీ చెప్పవలసిఉంది. కాబట్టి ఇప్పుడు మన ఇంకొక కర్తవ్యం విశ్వ విద్యాలయాలలో జీవద్భాష అయిన వ్యావహారికాంధ్రానికి సముచితస్థానం సంపాదించడానికి నిరంతరాంతరం సాగించడం. ఇదివరకటికంటే ఇప్పుడిది ఎక్కవ చిక్కులతో కూడుకున్నపని. అయినా మనం సర్వశక్తులనూ సంఘటితం చేసుకొని వాడుక భాష ప్రాధాన్యాన్ని విశ్వవిద్యాలయాలలో ప్రతిష్ఠించాలి. వ్యావహారిక భాషావాదం ప్రజల ఉద్యమం. నేడు కాకపోతే రేపయినా ఇది జయించి తీరుతుంది. గ్రాంథికభాష పరిమిత ప్రయోజనం కలదనీ, వాడుకభాష అపరిమిత ప్రయోజనం కలదనీ సిద్ధాంతీకరించిన గిడుగు పండితుని ప్రధాన సూత్రాల నింతవరకే వ్యర్థ పరాస్తం చేయలేదు. అయితే వాడుకభాష నెలాగ బోధించాలో తెలియక, సరియైన పాఠ్య గంధాలు

లేక, వాడుకలో క్రమక్రమంగా భాషపొందుతూ వచ్చేవారులను వివరించి, విశదీకరించగలిగే వ్యాకరణాలులేక నేటికిన్నీ ప్రాథమిక పాఠశాలలు మొదలుకొని విశ్వవిద్యాలయాలదాకా అంతటా పాఠశాలపు భాషాబోధనా పద్ధతులనే అంటిపెట్టికొని ప్రాకులాడడం తప్పని సరి అయింది. పత్రికలలో, సినిమాలలో, రేడియోలలో ఈనాడు మొత్తం తెలుగు దేశములో నూటికి తొంభయి పాళ్ళు వాడుక భాష వ్యాపించి ఉన్నప్పటికీ అధికార వర్గాలుమాత్రం ఈ యాధార్యాన్ని గుర్తించకపోవడం శోచనీయం. అరసున్నాలోనూ విద్యార్థుల కాలమంతా వ్యర్థంచేస్తే విషయ పరిజ్ఞానం నిండు సున్నా అయిపోతుంది. కొమ్ములు తిరిగిన పండితులు వ్రాసిన గ్రాంథిక భాషలో కూడా గిడుగు మహనీయుడు తప్పులుపట్టి ఆ భాషలోఉన్న కృతకత్వాన్ని బయలుపెట్టిన సంగతి మనకు తెలియదీకాదు. ఆనాడు గట్టిగా నోరెత్తడానికి సాహసించలేకపోయినవారు ఈనాడు తోసుకొచ్చి ఆభాస భూయిష్టమైన ఈ భాషను పునరుద్ధరించాలని చూస్తు

న్నారు. గతం కూడ వీరికి గల మమత వర్తమానపు అనసరాని గుర్తించ నివ్వదు. నిగళాల వంటి నియమాలకి నివాళి పట్టడం బానిస ప్రవృత్తికి ప్రధాన లక్షణం. భాషా విషయంలో ఇటువంటి పట్టింపులతో కరడుకట్టిపోతూన్న మన విశ్వవిద్యాలయాలు ఏమార్పునూ అంగీకరించలేని ఏకశిలా నగరాలుగా తయారవుతున్నాయి.

ఈ పరిస్థితులను సరిదిద్దడానికి అభ్యుదయ రచయితల సంఘం పూనుకోవాలంటే సమగ్రమయిన నిఘంటువు, సంపూర్ణమయిన వ్యాకరణమూ, సలక్షణమైన ఛందశాస్త్రమూ, నిర్మించడానికి తన శక్తుల నన్నిటినీ కేంద్రీకరించాలి. ఇందుకుగాను దేశమంతటా భాషాకోసం కృషిచేస్తున్న పండితులందరినీ కూడగట్టుకోవాలి. కనీసం అభ్యుదయ రచయితల సంఘపు ఆరవ మహాసభ జరిగే నాటికి బ్రౌన్ నిఘంటువును సరియైన సంపాదకత్వం కింద వెలువరించగలిగితే కొంతలో కొంత కృతకృత్యులమయినట్లు సంతోషించవచ్చును. స్వర్గీయ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారి “నుడికడలి”

అనే అచ్చ తెలుగు నిఘంటువును కూడా తెలుగులోకి తీసుకురావడానికి మనసంఘం పూనుకోవాలి. అలాగే వ్యాకరణ నిర్మాణం కూడా! నా ఉద్దేశంలో యిది నాగార్జున సాగర నిర్మాణంకన్న కూడా కష్టమైన పని! “తెలుగునకున్న వ్యాకరణ దీపము చిన్నది” అని చాలాకాలం క్రిందట చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటశాస్త్రిగారన్నారు. ఇవి విద్యుద్దీపాల రోజులని మనం రుజువు చెయ్యాలి. ఇక ఛందశాస్త్రం సంగతి! ఛందస్సులతో నిమిత్తం లేనట్లు కనిపించే వచన గీతాల సంపూర్ణ న్వాతంత్ర్యం ప్రవచించిన నేను ఛందో మార్గాలను గురించి మాట్లాడడం కొంత విద్వారంగానే కనబడవచ్చును. కాని గణబద్ధమైన దొక్కటే చందస్సు కాదు. నియమిత స్థలాలలో యతి ప్రాసలను నిలబెట్టినంత మాత్రంచేత పద్యం ప్రాణవంతం కాదు. ఛందోరహస్యాలు గణ యతి ప్రాసలకు మాత్రమే పరిమితమైనవికావు. అంతేకాక తెలుగు ప్రతిభ గణబద్ధ చ్చందస్సులలో కంటే మాత్రాబద్ధ చ్చందస్సులలోనే ప్రస్ఫుటంగా ప్రభాసిస్తుంది.

వాడుక భాషకీ, మాత్రాచ్ఛందస్సులకి ఒక అవినాభావసంబంధంవుంది. సాహిత్యలోకంలో దీనిని మొట్టమొదటిసారిగా ముత్యాలసరాలనే పేరిట మహాకవి గురజాడ మనకి గుర్తుకి తెచ్చాడు. అయితే అప్పటికింకా కవిత్యానికి వాహనంగా గ్రాంథికభాష ప్రాముఖ్యం వహించడంచేత గురజాడ గేయాలలో చాలాచోట్ల గ్రాంథిక రూపాలు కనబడుతూ వుంటాయి. ఒక కొత్త భూఖండాన్ని కనిపెట్టడానికి బయలుదేరిన సాహసికయాత్రికుడు గురజాడ! కన్యాశుల్కం మొదటి ముద్రణ ప్రతిలో కొన్ని కృతక వ్యావహారిక రూపాలున్నవన్న సంగతి మనం మరచిపోకూడదు. వాటినన్నిటిని తరువాత తరువాత సవరించి వ్యావహారిక భాషకు వాల్మీకి అయినాడాయన. పండితులను సంతృప్తిపరచడానికి సుభద్రా పరిణయంవంటి ప్రబంధం రచించడానికిబదులు మాత్రాచ్ఛందస్సుల మీదనే ఆయన మరికొంత కృషి సాగించివుంటే మన కింకా ఎన్ని అమూల్యమణులు లభించివుండేవో?

రసప్రపంచంలో గురజాడ ధృవ తార అయితే వీరేశలింగం ఒక

విజ్ఞాన సర్వస్వం. దురాచారాల గాఢాంధకారంలో నిద్రపోతున్న జాతిని మేలుకొలిపి విజ్ఞానపు వెలుగులు ప్రసరించిన మహనీయుడు. ఆంధ్రుల అభ్యుదయోద్యమానికి మూలపురుషుడు. ప్రతికూలశక్తుల యుంఝా ప్రభంజనానికి చెక్కు చెదరకుండా నిలబడి శాశ్వత శాఖలుగా విస్తరించిన నటవృక్షం. తెలుగులో మొట్టమొదటి వాస్తవిక నాటకం గురజాడ రచిస్తే మొట్టమొదటి వాస్తవికత నవలను వీరేశలింగం రచించాడు. తన కథలలో, కవిత్వంలో గురజాడ భావ విప్లవం తీసుకువస్తే వీరేశలింగం తన జీవితంలోనే దాన్ని ప్రత్యక్షంగా ప్రదర్శించాడు. విభిన్న భావాల సంఘర్షణలో తాటస్థ్యానికి తావులేదని ఇద్దరూ తమ తమ రచనలలో విస్పష్టంచేశారు. మూఢ విశ్వాసానికి విరుగుడు శాస్త్రీయ విజ్ఞానమే అని ఇద్దరూ తమ రచనల ద్వారా ప్రచారం చేశారు.

గిడుగు, గురజాడ, వీరేశలింగం ! వీరు జల్లిపోయిన విజ్ఞాన

బీజాలు ఇప్పుడిప్పుడే ఫలవంతమవుతున్నాయి. అయినా అసలు వీరు పుట్టనేలేదన్నట్లుగానో, వీరు సలిపిన పరిశ్రమ అంతా విఫలమయి పోయినట్లుగానో, ఏ శక్తుల మీద వీరు తిరుగుబాటు చేశారో వాటినే ఊత కర్రలుగా చేసుకొని ఇంకా ఇంకా వెనక్కి పోవాలని ఈ యిరవయ్యో శతాబ్దపు రీతిన సంవత్సరంలో ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. అభ్యుదయ రచయితల మైన మనం, గిడుగు సంప్రదాయాలలో గురజాడ కావ్యవాహినులలో వీరేశలింగం విప్లవ ధోరణులలో ప్రాణవాయువులు పీల్చుకుంటున్న మనం నిస్సందేహంగా ఆంధ్ర సాహిత్యపరిణామంలో అగ్రశ్రేణిని పయనిస్తున్న మనం, మళ్ళీ మనల్ని పాత రాతియుగానికి పట్టుకుపోయే ప్రయత్నాలను సహిస్తామా అని ప్రశ్నిస్తూ, జవాబుకోసం ఆగకుండానే (అది యెలాగుంటుందో నాకు ఎలాగూ తెలుసునుకాబట్టి) ఇంతటితో నా ప్రసంగాన్ని ముగిస్తున్నాను.

కథా, నవలా

కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

ఈనాటి తెలుగు సాహిత్య మంతటిలోకీ హెచ్చుగాపరిణామం చెంది యుగధర్మాన్ని సమగ్రంగా ప్రతిబింబిస్తున్నవి చిన్న కథా, నవలా అని ఒప్పుకు తీరాలి. కాని ఈ పరిస్థితి మన సాహిత్యం తాలూకు ఆధునికయుగం ఆరంభం నుంచీ ఉన్నటువంటిది కాదు. ఈ యుగం 19 వ శతాబ్దం చివరి భాగంలో, అక్కడా అక్కడా చెమరుగా వెలువడిన రచనలతో ఆరంభమై తొలిప్రపంచ యుద్ధం ముగిసేనాటికి ఒక ఉద్యమరూపం దాల్చింది. సాహితీ సమితి ప్రారంభమయే నాటికి ఉండిన రచయితలు ఆధునిక సాహిత్యయుగంలో నవశకం ఆరంభించారు.

అప్పటికి కూడా రచయితలలో హెచ్చుభాగం కవులే. కథకులూ, నవలాకారులూ ఉండేవారే గాని వారి సంఖ్య బహుతక్కువ. వచన రచన గ్రాంథికంలోనే నడిచేది. గిడుగు రామమూర్తిగారి వ్యావ

హారిక భాషావాదం నవ్యుల ఆమోదం పొందినప్పటికీ వ్యావ హారికభాషను సాహిత్యానికి పూన్నేవారు అంతగా లేకపోయారు. తెలుగు సాహిత్యంలో ఆధునిక యుగాన్ని ప్రారంభించిన అమర కవి గురజాడ వ్యావహారిక భాషలో పద్యాలూ, కథలూ, నాటకాలూ రాసినా కథల శకం ఆరంభమయేదాకా వ్యావహారిక భాషలో వ్యవసాయం చురుకుగా సాగనే లేదు. కథల శకం పత్రికలతోబాటే పుట్టిపెరిగింది. పత్రికా పతనం ప్రజలలో అభివృద్ధి చెందిన కొద్దీ కథల సంఖ్యా, కథకుల సంఖ్యా అభివృద్ధి అయింది.

పత్రికలు యంత్ర యుగానికి చెందినవి. అచ్చు యంత్రాలు చాలాకాలంగా ఉంటున్నా, ఈ యంత్రాలలో యిటీవల కలిగిన అభివృద్ధి చాలా గొప్పది. “సాహితీ” సంచికలు అచ్చువేసిన ప్రెస్‌లో ప్రెడిల్‌కూడా వుండేది

కాదు. ఈ నాడు విస్తారమైన ప్రచారంగల రెండువార పత్రికలు కోట రీల మీద శరవేగంతో అచ్చవుతాయి. పూర్వం అయిదు పత్రికలున్ననోట ఇవాళ కనీసం నూరు పత్రికలున్నాయి. ఈ మార్పుల ఫలితాలు కథాసాహిత్యంమీద ఉండక తప్పదు.

గురజాడ అప్పారావుగారు రెండు కథలు మాత్రమే తెలుగులో రాశాడు. నేను గడిచిన పాతిక ఏళ్ళకాలంలో అనేకవందల కథలు రాసి ఉంటాను. డబ్బులెక్కనా, వందల లెక్కనా కథలు రాసినవారు ఆంధ్రలో చాలామంది ఉన్నారు. ప్రచురించటానికి పత్రికలు లేకుండా ఇది సాధ్యం కాదు. పుస్తకాలు ప్రచురించి చేతి డబ్బు ముందు ఖర్చు చేసుకోవాలి నిన పరిస్థితిలో ఎవరూ వందల సంఖ్యలో కథలు రాయరు. పుస్తకాలు ప్రచురించి వాటిద్వారా కథకులుగా గణనకు రాగోరిన వారు ఎంతో మంచికథలనీ, తప్పక రాసి తీరవలసిన కథ అనీ అనుకుంటే తప్ప రాయరు. పత్రికల ధర్మాన కథకులు ఒక మాదిరి కథలు; అంత బాగా లేని కథలూకూడా

రాయటం జరిగింది. వాటిని రాసి నందువల్ల నష్టంలేదు. ప్రచురించే పత్రికలున్నాయి; ఒక్కొక్కప్పుడు పడిన శ్రమకు తృణమో పణమో ముట్టుతుంది కూడ!

ఇటువంటి కథలన్నీ రాసినందు వల్ల కలిగిన లాభమేమిటని అడగ వచ్చు. లాభం లేకపోలేదు. పత్రికలలో అచ్చయినంతమాత్రాన తక్కువరకం కథలకు సాహిత్య గౌరవం ఎన్నటికీ రాదు. కాని పత్రికలను మే పటానికే వందల సంఖ్యలో కథకులు పుట్టుకురావటం తటస్థించింది. “ఉత్తమ సాహిత్యం అవుతుందా, లేదా?” అని ఆలోచిస్తూ కూచోకుండా పత్రికలు అనేక కథకుల కథలను, ఏదో ఒక సుగుణం చూసుకొని, ప్రచురించాయి. ఇందువల్ల చాలా చెత్తసాహిత్యం సృష్టి అయినప్పటికీ అనేకమంది కథకులు రచన చెయ్యటానికి ప్రోత్సాహం లభించిన వారైనారు. వారిలో కొందరు ఉత్తమ తరగతి కథకులుగా పరిణమించటం కూడా జరిగింది.

సాహిత్య రచన, అందులోనూ కథారచన, ఒక వృత్తి కాదు. ఈనాడు కూడానూ, ఉసాధ్యా

యులూ, జర్నలిస్టులూ, వైద్యులూ, గుమాస్తాలూ, వ్యాపారం చేసుకునే వాళ్లూ కథలు రాస్తున్నారు. ఇంకే సాహిత్య రూపంలోనూ కృషి చేయని వారు కేవలం కథలు రాసి పేరు తెచ్చుకొనటం జరిగింది. అవతల వీరిని ప్రోత్సహించే ప్రతికలే లేకపోతే వీరిలో నూటికి ఒకరు కూడా సాహిత్యం చాయలకు వచ్చి ఉండలేమో!

ఇదే నవలలకు కూడా వర్తిస్తుంది. ప్రతికలు విజృంభించక పూర్వం నవలలు రచించిన వారు చరిత్ర మీది మగుకారం కొద్దీ, నవలలు రాసి ఆచువేయించుకుని కీర్తి, కొంత ధనమూ సంపాదించు తామనీ రచన చేశారు. ప్రతికలలో ధారావాహినిగా నవలలు ప్రచురణ కాసాగిన అనంతరం నవలలు రాసే ప్రేరణ ఇతరులకు కూడా కలిగింది.

కథలూ, నవలలూ అభివృద్ధికి రావటంలో ప్రతికలు నిర్వహించిన పాత్ర అనన్యమైనది. ఈనాడు కూడా ప్రతికలు ప్రోత్సహించని సాహిత్యరూపాలు అడుగున పడి ఉండటం కనిపిస్తూనే ఉన్నది.

మంచి చెడ్డల విచక్షణ అటుంచి సాహిత్యం పరిమితంగా సృష్టి కావటంలోనూ, బహుళంగా సృష్టి కావటంలోనూ ఒక ముఖ్యమైన తేడా ఉన్నది. బహుళంగా ఉత్పత్తి అయే సాహిత్యం విధిగా ప్రజలకూ జీవితానికీ సన్నిహితంగా వచ్చి తీరుతుంది. కొద్దిమంది కథకులే ఉన్నప్పుడు వెలువడిన కథలలో పాత్రలను “ఉదాత్తం”గా ఉంచటానికి పజినపాట్లూ, వ్యావహారిక భాషలో రాయటానికి చేసిన ప్రయత్నంలో రచయితలను పట్టుకున్న బెరుకూ స్పష్టంగా గోచరిస్తాయి. రచయితల సంఖ్య హెచ్చిన కొద్దీ భాష ధారాళంగానూ, పాత్రలు స్వాభావికంగానూ పరిణమించటం జరిగింది. ఇది కథా సాహిత్యానికి జరిగిన సామూహిక లాభం. ఈ ప్రయోజనం ప్రత్యేక కథలలో పాక్షికంగా మాత్రమే ప్రతిబింబించింది.

అనాదిగా వచ్చే కథాసాహిత్యాన్ని పరిశీలించి నట్లయితే కథల యొక్క స్వరూప స్వభావాలలో పరిణామం కనిపిస్తుంది. పురాణాలలోని కథలు వాస్తవ గాథలు. వాటిలో అతిశయోక్తులుండవచ్చు.

వాటిని రాసినవారి అపోహలూ, మూఢ విశ్వాసాలూ ఒక్కొక్కప్పుడు వాటిలో ప్రతిబింబించి ఉండ నచ్చు. కాని వాటిని రాసిన వారు, అవి యదార్థ సంఘటనలనే విశ్వాసంతోనే వాటిని రాశారు. ఈ కథలను ఎవరో ఇంకెవరికో చెప్పారని మరెవరో వేరెవరికో చెప్పినట్టు పురాణకారులు రాశారు. అవి గత చరిత్రకు చెందిన దృష్టాంతాలుగా మాత్రమే రచించబడ్డాయి. కథకుడు ఆకథలకు సాక్షి కాడు, సమకాలికుడు కూడా కాడు. ఈ కథలలో సామాజిక మనస్తత్వం ప్రతిబింబించదు.

వీటిమీద ఎంతో పరిణామం చెందినవి నీతి కథలు. అవి కేవలం కల్పితాలు. పక్షులమీదా, జంతువులమీదా పెట్టి మానవుల వ్యాపకాలను తీవ్రంగా విమర్శించిన వ్యంగ్య రచనలు. వీటిలో సామాజిక మనస్తత్వం పుష్కలంగా ఉన్నది.

ఆధునిక కథలు పురాణ కథలలాగా వాస్తవమైనవికావు, నీతి కథలలాగా అభూత కల్పనలుకావు. ఇవి కల్పిత వాస్తవికత కథలు. స్వరూపాన్నిబట్టి ఈ కథలలో

వాస్తవికత నూటికి నూరుపాళ్ళూ ఉండవలసిందే, గత్యంతరంలేదు. ఈ వాస్తవికత కథనంలో, పాత్ర చిత్రణంలో, సంభాషణలో సంఘటనలలో ఉండి తీరాలి. వీటిలో మనస్తత్వానికి చాలా ప్రాముఖ్యం ఉన్నది. ఇవి పురాణ కథలలాగా ఒక ప్రత్యేక సందర్భాన్ని పురస్కరించుకుని దృష్టాంతంకింద చెప్పుకునేవి కావు. నీతి కథలలోలాగా వీటిలో ఒక విస్పష్టమైన నీతికూడా ఉండదు. వీటిలో జీవిత ఖండాలు ప్రతిబింబిస్తాయి—సమకాలిక జీవిత ఖండాలు.

ఇది చాలా ముఖ్యమైన విషయం. ఎందుచేతనంటే, కథలు చెప్పటానికి మూడు మార్గాలున్నాయి. ఒకటి, ఎవరో చెప్పగా విన్న విషయాలు చెప్పటం; రెండు, కథకుడు తాను ప్రత్యక్షంగా చూసిన విషయాలు చెప్పటం; మూడు, కథకుడు తన అనుభవాలనే చెప్పటం. ఇందులో మొదటి పద్ధతి పురాణకథలలో కనిపిస్తుంది. మిగిలిన రెండూ ఆధునిక కథా సాహిత్యంలో అమలులో ఉన్నాయి. అందుచేత కథకుడు ఈనాడు విధిగా సమకాలిక సంఘటనలనే

చెప్పాలి. కథా సరిత్సాగరంలో చాలాచోట్ల తమ అనుభవాలను గురించి చెప్పటం మనకు కనిపిస్తుంది. ఇదే పద్ధతిని కాశీమజలీలలో కూడా మనం చూస్తాం. అయితే అటువంటి కథలకు శ్రోతలు పాఠకులు కాకు — ఇతర పాత్రలు. ఆసాహిత్యంలో స్వానుభవాలు చెప్పించటం శిల్ప చమత్కృతి మాత్రమే.

ఈనాటి కథ - నవలకూడా - స్వరూపం సంబంధించినంతమట్టుకు పరిపూర్ణమైన పరిణామాన్ని సాధించింది. కథ చెప్పటానికి ఆదర్శప్రాయమైనదైన మాట్లాడే భాషలో ఈనాటికథలూ, నవలలూ రచించబడుతున్నాయి. వీటిలో ప్రధాన పాత్రలు ఈనాటి జీవితంలోని అన్ని తరగతులకూ చెందినవిగా ఉంటున్నాయి. వర్తమాన జీవితమే ఈ కథలలో, నవలల్లో ప్రతిబింబిస్తున్నది.

కాని ఈ రచనల స్వభావమే ఒక్కొక్కసారి పెడతొవబడుతున్నది. కథలకూ, నవలలకూపుండదగిన స్వభావం గురించి ఒక్కొక్కప్పుడు కథకులకే స్పష్టమైన అభిప్రాయాలుండటంలేదు.

ఆధునిక కథయొక్క స్వరూపాన్ని అర్థం చేసుకుని అటువంటి స్వరూపంగల సాహిత్యం యెటువంటి స్వభావం కలిగి వుండాలో అంచనా కట్టటం అసాధ్యంకాదు. ప్రజలకు సన్నిహితమైన భాషలో ప్రజలను చైతన్యవంతులను చేయ్యలేని కథలు రచించి ప్రయోజనమేమిటి!

కందుకూరి వీరేశలింగంగారు మొదట్లో భాషలో గరిష్ఠసాము చేసికూడా, పదిమందికీ తెలియవలసిన విషయాలు చెప్పటం కోసం అశిసులునైన భాష అవలంబించారు. ఆయనకు భాష తాలూకు స్వరూప స్వభావ సంబంధం తెలిసివచ్చింది. ఈనాటి కథకులు మట్టుకు ఒక్కొక్కప్పుడు అందరికీ అర్థమయే భాషలో దాదాపు యెవరికీ అక్కర్లేని కథలు రాస్తున్నారు. ఇది తప్పు.

కథలలో నిత్యజీవితం తాలూకు పాత్రలుంటున్నాయి. కాని ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ పాత్రల స్వరూపానికి స్వభావానికి సంబంధం వుండదు. కార్మికుడికి మధ్యతరగతి మనస్తత్వమూ, మధ్యతరగతి వాడికి జమీందారీ మనస్తత్వమూ అంట

గట్టబడుతుంది. ఈనాటి కథలలో జీవితం ప్రతిబింబించ బడుతుంది, కాని చాలా కథలలో జీవిత సత్యం లోపిస్తుంది.

ఈనాటి కథా సాహిత్యంలోని లోపాలన్నీ ఈ విధమైనవే. ఈ కథలకు ఆయువుపట్టు వాస్తవికత. వాటి స్వరూపం వాస్తవికతకు అనుకూలమైనది. అది కథలస్వభావంలో కూడా ప్రతిబింబించినప్పుడే అవి ఉత్తమ కథ లనిపించు కుంటాయి.

కథలలో, నవలల్లో ప్రతిబింబించే జీవితం తాలుకు వాస్తవికత, జీవిత సత్యం మాత్రమే. ఈ సత్యం వ్యక్తం కానప్పుడు జీవితాన్ని ఎంత వివరంగా చిత్రించి కూడా ఏమీ ప్రయోజనంలేదు. ఆ జీవిత సత్యమే రచనను అభ్యుదయ రచనగా చేసేది.

“జీవితసత్యం,” “వాస్తవికత,” “అభ్యుదయం” మొదలైనమాటలు రాజకీయ పరిభాష అని అపోహపడే వాళ్ళు ఈనాడుకూడా చాలామంది ఉండటం శోచనీయం. మార్క్సిస్టు సాహిత్యం పరిచయం లేకుండానే శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు తాము రచించిన

చిన కొన్ని కథలలో జీవిత సత్యా లను ప్రతిభావంతంగా చిత్రించారు. ఒక కథలో ఒక అస్పృశ్యుడు ఇస్తాము మతం తీసుకుని సమాజం మధ్యకివచ్చి వెలి వెయ్యమని సవాలు చేస్తాడు. ఆయన రచించిన మరొక కథలో ఒక శ్రోత్రియ కుటుంబానికి చెందిన యువకుడు బతుకుతెరువు గానక హోటలు పెడతాడు. ఇదేవిధంగా, కమ్యూనిస్టు రాజకీయాలను తీవ్రంగా ప్రతిఘటించిన సురవరం ప్రతాప రెడ్డిగారు తమ కథలు కొన్నింటిలో జీవిత సత్యాన్ని చాలా చక్కగా చిత్రించారు. పాఠకులను సమ్మోహింప చేయటంలో అసాధారణ ప్రతిభగల చలంగారు జీవిత సత్యాన్ని అంతగా వ్యక్తం చెయ్యక పోయినా, జీవితంలోని అసత్యాలను ఘాటుగా ఖండించారు.

ఆధునిక యుగంలో అనేకమంది కథకులూ, నవలాకారులూ కూడా ఈ సాహిత్య రూపాల స్వభావాన్ని తృణీకరించి, స్వరూపాన్ని తీర్చిదిద్దటంలో ప్రావీణ్యం సంపాదించి ఖ్యాతి సంపాదించుకున్నారు. దీనికి మనం ఈ నాడు

విచారించనవసరంలేదు. ఎందుకంటే కథయొక్క స్వరూపంలో కలిగిన ఈ వాంఛనీయమైన పరిణామం ఏ ఉద్యమమూ లేకుండానే సాగింది. నవ్య సాహిత్య పరిషత్తు పుట్టి ఉద్యమం సాగించినప్పటికే చాలమంది ప్రసిద్ధ కథకులు దేశంలో ఏర్పడి ఉన్నారు. వీరిని కూడగట్టి ప్రచారం ఇవ్వటం తప్ప సాహిత్య పరిషత్తు వచన రచనల స్వభావాన్ని తీర్చిదిద్దటంలో ఎంతమాత్రమూ కృషి చేయలేకపోయింది. ఆ మాటకువస్తే నవ్య సాహిత్య పరిషత్తులో వచన రచయితలు ఎప్పుడూ వెనక బెంచీల మీదే కూచున్నారు.

వచన రచయితలను ముందుకు తోసి కథకులకూ, నవలలకూ, ఇతర సాహిత్య రూపాలకూకూడా ప్రయోజనాత్మకమైన స్వభావాన్ని ఇవ్వటానికి మొట్టమొదటి సారిగా ఉద్యమం సాగించినది అభ్యుదయ రచయితలసంఘం. ఈ ఉద్యమం కొంతదూరం సాగి పరిస్థితులు వికటించటంవల్ల తాత్కాలికంగా నిలిచిపోయినాక కూడా ఉద్యమ ప్రభావం ఎంతమాత్రమూ నిలిచిపోలేదు. గడచిన పదేళ్ళకాలంలో

అనేక వందలమంది కథకులు తమ రచనలద్వారా జీవిత సత్యాన్ని వివరించటానికి కృషి చేశారు. వీరి రచనలు అన్ని ప్రతికలలోనూ వెలువడ్డాయి.

ఈనాటి పరిస్థితి యేమంటే, యువక రచయితలకు కొంతమార్గ దర్శనం అవసరం. కొందరు కొందరు స్వరూపాన్ని గాలికి వదిలి కథయొక్క స్వభావానికి న్యాయం చేకూర్చాలనే ఆశతో వికృతమైన రచనలు చేస్తున్నారు. మరికొందరు వాస్తవాన్ని వాస్తవికతగా భావించి తృప్తిపడుతున్నారు. మరి కొందరు కొన్ని అభ్యుదయకర విశ్వాసాల యందు అపారమైన గురివుండి, వాటిని నిరూపించటం కోసం జీవితాన్ని తారుమారు చేసి చిత్రిస్తున్నారు.

రచయితకు జీవితానుభవం వుండాలి. జీవితసత్యాన్ని గ్రహించే నిశితమైన దృష్టి వుండాలి. ఏ కళకైనా అపారమైన సాధనవుండాలి. వాస్తవిక కళలకు మరీనూ.

ముందుకు చూస్తే కథా, నవలా సాహిత్యాలకు ఉజ్వలమైన భవిష్యత్తు కనిపిస్తుంది. భావిసాంఘిక పరిణామానికి మూలకందమైన

శ్రామిక వర్గంలో యింకా కళా
చైతన్యంలేదు. కాని వస్తుంది.
జీవితసత్యం తాలూకు కీలకం వారి
చేతిలోవుంది. వారిలోనుంచి కథ
కులూ, నవలాకారులూ బయలు
దేరి తమ జీవితాన్నీ, దానివెనుక
దాగివుండే సత్యాన్నీ చిత్రించటం
ప్రారంభించినాక యీనాడు మనం
చూసి మురిసే సాహిత్యం పేలపిండి

లాగా గోచరిస్తుంది. ఆవర్గంనుంచి
గోర్కీలూ, ఫాస్ట్లూ, హార్టీలూ
బయలుదేరే రోజు ఆటేదూరం
లేదు. అభ్యుదయ రచయితల
సంఘం సరిఅయిన పంథాలో కృషి
చేసినట్టయితే, యీకృషికి సంఘం
నాలుగు మూలలనుంచీ
ప్రోత్సాహం లభించినట్టయితే ఆ
రోజు మరింత దగ్గిరపడి తీరుతుంది.

గ్రహణం పట్టింది

రెంటాల గోపాలకృష్ణ

ఓడిపోయిన వ్యాజ్యంలా

వీడిపోని త్యాజ్యంలా

ఉంది నా బ్రతుకు !

జీవితం ఒక పద్మవ్యూహం

చిక్కు పడిన ఆభిమన్యుణ్ణి నేను !

ప్రపంచం ఒక కౌరవసభ

పరాభవం పొందిన ద్రౌపదిని నేను !

నా ఆశాకుసుమములు విచ్చకుండా సైంధవులు అన్యుపడ్డారు

ఎవరో ధర్మాత్ములు నన్నీ చక్రబాధంలో పడేశారు

ఎవరో ధర్మరాజులు నన్ను పణంగా పెట్టారు

నా జీవితంతో జూద మాడారు !

పగలినకుండలు నా పకుపు ప్రతిష్టలు

వడగండ్ల వానవంటి కడగళ్ళు

విరిగినపాలు నా సంసారం

అడుగడుగున పరాభవం

అన్ని చోట్లా పరాజయం !

నేను కాలం గడపడంలేదు

కాలం నన్ను నడుపుతోంది !

జగత్తును చూడలేను

జనమధ్య నిలువలేను

నన్ను నేను నమ్మలేను

నా మొహం నా కసహ్యం !
 ఎవరు దీనికి కారణం ?
 ఎవరు నన్నీ సుడిగుండంలో నెట్టారు ?
 ఎవరు ? ఎవరు ?

తిరిగి అదే ప్రశ్న !
 ప్రతిధ్వనించే ప్రశ్న
 సమాధానం దొరకని ప్రశ్న !...

గండం కాళ్ళకు కట్టుకుని పుట్టాను
 బాధలపేగులు మెడకు చుట్టుకుని వచ్చాను
 దుష్టలగ్న సంధిలో భూపతనమయ్యాను !
 కడివెడుశోకం తోడుకుని వచ్చాను
 నా జననం నాకే దోషం
 పురటిలోనే సంధి కొట్టింది !

ఉయ్యాలచేర్లలో ఉన్నారు రాక్షసులు
 రంపాలతో కోసివేశారు తాళ్ళు -
 తల్లి పొత్తిళ్ళలోనే తలుచుకున్నాను దరిద్రం
 తల్లి స్తనాలనుండి త్రాగాను శోకం !

రాజులాంటి బ్రతుకునకు
 పట్టింది రాహుగ్రహణం !
 విముక్తిపొందాలని పోరాటం చేశాను
 వెన్నెలచూడాలని ఆరాటపడ్డాను
 నెలవచ్చింది, వెన్నెల చచ్చింది!

చీకటి, చీకటి
 జీవితం శివరాత్రి
 జాగారం, ఉపవాసం
 జీవితానికి గ్రహణం పట్టింది

సంపూర్ణ గ్రహణం
 సమస్త జగతికి పర్వదినం
 జనానికి మృతాశోచం
 నా కన్నీళ్ళలో కాళ్లు కడగండి
 అందరూ సముద్రస్నానం చెయ్యండి !

మనుషులంతా రుషులై నిలవండి
 మహామంత్రాలు పఠించండి
 మహాయజ్ఞం ప్రారంభించండి
 ఈ చీకటి చిక్కుముడిని విప్పండి
 ఈ రాత్రివేళ రవిని రప్పించండి !
 దివిని దించండి భువికి !

చెప్పండి నా జీవితానికి ప్రవర
 తిప్పండి యజ్ఞోపవీతం !
 ఒక్కమాటు
 నవ్వుతూ నువ్వులతో తర్పణం విడవండి
 నేను తరిస్తాను
 బాధలు మరుస్తాను !
 ఈసారై నా
 జీవితాన్ని వరిస్తాను !!!

చెప్పు కింది పూలు

అనిసెట్టి సుబ్బారావు

మొదటి దృశ్యం

★

[ఈ కాలంలో యీ దేశంలో జరుగుతున్న సంఘర్షణ యిది. ఏదో ఒక రూపంలో, ప్రతి యింటిలో అచనిత్యం జరుగుతున్న సంఘటనలు యివి! ఆశలు, ఆశయాలు, అనురాగాలు - అన్నీ దారిద్ర్యపు ప్రళయవృత్తంలో నశించిపోయి పచ్చని సంసారాలే విచ్చిన్నమౌతున్నాయి.

ఒక మధ్యతరగతి కుటుంబీకుని ఇంటిలో హాలు. ఇందులో వస్తువులు - కుర్చీ, బల్ల, చిత్రాలు మొదలైన వేవీ గత యిరవయ్యేళ్ళలో కొన్నవికావు. కృద్ధాభ్యంతో ఉద్యోగం విరమించవలసివచ్చిన దశరథయ్య లాగే యీ వస్తువులన్నీ కడపటిరోజులు ఎలా గడుస్తాయో? అని కుమిలిపోతున్నాయి.

దశరథయ్య కళ్ళద్వారకు భారంకట్టుతూ, అది తన తలకు సరిపోతుందో లేదో సరిచూసుకుంటున్నాడు. ఉన్న ఒక్కడే కొడుకు రామూమీద ఆశలు పెట్టుకుని బతుకుతున్నాడు. రామూ తల్లికిగూడ అదే ఆలోచన. అందుకే తల్లిదండ్రులు కష్టాత్మకమంతా రామూమీద పెట్టుబడి పెట్టి చదివించారు. లోకంలోకి వెళ్ళి కష్ట నిస్సూరాలు సహించి సంపాదించి సంసారాన్ని పోషించడం - రామూ ధర్మం.

ఇంతసేపూ వాకిట్లో ఎదురుచూస్తున్న తల్లి విచారంగా లోపలికొస్తుంది.]

తండ్రి : వచ్చాడా?

తల్లి : ఇంకా రాలేదు.

తండ్రి : వాడెందు కొస్తాడు! ఆ జీతం డబ్బులు వేతికొచ్చినయ్యేమో, - తిరుగుతున్నాడు!

తల్లి : ఎందుకట్లా విసుక్కుంటారు! మీకు తెలియదూ, వాడట్లా తిరిగేవాడేనా!

తండ్రి : (కోపంగా) మూడురోజులవాడు పోయాడూ, ఇంతవరకు అతీతీ లేదు! విసుక్కుంటున్నానట, బుజ్జగించాలి గామాలు! ఇప్పుడింటి వాడొస్తాడు, నువ్వు సమాధానం చెపుతావా! వాడు నానా మాటలంటే పడాల్సిందేగా...

తల్లి : ఇంకా మాట పడటం మొందుకు; అబ్బాయికి జీతం వస్తుందిగా; రాగానే వాడి మొహాన కొడితే సరిపోతుంది.

తండ్రి : వస్తుంది! వాడికి జీతంవచ్చేప్పటికే మనకు ప్రాణంమీది కొస్తుంది.

తల్లి : అబ్బ! ఎప్పుడూ వాడిమీద కనురు కోవడమేగాని. ఒక్క మంచిమాట మాట్లాడరుగద! ఎంత దిగుబడడాడో; వాడిసంతతి ఎప్పుడైనా ఆలోచించారూ, వాణ్ణిచూస్తేనే నాకు ఏడు పొచ్చింది, సరిగా అన్నమైనా ముట్టక సగమైపోయాడు! వాడి మూడురోజుల

నంచి ఇంటికిరావడానికి జంకాడేమా;
మీ పిచ్చికోపంచూసి...

తండ్రి : (నొచ్చుకుంటూ) కోపమా! నా
కెందుకు కోపం! నాకు మాత్రం
తెలియదూ? (పచార్లుచేస్తూ) ఏడీ?
ఇంకా రాజీదేంమరి? ఒకటో తేదీకల్లా
జీతం వస్తుందన్నాడుగా...

తల్లి : వస్తాడులెండి! రాగానే వాడితో
సూతోపంగా మాట్లాడండి! ఒక
ఆఫీసా, ఒక బజారా... ఆరు నెలలు
ఉద్యోగంకోసం కాకే బలపంకట్టుకుని
తిరిగాడే! అయినవాళ్ళనూ, కాని
వాళ్ళనూ అభిమానంచంపుకుని దేహీ
అని అడిగాడే!

తండ్రి : (జాలిగా) అవును, తిరిగాడు...

తల్లి : నలుగురిలో తెలివిగలవాడనిపించు
కుని, బి. ఏ. ఫస్టున ప్యాస్సై, కష్టం
అంటే ఏమిటో ఎరుగని బిడ్డ, పిచ్చి
వాలకంపడి...

తండ్రి : (హృషికంతెచ్చుకుని ఆలోచిస్తూ,
దీనంగా) అవును, తిరిగాడు... నేనైతే
భరించలేను..... నేనైతే ఏబావో,
చెరువో చూసుకునేవాణ్ణి...

తల్లి : (వారిస్తూ) ఊరుకోండి! ఇక మనకేం
కావాలి; ఉద్యోగం వచ్చిందిగా! ఇక
నంచి నెలనెలకూ జీతంవస్తే ఈ అప్పు
లన్నీ తీర్చేసి, హాయిగా వాణ్ణొక
ఇంటివాణ్ణిచేసి...

తండ్రి : (ఆలోచిస్తూ) అదే మరి! ఈ
అప్పులన్నీ తీర్చేసి, మనల్ని చూసి
నవ్వేవాళ్ళందరినీ, ఈ అప్పుల వాళ్ళం
దరినీ ఈగడపదాటి లోపలికి రాకుండా
చేస్తే; హాయిగా మన ఇంట్లో మనం
సుఖంగా... (విసుగ్గా) పెండ్లి కేసు

కోరా అంటే వద్దంటాడు గద! ఎన్ని
సార్లు చెప్పానీ! పెండ్లి కుదిర్చామా;
వాళ్ళ మామగారిదగ్గర డబ్బుతీసుకుని
చదివించామా! ఈ నెలలో ముహూర్తం
నిశ్చయం చెయ్యకపోతే నా డబ్బు
నాకు ఇచ్చెయ్యమని ఇంత పొడుగున
ఉత్తరం రాశాడు! (చురుగుగా) అసలు
ఎందుకూ మీరు వద్దనేది?

తల్లి : అబ్బాయికి మనస్సులో ఏమిందో,
మన కేం తెలుసు!

తండ్రి : (కొంచెం కోపంగా) వాడి మన
స్సేమిటి! ఇదంతా వాడి శ్రేయస్సు
కోసం గాదూ; నాకు పెండ్లి వద్దూ
అంటే ఇప్పుడు దాగుకుందా, మాట
యిచ్చిన తర్వాత—

తల్లి : మాటెందు కిచ్చారు అన్నాడు
మొన్న —

తండ్రి : (ఇంకా కోపంగా) అంటాడు
వాడికేం! మరి వాడి చురుకుకూ, ఈ
పరీక్షలకూ డబ్బెట్లా వచ్చిందో ఆలో
చించాడా! నేను రిటైరై రెండేళ్ళవు
తుంటే ఇన్నాళ్ళకుంచి ఇంటి ఖర్చు
ఎట్లా వచ్చిందో ఆలోచించాడా!
అయినా నువ్వు వాడితో ఏమీ చెప్ప
కుండా నాకు పెద్ద సలహా ఇవ్వొస్తా
వేమిటి!

తల్లి : (దిగులుగా) చెప్పాను! ప్రతిరోజూ
చెపుతూనే వున్నా! వాడి కేదో
దిగులు పట్టుకుంది! ఇట్లా అయితే,
అమ్మా! నేను వెళిపోతానన్నాడు —

తండ్రి : ఎక్కడికి? ఎందుకు?

తల్లి : ఏమో ఎందుకో —

తండ్రి : (ఆగ్రహంతో) తెలియదూ?
నువ్వడగలా? ఇంకేం ఉద్యోగం

వచ్చిందిగా, ఇప్పుడు మొచ్చినట్టు ఊరే
గాలనుకున్నాడు గాబోలు! అయినా
మొన్న ఎప్పుడో పోయినవాడు ఇంత
వరకు ఇంటిమొఖం చూడకపోవడ
మేమిటి? ఆసలు వస్తాడా రాడా!
నే నీ సంసారం ఈదలేను, నేనే వెళ్ళి
పోతాను. నవ్వు, నీ అబ్బాయి
హాయిగా ఊరేగండి!

తల్లి : (దగ్గరకు వచ్చి, చేతులు పట్టుకుని)
చూడండి! ఇదిగో! (కిన్నీటితో గద్గద
స్వరంతో) వాడిమీద కోపంవద్దు!
ఎంత సుకుమారంగా పెరిగాడో, ఇప్పు
డెంత కృశించి పోయాడో మీకు
తెలియదా?

తండ్రి : ఇన్నాళ్ళూ పెంచి చదివించి
సంపాదించరా అంటే నీకూ, నాకూ
వాడు చేసే ఉపకారం ఇదేనా!

తల్లి : ఇకనంచీ వాడేగా మనకు! వాడు
సంపాదించనన్నాడా, శక్తిలేనివాడా!
అప్పుడు మీకు ఎన్నాళ్ళకూ ఉన్నో
గం రాకపోతే, మీ నాన్నగారు కేక
లేస్తూనే, మీరు రోజూ కంట తడి
పెట్టుకుంటూ—

తండ్రి : (దిగుళ్ళు వెళ్ళబోసుకుంటూ)
అవును, అవును, నా గుండె పగిలి
పోయింది! నిజమే! మరి ఇప్పుడు
గూడా ఈ బాధ భరించవలసిందేనా!
(జ్ఞాపకం తెచ్చుకొంటూ) చిన్నతన
మంతా, పోనీ యావనంలో హాయిగా
సుఖం అనుభవించకపోతానా అని ఆశ
పడ్డా! యావనంవచ్చింది, పోయింది!
బ్రతుకేడ్వలేక ఏడుస్తూ, బండచాకిరి
చేస్తూ; ఇక ఇప్పుడు వృద్ధాప్యం
వచ్చింది, కన్నకొడుకు సుఖపెడతాడు

గదా అని సంతోషిస్తే...ఈ అప్పులు;
అవస్థ; అవమానాలు...అబ్బ!

(బయటనుండి “అమ్మా!” అని
రామూ పిలుపు వినిపిస్తుంది.)

తల్లి : (బైటికిచూసి) వద్దు, వద్దు! వాడొ
స్తున్నాడు! జీతం తెచ్చేవుంటాడు;
(వెళ్ళబోయి మళ్ళీవచ్చి) వాడిమీద
కోప్పడకండి, సంతోషంగా మాట్లా
డండి! (తండ్రి జాలిగా నవ్వుతాడు.
ఆమె వెళ్ళిపోతుంది. తండ్రి నిజంగానే
సంతోషంగా వున్నాడు. పచార్లు
చేస్తూ కుర్చీమీద వున్న శ్రుతరీయం
తీసిచూస్తాడు. దానినిండా చిరుగులే
‘నేటితో నీ రుణం తీరింది’ అన్నట్లు
విసిరి ఒక మూలకు గిరాటు వేస్తాడు.

తల్లి సంతోషంగా రామూను
చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకొచ్చింది.
రామూ ముఖం పాలిపోయివుంది.
నిస్సారంగా లోపలికి వస్తూ, బాగ్ర
తగా తల్లిదండ్రుల మనఃస్థితిని గమనించి
దుఃఖం ఆపుకోలేక ఒక సారి
రెండు కణతలూ వొత్తుకుంటాడు.
నిస్పృహవల్ల కలిగిన నిర్లక్ష్యం, దైన్యం
కప్పిపుచ్చుకోడానికి నటించే దైన్యం
అతని ప్రతిమాటలూనూ స్ఫురిస్తాయి)

తల్లి : (ప్రేమతో) అసలే ప్రాద్దెక్కి
పోయింది, కూర్చో అబ్బాయ్! నిల
బడతావేం, అలిసిపోలా?

రామూ : అలిసిపోయాను, బాగా అలిసి
పోయానమ్మా!

తండ్రి : (ఎంతో ఆదరంతో) వాడికి వేడి
నీళ్ళుపెట్టి త్వరగా భోజనం పెట్ట
రాదూ?

రామూ : నాన్న నామీద చాలా ప్రేమగా
వున్నాడమ్మా ఈమధ్య!

తల్లి : అదేమిటా ! నీమీదగాక ఇంకెవరి
మీద ప్రేమగా వుంటారా !

రామూ : (ఏడ్వలేక నవ్వుతూ) ఇంత
భారం నేను మోయలేనమ్మా !

తండ్రి : (భార్యతోనే) అబ్బ ! ఎలాగై నా
ఉద్యోగమంటే చాలా కష్టమే !
చేస్తున్నంతకాలం ఎప్పుడు రిటైరవు
తానా అనిపించేది !

రామూ : (నవ్వుతూ) నేనుకూడా రిటైరు
కావాలనుకుంటున్నా నమ్మా !

తండ్రి : (భార్యతో నవ్వుతూ) విన్నావా
వాడి మాటలు ! (రామూతో) మొదటి
సెలలో ప్రతిరోజూ ఆలాగే అని
పిస్తుంది ! తర్వాత తర్వాత, సెలవు
వచ్చినా యింట్లో కూచోడానికే
కష్టంగా వుంటుంది !

రామూ : ఇప్పుడు గూడా యింటికి రావా
లంటేనే కష్టంగావుంది నాన్నా !

తండ్రి : (ఇంకా పెద్దగా నవ్వుతూ,
భార్యతో) చూశావా ! నాకు తెలుసు !
డబ్బు కంటికి కనపడితే యిక ఆఫీసే
కైకుంత మనిపిస్తుంది !

తల్లి : (సంతోషంతో) ఎన్నడూ లేదు,
ఇవాళ వింటున్నా ; తండ్రి కొడుకులు
పరాచికాలాడుకోవడం ! అబ్బాయి
నవ్వుతుంటే యిల్లంతా కలకలలాడు
తుందండీ !

రామూ : నవ్వుడమా ! చదువుకున్నంత
కాలం బాగానే నవ్వినమ్మా ; ఆ
తర్వాత నాలో నవ్వే రామూ చని
పోయాడు, ఏడ్చే రామూ మిగిలాడు !
(పెద్దగా నవ్వుతాడు).

తండ్రి : నీకేంరా ! హాయిగా నవ్వుకుంటూ
అట్లా సరదాగా కాలం గడపా
లబ్బాయ్ !

రామూ : ఏడ్వలేక నవ్వుతున్నా నాన్నా !
(ముఖం పొంగివస్తుంది. చేతులతో
ముఖం మూసుకుంటాడు. తల్లి, తండ్రి
ఒకరినొకరు ఆశ్చర్యంతో చూసు
కుంటారు).

తల్లి : ఛీ ! ఏం మాటలురా అనీ !
(రామూ చేతులుతీసి మెల్లగా నవ్వు
తున్నాడు)

[ఒక్కక్షణం నిశ్చలం]

తండ్రి : (కొడుకు నుద్దేకంచి భార్యతో)
ఇవాళ ఒకటో తేదీ అనుకుంటాను ?

రామూ : అవును. ఒకటో తేదీ అనుకుం
టాను ?

తండ్రి : (నవ్వుతూ, భార్యతోనే) ఒకటో
తేదీ జీతం వచ్చేరోజు !

రామూ : అవును. ఒకటో తేదీ జీతంవచ్చే
రోజు.

తండ్రి : (భార్యతో) అబ్బాయి త్వరగా
వచ్చాడే ఇవాళ ? పోయి అన్నం
పెట్టరాదా ?

రామూ : అవును. త్వరగానే వచ్చాను.
ఆకలయింది. రెండు రోజులనుంచి
అసలు అన్నమే తినలేదు.

తండ్రి : (ఆశ్చర్యంతో) అదేమిటా !

తల్లి : (బాధపడుతూవచ్చి గడ్డం పట్టుకుని)
అంత ఎక్కువగా వుందా నాయనా పం ?

రామూ : చాలా ఎక్కువగా వుందమ్మా !

తండ్రి : ఎలాంటిపని ఇచ్చారేమిరా ఆఫీ
సులో ?

రామూ : అబ్బో, చెప్పడానికి పీల్లేదు.

తండ్రి : పోనీ జీతం ఇవ్వాలి ఇవాళ ?

తల్లి : పోనీ ముందు హోటల్ కుపోయి
కాఫీతాగి రాకపోయావా ?

రామూ : కాఫీకి డబ్బుగాటే ఇంటికీ వచ్చే
వాణ్ణి కాదమ్మ!

తండ్రి : (ఆచుర్దాగా) ఏం? ఏమయింది?
జీతం ఎందుకివ్వాలి?

తల్లి : ఇదేం ఉద్యోగంరా? మరి ఎప్పుడేస్తా
మన్నారు?

రామూ : (దుఃఖం భరించలేక పెద్దగా)
ఎక్కడి ఉద్యోగం! ఎవరిచ్చారు?

తండ్రి : (ఆవోళనతో) లేదూ? ఉద్యోగం
లేదూ? వచ్చి దన్నావుగా?

రామూ : అన్నాను.

తల్లి : మరి ఇన్నాన్నా ఏం చేస్తున్నా
వబ్బాయ్!

రామూ : ఆరు నెలలకుంచి చేస్తున్న తప్పు
దిద్దుకుంటున్నా!

తండ్రి : (కోపంగా) అంటే? నీ ఉద్దేశం?
ఎక్కడున్నావరా?

రామూ : ఆరు నెలలు తిరిగాను; కాళ్ళు
బొబ్బలు పొక్కినై! ఊపిరి తిత్తులు
చెడిపోయినై! నువ్వు నాస్థితిలోవుంటే
ఇంతకంటే ఏం చేస్తావు నాన్నా!

తండ్రి : అయితే ఏం చేస్తున్నా నంటా
వోయ్?

రామూ : విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నా;
విశ్రాంతి!

తల్లి : ఎక్కడరా? స్నేహితుల దగ్గరా?

రామూ : నావంటివాడికి స్నేహితు లేవ
రుంటా రమ్మా! కోడ్డు ప్రక్కన;
పొయ్యిలో, చెట్లకింద, అరుగుమీద!
పొయ్యిచుట్టూ ఆసీసులే! అందులో
పనిచేస్తున్న వాళ్ళందరినీ చూస్తూ
హాయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నా!
(యోగిలాగ) ఎందుకు నాన్నా అంత
కోపం?

తండ్రి : (ఇంకా ఆగ్రహంతో, భార్యతో)
చూశావటే, చూశావా! నే ననుమా
నించినంత పనీ జరిగింది! నాకు అసలు
ఉద్యోగమే లేదంటున్నాడు! ఇప్పటి
వరకు ఆ బాకీల వాళ్ళందరినీ కాళ్ళా
వేళ్ళాపడి ఆపితే, వీడు తెచ్చాడుగదా
అనే ఆశతో - (రామూతో) అసలు
లేదు పొమ్మంటావా?

రామూ : అవును, లేదు! అవును, లేదు!
అవును, లేదు!

తల్లి : (ఏడుస్తూ) మీ రూయకోండి!
వాడేవో పిచ్చిలోమాట్లాడుతున్నాడు.
మీరు కోప్పడకండి!

తండ్రి : ఇక కోప్పడకలే ఏం ప్రయోజనం!
నీ కొడుకు భ్రష్టుడై పోయిన తర్వాత!

రామూ : నీ కొడుకే గాదు నాన్నా, మీ
నాన్న కొడుకుగూడా! మనందరం
అంతే!

తండ్రి : ఛీ! వెధవా! ఇంతపని చేసివచ్చి,
ఇప్పుడు నోటికొచ్చినట్టు మాట్లాడ
తావురా!

రామూ : ఉద్యోగం కావాలని ప్రాధేయ
పడితే అందరూ ఎవరినోటి కొచ్చినట్టు
వాళ్ళు మాట్లాడారు; నేను మీతో
అయినా మాట్లాడకపోతే ఎట్లా
నాన్నా! (తల్లి, తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళి
వారిస్తున్నది. అతను కోపాన్ని అణచి
కుని మాట్లాడాలని ప్రయత్నిస్తు
న్నాడు)

తండ్రి : మాట్లాడతావురా! నీకు నా కష్టా
లేం తెలుస్తాయ్! రేపటినుంచీ మనం
వీధిలో అడుక్కుతినే గతపడితే నలు
గురిలో నా పరువేమాతుంది!

రామూ : నలుగురిలో కాదు నాన్నా,
నల్లకొట్ట మందిలో! పరువా!

బ్రతకలేనివాడికి పరువేం ఒరిగిస్తుంది నాన్నా!

తల్లి : (రామూను లాల్చిస్తూ) వద్దు రా అయ్యా! మనం లోపలికి పోదాంరా! అన్నం తిందువు రా!

తండ్రి : (భార్యతో కోపంగా) ఇట్లా బుజ్జగించే చివరికి నెత్తి నెక్కించుకున్నావ్! వీళ్ళకు ఖర్చు పెట్టడం మాత్రం తెలుసు! ఖర్చు, ఖర్చు, ఖర్చు! (రామూతో) పెంచాం, చదివించాం, పదిమందిలో గౌరవంగా బ్రతకాలని ఖరీదైన బట్టలు కుట్టించాం! ఆఖరికి మీ అమ్మ చచ్చిపోతున్నా మందులు కొనకుండా పరీక్షకు ఫీజుకట్టాను!

తల్లి : అబ్బబ్బ! మీరూరుకోండి! (ఆగి వింటున్న రామూను లోపలికి తీసుకు పోతున్నది.)

తండ్రి : (తన ధోరణిలోనే) నువ్వు పాపై బకారిగా తిరుగుతుంటే, పోనీ లంచ మిచ్చి ఉద్యోగం సంపాదించుకోరా అని ఐదు వందరిస్తే, అది గూడా చాతగాక, పైగా కేసు వచ్చిపడితే పెద్దవాళ్ళ కాళ్ళు పట్టుకుని తప్పించ లేక నా తాడు తెగింది! (ఈ మాటలు మాట్లాడుతూనే ఇంతకుముందు విసి రేసిన ఉత్తరీయం తెచ్చి పైన వేసు కుంటాడు)

రామూ : (వెనక్కు తిరిగివచ్చి కోపంగా) ఎవరు పెద్దవాళ్ళు! లంచాలు గుంజే వాళ్ళా? లాభాలు సంపాదించేవాళ్ళా? గొప్పగొప్ప పదవుల్లో వుండి నావంటి వాళ్ళగొంతులు కోసేవాళ్ళా? ఎవరు పెద్దవాళ్ళు! నాకు ఉద్యోగం యివ్వని వాళ్ళేగా?

తండ్రి : నీకు మంతి వుందా పోయిందా! ఏమిటి మాటలు?

రామూ : మతిపోయింది నాకు గాదు, మీ ఆందరికీ! వాళ్ళమ్మకుంటానన్నా, మేడమ్మకుంటానన్నా వొడ్డుపొమ్మనే ఈ లోకానికి! మనుష్యులు ఆకలితో చస్తుంటే, నీతులు చెపుతూ గోతులు తవ్వతున్న యీ లోకానికి! ఏం నాన్నా! నాది తప్పుకాదని నాకు తెలుసు, నీకు తెలుసు! కాని నువ్వు మాత్రం మేం చేస్తావ్! సంసారం పోషించవలసిన వాడివి; ఇల్లు, పరువు, ప్రతిష్ఠ నిలబెట్టవలసినవాడివి (దగ్గు తెర వస్తుంది, ఆపుకుంటాడు. మృదువుగా) నాన్నా! చిన్నప్పడు అంత ముద్దుగా ఎత్తుకుని తిప్పావే, పెంచావే! ఇందు కేనా! (కోపంగా) యిట్లా చిత్రహింస చెయ్యడానికేనా! నన్ను నీ సంపాద నకు సాధనంగా చూస్తున్నావు గదా! నీకుగానూ మతిపోయింది!

తల్లి : (కోపంపట్టలేక చరచర బయటికి వచ్చి) ఏమిటా యిది! నాన్నగారి మీద కేలేస్తావట్రా! (మెల్లగా) ఆయన కష్టం నీకు తెలియదురా అబ్బాయ్! (చెయ్యిపట్టుకునిలాగుతూ) రా, లోపలికి రా! రా రా!

రామూ : ఎందుకమ్మా లోపలికి! ఏముంది! ఈ లోకంలో నాకు కావలసింది నీవు; నీవు యిక్కడే వున్నావుగా! (తల్లిని కొగిలించుకుంటాడు)

తల్లి : (కరిగిపోతూ) మరెందుకు చెప్పావ్ నాయనా! ఉద్యోగం రాలేదనే చెప్పక పోయావా! అబద్ధ మాడతావట్రా నాన్నతో, నాతో?

రామూ : (కన్నీటితో) అవును, అబద్ధమే !
ప్రతిరోజూ పట్నమంతా తిరిగివచ్చి,
ఉద్యోగం దొరకిలేదని చెబితే, మీరు
నన్ను అసమర్థుడని నీచంగా, శత్రు
వుగా చూస్తుంటే, ఒక్క నాలుగు
రోజులన్నా సంతోషంగా గడుపుదా
మని, అవునమ్మా, అబద్ధం చెప్పా!
అమ్మా నన్ను క్షమించమ్మా ! అమ్మా
నాన్నా గూడ నన్నుగ్గం చేసుకోక
పోతే ఎట్లా బ్రతకనమ్మా ! (తండ్రి
యిది అంతా వింటూనే తల్లివంక
చూస్తాడు. తల్లి అతి దీనంగా తండ్రి
వంక చూస్తుంది.)

తల్లి : ఇదిగో, (తన మెడలోవున్న ఒకే
హారం తీసి రామూకు ఇస్తూ) ఉద్యోగం
తప్పకుండా వస్తుంది? నా బంగారు
తండ్రికి ఎంత కష్టం కలిగింది ! తల్లి
దండ్రులు కోప్పడితే ఎక్కడన్నా
కష్టపెట్టుకుంటారా !

(రామూ గొలుసు అందుకో బోతు
న్నాడు. తండ్రి చూస్తాడు. వెంటనే
వచ్చి ఆమె చేతిలోనుంచి ఆగొలుసు
లాక్కుంటాడు).

తండ్రి : (కరకుగా) ఇదిగూడా పోతే ఇక
వాడూ, మనమూ వీధికక్కవచ్చు!
శేపు ప్రాద్దుటికల్లా నిలన నీడలేకుండా
వీరయ్యో, గొయ్యో చూచుకోవచ్చు!

రామూ : (పెద్దగా) నాన్నా !

తల్లి : (ఆశ్చర్యంతో) అదేమిటండీ !

తండ్రి : (అతి కకివంగా) ఎక్కడికీ పంపి
స్తావ్ వీళ్ళి ! పోయి ఎవరి నుద్దరిస్తాడు!
ఈ ముఖంచూసి ఎవడు ద్యోగమిస్తాడు!
ఇక్కడేపడి చావమను !

(తల్లి కంగారుపడుతున్నది)

రామూ : (వొళ్లు తెలియని ఆవేశంతో
కేకపెడుతూ) నాన్నా ! నీవు నాశత్రువు !

తల్లి : (నారిస్తూ) రామూ ! ఊరుకో !

రామూ : (కేకపెడుతూనే) అమ్మా ! నీవు
నా... (వెంటనే గ్రహించి, తలదించు
కుని దీనంగా) క్షమించమ్మా ! వెళ్ళివస్తా!
(తండ్రిం బైటికి వెళ్ళిపోతాడు. తల్లి,
తండ్రి నిశ్చేష్టులౌతారు).

తల్లి : (బైటికిచూస్తూ) రామూ ! రామూ !

తండ్రి : (ఆజ్ఞాపిస్తూ) పిలవొద్దు !

తల్లి : ఏమిటి ?

తండ్రి : ఏమంది ! నేను శత్రువునట !

రామూ : (తిరిగివచ్చి, సూటిగా గంభీ
రంగా) నీకు ఉద్యోగం లేకపోతే మీ
నాన్న ఐదేళ్ళు పోషించాలా? అంత
మాత్రం ప్రేమ నీకులేదా? అంత
మాత్రం అన్నత నాకులేదా? (వెంటనే
వెళ్ళిపోతాడు)

తండ్రి : (కలవరపడతాడు. సిగ్గుతో తల
దించుకుంటాడు. బైటికి చూస్తాడు.)
రామూ ! ఓ రామూ !

(రామూ వెళ్ళిపోయినట్టు తండ్రి క్షుభి
స్పృహంచేస్తుంది. తల్లి దగ్గరికి వస్తుంది.
ఇద్దరూ ఒకరి నొకరు చూసుకుంటారు.)

తండ్రి : (పలవరించినట్టు మాట్లాడతాడు)
ప్రేమ !

ప్రేమగాదు శక్తి ! శక్తిగాదు సంపా
దన ! సంపాదనలేని సంసారం శ్మశా
నమై పోతుందే ! (తల్లి కన్నీడుతుడుచు
కుంటూ, ఆయన చేయిపట్టుకుని
కుర్చీలో కూర్చోపెడుతుంది.)

రెండవ దృశ్యం

★

కొన్ని నెలలు గడిచింది. తల్లిదండ్రులు పూర్వంకంటే నీరసంగా బ్రతు కీడ్చు తున్నారు.

దశరథయ్య హాలులో పచార్లు చేస్తు న్నాడు. ఆమె లోపలినుంచివచ్చి, అతనికి కన్నీళ్ళు కనపడకుండా కొంగుతో అద్దు కుంటున్నది. దగ్గరికి వస్తుంది. ఆమెలో ఏదో జైటపడలేని బాధ దాగివున్నట్టు స్పష్టంగా తెలుస్తోంది.

తల్లి : ఏమండీ!

తండ్రి : (ఏదో ఆలోచనలో వున్నవాడు ఉలిక్కి పడుతూ) ఊరి ఏమిటి?

తల్లి : ఏమీ లేదు; ఎక్కడైనా కొంచెం డబ్బు చూడండి!

తండ్రి : నువ్వు నోరెత్తితే ఇది తప్ప వేరే సంగతి వుండదని నాకు తెలుసు!

తల్లి : అవసరమైనప్పుడు అదరక తప్ప తుందా మరి?

తండ్రి : ఉహూ! ఏమిటా అవసరం?

తల్లి : (మాట్లాడదు)

తండ్రి : చెప్పవేం? ఎందుకు డబ్బు?

తల్లి : అదే...

తండ్రి : ఉహూ! వాడికి పంపించడాని కేగా! ఏం, ఎక్కడున్నాట్ట! ఇక్కడికే రమ్మనరాదా?

తల్లి : వాడు చాలా కష్టాల్లో వున్నాడండీ మనం...

తండ్రి : మనం సుఖంగా వున్నామా? ఏమిటట్లా మాట్లాడతావ్! ప్రాద్దున లేస్తే ఇంట్లో అడుగు పెట్టిన ప్రతి వాడూ డబ్బు అడిగేవాడేగా! అందుకు

గాదూ, నేను లోకుల మొఖం చూడ లేక ఇంట్లో కూచున్నది? పో, వాణ్ణి ఇక్కడికిరమ్మను, లేకపోతే పొమ్మను! ఏం ఉత్తరం రాకాడా? రాస్తే చించి పొయిలో పొరెయ్యి!

తల్లి : మెల్లగా మాట్లాడండి! ఉత్తరం రాయడం కాదండీ... వాడు...

తండ్రి : కబురు చేశాడా? ఏం రాచ కార్యా లొరిగిస్తున్నాట్ట? అసలేక్కడున్నాడూ అంటే సమాధానం చెప్పవేం?

తల్లి : (బాలిగా) మీ కాళ్ళు పట్టుకుంటా మెల్లగా మాట్లాడండి! వాడు మన వాడుకాదా? ఏమిటా మాటలు ఏమిటా పిచ్చి కోపం?

తండ్రి : (ఒక్కక్షణం తాపీగా ఆలోచించి) నేనూ వాడూ కలిసి నిన్ను యాతన పెడుతున్నాంకదా! లేమలే, మళ్ళీ అట్లా మాట్లాడమలే! నాదగ్గర డబ్బు లేదు, మరి నేనేం చేస్తాను చెప్పు! (తల్లి దీనంగా లోపలికి వెళ్ళబోతుంది) మాట, ఇలారా! (వస్తుంది, ఆమె మెడవంక తేరిపార చూస్తాడు) నీ గొలుసు ఏం చేశావ్?

తల్లి : అమ్మించి డబ్బు పంపించాను! మీతో చెప్పానుగా!

తండ్రి : (కోపంగా) నీతో చెప్పానుగా, అమ్మవద్ద! (కేకలువేస్తూ) ఎందుకు చెప్పాననుకున్నావ్; నేనే అమ్మేసి ఏదో వొక బాకీ తీర్చేయ్యలేకనేనా!

తల్లి : మెల్లగా మాట్లాడండి! అబ్బ...

తండ్రి : (కోపంగానే) నాకు తెలియ కుండా దొంగచాటుగా...

బైటనుండి : (తలుపుకొట్టిన చప్పుడు.)
ఏమండీ! దళరథయ్యగారూ! దళ
రథయ్యగారూ!

తండ్రి : ఎవరో వచ్చారు. పో, నేను లేనని
చెప్పి తలుపు బిగించిరా!

తల్లి : (వెళ్లి మళ్ళీ తిరిగివచ్చి లోపలికి వెళ్లి
పోతుంది.)

వ్యక్తి : (ప్రవేశిస్తూ) శుభమా అని పెండ్లి
కొడుకుని చూడడాని కొస్తుంటే తలు
పులు బిగించుకుని కూచుంటారే!
(తండ్రి ఏవో ఆలోచిస్తున్నట్టు గమనించి)
ఏమిటది! వియ్యంకుడు గారేవో దీర్ఘ
లోచనలో వున్నారా?

తండ్రి : (నవ్వు నటిస్తూ) ఎప్పుడొచ్చారు?
ఇంటి దగ్గర అంతా క్షేమమేనా?

వ్యక్తి : ఆహా! ఏవో కాలం గడుపు
తున్నాం! మన ఇంట్లో అందరూ...?

తండ్రి : ఆఁ, కులాసగానే వున్నాం.

వ్యక్తి : అంటే...చూడండి! మూడు నా
కొక సంగతి చెప్పాలి!

తండ్రి : (భయంతో) ఏమిటది? భోజన
మయిన తర్వాత తీరికగా మాట్లాడు
కుందాం లెండి!

వ్యక్తి : అంతే లెండి! (మనసు పట్టలేక)
దానికేమిటిగానీ, ఈ మధ్య ఒకవార్త
విన్నానూ...మంచి ఒక్కటి చెప్పే
సెయ్యండి!

తండ్రి : (భయపడుతూనే) ఆ, అదా;
అవునండీ! మావాడు ఒకరి మాటవినే
రకంగాను!

వ్యక్తి : (సంతృప్తిగా) అసలేందుకు వినాలి
అంటాను! ఈ రోజుల్లో కుర్రవాళ్ళ
కున్న తెలివితేటలు పెద్ద వాళ్ళకు
లేవండీ! ఏమంటారు!

తండ్రి : (అశ్చంభాక నవ్వునటిస్తూ) అంటే?

వ్యక్తి : ఇంకా దానికి టీకా తాత్పర్యం
చెప్పాలండీ, రెండు మూడేళ్ళలో డిప్టీ
కలెక్టర్ తాడు చూడండి!

తండ్రి : (ఆశ్చర్యంతో భయంతో జంకు
తాడు. మాట్లాడడు)

వ్యక్తి : ఆఁ కులాసగా వున్నాడా? ఏడీ,
ఆఫీసు కలెక్టర్ తాడు?

తండ్రి : (తప్పనిసరియై చెప్పేస్తూ) లేదు!
అసలు ఇంట్లోనే లేదు. ఎక్కడికో
వెళ్లిపోయాడు!

వ్యక్తి : ఏం? అప్పుడే ట్రాన్స్ ఫర్
అయిందా?

తండ్రి : అసలు ఉద్యోగ మెప్పుడొచ్చింది?

వ్యక్తి : (ఆశ్చర్యంతో) అయితే? మీ
రేదీ?...

తండ్రి : ఆవును, అసలు ఉద్యోగ మే
రాలేదు. మాపోయి పడలేక దేశాల
మీద పోయాడు. సంతోషించారా?

వ్యక్తి : (గాభరాగా) ఆ, ఆ, ఆ! సంతో
షించ దలచుకుంటే మీ ఇంటి కెందు
కొస్తానండీ!

తండ్రి : మేం రమ్మనమనలేదే! మీ రే
వచ్చారు!

వ్యక్తి : రాక ఏంచేస్తామండీ! నలుగురూ
మంచివాడంటుంటే ఏవో పొడిచేస్తా
డవుకున్నాం. తినడానికి మెతుకులేదని
తెలిసిగూడా చదివిస్తే వెళ్ళొస్తాడుగదా
అని కట్నంసొమ్ము ముందే ఇచ్చుకుని
చదివించాం! ఇప్పుడేం చెయ్యాలి!
చెప్పండి!

తండ్రి : అదిగూడా మీరే చెప్పండి!

వ్యక్తి : ఐతే ఇదేనా! ఇంత పెట్టుబడి
పెట్టినందుకు మాకు మిగిలేది మీ

కోపాలూ తాపాలూ.....ఇదేనా
మర్యాద!

తండ్రి : (తనలోని దుఃఖం కర్కశత్వంగా
మారింది) నిజం చెప్పతున్నా! నేను
గూడా పెట్టుబడిపెట్టా, మీకంటే
ఎక్కువగా మమ్మల్ని పోషిస్తాడుగదా
అని! వాడి జీవితాన్ని మన సంపాదన
కోసం వాడుకుందామని ఇద్దరం ప్రయ
త్నించాం...

వ్యక్తి : (పెద్దగా) ఇదేం హాస్యంగాదండీ!

తండ్రి : హాస్యమని నే ననలేదే! వాస్తవం!
వాస్తవం హాస్యంకంటే అద్భుతంగా
వుంటుంది! (పెద్దగా నవ్వుతాడు)

వ్యక్తి : అదేమిటి! నేనేం నవ్వులపాలు
గావడాని కొచ్చాననుకుంటున్నారా!
చాలా డి!

తల్లి : (లోపలినుంచి వచ్చి, దీనంగా, కాని
గట్టిగా) మెల్లగా మాట్లాడుకోండి!
ఇంట్లో మేం బ్రతకాలా అల్కులేవా?

తండ్రి : (నవ్వు ఆపుకోలేక) తెలిసిందా!
మీరు కేకలు వేసినా మెల్లగా
వెయ్యాలి! ఇది ఈకాలపు మర్యాద!
అవమానించినా, హత్యచేసినా అన్నీ
అతి మర్యాదగా జరిగిపోవాలి.

వ్యక్తి : మీధోరణి నాకర్థం కావడంలేదు!
ఇప్పుడేం చెయ్యమంటారు? పెండ్లి
కుదుర్చుకున్నతర్వాత రెండే శ్యాగాం;
చదువు పూర్తిచెయ్యాలన్నాడు; సరే:
ఓరీక్ష లైపోవాలన్నాడు; సరే,
ఉద్యోగం రావాలన్నాడు... ఇప్పు
డేమో దే కాల మీ దకి పోయా
డంటారు...

తండ్రి : (మాట్లాడడు)

వ్యక్తి : జవాబు చెప్పరేమండీ?

తండ్రి : (విరక్తుడై) మీ చెప్పమంటారండీ,
నా ప్రాణం తియ్యండీ!

వ్యక్తి : (ఆలోచిస్తూ) బాగానే వుంది!
మీ ప్రాణం మా కెందుకు; మా డబ్బు
మొత్తం రెండువేల విదువందలు,
అంతేనా? మాది మాకు పడేయ్యండీ!
వెళ్లిపోతాం!

తండ్రి : (మాట్లాడడు)

వ్యక్తి : మాట్లాడ రేమండీ! ఇంతకాలం
పెండ్లిచెయ్యకుండా ఆ క్షుయి ని
యింట్లో ఆట్టిపెడితే ఎంత అసతిష్ట
వచ్చిందో మీకేం తెలుస్తుంది!

తండ్రి : (ఒక్కక్షణం మానంగా వుండి,
హుందాగా) పాపం, మీ అమ్మయి
సంతతి ఆలోచిస్తే బాలివేస్తుంది!

వ్యక్తి : ఎందుకు! ఈ కబుల్లన్నీ మా
కక్కర్లేదు. ఇక మీవాణ్ణి పెండ్లి చేసు
కోదూ; చేసుకుంటానన్నా మేం
వొప్పకోం!

తండ్రి : అందుకు కాదు! అంత మంచి
అమ్మయికి మీవంటి తండ్రి వున్నం
దుకు -

వ్యక్తి : (ఆగ్రహంతో పెద్దగా) యే
మన్నావ్! మీ యింటికొచ్చింది మీ
చేత మాట లనిపించుకోదానికేనా!

తండ్రి : (ఇంకా ఆగ్రహంతో) మా దగ్గర
డబ్బులేదు! ఇక మేమేం చెయ్యలేం!
తర్వాత మీ ఇష్టం!

వ్యక్తి : మరి మా డబ్బు?

తండ్రి : డబ్బు! డబ్బు. ఇదొక జబ్బయి
పోయింది! పొండి! మావాడు చచ్చి
పోయాడనుకొండి! పొండి!

తల్లి : (చరచర బైటికివచ్చి కోపంగా)
ఏమండీ! మమ్మల్ని ఇంట్లో బ్రతక
నిస్తారా లేవా?

తండ్రి : (తీవ్రంగా) బ్రతక్కపోతే
చావండి!

తల్లి : (కోపం పట్టలేక) చచ్చే స్థితిలోనే
వున్నాడు నీకొడుకు.

తండ్రి : (అమితాశ్చర్యంతో) ఏమిటి?
ఎవరు?

తల్లి : (అతి జాలిగా) మన అబ్బాయే!

తండ్రి : (ఆదుర్దాగా) ఎక్కడున్నాడు?

తల్లి : లోపలే!

తండ్రి : ఏం చేస్తున్నాడు? ఎప్పుడు
దొచ్చాడు?

తల్లి : వారం రోజులనాడు వచ్చాడు.
వాడికి క్షయ జబ్బు పట్టుకుంది! ఇంటి
కొచ్చి మంచాన పడ్డాడు! (వీడుస్తూ)
వాణ్ణి చూస్తే ఏడుపోస్తున్నది. నెత్తురు
కక్కుతున్నాడు. గొలుసమ్మి మందు
ఇప్పిస్తున్నా...

తండ్రి : నాతో...నాతో చెప్పలేదేం?

తల్లి : వాడే వద్దన్నాడు! మిమ్మల్ని
చూడడానికే సిగ్గుపడుతున్నాడు!

తండ్రి : (లోపలికి వెళ్ళబోతూ) పద,
చూసివద్దాం!

తల్లి : (గట్టిగా) కద్దు!

తండ్రి : (తల్లిని పక్కకు తోసివేస్తూ,
తీవ్రంగా) పో అతనికి! నా కొడుకును
నేను చూసుకోగూడదా? నేనేం
అపకారం చేశాను వాడికి!

తల్లి : (అడునిలిచి వారిస్తూ) కద్దు! మీ
రంటే భయం వాడికి! మిమ్మల్ని
చూడటానికి ముఖం చెల్లడంలేదు
వాడికి! వద్దు! (తండ్రి ఆమెవంక
నిర్ఘాంతపోయి చూస్తూ నిలబడతాడు.
ఆమె లోపలికి వెళ్ళిపోతుంది. అతను
పడక కుర్చీలో కూలబడతాడు. ఇంత
సేపూ పచార్లు చేస్తూ వింటున్న వ్యక్తి

‘డబ్బే ఒక జబ్బయిపోయింది’ అని
గొణుక్కుంటున్నాడు. తండ్రి దగ్గరకి
వచ్చి దైన్యం నటిస్తూ)

వ్యక్తి : మీన్నట్టు; లోకంలో డబ్బే
ఒక జబ్బయిపోయింది! (తండ్రి తల
పంకించి వూరుకుంటాడు) మీ కష్ట
మంతా...ఈ విధంగా...చివరికి...
పాపం (తండ్రి తలయెత్తి చూడగానే
అతను ఆపేస్తాడు. మళ్ళీ పచార్లు
చేస్తూ) మీరన్నట్టు...పాపం...

తండ్రి : (జాలిగా) నే నేమంటే ఏం
ప్రయోజనం! మేం ఏమైపోతే ఎవరి
కావాలి!

వ్యక్తి : (సానుభూతిగా పెదవి విరుస్తూ)
నిజం! నిజం! ముమ్మాటికీ నిజం!

(పచారు చేస్తూ) డబ్బే జబ్బయి
పోయింది...జబ్బే డబ్బయి పోయింది!

(హటాత్తుగా వీనోస్ఫురించి) జబ్బే
డబ్బయి పోయింది. జబ్బే...డబ్బే...

విపోయింది! (ఆలోచిస్తూ తండ్రిదగ్గరకి
వచ్చి, తాపీగా అతన్ని పరిశీలించి,
అతియ్యగువుగా) చూడండి! ఒక్క
విషయం చెప్తూ, వింటారా?

మిమ్మల్నే! లేవండి! (తండ్రిలేస్తాడు.
ఇద్దరూ ఒకరి దగ్గర కొకరు
జరుగుతారు.) ఎందుకలా దిగులు

పడతారు! మన మేం చెయ్యగలం!

ఒకరు కష్టపడుతుంటే నేను చూడ

లేను! నామాట వినండి!...అబ్బా

యికి మందులు తెప్పిస్తారా? డబ్బు

కావాలా?

తండ్రి : (ఆదుర్దాగా) ఇవ్వండి! మీ ఉప
కారం మరిచిపోలేను!

వ్యక్తి : (డబ్బు ఇవ్వకుండానే) అయితే
ఒక పని చేద్దామా?

తండ్రి : మీరేం చెయ్యచున్నా చేస్తాను!

వ్యక్తి : మళ్ళీ కాదనగూడదు! మాట యిచ్చినట్లేనా; తప్పుతారా! (రహస్యంగా) మనిద్దరం చెరిసగం తీసుకుందాం (అదేమిటో అర్థంగాక తండ్రి ఆశ్చర్యంగా చూస్తాడు) తొందరెందుకూ, నేనుచెప్తానుగా! (అతిను డబ్బు ఇస్తాడు. తండ్రి తీసుకుంటాడు.)

తండ్రి : వాణ్ణి బ్రతికించుకుంటే అదే పది వేలు!

వ్యక్తి : అంతేగాదు (రహస్యంగా తండ్రి చెవిలో ఏదో చెబుతాడు. తండ్రి నిశ్చేష్టుడౌతాడు) ఒక వేళ చనిపోయినా పదివేలే!

తండ్రి : (నిస్సహాయుడై ఆటు యిటు తిరుగుతాడు) నాకింకా కాలేదు!

వ్యక్తి : (చాకచక్యంతో మృదువుగా) ఇందులో ఏముంది అర్థం గాకపోవడానికి! నాద్గర కాగితాలు ఉండనే వున్నై! మీవాడి లైఫ్ ఇన్సూర్ చేద్దాం! (హటాత్తుగా డాక్టరు బైటి నుంచి లోపలికి పోతున్నాడు. వ్యక్తి చూడలేదు. తండ్రి చూసి కంగారు పడతాడు.) చూశారూ! మీవాడిదేత చిన్న సంతకం చేయిస్తేసరి! తర్వాత విది ఏమైనా పదివేలు రేపు తెల్లారే టప్పటికి...(వ్యక్తి డాక్టరును చూసి సంభాషణ అపి నాలుక కొరుక్కుంటాడు.)

డాక్టరు : (లోపలికి వెళ్ళిపోతూ తండ్రితో) నమస్కారమండీ!

తండ్రి : (కంగారుగా) నమస్కారమండీ! మావాడు లోపలున్నాడు!

డాక్టరు : (వ్యక్తిని గమనిస్తూ లోపలికి వెళ్ళిపోతాడు)

వ్యక్తి : మీకేం భయంలేదు! కావాలంటే ఇతనిచేతనే సర్టిఫై చేయించువాం! (డబ్బుగా వుంది అన్నట్టు వేసుకొని) ఇందులో వుంది!

తండ్రి : (నోట మాటరాని మనస్థితిలో) ఇదా, మీ, ఆలోచన!!

వ్యక్తి : ఏం బాగుందికదూ? ఇంతవరకు ప్రపంచంలో ఎవ్వరూ...అంటే, ఈ విధంగా డబ్బును డబ్బుగా మార్చు; ఒప్పుకుంటారా!

తండ్రి : ఒప్పుకోవడమే న్యాయమంటారు! డి?

తండ్రి : పోయేవా డెలాగూ పోతాడు! మనమైనాసుఖంగా బ్రతికడంలో తప్పేమిటీ అంటారు?

వ్యక్తి : (సంతోషంగా) అంతే! అంతే!

తండ్రి : (కరకుగా) ప్రాణం పోయినా ఫలితముండాలంటారు? (వెళ్ళికుర్చీలో కూర్చుని తలపట్టుకుంటాడు)

వ్యక్తి : మనం ఏదో ఒక విధంగా...

తండ్రి : (కేక వెయ్యడానికి ఓపిక లేక) మీరు! మీరు మనుష్యులుగదా; తండ్రితో ఎలా చెప్పా రీమాట! కన్న తండ్రితో!

వ్యక్తి : అయినా ఇందులో తప్పేముంది! మీకు కొంత డబ్బువస్తుంది, నామీ నా డబ్బు వచ్చేస్తుందనుకోండి! రేపు ప్రొన్టుటిక్లూ, అంటే మీవాడి సంత తేపోయేలోపల; అన్ని పనులూ పూర్తి చేసుకుని ఇంటికొచ్చేలోపల, అంతా సిద్ధంచేస్తా! పదివేలండీ! పదివేలు! పోయే ప్రాణాన్ని మనం పట్టుకోలేం గదా! వచ్చే భావ్యంటే ఎందుకు వదులుకోవాలో!

తండ్రి : (ఇంతసేపూ నిశ్చలంగా మానంగా వున్నవాడు ఇప్పుడు అతి బలహీనంగా నవ్వుతాడు) మీరు చెప్పేది ... న్యాయంలాగే కనపడుతుంది...

తల్లి : (ఇంతలో తల్లి లోపలినుంచి ఆగ్రహంతో నూటిగా వచ్చి, వ్యక్తి చెంప మీద ఈడ్చుకొడుతుంది) నువ్వు మనిషివికాదు, రాక్షసుడివి! నీ వంటి దుర్మార్గు బండబట్టే యెంత మంచివాళ్ళయినా, ఎంత చదువుకున్నవాళ్ళయినా నిలువ నీడ లేక అల్లాడుతున్నారు!...

వ్యక్తి : (నివ్వరపోయి చూస్తున్నాడు)

తండ్రి : ఏమిటది ఊరుకో!

తల్లి : (ఆమెకు ఎవరిమాటా వినిపించదు) నీ వంటి నీచుబండబట్టే వాడు దిక్కులేనిపక్షి అయి దేశమంతా తిరిగి చెక్కలు విరిగి ఇంట్లో వచ్చి పడ్డాడు! మాచావు బ్రతుకులతో చెలగాట మాడతావా! (తండ్రి చేతిలో డబ్బు తీసుకుని, వ్యక్తి మీద విసిరికొడుతుంది తండ్రితో) రండి! అబ్బాయి మిమ్మల్ని చూడాలంటున్నాడు!

తండ్రి : (ఇంతసేపూ సిగ్గుతో తల దించుకుని వున్న తండ్రి ఆశ్చర్యపడతాడు) నన్నా?

తల్లి : (ఆహ్లాపిస్తూ) అవును. మిమ్మల్నే! రండి!

తండ్రి : (లేచి నిలబడి, వెళ్ళబోయి, ఆగి) వద్దు! వద్దు! నేను రాను! వాణ్ణి

కళ్ళారా చూడదగినంత మంచివాణ్ణి కాదు నేను!

తల్లి : పిలుస్తుంటే రాలేం!

తండ్రి : వద్దు! వాడు నన్ను హమించడు!

తల్లి : మీరు రావాలి! (ప్రాధేయపడుతూ) ఒక్కసారి వచ్చిచూడండి! మీ రంటే వాడి కెంత ప్రేమో మీకు తెలియదు!

తండ్రి : (తల్లి చేతులు పట్టుకుని) నేను గూడా...వాణ్ణి హింసించాను గదా! లోకానికి బానిసనైపోయి, వాళ్ళతరఫున వాణ్ణి మాటలతోనే పొడిచాను గదా!

(లోపలనుండి గంభీరంగా, కాని బలహీనంగా "అమ్మా! అమ్మా! అమ్మా!" అని రామూ పిలుపు వినిపిస్తుంది)

తల్లి : (తండ్రిచేయి పట్టుకుని) రండి! పిలుస్తున్నాడు! మీకోసమే! (ఇద్దరు లోపలికి వెళ్లిపోతారు. వ్యక్తి ఏమి చెయ్యడానికీ తోచక ఒకసారి అటూ ఇటూ తిరిగి, హఠాత్తుగా లోపలికి వెళ్ళబోతున్నాడు. డాక్టరు లోపలి నుంచి బైటకు వస్తూ అతనికి అడ్డు నిలబడతాడు. వ్యక్తి తలఎత్తి చూడగానే)

డాక్టరు : (గంభీరంగా) నువ్వు గూడా ఎందుకు వెళ్ళడం! చనిపోయినవాడు సంతకం ఎలా పెడతాడు!

(లోపలినుంచి తల్లి, తండ్రి "రామూ! రామూ!" అని ఏడవటం వినిపిస్తుంది. వ్యక్తి తనవస్తువులు తీసుకుని బైటికి వెళ్లిపోతాడు. అతని వెంట డాక్టరుగూడా.)

మూ డ వ దృ శ్యం

★

[రాత్రి, హాలులో మినుకు మినుకుమని వెలుగుతున్న దీపం చుట్టూ శ్రీదేవలు ఆడుతున్నాయి.

ఇల్లంతా మానంగా వుంది. అప్పుడప్పుడు ఎక్కడో చాలా దూరంగా కుక్కలు మొరగడం వినిపిస్తుంది. జాలిగా ఎవరో రాగమాలపించడం వినిపిస్తుంది.

తల్లి కుర్చీలో కూచుని బలమీదపున్న మల్లెపూలతో మాల గుచ్చుతోంది. తండ్రి నిశ్చలంగా అటు ఇటు పచార్లు చేస్తున్నాడు.

తల్లి, తండ్రివంక చూస్తుంది. తండ్రి ఏదో చెప్పబోతాడు, కాని మాట్లాడడు. తల్లి చేయిత్తి ఏదో చెప్పబోయి ఆగుతుంది. కొన్ని క్షణాలు ఎవ్వరూ మాట్లాడరు.]

తండ్రి : ఏమిటాలోచిస్తున్నావ్ ?

తల్లి : (త్రుళ్ళిపడి) ఆ? అహ, ఏమీలేను.

తండ్రి : మరిచిపోమ్మని చెప్పానుగదా!

తల్లి : ఏమిటి?

తండ్రి : అదే!

తల్లి : (క్షేలవంగా నవ్వి) హు! మీరు మరిచిపోగలిగారా?

తండ్రి : (మాట్లాడలేదు)

తల్లి : నేను మరిచిపోలేను! ఈ జీవితంలో మరిచిపోలేను! వాడు ఇంటి నిండా తిరుగుతూ... చిన్న తనంలో... హాయిగా ఆడుకుంటూ ... నిండుగా నవ్వుతూ పాడుతూ... ఇప్పటికీ వాడు ఇంట్లో తిరుగుతున్నట్టే వుంది...

తండ్రి : వారం రోజులు! అప్పుడే వారం రోజులు! తలుచుకుంటే ఇవాళే జరిగినట్టుంది! నా కళ్ళ ముందుగా

వాడే...వాడే చనిపోవాలా; నాకా అన్యవ్వంలేదూ!

తల్లి : (బాధగా) ఊరుకోండి! ఏం మాటలవి!

(కొన్ని క్షణాలు నిశ్చలం)

తండ్రి : నేను గూడా ... నేను గూడా వాణ్ణి పీడించాను! ఏం ఉద్యోగం చెయ్యనన్నాడా! దొరక్క పోవడం వాడితప్పా? తప్పునాది!...వాడు చని పోవడమేమిటి. నేను బ్రతకడమేమిటి?

తల్లి : ఊరుకోండి! అట్లామాట్లాడితే నేను భరించలేను ... మీదికాదు తప్పు!

తండ్రి : నాదే! కాదు, నాదికాదు?

తల్లి : కాదు. ముమ్మాటికీ కాదు!

తండ్రి : నువ్వు మనసార మాట్లాడుతున్నావా, నన్ను ఓదార్చడానికా?

తల్లి : మీదేలా అవుతుంది! మీ రేం చేస్తారు! సాపాదించినంతకాలం సంసారాన్ని పోషించారు! చదివించారు! మీరు రిటైరు కావాలని వాళ్ళంటే మీరేం చేస్తారు!

తండ్రి : అవును! నేను పనికిరాను! పాలన్నీ పిండుకున్న తర్వాత పాడు గెవరికీ కావాలి! వాడూ పనికిరాలేదు! వాడు కష్టాలు భరించలేక కృశించి కృశించి చివరికి దిగులుతోనే ఆ జబ్బుపట్టుకుని...అబ్బబ్బా!...

(కొన్ని క్షణాలు మానం)

తల్లి : (ఏదో ఆలోచనవచ్చి హఠాత్తుగా) చూడండి! అబ్బాయి కళ్ళు ఎంత అందంగా వున్నాయనుకున్నారు! ధగ ధగ ధగ మెరిసిపోయినై! ఈ వూళ్ళో యితమంది పిల్లల్ని చూస్తున్నాంగాని, వాడికంటే అందమైన వాళ్ళు

వ్వరూ కనపడలేదు! ఆ కండ్లు!
వెన్నెల ముద్దలాగున్నై! అమ్మా!
అని పిలిచాడు. చూశాను. ఆ కళ్ళలో
వాడిదిగులు కనపడింది. వాడి ఆశ
కన్పించింది. వాడి ప్రేమ కన్పించింది.
'అమ్మా!' అన్నాడు. 'ఎందు కమ్మా
నాన్నకు నా మీద అంత కోపం?'
అన్నాడు.

తండ్రి : నాడు చనిపోవడ మేమిటి, నేను
బ్రతికి వుండటమేమిటి? నేనే, నేనే
వాణ్ణి వేధించుకు తిన్నాను! అబ్బ!
నే నెప్పటికీ మరిచిపోలేదు. "నాన్నా!
నీవు నా శత్రువు!" అన్నాడు.
(మొహాన్ని చేతులతో మూసు
కుంటాడు).

తల్లి : అబ్బబ్బ! ఇప్పుడందుకు రెండి!
ఊయకొండి! (కొన్ని ఊరాలు
నిశ్శబ్దం).

తండ్రి : (పూలమాలవంక దీక్షగా చూస్తూ)
చాలా బాగున్నాయి సుమా!

తల్లి : మల్లెపూలంటే వాడి కెంతో ఇష్టం!

తండ్రి : వాడి జీవితమే ఆలాంటిది!
సుకుమారమైన పువ్వు, ఏముంది చెప్పు
కింద రాచి పారేస్తే ఎక్కడ బ్రతుకు
తుంది!

తల్లి : (పూలమాల చూపుతూ) బాగాలేదూ!
అక్కడికి తీసుకుపోయి; అదే సమాధి
దగ్గరికి; అలంకరించాలని...

తండ్రి : చాలా బాగుంది! (దీనంగా
నవ్వుతూ) నీవు తల్లివి! వాడి మనసు
నీకు తెలుసు! వాడికి తగినట్లే సన్నగా
నాజూకుగా చాలా బాగుంది! ...
ఈ పూలెంతకు కొన్నావ్?

తల్లి : అబ్బో! చాలా ఖరీదు చెప్పాడు.
ఎంతైతే నేం, ఉన్న చిల్లరంతా ఇచ్చేసి
తీసుకున్నా —

తండ్రి : (హటాశ్చర్యంగా కోపంవచ్చి) అంతా
ఇచ్చేసి కొన్నావా! తర్వాతెట్లా?
అప్పు పుట్టించలేక చస్తుంటే! ఏం
ఇప్పుడు పూలదండ లేకపోతే! రేపు
మన కట్టాడబ్బు?

తల్లి : మీరు తండ్రి! కదూ?

తండ్రి : (వెంటనే పొరపాటు గ్రహించి
పశ్చాత్తాపంతో కుంగిపోతూ, జాలిగా)
నాదే పొరపాటు! నాదే! నాదే
తప్పు! నాదే! (ఏనో ఆలోచించు
కుంటున్నాడు. తల్లి కన్నీరు తుడుచు
కుంటున్నది.)

(కొన్ని ఊరాలు నిశ్శబ్దం)

తండ్రి : (ఆలోచనలోనే తల్లితో) నేను
కూడా... చిన్న తనంలో... మన
మంతా ఎంత పవిత్రంగా వున్నాం!

తల్లి : (తల వూపుతుంది)

తండ్రి : ఏళ్లు గడిచిపోయాయి, లోకానికి,
మనకూ జరిగిన పోరాటంలో నేనే
ఓడిపోయాను! సంపూర్ణంగా నా
తత్వమే మారింది! మానవత్వమే
పోయింది! నీవిప్పటికీ పవిత్రంగా
వున్నావ్! ఏలా వున్నావో తెలుసా?
నేను నిన్ను కాపాడాను!

తల్లి : ఇంటిపట్టున ఉండేదానీ నాకు
లోకంలో ఏం సంబంధంవుంది!
అవును!

తండ్రి : ఆనాడు కోపంతో నువ్వతన్ని
ఓడితే ఆశ్చర్యపడ్డావు! అబ్బాయి...
అబ్బాయి చనిపోతే...డబ్బు వస్తుం

దని ఆశపడ్డాను! అది న్యాయంగానే

కనిపించింది; అబ్బా, ఎంతో ఘోరం!

తల్లి: పోనీలేండి! ఊరుకోండి! మరిచి పోండి!

తండ్రి: మరిచిపోవాలనే ప్రయత్నం చేస్తున్నా, కాని గాయం నయమైతే మాత్రం మచ్చ మానుతున్నా!

(కొన్ని క్షణాలు నిశ్శబ్దం)

తండ్రి: ఏమిటాలోచిస్తున్నావ్?

తల్లి: (శ్రుద్ధిపడి) ఆ? అహ, ఏమీలేను!

తండ్రి: మరిచిపోమ్మని చెప్పావుగదా!

తల్లి: ఏమిటి?

తండ్రి: అదే!

తల్లి: (గుఱ్ఱం ఆపుకోలేక) నేను మరిచి పోలేను! నేను మరిచిపోలేను! (ఉద్రేకింతో నిలబడనోతూ పూలమాల చేతిలోకి తీసుకుంటుంది. ఇంతలోనే దూరంగా జాలిగా రామూ గొంతు వినిపిస్తుంది. "అమ్మా! అమ్మా!" ఆమె విని కలవరపడుతుంది. కేతులు వొణుకు తాయి. పూలమాల మళ్ళీ బల్లమీద పడిపోతుంది. మెల్లగా రామూ ప్రవేశిస్తాడు. అతన్ని పోలికపట్టడం కొంచెం కష్టమే అయినా, ముఖం యావన తేజంతో కలకలలాడుతున్నది. స్వచ్ఛమైన తెల్లని దుస్తులు ధరించాడు. అతి నెమ్మదిగా, మృదువుగా, గంభీరంగా అమృతత్వాన్ని స్ఫురింపజేస్తూ లోకమంతటినీ క్షమించే ఉదాత్త పురుషునివలె మాట్లాడుతాడు. ఆమె ఆశ్చర్యంతో చూస్తుంది.)

రామూ: అమ్మా! అంతా క్షేమంగా వున్నారా? (ఆమె తనను తాను నమ్మలేని స్థితిలో వుంది) నేనేనమ్మా; రామూని! మరిచిపోయానా!

తల్లి: వచ్చావా, నవ్విచ్చావా!

రామూ: నిన్ను చూసి పోదామని వచ్చానమ్మా!

తల్లి: (ఆనందం భరించలేక కన్నీరు కార్చుతూ, కాగలించుకుంటూ) మా తండ్రి వచ్చావా! ఇదంతా కలగా వుంది! ఎక్కడనుంచి వచ్చావో; ఎలావచ్చావో!

తండ్రి: (ఆశ్చర్యపడుతూ, తల్లితో) ఎవరితో? ఏమిటది? ఎవరితో మాట్లాడుతున్నావ్?

రామూ: (తల్లితోనే) ఎక్కడున్నా ఎలా వున్నా అమ్మకోసం రాకుండా ఎలా తప్పుతుంది! (నవ్వుతూ) నీకు నేను జ్ఞాపకం వున్నంతకాలం నేను జీవించే వుంటానమ్మా!

తల్లి: (తండ్రితో) విన్నారా! మనరామూ! మాట్లాడరేం! బ్రతకే వున్నాడండీ!

తండ్రి: (ఆశ్చర్యంతో) రామూ ఆ? నీకేం మతి పోయిందా? ఏమిటా మాటలు, ఊరుకో!

తల్లి: మీకు కనపడటంలేదా? మనరామూ మనస్సి చూసి పోవడానికొచ్చాడండీ!

తండ్రి: చాల్లే! ఏమిటి వెర్రి! ఎట్లా వస్తాడు!

రామూ: నాన్నకు నేను కనపడటం లేదమ్మా! పాపం! అది నా తప్పు కాదు!

తల్లి: ఏం నాయనా! అయితే...నాన్నే తప్పుచేశాడా?

రామూ: కాదమ్మా, ఆయనదీ తప్పుకాదు, నాదీ తప్పుకాదు! నాన్న తనపాత్ర తాను నిర్వహించాడమ్మా! నీది విషాదం! నాది అంతం! లోకం దృష్టిలో ఇదంతా ఒక నాటకం.

తల్లి : ఏమిటో, నీ మాటలు నా కిర్థం కావడంలేదు ! రా నాయనా, కూర్చోవేం !

రామూ : ఇప్పుడు కూర్చున్నా, నడిచినా ఏం చేసినా నాకు దిగులు లేదమ్మా; నాకు అసంతవిశ్రాంతి దొరికింది !

తల్లి : (తండ్రితో) విన్నారా, విన్నారా ! మనవాడు సుఖంగా వున్నాడండీ ! ఇప్పుడు వాడికి దిగులన్న మాటేలేదు ! చూడండి ! ఎలా నవ్వుతున్నాడో !

తండ్రి : (ఆశ్చర్యంతో అంతటా పరికించి చూస్తూ) అయితే నిజంగా రామూ వచ్చాడా ? నిజమేనా ? నీతో మాట్లాడుతున్నాడా ? (బాధతో) మరి నాకు కన్పించడేం !

రామూ : ఎందుకమ్మా నాన్నతో చెప్పు తావ్ ! ఆయన మనస్సు నిర్మలంగా మారేవరకూ ... అంతవరకూ నన్నెలా చూస్తాడమ్మా !

తల్లి : అదేమిటిరా ! నాన్నమీద యింకా నీకు కోపమేనా రామూ !

రామూ : (నవ్వుతూ) లేదు ! కోపతాపాల సోపానాలు గడిచి వచ్చినమ్మా ! పాపం ! నాన్న ఏం చేస్తాడు ! ఆయన దశరథుడు ! కైకేయి స్వాగ్రంవల్ల ఆయన కళ్ళుమూసుకుపోయి, మనసార ప్రేమించిన రామూను కష్టాల కారడ వల్లూకి తరిమాడు ! అమ్మా ! ఈలోకం కైకేయి !

తల్లి : (ఆనందం దుఃఖం పొంగెత్తివస్తుంటే పట్టలేక) రామూ ! నువ్వు మారి పోయావురా ! నువ్వు మా రామూవు కావు, దేవుడివి ! రామూ ! —

తండ్రి : (తల్లితో) అడుగు ! అడుగు ! నన్ను క్షమించమని అడుగు !

తల్లి : (అతి మృదువుగా) చూడు ! నాన్నను క్షమించవూ ? అమ్మ కోరిక తీర్చవూ ?

రామూ : నే నేం చెయ్యగలనమ్మా ! మీ అందరినీ చూస్తుంటే జాలివేస్తుంది ! ఈ యిల్లు; ఇవి గోరీలు ! ఈ మనుష్యులు ఊపిరిపీల్చే శవాలు ! మీకంటే నేను నయం ! అందుకే, మిమ్మల్ని ఓదార్చి పోదామని —

తల్లి : (తండ్రితో సంతోషంగా) విన్నారా ! మన రామూకు మనమీద ఎంత ప్రేమో ! విన్నారా !

తండ్రి : (కోపం వచ్చి) ఏం ! అంతమాత్రం నామీద ప్రేమవుంటే నాకు కనపడ గూడదా, నాతో మాట్లాడగూడదా ! నేనేనా అంత పనికిరానివాణ్ణి !

తల్లి : (రామూవంక చూస్తూ ఆందోళన పడుతూ) ఏమీ అనకోవద్దు నాయనా ! ఆయన కోపదారి మనిషి, నీకు తెలుసుగా !

రామూ : నాకు తెలుసమ్మా ! నాన్నకు కోపంలేదు. దుఃఖమే దుర్భరమై కోపంగా మారింది ! నాకు తెలుసమ్మా !

తల్లి : (కరిగిపోతూ) నీఅంత జాలిగుండె అందరికీవుంటే ఎంత బాగుండేది నాయనా !

రామూ : అందుకే వచ్చినమ్మా !

తల్లి : ఎందుకు ? చెప్పు నాయనా !

రామూ : చెప్పితే చేస్తారా ?

తల్లి : ఏం చెయ్యమంటావో చెప్పు ! మేమేం చెయ్యగలిగితే అది చేస్తాం; నీ కోసం !

తండ్రి : ఏం చెపుతున్నాడు ! అడుగు ! తప్పకుండా చేస్తాం ! ఈ క్షణంనుంచే !

రామూ : మీకు శక్తివుంటే చెయ్యండి చెయ్యమని అందరితోనూ చెప్పండి ! !

తల్లి : ఏమిటది ?

తండ్రి : అడుగు ! అడుగు !

రామ : ఏమందమ్మా ! బాధలతో
కృశించిపోయే వాళ్ళకు జాతరలిచి
సహాయం చెయ్యండి ! మనుష్యులకు
కావలిసింది డబ్బు, దగ్గం కాదమ్మా;
సంతోషం ! సుఖం ! ప్రతిమనిషీ
మంచివాడైనా లోకం ఇంత దుర్మా
ర్గంతో ఎందుకు నిండివుందో తెలుసు
కుంటే, ఈ లోకాన్ని పూర్తిగా
బ్రదలుగా పగులగొట్టి ఆకలి, జబ్బులు,
ద్వేషం, క్రోధం అన్నిటినీ పూర్తిగా
నాశనంచేస్తే, మళ్ళీ పునాదులువేస్తే,
ప్రతిఇల్లా చల్లగా, మనుష్యుల మన
స్సులు కలిసి అంతా హాయిగావుంటే
అదేనమ్మా సుఖం ! అది మనుష్యులకు
తగినలోకం !

తల్లి : (పరకశమై, తండ్రితో) విన్నారా?
విన్నారా? రామూ ఏమన్నాడో
విన్నారా? వాడు దేవుడు !

తండ్రి : (ఆదుర్దాగా) ఏమన్నాడు ? ఆ
ఆ ఏం చెప్పాడు ?

రామ : అమ్మా ! నేను వస్తానమ్మా !

తల్లి : (హటాత్తుగా దెబ్బతిన్నట్టు) ఆ !
ఆ ! వెడతావా ? వద్దు, వద్దు.

రామ : తప్పదమ్మా ! మనిషికి జీవితకాలమే
తక్కువ ! మరి స్మృతి ఎన్నాళ్ళు
బ్రతుకుతుందమ్మా ! (నెమ్మదిగా గంభీ
రంగా వెళ్ళిపోతాడు)

తండ్రి : వెడుతున్నాడా ? మనరామూ !
ఉండమను !

తల్లి : (నిశ్చేష్టురాలై చూస్తూ, భర్తవంకకు
తరిగి) రామూ వెళ్ళిపోతున్నాడు !
వీరు పిలవండి !

తండ్రి : ఏడీ ?

తల్లి : (బైటికి చూపిస్తూ) అడుగో !

తండ్రి : (బైటికిచూస్తూ, ఆశ్చర్యపడుతూ,
హటాత్తుగా ఆంవతరేంతో పొంగి
పోతూ) ఆ !, ఆ ! అడుగో ! (వెద్దగా
పిలుస్తూ) రామూ ! ఓ రామూ !
(రామూ వెనుతరిగి చూస్తూన్నట్టు)
అడుగో నవ్వుతున్నాడు ! (పిలుస్తూ)
ఓ రామూ ! (రామూ వెళ్ళిపోయాడని
తండ్రి ముఖకి శివశిక్కి బట్టి తెలుస్తుంది.
భార్యతో) రామూ నాకు కన్పించాడు
నా వంక చూసి నవ్వాడు. (ఈ లోపల
ఆమె పూలమాల డేతిలో పట్టుకోవ
డం చూసి) ఎంతపని చేశావ్ ! పూల
మాల వెయ్యలేదేం !

తల్లి ! (బైటికి చూస్తూ ఆ మాటలు విని
త్రుళ్ళిడి, కలవరించిన్నట్టు మాట్లాడు
తుంది) ఏడీ ! ఏడీ రామూ ! రామూ
రాలేదుగా ! మన మనస్సులో కన్పిం
చాడు ! అంతేగా !

(అతను విభ్రాంతుడైచూస్తుంటాడు
ఆమె వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తుంది.)

పన్నెండు

కుందుర్తి

కాలం ముళ్లకంపల తొడుగీడ్చిన బ్రతుకుదారి సందుల్లో గొందుల్లో
చెప్పలేని ఉత్తకాశ్లతో గెరిల్లాలు శీఘ్రంగా పరుగెత్తుతారు
వాల్లెక్కిన ఆశయాల రథాలకు ఆయాసాల కొండలు అడ్డురావు
కష్టాల నీటిబొట్లు అంటి అంటని మనస్సుల తామరలు వికసించిన
ఆలోచనల సరస్సుల్లో అనుదినం జలకాలాడే గెరిల్లాల మదేభాలను
ప్రాణభీతినక్రాలు పట్టుకోలేవు; బ్రతుకు శాపాలచక్రాలు ముట్టుకోలేవు

ఆశయాల అరమైలు పరుగుపందెంలో వ్యూహాని తగ్గించినవాడే వీరుడు
చీకటి సర్కస్-లో బాధలత్రాశ్లమీద గొడుగునడక నడిచినవాడేధీరుడు
ప్రతిమనిషి గుండెలోని పులులను బైటికితెచ్చి,

ఆడించి చూపేవాడు నాయకుడు

ప్రతి మనసులోని తీరని కోరికల గీతాలకు,

లయ కల్పించినవాడు గాయకుడు

బ్రతుకుబాధ బరువెత్తటంలో, తూకంపెంచినవాడే కుస్తీపట్లలో నేర్పరి
తన ప్రాణం త్రాసుమీద ముక్కలు

సమంగా తూచినవాడే గడుసరి తీర్పరి

వారం కోజులముందు వట్టి పిరికిగుండె

నేడు ముప్పేట మలచిన దారపు కండె

ప్రాణం పెళ్లాలకు దాసులైన ఒకరిద్దరుపోను

మిగిలినవారు జితేంద్రియులు; ప్రతివ్యక్తిలోని శక్తి చేను

పండిన చైతన్యసస్యం నికరతూకం, కొంచెం తక్కువ కోటిపుట్లు

వ్యక్తులు, చేతుల్లో తెగిపోయిన

గొలుసుకట్లు, మనసుల్లో శైరపిచ్చిన చీకట్లు

తన ప్రజల యోగక్షేమాలను విచారించే

పని, అధికారం, మిలిటరీకి అప్పగించింది

గెరిల్లాల వార్తలు విని తుపాకి చివరకత్తి నాలుకతో చప్పరించింది !

రివిన్యూ లెక్కల్లో పేరున్నా, నిజానికి లేని గ్రామాలు తప్ప

అన్ని గ్రామాలను మిలిటరీ ఆదరించింది.

అధికారం ఆర్జితమేరకు యిదివరకే కాలిన గ్రామాలు తప్ప

అన్ని గ్రామాలను మిలిటరీ దర్శించింది.

గ్రామం నాలుగు నైపుల గుబురుగా పెరిగిన చెట్లకొమ్మల సందుల్లో

కాపలాదాల్లు ఉంటారు;

దూరాన కనిపించేదుమ్ము లారీలదని వారికి తెలుసు

అక్కడేసిన యీల గాలిలో గంతేసి చెప్పిన నై నం గ్రామం గుర్తిస్తుంది

మనుషుల్లేని ఊరిమీద మనసుతీర దాడి చేస్తుంది మిలిటరీ

సూర్యుడి కిరణాలు తెలుపు; అందులో దాక్కున్న అనేక రంగులు

అద్దం అంచుగలమీద అవి పలచగా కనిపిస్తే;

సంఘం ఆశయాలు కూడా తెలుపు; అందులో ప్రజల శక్తి అనేక భంగులు

దాడిమధ్యలో అవి దళసరిగా కనిపిస్తే

సంఘం సమయంచూసి యెదురవుతుంది; మిలిటరీ సంఖ్యాబలం

సిరావుండి పాళీచెడి రాయనికలం

ప్రజల తెల్లకాయితాలమీద రాయలేదు ఏమి ఫలం ?

ఇప్పుడు యెదురైంది ఆకలితో పదు నెక్కి మెలికలుతిరిగిన హలం

కొలిమిలో వంచిన కొడవలిలాంటి

ప్రశ్నార్థకాల బ్రతుకు టగ్గిమీద వేసిన గుడ్డలం

ఓ అధికార దౌర్జన్యాల అంధకారమా పో, జయించలేవు నువ్వు

అదుగో పొడిచాడు సూర్యుడు; నవ్వింది తెలివి తామరపువ్వు

ఇప్పుడు యెదురైంది పొలాలనూ, ఫలాలనూ సమంగా పంచే నీతి

ఒక కోటి మహాజనులు విసిగి విసిగి చివరకు చేపట్టినరీతి !

ఇప్పుడు యెక్కురైంది ఆకలితో గుహవెడలిన కోటికోరల పెద్దపులి
అడివితో నాలుగుచేరుగులు ముడివేసి నిన్ను తీసుకుంటుందిలే బలి.

మనకండ్లముందు కనిపించే వ్యవస్థ; యిది చరిత్రకు పట్టిన అవస్థ
దీన్ని పట్టుకుని వేలాడేవారు; యెన్నటికీ జయించలేరు.

కారణం తెలికపోవచ్చు; కార్యం జరుగుతుంది;

సంఘంలో సామాన్యలే మెండు

నీ చిరకాల వ్యసనమైన అసమానతకు చోటుండదు;

దీన్ని పరిష్కరిస్తాము ఉండు.

ఆయుధాల అహంకార దేవిని పూజించి ప్రయోజనంలేదు;

ప్రజల్లో గర్భితమైన శక్తి

అనంతం; నీవు వేసుకునే లెక్కలకు అందదు;

కారణం నీ అనుచరుల స్వార్థభక్తి.

ఈ నేల యెవరిది? కోటి ప్రజలసొత్తుగదా!

కొందరు వద్దంటే ఒప్పుకోని చరిత్ర! ముందుకుపదా!

[“తెలంగాణ” కావ్యంలోంచి]

క తి న మార్గం

(ఏ కాంకం)

పాకల వెంకటరాజమన్నారు

కాలం : ఏనుక్రీస్తు జీవించి ఉన్న రోజులు.

[ఇండియాలో యాకూబ్ సౌధం. మేడగదిలో యాకూబ్, అతని భార్య మార్తా. యాకూబ్ చాలా ధనవంతుడు. ఆగర్భ శ్రీచుంతుడు, యావనం దాటని వాడు, చిన్న గడ్డం, వికాలమైన నుదురు, కోటేర్చిన ముక్కు, పెద్ద కళ్ళు, నోరూ, పెదవులూ, ఇంద్రియలోలత్వం సూచిస్తువి. మార్తా అందగత్తె యని అంటారు అందరు. ఏ ఒక్క అవయవమూ అంతగా బాగుం డకపోయినా, చేష్టల్లో, మాటల్లో, చూపుల్లో లాలిత్యం వుంది.

మార్తా కిటికీనుంచి తొంగిచూస్తోంది. యాకూబ్ మంచంమీద కూర్చున్నాడు.]

యా : ఏమిటా కలకలం ?

మార్తా : ఏమి జనం ! ఏమి జనం ! కుంటివాళ్లు, గుడ్డివాళ్లు, వాళ్ళ వెంబడి వాళ్ళ బంధువులు, రోగంకో బాధపడే పిల్లల్ని భుజాలమీద వేసుకొని వెళ్ళే ఆడవాళ్ళు, ఒక్కక్షణం ఆగ కుండా వెళ్ళిపోతున్నారు. ఏ పండగనాడూ చూడలేదు ఇటు వంటి జనసమ్మదం.

యా : ఆయనదగ్గరేకేనా ?

మార్తా : మరి? అయ్యో, చూడండి నా ముసలిదాది జుబేదాకూడా పది సంవత్సరాలుగా మాన లేదు దాని కాలిరణం. ఎలా నెరిగా పోతూవుందో ?

యా : ఏమిటీ మాయ !

మార్తా : (కిటికీనుంచి మంచం దగ్గి రకు వచ్చి) భగవంతుని మాయ. ఇంకేం ఉంటుంది ?

యా : నేనూ చాలా విన్నాను. మొదట నమ్మకం లేకపోయింది గాని ఆయనకీర్తి రోజురోజుకూ ఎక్కువైపోతూవుంది. మొన్న గలిలీలో ఆయనచేసిన మహా తాకార్యం కళ్ళారచూచిన నా స్నేహితుడే చెప్పాడు.

మార్తా : ఏమిది ?

యా : ఎలియాస్ ఎరగవూ. అతని కొడుకు వట్టి పిచ్చివాడు.

మార్తా : అవును, పాపం. ఎప్పుడూ కట్టేసి వుంచుతాడు. ఒక్క క్షణం అబ్బగత్తగా వుంటే వెర్రిగా ఎగురుతూ పోయి ఏ బావిలోనో, గోతిలోనో పడి పోయ్యేవాడు.

యా : కొడుకుని తీసుకువెళ్ళారట; ఏమైనా ఉపయోగం ఉంటుందేమోనని. ఆయన కొండ మీద ఎక్కడో ప్రార్థించడానికి వెళ్ళినాడని విని, పోనీ ఆయన శిష్యులకు ఆ ఒకమాత్రం శక్తి ఉండదా అని, వారిదగ్గరికి పోయి చెప్పుకున్నాడు విషయమంతా. వాళ్ళతో ఇద్దరు ముగ్గురు అనుమానిస్తూ ప్రయత్నించి చూస్తామంటూ దగ్గిరకు వస్తే, కుర్రవాడు కరవబోయాడు. భయంవేసి వారు “మావల్లకాదు నాయనా” అని మొఖం వేలవేశారు.

మార్తా : అదరికీ ఉంటాయా అలాటి శక్తులు.

యాకూ : ఎలియాస్ ఆయనవచ్చే వరకూ ఉండి, ఆయన రావటంతో కాళ్ళమీద పడ్డాడు. ఆయన చాలా దయతో లేవనెత్తి, ఎందుకన్నట్లు సూచించ

గానే జరిగిందంతా చెప్పుకున్నాడట. ఆయన భంగపడి “అయ్యో, ఇంకా ఎన్నాళ్ళకి కలుగుతుంది విశ్వాసం? నేనింకా ఎన్నాళ్లుంటానుమీతో” అని అడిగాడు. కొడుకుని తీసుకొనివచ్చి, ఎదురుగా నిలబెట్టి గానే ఆయన ఏదో మంత్రించాడు. అంతే ఎక్కడ పిచ్చి అక్కడ పారిపోయి, నిక్షేపంలాగ అయ్యాడు కుర్రవాడు. శిష్యులు సిగ్గుపడి పోయి “స్వామీ, మాచేత కాలే బెందుకో” అన్నారు. ఆయన అన్నాడట కతినంగా “ఊరికే రాదు తపోబలం” అని. ఆశ్చర్యంగా ఉందికదూ. అయితే అంతా నిజం. చూచినవాళ్ళే చెప్పారు.

మార్తా : మహాస్మృడే నిజంగా. కానీ, ‘నేనింకా ఎన్నాళ్లుంటా’నని ఎందుకన్నాడోకదా. అందులో ఏదో రహస్యం ఉందా?

యాకూ : నీ కెప్పుడూ వింత ఊహలే. ఏదో విసుగుతో అని ఉంటాడు.

మార్తా : మీరు అలాగే అనండి.
నాకుమాత్రం ఏదో విశేషార్థం
ఉందనే నమ్మకం. ఆయన అట్టే
కాలం ఈ లోకంలో ఉండ
డేమోనండి, అలాటి వాళ్ళకి
భవిష్యత్తుకూడా తెలుస్తుంది
కరతలామలకంగా ... (కొంత
సేపు మానంగా ఉండి హఠా
త్తుగా) ఏమండీ!

యాకూ : ఆ. ఇంకేదో ఊహ
పుట్టుకొచ్చిందా? చెప్పు.

మార్తా : అయన్ని మీ రొకసారి
చూచి రారాదండీ?

యాకూ : (పలకడు)

మార్తా : ఇండు లో తప్పేమి
ఉందండీ.

యాకూ : ఊరికే చూచివస్తే ఏమి
లాభం. వింతా, వినోదమా?
ఉత్సవానికి వచ్చిన జనసమూ
హాన్ని నోరు తెరుచుకొని
చూచే పల్లెటూరి వారి
మోస్తరు చూచిరానా?

మార్తా : వద్దు. ఆయన దగ్గరికి
వెళ్ళి మాట్లాడిరండి.

యాకూ : నా వ్యర్థపు మాటలతో
ఆయన్ని విసిగించనా. ఆయన
చేసే మహత్కార్యాలకు అంత
గాయం కలిగించమంటావా?

మార్తా : ఆయన అలాఅనుకోడు.
చిన్నబిడ్డల్నికూడా చేరదీస్తా
రటండీ. అతని సౌలభ్యాన్ని
పొగడనివారు లేరు.

యాకూ : ఏమడగను?

మార్తా : దై వా ను గ్రహం వల్ల
మనకు సిరి సంపద లోటులేదు.
పరమార్థం ప్రాప్తించే మార్గం
ఉపదేశించమని ప్రార్థించండి.

యాకూ : (కొంచెం ఆలోచించి)
అబ్బ! (ప్రేమతో మార్తా
తల నొక్కుచు) ఈ బుర్రలో
ఎంత తెలివి ఉంది!

మార్తా : భయం వేస్తూ పుందరికి
వెళ్ళి వచ్చాక మెచ్చుకోండి.

యాకూ : భయమెందుకు? నేనే
పాపమూ చెయ్యలేదు. ఆయన
ఏమి ఉపదేశించినా అదిచెయ్య
డానికి నాకేమి అభ్యంతరం
ఉంటుంది? తప్పక చేస్తాను.

మార్తా : ఆయనకి మీరు శిష్యు
లైతే మీరు నేను శిష్యురాల
నవుతానులెండి.

యాకూ : ఒంటరిగా ఉంటావా?

మార్తా : ఫరవాలేదు. కిటికీనుంచి
వీధిలోకి చూస్తూంటే ఎంత
కాలమైనా గడిచిపోతూ
వుంటుంది.

యాకూ : సరే, వెళ్తాను. [నిష్క్రమణ] (మార్తా కిటికీకుంచి చూస్తూ ఉంది భర్త వెళ్ళడం; ఇతరులు రావడం, పోవడం. ఇంతలో ఆ గుంపులో దాది జుబేదా క న బ డు తు ం ది. మామూలుగా కష్టంలేకుండా నడిచి వస్తోంది) జుబేదా (బిగ్గరగా) జుబేదా, పైకిరా, రా! రా! అబ్బ! ఏమి ఆశ్చర్యం.

[జుబేదా ప్రవేశిస్తుంది. ౬౦ ఏడ్లు దాటిన ముసలిదాది. ముఖంలో సంతోషం, ఆవేశం, ఆశ్చర్యం తాండవిస్తూవున్నాయి.]

జుబే : అమ్మగారు! అమ్మగారు! నన్ను రక్షించారండి ఆయన. ఈ జన్మలో నాకు మానదను కున్నాను కదండీ రణం. అంతా ఆరిపోయింది. చూడండి (కాలు చూపిస్తుంది.) ఒక మరక తప్ప ఇంకేమీ లేదు - మాయగా వుందికదా అమ్మగారు. కాదు, కాదు. ఆయన దయ, ఆయన మహత్వం.

మార్తా : (కండ్లలో నీళ్ళు తిరుగు తున్నవి) చెప్ప, జుబేదా, చెప్ప. ఏమి జరిగింది? ఎలా జరిగింది?

జుబే : నేనీ రణంతో ఎంతబాధ పడ్డానో మీకు తెలియదండీ. ఎందరు హాకీములదగ్గర మందు తిన్నాను. ఎంత ఖర్చుపెట్టాను. ఆవగింజంతా లాభం లేకపోయింది. ప్రాణం విసిగి ఇతే నా క ర్చి అనుకున్నాను. మొన్న ఆయన క థ ల న్నీ విన్నాను. పదిమంది చెప్ప కుంటూ వుంటే, ఏమిటో తక్షణమే పిచ్చినమ్మకం కలిగింది. ఎలాగైనా ఆయన నా బాధ తీరుస్తాడు అని ... అంతే ... బయలుదేరాను.

మార్తా : నేనుచూచాను జుబేదా నీవు వెళ్ళడం. తదేకధ్యానంతో నీవు వెళ్ళటం చూచి నెర్రెత్తిందేమో అని కూడా అనుకొన్నాను.

జుబే : అలాగేనమ్మా. నా మనస్సులో ఒక్క టేభావం. వెళ్ళి ఆయన్ని ముట్టుకున్నా చాలు నా రోగం కుదిరిపోతుంది అని.

మార్తా : ఎంత వెర్రినమ్మకం?

జుబే : నమ్మకమంతా వెర్రే కదిమ్మా!

మార్తా : మా డ్చే శావు. ఆ, తరవాత ఏం జరిగింది,

జుబే : అలా, ఒకటే ధ్యానంతో
వెళ్ళాను. వెళ్ళేటప్పటికి
ఆయన్ని మన దేవాలయం
ధర్మకర్తా ఎవరో పెద్దమనిషి
తన ఇంటికి పిలుచుకెళ్ళు
తున్నట్లు చెప్పకొన్నారు.
దూరంగా కనబడింది ఆయన
వీపు, తల. నాకూ ఆయనకూ
మధ్య వ దలు. గుండె జారి
పోయింది. ఆయన్ని ఎదురుకొని
వేడుకోవడం నావంటి దానికి
వీలుగానిపని. పోనీ, ఆయన
వస్త్రమైనా ముట్టితే చాలు,
అనుకుని దీనంగా “బాబూ
దారి తియ్యండి బాబూ” అని
అడుక్కొంటూ, ఆయనదగ్గిరకి
వెళ్ళడానికి ప్రయత్నం చేశాను.

మార్తా : పాపం !

జుబే : నాపుణ్య మనమ్మా. అలా
ఈదుకునివచ్చి, తీరా సమీ
పించేటప్పటికి, ఆయన ముందు
వెళ్ళడానికి ధైర్యం చాల్లేదు.
చెయ్యిచాచి ఆయన ఉత్త
రీయాన్ని ముట్టుకొని ఆ చెయ్యి
నాకళ్ళ కద్దుకున్నాను. ఒళ్ళు
ఝల్లుమంది. చెమటలు పోసి
నాయి. గుండె గబగబా కొట్టు
కుంది. రణంవల్ల ఎప్పుడూ

పోటుపెట్టుతూవుండేది. ఆపోటు
మాయమైంది. బ్రతికా నను
కున్నా.

మార్తా : ఆశ్చర్య మాశ్చర్యం !

జుబే : ఇకావుంది నా కథ. వినాలి

మరి. అలా నేను ముట్టుకున్నా,
క్షణంలో ఆయన ఇటూ అటూ
చూచి అడిగారు “ఎవరు నా
వస్త్రం ముట్టినవారు ?” అని.
ఆయన శిష్యుల్లో ఒకడన్నాడు
“స్వామీ ఈ జనసమ్మర్దం
మిమ్మల్ని చుట్టుకోవటం
చూస్తూ, ఇందులో ఎవరు
అంటే ఎలా చెప్పగలం” అని.
ఆప్పుడాయన గిరుక్కు మని
వెనక్కి తిరిగి నన్ను చూచాడు.
అమ్మయ్య ! తలుచుకుంటే
జలదరిస్తుంది. నాకు అమిత
భయం పట్టుకుంది. గజగజలాడి
పోయా. నోట్లో తడిలేదు. వేరే
ఏమీ తోచక సాష్టాంగంగా
పడ్డాను. “స్వామీ నేనే, మీ
వస్త్రం తాకినా, నా రణం
మానిపోతుందని అలాచేశాను.
రక్షించండి” అని ఏడ్చాను.
ఆయన తన చేతుల్తో నన్ను
లేవనెత్తి అమ్మా, నీ నమ్మ
కమే, నీరణాన్ని నయంచేసింది.

వెళ్ళు సుఖంగా వెళ్ళు. నీకు ఇక బాధ ఉండదు” అని చల్లగా పలికారు. ఇంతలోనే ఎవరో ఆ ధర్మకర్తగారి ఇంట్లో నుంచి వచ్చి “ప్రభూ, మీ కూతురు చచ్చి పోయింది. ఎందుకు స్వామికి శ్రమ” అని దుఃఖవార్త చెప్పాడు. ఆయన ధర్మకర్తని చూచి “ఏమీ భయం లేదు. నమ్మండి” అన్నాడు. వారలా వెళ్ళిపోయారు, నేను సంతోషం పట్టలేకండా గెంతతూ వచ్చేశాను.

మార్తా : ఎటువంటి మహాత్ముడు !

జుబే : నేను వస్తూవుంటే దారిలో చెప్పుకున్నాడు; ఆ ధర్మకర్త కూతుర్ని చచ్చిపోయిందాన్ని లేచి రా అని అనగానే మళ్ళీ బ్రతికి లేచిందని.

మార్తా : వెళ్ళు, దాదీ, వెళ్ళి శ్రమతీర్చుకో.

జుబే : అలాగే తల్లి. సెలవు.

[నిష్క్రమణ]

[మార్తా ఇటూ అటూ పచారుచేస్తుంది. ఖంగారుగా, అప్పుడప్పుడు కిటికీలోనుంచి చూస్తుంది. కొంతసేపటికి భర్తరావడం చూచి ద్వాగంవద్దకు పరుగుడుతుంది.]

[ప్రవేశం యాకూబ్. అలసిపట్టుంటాడు గాని అది కేవలం శరీరం అలసట కాదు. ముఖంలో తేజస్సులేదు. ఆ భంగంవల్ల వాడిపోయిపట్టుంది.]

యాకూ : (తలమీద పాగా తీసి మంచంమీద విసిరి ఉన్న రంటూ కూర్చుంటాడు.)

మార్తా : ఏమండీ, ఆయన కనిపించనే లేదా.

యాకూ : ఓ, దర్శనానికేమీ భంగంకలగలేదు.

మార్తా : ఏమండీ అలా వున్నారు? ఆయన చులకనగా చూచారా? పరుషంగా పలికారా? దూషించారా?

యాకూ : అయ్యయ్యో, అలాంటి నిందలకి ఆయన చోటిస్తారా? ఆయన్ని అంటే పాపంకో నాలిక కుళ్ళిపోతుంది. మార్తా, అటువంటి సౌమ్యమూర్తి నేనీ జన్మలో చూడలేదు. ఇక చూడబోను. ఆయన నన్ను కాదు కదా, డబ్బుకు శరీరం అమ్ముకునే భోగస్త్రీని కూడా ఒక్క మాట పరుషంగా అనలేదు.

మార్తా : మరీ ?

యాకూ : వెళ్ళి, చేతులుమోడ్చి అడిగాను. “పుణ్యప్రభూ, నాకు

పరమార్థం ఎలా లభిస్తుందో
సెలవియ్యండి.” ఆయన విని
చిరునవ్వుతో “నన్నెందుకు
పుణ్యప్రభువని పిలుస్తావు. పుణ్య
స్వరూపుడు ఆ భగవంతుడు
ఒక్కడే. నీ ప్రశ్నకు నేనేమి
జవాబు చెప్పమందువు. మన
ఆచార్యులు నిర్ణయించిన నీతి
మార్గాన్ని అనుసరించు
అంతే” అన్నాడు.

మార్తా : అంటే ?

యాకూ : అదే నేనూ అడిగాను.
ఆయన ప్రత్యుత్తరం ఇచ్చాడు.
“ప్రాణం తియ్యకు, వ్యభిచరిం
పకు, అపహరింపకు, అసత్య
మాడకు, తల్లిదండ్రులను పూ
జించు, అందన్నీ నీతో సమంగా
ప్రేమించు.” ఇంతే నా
అని గర్వపడ్డాను. “స్వామీ,
ఇవన్నీ నా చిన్ననాటినుంచే
అనుసరించాను. ఇంకా ఏమి
చెయ్యమని తమ సెలవు, పరి
పూర్ణమైన పారమార్థిక జీవితా
నికి” అని ఉత్సాహంతో అడి
గాను. మార్తా, అప్పుడాయన
సన్ను పరామర్శించినట్లు
చూచాడు, జాలిగా, నాకు

అర్థం కాలేదు. మృదువుగా,
అయినా నిశితంగా, గంభీరంగా
పలికిన ఆయన మాటలు
విశ్నప్పు డగ్ధమైంది.

మార్తా : (తొందరగా) ఏమన్నాడు?

యాకూ : ఏమా, చెప్తాను. “నాయ
నా నీకు పరిపూర్ణత్వం సిద్ధించా
లంటే ఇంకొకటి చెయ్యాలి.
నీ వస్తు వాహనాలు, ధన
ధాన్యాలు యావత్తూ బీదలకు
ఇచ్చేసి బంధాలన్నీ తెంచేసి,
నానెంట వచ్చేయి” ఇవీ
ఆయన మాటలు. మార్తా !
మార్తా ! అలా అంటారని
అనుకోలేదు. నానోట మాట
కాలేదు. నమస్కారం చేసి,
వంచినతల పైకెత్తకుండా, వచ్చే
శాను. వస్తూవుంటే శిష్యు
లతో ఆయన అన్నది విన్నాను.
ఏమంటే “నిజం చెప్తున్నాను!
ధనవంతుడు ఆధ్యాత్మిక
రాజ్యంలో ప్రవేశించడం
దుస్సాధ్యం. లొటిపిట్ట దొడ్డి
గుమ్మంలో నుంచైనా పోవ
చ్చునుగాని, ధనవంతుడు ఆ
రాజ్యంలోకి పోలేడు” అని.

మార్తా : అబ్బా !

(భర్తవంక చూస్తోవుంటుంది.)

యాకూ : చాలా కఠినమార్గం
కదూ మార్తా ?

యాకూ : (రెండుచేతులతో ముఖం
కప్పేసుకుంటాడు.)

మార్తా : (పలకదు-కాని జాలిగా

(ఈ నాటికకు ఆధారం బైబిల్)

జికోస్లవేకియా రచయితల సంఘం సందేశం

“ప్రియ మిత్రులారా, ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల విదవ మహాసభకు, అఖండ విజయాన్ని, తత్సభ్యులకు అనేక సృజనాత్మక విజయాలను ఆకాంక్షిస్తున్నాము. మాతో మీ సంఘము స్నేహమయి సాహిత్య సంబంధాలను రేపేర్పరుచుకొంటుందని, అభ్యుదయ సంస్కృతి కొరకు, సమస్త విశ్వశాంతికొరకు మనము ఉభయులము సాగిస్తున్న కృషిలో భాతృభావ ప్రేరిత సహకారాన్ని కూడ స్థాపిస్తుందని నమ్ముతున్నాము”.

క్రాంతి - శాంతి

కారుమంచి

గ్రీష్మస్తువు అపరాహ్నం
పంకా తిరగడం మానేసింది
కడలి క్రుంగింది
లోకం కుతకుతలాడింది
ప్రకృతి స్తంభించి
క్షోభించింది
సంక్షోభం వెర్రితలలువేసింది.

ప్రభంజనం పక్షాల విప్పించి
పర్వతాలకు పక్షాలూడాయి
గగనం ఉక్కిరిబిక్కిరించి
మార్తాండుని ముఖం ఎర్రవారింది
ఆటంపై
ఎలెక్ట్రానులు ఎదురు తిరిగాయి
కాలుడు గంట వాయిండాడు
అనుభవించిన సౌఖ్యం
విద్యుల్లతై ఆటలాడి
పాటగాడి మాటలాడింది.
రెండోమారు గంటమ్రోగింది
పోగుచేసుకొన్న పాపం
పొగమంచై చుట్టు ముట్టి
తట్టి లేపి ఉక్కిరి బిక్కిరి చేసింది

గంట మూడోసారి మ్రోగింది
పిల్లగాలులు తల్లి ఒడిలో జేరాయి.

గడ్డిపరకలు గజాన్ని బంధించాయి.
చలిచీమలు సర్పాన్ని చంపాయి
భూమి ఆకాశాన్ని వెక్కిరించింది
గప్పు గప్పుమని
పెట్రోమాక్సులైటు ఆరిపోయింది
విద్యుల్ల తేమో
నిలబడి వెలుగు లొలికించింది

అశాంతి ముద్దుబిడ్డ క్రాంతి
ఆ క్రాంతి చిరునవ్వు శాంతి !

బల్గేరియా రచయితల సంఘం సందేశం

“ప్రియమిత్రులారా, ఇవే మా హృదయపూర్వకాభినందనలు, ఘనమైన మీ దేశం ఆర్థిక, సాంస్కృతిక పురోగతికొరకు, శాంతి, సాంఘిక న్యాయంకొరకు జరిగే పోరాటంలో అభ్యుదయ రచయితలను మీ మహాసభ సంఘటితపరచి ఉత్సాహ మొసగగలదని మా సమ్మతము.”

హాస్య రచన

పుచ్చ పూర్ణానందం

హాస్యం నశ్యం లాంటిది. ఆయితే ఆఫీస్ క్వాలిటీ. ఘాటు, మంట వుండదు. నరాలు సజ్జిస్తవి. పొడిత్రయం - కాఫీ పొడి, కక్కుపొడి, ముక్కుపొడి - సేవిం చనివారదు. ఈ నాగరికత ప్రపం చంలో. మూర్తిత్రయం, సమిధత్రయం, కవి త్రయం, త్రయాదుష్యం యంకా యెన్నో. చుట్ట, బీడీ, సిగరెట్ యేదో వొక రూపంగా ఆజ్ఞానపత్రాన్ని సేవించటమే మన లక్ష్యం. నశ్యం జ్ఞానమాన్యం గనుక పండితులకూడా నిండుసభల్లో పీలుస్తూ నీట్లు ఖరారుచేస్తుంటారు. శంకరు డంతటి వాడు సాడుండబ్బి వదలడు నిత్యాభి షేకాలకల్ల జలబుచేసి.

హాస్యరచనంటే చిమత్కారమైన పలుకులతో కితకితలు పెట్టడం. నవ్వు పువ్వులు విసిరి చక్కలిగింతలు పెట్టటం. దీనిలోకూడా ద్రాక్షాపాకం, నారి కేళి పాకం, గచ్చకాయపాకం వున్నాయి. ఒక జాతియొక్క గొప్పతనం తెలుసుకోవాలంటే చిమత్కారంగా మాట్లాడగలవాళ్ళు, వ్రాయగలవాళ్ళు యెక్కువగా వుంటుంటుంటి రుజువౌతుందని వొక వైనాకవి సెల విచ్చాడు. హాస్యరచనలో వినోదమే కాదు; వికాసంకూడా వుంటుంది.

హాస్యమంటే బహునరీకాదు. క్లాసు పాత్రకాదు. వసంతకుడి ధోరణికాదు. కేవలం ప్రియవచనాలే కాదు. భావముండి

తీరాలని లేదు. హాస్యం అనేది అనివ్యచ నీయం. ని ఘం టు వు కు అందదు. హ్యూమర్ ను డిఫైను చేయటానికి పూను కోవటం హ్యూమర్ లేని లోపమే. ఒక రకమైన ఆసంబద్ధం, అస్పష్టత, అతి సున్నితం, అర్థరహితం — వీటన్నిటిలో నుంచీ హ్యూమరు పుట్టవచ్చు. తాను నవ్వించి తమకూడా యితరులతోపాటు ఆ ఆనందంలో సగర్వముగా పాల్గొనగల గటమే హాస్యరచన. ఇతరుల వెర్రితనాన్ని వేల్పు చూపి వేళాకోళం పట్టించటం. వెక్కిరించటం మాత్రంకాదు. మోప్పి కలి గించాలి; గాయపరచకూడదు. హ్యూమ రిస్టు అంటాడు-పడతాడు. విట్టు పెంకు, హ్యూమర్ కొబ్బరి. హ్యూమర్ కు విట్టు వాహనం. మన హాస్యం వుందే, విట్టు సెటైరు, హ్యూమరు మూడూ నూరి కలిపి ముద్దకట్టు. విడతీస్తే సాగసులేదు. హాస్యం మానవ సౌందర్యానికి మంచి మెరుగు దీనితో నొక జాతియొక్క సంస్కృతి తూకం, కొలత వేయవచ్చు. ప్రపంచంలో వున్న వాఙ్మయము లన్నిటిలోనూ యిది పెనవేసుకుంది. నవలలు, నాటకాలు, ఇతిహాసాలు, పురాణాలు, ప్రబంధాలు, ఆఖరుకు వేదాంత గ్రంథాల్లోకూడా వెతుకుతుంటే యీ మణిపూసు విరివిగా దొరుకుతూ వుంటాయి. ఆదికావ్యం లగా నేయి టీను పొట్టి కథలవరకూ అన్నిటి

లోనూ అంతోయింతో కనబడుతూనే వుంటుంది. ఆంగ్ల సాహిత్యంలో యీ హాస్యరచన హెచ్చు; మేలైనరకం కూడానూ. ఇతరులు కొంత వెనకబడ్డా రనే చెప్పాలి.

ఒక తలకాయపంతులు నిట్టు వదిలాడు. పిల్లలు నవ్వలా. బాలకులారా నేను మాట్లాడిన దాంట్లో హ్యూమరు వుంది నవ్వండి అన్నాట్ట. అప్పుడు స్టూడెంట్సు నవ్వారుట అందుకు. తబ్బిబ్బు మాటలు, స్పెల్లింగుతప్పులు, ఆగ్రహంలో, ఆవేశంలో తొట్రుపాటు, తొందర, పరధ్యాసలో తొసుగు, భోజన సమయాల్లో ఛలోక్తులు, వివాహాల్లో వరుసలు సరసోక్తులు, హ్యూమరిస్టుకు కావలసినంత ఫుడ్ కమిక హాస్యమంటే యిది అని చెప్పటంకంటే నా సంచికట్టులోని మచ్చుకు కొన్ని కుప్పెలు సభికులపై వాడి చూస్తా.

హైస్కూల్లో చదువుతుండే అన్న దమ్ముశీర్షరూ కీచులాడుకుంటూ వొకడంటాడు—మీ మాస్టరుకు నత్తి; బట్టతల; గొగ్గిపళ్ళు; వొంటినచీడ. రెండోవాడు—మీ టీచరుకు చుండుబుర్ర; బుర్రముక్కు, యేప్రాద్దూ కారాకిళ్ళీనముల్తాడు. మొదటి వాడు—మీ పంతులిమొగం సారుగులు తీసిన డ్రాయరుకు మల్లే. వుత్త ట్రామ దేవత. ఇహ రెండోవాడు—మీ మాస్టరు ముక్కు పందికొక్కు కన్నాలు. గాలికి పిలక యెగురుతూవుంటుంది. అస్తమానం గోచీ వూడిపోతూ వుంటుంది. తండ్రి వచ్చి కేకలేసేదాక వీశీర్షరూ తమకు తెలియకుండానే తమ టీచర్లను పాడువర్ణన చేస్తుంటారు. వినేవాళ్ళకు యీ అమాయకపు భాషలలో కడుపు చెక్కలయ్యేట్టుగా నవ్వు వస్తూవుంటుంది.

నాన్నగారూ యముడు నూర్యుడి కొడుకా అని కుమారుడు తన సందేహం తీర్చుకోవాలని తండ్రిని అడిగాడు. కాదు, నాకొడుకు అని నాన్న జవాబు. 'రాముడు రావణుని చంపెను' యీ వాక్యంలో కర్మ యేవో చెప్పమని తండ్రి ప్రశ్నించాడు. చంపబడటం రావణుని కర్మ, వ్యాకరణము చదవటం తన ఖర్మ అని జవాబు. ముత్తయిదు యెదు రొచ్చినా పరీక్ష తప్పితిని, శకునం పనిదేయలేదని పిల్లాడు అన్నాడు. గంగా భాగీధిలో మాజీ ముత్తయిదుతనం వుంటుంది. శ్రీమతిలో రాబోయేవిధవత్వము వుంటుంది. అదీకాక కొందరికి జీవశి, కొందరికి ప్రేత శి పుట్టుకతోనే వుంటవి. ఆయాపాళ్లను బట్టి పనులు అవుతూవుంటవి. ఒక్కొక్క ముత్తయిదు యెదురైతే ఆగోజు వంతెన విరిగి రైళ్ళు వాగుల్లో పడతై. బస్సులు ఢీకొని బద్దలౌతాయి. లారీలు నిర్దాక్షిణ్యంగా నారీలపై పోతై. అంచేత శకు నాన్నిబట్టి ఫలితం చెప్పలేమన్నాడు తండ్రి. నాన్నగారూ ఆ ముసలాయనని పెట్టుడు పళ్ళా, పాలపళ్ళా అని అడిగాడు. "లేమరా అబ్బీ, సహజంగా అగుపడాలని కట్టించినపళ్ళకే అక్కడక్కడ చిల్లులు, తూట్లు పొడిపించాడు. పాపం రెండు పళ్ళకు బంగారంకూడా వేయిస్తే, దారిలో దొంగలు పళ్ళూడగొట్టి ఆకాస్త బంగారం లాక్కున్నారు. చవకిలో మళ్ళా చేతకాని వాడి డెంటిస్టుచేత కట్టించుకుంటే నిద్రలో అవికాస్త వూడి గొంతునపడి ప్రాణం పోయినంతపని అయింది. ఈమాటు తెల్లని పాలపళ్ళు కట్టించాడు." పిల్లలు జిమ్మే జయుడులాగా సందేహాలు అడుగుతునే వుంటారు.

మా బంధువు వొకామె ఆజన్మాంతం తప్పిబ్బుమాటలే. ఒకమాటు పెండ్లికి వెళ్ళి వచ్చి అక్కడ ముచ్చట్లు చెబున్నది. పెండ్లి కుమారుడికి పట్టుచెంబులు, వెండిబట్టలు పెట్టారా. అయిదురోజులూ విస్తళ్ళుతని అన్నాలు పారేసే టప్పుటికి తెల్లగా కోడి కూసేది. అక్కడ బిబ్బుచేసింది. మందు తెచ్చుకో సీసాయిస్తాన్నాడు డాక్టరు, అంది.

మరొకాయన సినిమా ముచ్చట్లుచెబూ దేవికాకుమార్ అశోకరానీలులాంటి యాక్టర్లిప్పుడు లేరన్నాడు. పోతరాజు గానము, త్యాగరాజు కవిత్వం తనకు చాలా నచ్చిన వన్నాడు. స్వరరాగసుధ అనబోయి సర్వ రోగసుధ తనకు చాలా యిష్టమన్నాడు. మరదల్ని పిలిచి సున్నానికి ఆకులు రాయమని ఆజ్ఞాపించాడు. బావమరదులు వేళాకోళం పట్టిస్తే 'నే నేమంత రంభనా' అన్నాడు. ఒకమాటు ఆశ్వపతి వేషంవేసి 'సత్యవంతా, యేవిటూ నీల్గుడు. చెబ్బంటే వినవేమిటి. నీవుకాకపోతే రేపిపాటికి నా కూతురికి సిక్స్ పంలాంటి సంబంధం తెస్తానన్నాడు. పాడిసంగతి చెబ్బూ గేనె యీదిం దన్నాడు. చిన్నకర్తనైనా, పెద్ద పాముతో కొట్టాలని నెలవిచ్చాడు.

కొందరికి యింట్లో కవిత్వపు దొర్లుడు యెక్కువ.

'ఒరేయి వెంకటకమణా ఎంతసేపురా సవరణ?'

గుడ్డలు మాపావా, గుడ్డలు పడతై.

పంపువద్ద సబ్బుతుంపు వుంది యిటు పంపరా.

అతివరో అతిగా వాగకు, సుకుమారి వైనాసరే తుక్కుమారి తంతా. మనకు నవ్వొస్తూ వుంటుంది వింటుంటే.

పిల్లల చదువులో వింత ఘట్టాలు వస్తూ వుంటాయి. సంగులు చెప్పరా అంటే— గుణసంధి, గూడూరుసంధి, పెనామాభూ సంధి, జిత్తాల్వర్ జలసంధి, విజయవాడ రైల్వేసంధి, యుద్ధరాజ్యాలసంధి, టైఫాయిడ్లో సంధి అని వొకడు దండకం. మనిషికి 'మని' లేకపోతే 'షి' క్రింద జమ అని బ్రహ్మవాక్కు. తుఫాను + వుప్పె = తుప్పె; గుర్రం + అశ్వం = గుశ్వం; బజ్జీ + పకోడి = బజోడి—మొదలగు కొత్తపదాల సృష్టి. అక్షరాల్లో 'ణ' కానీ తనదగ్గర అణలేదని నొక కుర్రాడు బిగాల పడ్డాడు. నాన్నగారూ మంగయ్యగార్ని తైలచిత్రం కాదు శేతి చిత్రం తెయారు చేయించాలన్నాడు. రెండో కుర్రాడు అందుకని నెంటుకులో దిమ్మెకట్టించి విగ్రహానికి బదులు వారిసే నిలశెట్టితే బాగుంటుందని సలహాయచ్చాడు. మూడోవాడు మరీ కొంటెకోణంగి. మంగయ్యగారి రంగునుబట్టి యివపవిగ్రహం చేయించి శేడవూయిస్తే బాగా సరిపోతుందని చెప్పాడు. ఇహ ఆ కవినాయన కోప్పడతాడు కవిత్వంలో. తిండికీ, తిరుగుడుకు వున్న హుషారు చదవడం వచ్చేసరికి చప్ప బడుతుందేమిరా. కలక యెక్కడ పెట్టావురా, పలుకవేమిరా? యెక్కాలురాందే లెక్కలు రావురా, వల్లించరా, అడుక్కు తినాలన్నా అక్షరంముక్కు వుండాలిరా. ఒరేఅబ్బీ సిచ్చెనపుచ్చింది. దాన్ని నమ్మి యెక్కకురా. అదేమిదస్తూరిరా, సాలెపురుగు సిరాబుడ్డిలోమునిగి కాగితింపై చిందరవంద రగా పరుగెత్తినట్లు, కంగారుమృగం గంతేసి నట్లు...లక్ష్మీ యివాళ్ళ సౌజ్ఞభక్త్యం చేయవే మనసోయింది. అబ్బడతక్కువా! వెన్నకాచిన నెయ్యిలేదు; వెన్నకాచిన

నెయ్యే. కలియగంలో కామధేనువు
ఘాక్టరీరూపంగా మారింది. పాలపిండి
వచ్చాక నాక్కూడా పాడిగీత బయట
పడని.

కొందరు కక్షిదారులొక్కభాషలో తిట్లు
కుంటారు. నిన్ను పప్పుచారు త్రాగిస్తా
గోదావరిస్తానం చేయిస్తా. ఇనపమురు
గులు పెట్టిస్తా. నీకు ఆటోదిల్బహారు
ఘుమఘుమ, నీఆస్తి యావన్నా టుమటమ.
ఇరసాల్ మెంటెక్కిస్తా. ఆటే నీగితే
పుయ్యాల పూగిస్తా. ఇదీ వరస.

ఇహ నాటకాలు : బాలురు, గర్భిణీ
స్త్రీలు రావొద్దని హెచ్చరిక. రాళ్లుపడి
నను నాటకం ఆపబడదు. విసిరిన చెప్పలు
హాల్లోనే నేలంవేస్తాము. నటకులకు తగి
లిన దెబ్బలకు కేసులుపెట్టము కిరాయి
తక్కువైనా నటులందరికీ తురాయివేసాలే.
పాట్లతక్కువైనా ప్రతి యాక్టరూ అట్ట
చూపిస్తారు. సరుకు తక్కువైనా సంగ
తులు యెక్కువ వేస్తారు. గొంతు తక్కువే
కావచ్చు. గంతు జాస్తి. కిరగాత్రాలు
కనుక బొంగురుపోవు. మంగళాంతంలో
అందరికీ కఫం తెగుతుంది.

ఒక వుపన్యాసకుణ్ణి వార్షికోత్సవానికి
రమ్మనిషినిస్తే శరీరస్థితి సరిగా లేదన్నాడు.
కీర్తికాంత గట్టిగా కాగిలించుకుంటే మెడ
నరం పట్టిందన్నాడు. అనేక సభలలో
వేసిన పూదండల బరువుకు నడుం వంగి
పోయిందన్నాడు. వ్రాసియిస్తాను అక్కడ
నదువుకోండి; అక్కడ పెట్టబోయే ఫల
హారాలు పొట్లంకట్టి ముందుయిచ్చి వ్రాత
ప్రతి తీసికెళ్ళమన్నాడు. ప్రయాణపు
ఖర్చులు యిచ్చేస్తే చేబదుళ్ళు తీర్చుకుని
రుణ విముక్తి పొందుతానన్నాడు.

మరి కట్నాలు : నీకు కట్నం యెట్లా
యిల్లుకూడా లేదుగా. అది పెట్టి గృహ
నిర్మాణంచేసి నొక యింటవాడవోదామని
కోరిక. మరో అల్లుడుగాయ కట్నం జాస్తి
అడిగాయ. ఎంగుకుట అంటే, యీసామ్మ
లోనే సగం పెట్టి మొదటి పెండ్లాం మనో
వర్తి తగువు పరిష్కరించుకోవాలన్నాడు.

ఇహ తిండిగొడవ : కోడి చాలా రుచి
గల వస్తువుగనుక 'పకోడి' కాకాహారులు
విరివిగా వాడుతున్నారు. పేరు పెట్టినంత
మాత్రాన్నే ఆకమ్మదనం. భోజన పరులకు
తృప్తి యేవో రకంగా.

మిత్రుల ఛలోక్తులు : నాకు కాలం
సమీపిస్తున్నది. యముడి దున్నపోతు
సెల్లో గంటల చప్పుడు విసవస్తున్నది.
మీరు వాహకులుగా వుండాలి అని వొకా
యన కోరాడు. మీ శరీరం చాలాభారం.
మృతక శేబరం బరువొకా జాస్తి. నేను
బక్కివాణ్ణి. సిద్ధమకర్షణం సేవించి
తయారు తింటాను. పెట్టుబడికింద డబ్బి
వ్వండి అని జవాబు. ఆ టూనిక్ నేనే
పుచ్చుకుంటే మీరు మోయకలసిన అవ
సరం కలగదేమో అని ఆ పిసునుకట్టు.

పోట్లాటల్లో : నీ బిల్డింగ్ కంటే నా
కాంపౌండుగోడ పెద్దది. నీ పెండ్లాంకంటే
నా పనిమనిషి అందమైనది. నీ ఆస్తి నా
అప్పంతలేదు. నీ తలపాగా కన్న నా
కొల్లాయి పెద్దది. నీ పెండ్లికంటే నా
వొడుగు అతి వైభవంగా జరిగింది. నేను
వేసేవి చేనేతవస్త్రాలు, నీవు కట్టేవి కావి
నేత గుడ్డలు. ఇహవాడు నీవు పాలెస్ లో
పిల్లివి. నేను పూరింట్లో పెద్దపులిని. నీవు
రామకోటి వ్రాసినా దస్తూరి కుదగ్గా.
నాకు జాతాలు జాస్తి. చెప్పలు జత
లకు పట్టిన మన్ను తీసి కొన్ని బళ్ళు నా

మాగాణి చేలకు తోలింఁచా. నాయిత్రీ
గుడ్డలు దులిపితే రాలిన యిసుకతో
సిమెంటురాశి తీయించా. నేను అందరి
మోస్తరు కింద చావను. మేడపై నే ప్రాణం
వదులుతా... అయితే నిన్ను మోయలేక
వాహకులు చస్తారు. నీకు వొక చెంప
చేస్తుంటే రెండోచెంప మాస్తావుంటుంది.
అంచేత నిత్యక్షవరం... నీవు నాటుక త్రితో
చేయించుకుంటావు. ముఖమంతా రక్త
పాతం; కందపిలక చెక్కినట్లే... మా ఆవిడ
కనకాంబరాలు తప్ప పెట్టుకోదు. చదువు
కున్న చాన కనుక శిరోజాలు మృగ్యం.
నా పెళ్లాం ముద్దబంతి పూలజడ వేస్తుంది.
ఆరోగ్య నిలయం... మాట కారులైన
మిత్రులు చేరితే యీ గొలుసుకు గొళ్ళం
పడుతునే వుంటుంది.

మా కుర్రాడు బస్టిలోనే పుట్టి
యిక్కడే పెరిగాడు. వాడు బేలు, తోటలు
చూడలా. మామిడిమట్టలకున్న సాగసు
కొబ్బరి కొమ్మలకుండను; పనసముంజులు
తాటితోనలకన్న రుచి జాస్తి; వరిచెట్టు
బెండతీగలాగా అల్లుకుంటుందా, పెండలం
వృక్షం మాదిరిగా పూడులు వుంటవా?...
నాన్నా విండ్లకు ప్రభువు పట్టాభిషేకా
నికి పెట్టిన ముహూర్తం మంచిదికాదు...
అదేమిత్రా రాములవారి పట్టాభిషేకానికి
వశిష్టదంతటివాడు పెట్టి, ఆంధ్రరాష్ట్ర
అవతరణకు దైవజ్ఞులైన జ్యోతిష్కులు
పెట్టారు... కనుక యెక్కో వ్రాయవచ్చు.

సంఘానికి ప్రయోజనం, వుపయోగం
కాని నిర్భక్తి సుష్క ప్రలాపాలలోకూడా
హాస్యం జనించవచ్చు. కడటమనస్కులు,
నాలిముచ్చులు, మానవ్రతులు - వీరిని
కదిలిస్తే కటికిచీకటి. హుషారుపురుషుల్ని
కదిలిస్తే నవ్వుల దొంతర్లు. వివిధ విపరీత

ప్రవృత్తుల సమ్మేళనం, విచిత్ర పురుషుల
చిత్రమైన సంభాషణలు, కోతలగాయుళ్ళ
డచ్చీలు, కాముకుల ప్రేమగొడవలు, తేనె
చంద్రుణ్ణి అనుభవించగానే భగ్నప్రేమలు,
ముద్దమాటలు, ముద్దుమాటలు, వున్న
వొత్తులు మ్రింగి లేని చోట వేయుట,
ముక్కుధ్వనివాళ్ళమాటలు, మందపాటి
చర్మంగాళ్ళ జవాబులు - యివన్నీ
హ్యూమరిస్టుకు కావలసినంత ఆహారం.
హాస్యదృష్టి సోయి హాస్యదృష్టితో
చూడాలి.

అభ్యుదయ రచయితలకు వొక మనవి.
కత్తిసాధించలేని ఘననిజయం మనం
చేపట్టాలి. మానవున్న పశుత్వంలోంచి కైకి
లాగి దైవత్వంలోంచి కించిస్తు క్రిందికి
దింపాలి. ప్రపంచమంతా కైరుపచ్చలతో,
పాడిపంటలతో, సిరిసంపదలతో, ధగ
ధగాయమానమున, జగజ్జేగీయమానంబుగ
చేయాలి. కవులు కల్చరుమర్చెంటున్న కాగూ
డదు. మనం పూనుకుంటే సత్తనాగిరాయి
సాంబారుగామారి పవ్యత్రశేలులన్నీ యడ్ల
రాసులుగా తయాకాతాయి.
ఇంటింటా వరలక్ష్మి పనిమనిషై
పోతుంది. సరస్వతి పంతులమ్మ, కుబేరుడు
పాలేరు. హరిహరులు ద్వారపాలకులు,
నారదుడు, తుంబురుడు సంగీతపు మాస్టర్లు,
వాకిట్లో కామధేవుడు, దొడ్లో కల్పవృక్షం,
వంట చెరుకుకు సంజీవిప్రల్లు. కట్టుకోటా
నికి పట్టు పీతాంబరాలు. ఆత్మకింపయిన
భోజనం. వేపుడు కూరలేగాని పూరగాయ
పచ్చళ్ళకు స్వస్తి. అందరికీ అజ్ఞానబాధ
గాని ఆకలిమంటలు వుండవు. కష్టరవిడం,
హంసతూలికా తల్పం. వుయ్యలమండం.
కేళీగృహ నవ్యహాస్యంబులలో నివాసం.
విశ్వమంతా తోరణాలు. నిత్య కింకారం

పచ్చతోరణం. మానవులంతా సర్వమంగళ
గుణ సంపూర్ణులౌతారు. నిరాశకు నిస్పృ
హకు తావులేదు. నవచైతన్యం. మార
ణాయుధాలకు భూస్థాపితం. చీలిపోయిన
ప్రమాకులు చిగురిస్తాయి. కార్యవృత్తాలు
భావకుసుమలతో భూ భాగ మంతా
బృందావనం. నెమళ్ళు పింఛాలు విప్పి
మయూరీ డాన్సు. పొన్నచెట్టుపై
మోహన మురళీ. ఇహ బోగం మేళా
లుడవు. ప్రతి పందిట్లోనూ కవిసమ్మేళ
నమే. పొరుపులు పోట్లాటలు కలలో
కూడా కనపడవు. మానవ కుటుంబమంతా
మమేకం. పరస్పరాభ్యుదయానికి అంకు
రార్పణ. మానవశ్రేయస్సు, శాంతి,
ధర్మ నిరతి, సంస్కృతి దీప్తి.
జాతి, మత, కులభేద నిర్మూలన, విశ్వ
ప్రేమ, విశ్వకళ, విశ్వగానము, ప్రపంచ
వికృత, సమహితత్వం, సౌభ్రాతృత్వము,
శాంతిపుష్పాలు, ప్రేమఫలాలు విదేశాలకు
రవాణా. సామ్రాజ్యకాంక్ష, సంఘర్షణలకు
తిలోదకాలు. యుద్ధానికి మాంకం. సత్య
కిరీటం. ప్రేమబావుటా శాంతిపథకిమే
మనకు మేలుబంతి. ప్రపంచమంతా
వొకటే జెండా. సహనం, సమత్వం,
సౌజన్యం, సౌశీల్యం, సహకారం - వీటి
పునాదిపై ప్రపంచ వికృత సౌధనిర్మాణం.
ఈ బిల్డింగుకు కంట్రాక్టర్లు అభ్యుదయ
రచయితలు.

రష్యాలో మిత్రుడు మొన్న మీ
నెహ్రూగారు వూరికే రుచిచూపించి
పోయాడు, మా ఆవిడకు వేవిళ్ళు, మామిడి
పళ్ళెమీద మనసోయిం దన్నాడనుకో.
వెంటనే మనం నూజివీడు చిన్నరసాలు,
జహంగీరు పసందు, అక్బరుపసందు, షాజ
హానుపసందు వేగవ్ల కొద్దీ ఫ్రీగా పంపటమే.
మా దేశంలో ముత్తయిదులకు నగలమీద
మచుకారం, బంగారం కావాలని కోరా
మనుకో వెంటనే ఆమెరికానుంచి టన్నుల
కనకవర్షం. జర్మనీ జపానులు మాకు
యిరువగావుంది భూదానం కావాలన్నా
రనుకో అప్రేరియావారు, ఆఫ్రికావారు
దఖలు వ్రాస్తారు. ప్రతిఫలం అక్కరలేదు.
మా దేశంలో బొగ్గు, యినుముతప్ప యేమీ
లేవు; యింత తిండి గుడ్డా కావాలని ఆంగ్ల
సోదరుడు అనగానే, మన దేశం నుంచి
మగమరాలు, అటుకులు, అప్పడాలు, దూది
యెగుమతి. అరువూలేదు, ఖాతాలేదు.
ఇలా వుంటుంది మన అభ్యుదయ రచయిత
లకు పెత్తనమిస్తే. అలాంటప్పుడు తగా
దాలు, యుద్ధాలు యెందుకు వస్తాయి
బ్రదర్.

చతుస్సాగర పర్యంతం శుభంభవతు
లోకాన్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు. విశ్వ
మానవ కల్యాణానికి మన అభ్యుదయ
రచయితల మంగళవాయిద్యం.

విక్రంత సంక్రాంతి

సోమసుందర్

తెలుగులకు తొలినొల్త సంక్రాంతి వచ్చింది
నెలుగులకు విశాఖ పరిమళాల్ కూర్చింది
రండిరా సంక్రాంతి వేడుకలు దండిగా...
రండిరా చూదాము పండుగుల సరదాలు...

తూర్పులో రవికాంతి తోచితోచక మున్నె
మేల్కొంచి కోడిపుంజులు గొంతు విదళించి
ఇంటి నడికొప్పులకు నెగిరి మోరలనెత్తి
రెక్కలను రుప్పకొని కొక్కు-కోయని పిలిచె...
 లెండిరా తలగడిగి పండుగుల ముస్తాబు
 విస్తారముగ నేడు కై సేసికొండిరా...

గుమ్మళ్ళు పూశాయి కొమ్మరటికాసింది
నారింజపండ్ల గుత్తులు నేల కొరిగాయి...
జనప చేతో పసిడిపూట తలలూచాయి
మావి కొంజగురాకు జొంపాల్ హసించాయి...
 రండిరా సంక్రాంతి ప్రడమి తల గడిగింది...
 రండిరా చూదాము పండుగుల సరదాలు...

ఆవపూవుల పసిడి, గొబ్బిసుమముల మిసిమి
సెనగపూవుల జాళువాతళ్ళు మిలమిలలు
తెనుగు మందిర ప్రాంగణములలో గొబ్బిళ్ళు
తెనుగు మొగసాలలో ముత్యాల ముగ్గులు...
 రండిరా సంక్రాంతి వేడుకలు దండిగా...

తెలుగు పొలముల కివే పైరుపచ్చల వేలు...
 తెలుగు పసువుల కివే పసుపు కుంకుమ పూలు...
 తెలుగు పుడమికి నిండె నొడిలో తలంబాలు ..
 తెలుగు పడతుల ఎడవలో మెరయు రాగాలు
 రండిరా దండిగా సంక్రాంతి సరదాలు
 ఇంటింట వూరించు డానంద డోలికలు !

తెండి కన్నియలార భోగి విడకల దండ
 ఇంటిముంగిట నేడు పెట్టిండి గొబ్బిళ్ళు...
 బుగతగారికి కలదు గొప్పదగు కమతమ్ము...
 తెండిరా దుంగలను భోగిమంటకు నేడు...
 రండిరా సంక్రాంతి వేడుకలు దండిగా...

గడప గడపకు పసుపు కుంకమలు పెట్టిండి
 బుతి పూవుల తోరణాల తెండి కట్టిండి
 ఇంతి చేమంతి విరిమాలలను కూర్చిండి
 పండు వలపుల మిటారుల కోర్కెలీనాడు ?
 రండిరా చూదాము పండుగుల సరదాలు !

రస హృదయమున నుషోమజ్జనమ్ముల సేసి,
 కదళీ ఫలాల పొంగలి విందులను గుడిచి,
 వసికందులకు దీవెనల భోగిపళ్ళోసి
 చదలేటి కెరటాల కదలికల మదికూర్చి...
 రండిరా సంక్రాంతి పండుగుల వేడుకలు !

దండిగా పిండివంటల మెక్కి కై పెక్కి
 ప్రతివోట బాలవీరుల మొండికెత్తాలి...
 కదన కౌతూహలాయత్త చిత్తుల వోలె
 బిరిగీసి చెడుగుడుకు తొడగొట్టి నడవాలి...

తెండిరా యువజనులు సంక్రాంతి నేడెరా...
రండిరా చూదాము పండుగుల సరదాలు...

తెలుగునేలలు ప్రసవమైన బాలెంతలై
వింతవింతల రంగుకలలు కంటున్నాయి...
నెలుగు సొంపులమీదు చూతతరుశాశకలు
తో లిచూలు బరువు చూలింతలై మెరసినవి...
రండిరా చూదాము సంక్రాంతి సుందరిని
తెండిరా బంతిపూదండ లీ తరుణమున...

సింహాద్దిరప్పన్న సిరిమువ్వ లూగించి
గాండ్లుగాండని రంకె వేసింది పండుగని!
గోవుమాలక్ష్మి తన గంగఛోలూపుతూ
అంబా యనుచు సంక్రమణగీతిపాడింది
రండిరా సంక్రాంతి వేడుకలు దండిగా?

పెయ్యలూ గిత్తలూ లగువుతీస్తున్నాయి —
చోకలెత్తుక నురికి కాల్డువ్వుతున్నాయి,
తల్లి కలవల చోక కొరుకుతూ తువ్వాయి
పాతపండుగ వేడుకలు చెప్పమంటోంది

రండిరాచూదాము సంక్రాంతి సరదాలు!
ఎలుగెత్తిపాడండి పండుగ పదాలూ!!

దాసర్లు తలల గుమ్మడిచెంబు లానించి
తాంబూరామీటి శ్రుతికలిపి గొంతులనెత్తి
హాయిగా రామకత పాతపాటలుపాడి
పల్లెలోగిళ్ళ ముంగిళ్ళ కరుదెంచారు...
గ్రామసీమలు శోభశోభలై విరిశాయి
సామమైపోంగాయి ఈమధుర గానాలు!

కడుపులో చల్ల కదలని పెద్దకామందు —
 మెదడు నరములు కదలి కంపించు కరణాలు —
 గ్రామసావడిలోన సభతీర్చినా రంట —
 మ్రోగుతున్నాయవే మంజులూ వీరణాల్...
 రండిరా చూదాము సంక్రాంతి విక్రాంతి?
 రండిరా కనులపండువ దేశమెల్లెడల!

పిల్లకాయల గూటు బిళ్ళాట సరదాలు
 కన్నెపిల్లల కేలి గోరింట కొనగోళ్ళు...
 మదవతుల ఎదలలో మరగిన మరందాలు
 ముత్తయిదు సిగలోన మురియు మందారాలు...
 రండిరా చూదాము వేడుకలు దండిగా...

రేయి మురిసిందిదిగో చిరువెన్నెలలు కరిసి
 అప్పుడే కోడె గాళ్ళారు బైటకు చేరి
 ఉప్పు పట్టెలు గొప్ప ఏర్పాటు చేశారు
 మొరగాళ్ళు ఇద్దరూ ఉజ్జీలు వేశారు
 రండిరా చూదాము వేడుకలు దండిగా

ఆట సాగిందిరా రణ గోలగా రేగి...
 పెద్దలంతా మూతి మీసాలు మెలివేసి,
 ఎలనాగ లుగుగోర జటపటా లేసుకొని
 ముదముగో మురిపాలు మురిసిపోతున్నారు.
 రండిరా చూదాము సంక్రాంతి సరదాలు.

‘రాముడే గెల్చు’నని “కిట్టయ్య కొట్టు”నని
 తమలోన తామేదో వాదాలు పడతారు;
 ముసి ముసి పసందు చిరునవ్వు మువ్వలు మ్రోసి
 ఎకసక్కెములతో కిసుక్కుమని నవ్వెదరు.
 రండిరా చూదాము సంక్రాంతి సరదాలు !

గొబ్బిపూవుల మెత్తనైన పొత్తిళ్ళలో
 దూరి గీ పెడనోంది చూడు తుమ్మెదజంట;
 కొత్త చీరల గుబాళింపులో హత్తుకొని
 తత్తరించిన దదే జవ్వనపు పంట...

రండిరా చూదాము వేడుకలు దండిగా.

ఇది దిశలనిండిన విహాయన సుహాసమో...
 మోదములు కరిసిన నిపంచికా స్వనమో
 ఇది నేల పొరలు నెలుగుల వెల్లువగునో...
 ఎద పాలనము సేయు వలపుకలలవునో

రండిరా మనకివే తొలపంట సరదాలు -

ఎలుగెత్తి పాడండి పండుగ వినోదాలు...

గ్రామ జీవనశోభ మధురసాలూరింది
 చెరుకుపానక మందరము నొవ్వత్రాగాలి
 రండిరా చూదాము సంక్రాంతి వేడుకలు -
 పెద్దపాడుగ సద్దలివిగో వినండిరా!

మ హా స భ కు స ం దే శ ం

హైదరాబాదు,

25-7-55.

ఆర్యా, నమస్కారాలు.

తాము దయతో పంపిన ఆహ్వానము అందినది. ఇక్కడి పనుల ఒత్తిడివల్ల మహాసభలో పాల్గొనజాలనందుకు మిక్కిలి చింతిల్లుచున్నాను. గడచిన ఒకటిన్నర దశాబ్దమున తెలుగుసీమలో సారస్వతాభివృద్ధికై అభ్యుదయ రచయితల సంఘము చక్కని కృషిగావించినది. అభ్యుదయ రచయితల సంఘము అభ్యుదయ, తెలుగుతల్లి అను రెండు ఉన్నతస్థాయికి చేందిన సారస్వత మాసపత్రికలను కొంతకాలము ప్రకటించుటయేకాక, సుప్రసిద్ధ రచయితల గ్రంథాలను గూడ ప్రకటించి ప్రోత్సహించి ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధికి అమూల్యమైన సహకారము గావించినది. కందుకూరి, గిడుగు, గురజాడ, కొమ్మజూల వంటి యుగ పురుషుల వర్ధంతుల తెలుగుసీమ యందంతటను జరిపి, ప్రజలలో సారస్వతాభిరుచిని వ్యాపింపజేసిన దీ రచయితల సంఘము.

మహాకవి శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారి అధ్వర్యమున నేడు అభ్యుదయ రచయితల ఐదవ మహాసభ సమావేశము జరుగుట బంగారమునకు పరిమళ మబ్బినట్టైనది. శ్రీ శ్రీ తెలుగుసీమలోని అభ్యుదయ రచయితలకు మార్గదర్శకులైన మహాకవులు. అనేక రచయితలకు భాషనా గురువు. కావున శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారి అధ్యక్షతన జరుగు యీ సభలు సకలాంధ్రమునందలి అభ్యుదయ రచయితలకు నూతనోత్తేజము కలిగించగలవని ఆశించుచున్నాను.

మహాకవి శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారికి నా నమస్కారాలు అందజేయండి.

సభా కార్యక్రమములు దిగ్విజయముగా జరుగగలవని ఆశించుచున్నాను.

భ వ దీ య,

దేవులపల్లి రామానుజరావు.

ఆ హ్వ న సం ఘా ధ్య క్షో ప న్యా సం

(8 వ పేజీ తరువాయి)

ఈ రెండూ కవితకు చీడపురుగులే. బీడును దున్ని, ఎరువువేసి, నీరుపెట్టి, నాశికం విత్తులను నాటితే పడ్డకష్టం అంతా వృధాఅయినట్టు విజ్ఞాన వికాసానికి కవిత్వం తోడ్పడని నాడు ఛందోబద్ధ సాంప్రదాయం యొక్క బానిసత్వం నుంచి, వ్యాకరణ బంధంలో నుంచి, విముక్తి పొందడానికి పడిన ప్రయాస, వుత్తవ్యసమే. బూడిదలో పోసిన పన్నీరే అవుతుంది.

అజ్ఞాన అగాధం నుండి విజ్ఞాన శిఖరాగ్రాలని చేరుకోడానికి మానవుడు సలిపే నిరంతర ప్రయత్నాన్ని, జౌన్నత్యాన్ని స్తుతించేందుకు బదులు నేటికవిత్వం ప్రేమ జ్వరపీడితుల విలాప ప్రలాపాలతోనూ - విప్లవ జ్వరపీడితుల నినాదాలతోనూ నిండి నున్న తలానణ్యాన్ని, గంభీరత్వాన్ని కోలుపోయి ఆదర్శవంతం కాకుండా వెల వెలబోతుంది. నేడు వెలువడుతున్న అసంఖ్యాకములైన గేయాలనీ, గీతకలనీ ఓపికతో పరిశీలిస్తే, వాటిలో నోరు తిరగని సంస్కృతసమాసాలు, కపికి తప్ప ఇతరులకి అంకాని భావాలూ, అపరిచితములైన సాంకేతికాలూ తప్పితే - స్పష్టంగానూ, హృదయచంజకంగానూ వుండి, ఆనందాన్ని, ఆవేశాన్ని, ఉత్తేజాన్ని కలిగించే ఉత్తమ కవిత్వం వాటిలో కనిపించదు. ఈ లక్షణాలు అతి వాస్తవిక కవుల్లోనూ, భావకవుల్లోనూ, కనిపిస్తే మనం ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసరంలేదు. కాని, విప్లవ కవులనీ, అభ్యుదయ కవులనీ, ప్రజా

కవిత్వ సృష్టికర్తలనీ అనిపించుకొన్నవారు సహితం యీ వ్యసనాలకి లోనవడం మిక్కిలి విచారకరం.

మనం యిచ్చే ఉపమానాలు నిత్య జీవితం నుంచి తీసుకొనబడినవై, మనం ఉపయోగించే సాంకేతికములు అందరి అనుభవాల్లోనూ వుండి చిరపరిచితములైనప్పడే, కవి ఉద్దేశాలు భావనాకూర్పు అలంకారాల అల్లికగ పాఠకులకి గ్రాహ్యం అవుతుంది. భావాన్ని నూటిగానూ, శక్తి వంతంగానూ, చదువరికి ఎరుకపరచాలంటే భావోద్దిక్తతకు అనువైన నడక కలిగి, అందలి వివిధ స్థాయిలను సహజంగా స్ఫురింప జేయాలి కవితా శైలి.

స్వేచ్ఛాకవిత్వం అంటే ఎటువంటికట్టు బాట్లూ లేక విచ్ఛలవిడిగా కవిత్వం చెప్పడముకాదు. ఛంద స్సూత్రాలని విస్మించడానికి కారణ మేమంటే - విచ్ఛతం అయి, అభివృద్ధి పొంది పరిణామంచెందిన నేటి భాష, ఆ కాలపు వ్యాకరణసూత్రాల పరిమితిని బద్దలు చేయడానికే. ఆనాటి కవిత్వంయొక్క లక్ష్యం కేవలం విశ్వస్య మతుల ఆశయాలనుభవాలని, చిత్రించి వారిని సంతోషపరచి వారి ప్రాపకాన్ని సంపాదించడమే. కాని నేటి కవిత్వాన్ని సమాజ పునర్నిర్మాణానికి అనువకు పరికరంగా రూపొందించే బాధ్యత కవిమీద వుంది. అలాగు కవిత్వం ఉపయోగపడాలంటే మునుపటిలా కాకుండా, వాడుక భాషలోనే వుండాలి. వాడుక భాషకి ఇంకా ఒక విశిష్టమైన వ్యాకరణం ఏర్పడ

లేదు. కాని వ్యాకరణ సిద్ధాంతీకరింపబడినంతవరకు మనము చేతులుముడుచుకొని కూర్చోలేంకదా! భాష పరిణామానికీ, సంఘ పరిమాణానికీ కారణభూతాలైన ప్రకృతిసిద్ధాంతాలను మనము నేడు అవగాహన చేసుకొని, వాటి కనుగుణ్యంగా కవిత్వం చెప్పుతూ భాషని ఉపయోగిస్తే, ఈవాళ్ళ మనం నెలకొల్పే సాంప్రదాయాలే రేపు వ్యాకరణం అవుతుంది. కవిత్వ విషయాలు, మానవాలోచనలు, ఉద్దేశాలు, ప్రక్రియలు, కొన్ని శాస్త్రీయ సిద్ధాంతాల ననుసరించి ఉన్నాయని గుర్తించి, వాటికి బద్ధమైన కవిత్వం చెప్పబడితే, అది సౌష్ఠవాన్ని, శైలిని పొందడమే కాకుండా కవిత్వంయొక్క ఉద్దేశం కూడా నెరవేరుతుంది.

గ్రాంథికమా, గ్రామ్యమా అనే వివాదం ఇంకా నేటికీ కొంతమంది సలుపుతున్నా ఆ వివాదం కొంతమందికి సలుపు కలిగి న్నూన్నా - ఏటంబాంబు మొదలుకుని గోవా సమస్య, చెడుగుడి పోటీ, వారఫలితాలవరకూ అన్ని సమస్యలూ వ్యావహారికభాషలోనే మన తెలుగు దినపత్రికలు ముక్కోటి ఆంధ్ర జాతికి అందజేస్తూ ఆంధ్రప్రజల్లో విజ్ఞానాన్ని, సంస్కృతినీ వెదజల్లుతున్నాయి ఇంత మహోత్సృష్టమైన కార్యాన్ని ఎన్నో కష్ట నిష్ఠురాలకోర్చి జయప్రదంగా నెరవేరుస్తూన్నందుకు ఆంధ్ర పాత్రికేయులకి మన మెంతో ధుణపడివున్నాం! వారికి పాండిత్య ప్రకర్ష లేదనీ, చిన్నయ నూని వ్యాకరణం, నూర్యారాయ నిఘంటువు కంఠపాఠం రాదనీ మనం లోపాలు ఎం

చినా, ఆంధ్రప్రజ మాత్రం వారికి నిత్యం తమ జోహార్లను అర్పిస్తునేవుంది. సామాన్య వ్యావహారిక భాషలోనే ఇంత విజ్ఞానాన్ని సంస్కృతినీ, సారస్వతం ప్రజకి అందజేయబడుతుండడం వ్యావహారిక భాషయొక్క సుశీల, నాజూకుతనం, విస్పష్టత పొటవం ధారావాహినీ కారణం. ఇతర దేశభాషల్లో వెలువడుతున్న, దినపత్రికలు అన్నీ కూడా గ్రాంథిక భాషనే వాడుతున్నా, మన తెలుగు పత్రిక లొక్కటే ప్రజాభాషనే వాడుతుండడం మన వ్యావహారిక ఆంధ్రభాషయొక్క విశిష్టతను చాటుతుంది.

అభ్యుదయ రచయిత నవలనికాని, కావ్యానికాని వ్రాసేటప్పుడు ఒక ముఖ్యమైన విషయాన్ని గమనించాల్సి వుంటుంది. అదేమిటంటే : సంఘస్థణ, సమరం, వీటిని చిత్రించడమే ప్రధానంకాదు. వీటిని చిత్రించినంత మాత్రాన ప్రగతిశీలమైన సాహిత్యాన్ని సృష్టిస్తున్నాం అనుకోవడం పొరబాటు. ఒక వ్యక్తిలోకాని, కుటుంబంలోకాని, సమాజంలోకాని, దేశంలోకాని, అంతర్జాతీయ క్షేత్రంలోకాని - సంఘస్థణ జరిగిందంటే - ఆ సంఘస్థణ ఫలితంగా అభ్యుదయ నిరోధకశక్తులు పరాజయం పొంది, పురోగామి శక్తులు విజయం సాధించి, ప్రగతిపథం సుగమం కావాలి. అలా చిత్రించడమే నిజమైన వాస్తవిక కళ, సృజనాత్మక కృషి, అభ్యుదయ రచన సంఘస్థణలను సృష్టించినపుడు జయాపజయాలనీ, సాహసకృత్యాల్నీ చిత్రించడం సహజం. సంఘస్థణను విస్థాయిలో చూపించినా సరే - ప్రతి జయానికీ మాత్రం తగిన పరమావధి ఉండాలి. ప్రతి వీరోచిత కార్యానికీ, ప్రతి సాహసకృత్యానికీ సమ

ర్థింపదగినంత లక్ష్యం ఉండాలి. ప్రతీ త్యాగంలోనూ హృదయంపదగినంత ధ్యేయం, పరమాత్మం వుండాలి. ప్రతీ ఆత్మబలిదానం లోనూ ప్రవృత్తమానమైన ప్రజాభీష్టం ప్రస్ఫుటమై ఉండాలి. ప్రతీ ఓటమి విజయోన్ముఖంగా దారితీయాలి. ప్రతీ అపజయం విజయసాధనానికి ద్విగుణీకృత ప్రోత్సాహం కలుగజేయాలి. ప్రతీ పరాజయం అంతిమ విజయానికి నాందీప్రస్తావనగా పరిణమించాలి. అలా రచించిననాడే మన ఆంధ్ర ఆభ్యుదయ సాహిత్యం పరకాష్టతని చెందుతుంది.

నవల అయినా సరే, కవిత అయినా వ్యాసం అయినా సరే, గేయం అయినా సరే ఆభ్యుదయ రచనకి ఆధునికయుగం, దేశాభిమానం, ప్రజాకోటి-ప్రధానాంగాలు. అందులోనూ ప్రధానపాత్ర సామాన్య ప్రజలే. నేటి సమాజంలో సకల సౌభాగ్య సౌఖ్యా లనీ కష్టించి సృష్టించేవాళ్ళు సామాన్య ప్రజలే. అందుచేత రచనాస్పష్టి అంతా వాళ్ళపైన కేంద్రీకరించడం న్యాయం, సమంజసం, అవసరం, వాస్తవమూర్తి. వారి సామాన్య జీవితాల్లో, దైనందిన కృత్యాల్లో, వారి సృజనాత్మకమైన కృషిలో, వారి కష్టసుఖాల్లో, స్నేహ ప్రణయాల్లో, ఎంతో ధీరత్వాన్ని, వీరత్వాన్ని ప్రదర్శిస్తుంటారు. అట్టి వీరులనీ, సర్వతోముఖమైన వారి జీవితాలనీ చిత్రించడం మన ఆభ్యుదయ రచయితల ప్రధాన కర్తవ్యం.

ఆభ్యుదయ రచనలన్నీ ఒకే వక తరహాగా వుంటాయనీ, ఒక్క మూసలో పోసినట్లు ఒక్క నమూనామీద నడుస్తూంటాయనీ, విశిష్టతలేక, వ్యక్తిత్వరహితమై,

వై నించి తెచ్చి నెత్తిమీద దుద్దిన సిద్ధాంతాలప్రకారం తు-చ- తప్పకుండా వుంటాయనీ, దేశీయంకాక విజాతీయం అనీ ఒక అపవాదు కద్దు. వ్యక్తి వైవిధ్యంలేకుండా, శైలి విశిష్టతలేకుండా, కవితాధారని, కల్పనాశక్తిని, సృజనాత్మక కళని నేలమట్టానికి తుడిచిపెట్టేస్తూందని ఒక యీసడింపుకూడా వుంది. అంతేకాదు. భావకవిత్వంలో ఎలాగైతే 'ఎవ', 'ప్రేయసీ', 'వియోగం', 'ఏకాంతం', 'ఓన్నీటి చొంతరలు' పట్టలమీద పట్టలుకొట్టి ఎలా దొర్లుతూండేవో, అలాగే ఆభ్యుదయకవిత్వంలో కూడా, 'ఓయి, ఓరీ, ఓసీ', 'ఓ కార్మికుడా,' 'ఓ కర్షకుడా,' 'ఓ ఆంధ్రుడా' అనే సంబోధనప్రథమతోనూ, 'మొండెం' 'తుండెం', 'పీకెలు', 'పుర్రెల కుప్పలు', 'రక్తపు ధారలు', 'కుమిలిన హృదయాలు' తోనూ కొల్లలుగా నిండి వుంటుందని వీరినింద. దీని గురించి నే నిదివరకే విమర్శించాను. కాని ఇప్పుడు ఆభ్యుదయ కవులని వెనక వేసుకుని రావాలి. నేటికి పదిహేనేళ్ళై దినదినాభివృద్ధి పొందుతూన్న ఆభ్యుదయ సాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే ఇవి వుత్త నీలాపనిందలే అని స్పష్టం అవుతుంది. ఆభ్యుదయ సాహిత్యం ప్రజాసాహిత్యం. ప్రజావాణి.

అందుచేత నే ప్రజాశయాలకీ, ప్రజావాంఛలకీ, ప్రజోద్రేకాలకీ సన్నిహితం గాను, చేదోడువాదోడుగాను వుండడం సహజం. కష్టజీవుల కోర్కెలతోనూ, ఆకలితో అలమటించువారి హాహారాలతోనూ, మురుగుపేడల కుళ్ళు దుగ్గంధాలతోనూ, అందులో బతికే సామాన్యప్రజల సంసార సుఖదుఃఖాలతోనూ, ప్రేమానురాగాలతోనూ, వారి నవ్వులపువ్వులతోనూ,

ఆకాశోత్పలతోనూ, పీడిత తాడితప్రజల కోపాగ్నితోనూ, విష్ణవ జ్వాలలతోనూ, రణభేరి రాద్రనినాదంతోనూ, విజయా నంద సంభ్రమ నినాదాలతోనూ ప్రతిధ్వ నిస్తూంటుంది. అలా ప్రతిధ్వనిస్తుందని అభ్యుదయ రచయితలందరూ గర్విస్తారు. ప్రజావాహినికి తరుగంటూ ఎలా లేదో, ప్రజోద్యమంలో నిస్పృహకి ఎట్లా తావు లేదో, అట్లాగే ప్రజాసాహిత్యమై ప్రజా పన్నిహితమైన అభ్యుదయ సారస్వతంలో కరడుకట్టిన ఛాందసత్వానికిగాని, భావనా లోలత్వంతో కూడిన మిథ్యాశూన్యవాదాలకి కాని, మనిషిని పీల్చి పిప్పిచేసే నిరాశా నిరుత్సాహాలకిగాని, నిండుకృత్తిని జీవచ్ఛవంగా మార్చే నిస్పృహ నిస్సహాయతలకి గాని తావు లేనేలేదు. మానవాళి గమ్య స్థానం ప్రగతి - అనే మూలసూత్రమే అభ్యుదయ సాహిత్యానికి జీవగర్భి. ప్రజాశివై అచంచలభక్తి, ప్రజాన్యాయం, ప్రజాధర్మం - అంతిమవిజయం అనే పరిపూర్ణ విశ్వాసం - ఇవే అభ్యుదయ సారస్వతీ పురోగమనానికి వెలుగుబాటలు.

ఇలాంటి ఆశయాలు కల్గి ఉత్సాహ పూరితులు కాబట్టే అభ్యుదయ రచయితల కవితలోనూ, రచనల్లోనూ, నవలల్లోనూ, వ్యాసాల్లోనూ, గేయాల్లోనూ, అనేక విశిష్టశైలులు, పోకడలు, వ్యక్తిత్వాలూ, రచనా స్వాతంత్ర్యం, కళావస్తు వైవిధ్యం రచనారీతులు, వచనపాంకాలు, పాత్ర పోషణలు - కనిపిస్తున్నాయి. ఈ వైవిధ్య విభిన్న మార్గాలు ఎంతవరకూ విజృంభించాయంటే - అభ్యుదయ రచయితలందరూ తమ రచనల్లో ఒక్క సరిసమాన మట్టానికి దిగజారిపోతారు, దిగజారిపోతున్నారు, దిగజారక తప్పదూ - అని ఈసడించిన

వారే - ఈవేళ “ఓ-నా-మః రాని ప్రతి వాడూ అభ్యుదయక వేనయ్యా!” అని వక మూల అభాండం వేస్తున్నారు. అయినా దీన్ని మనం అంతగా పాటించవలసినదేమి కదా!

అభ్యుదయ సాహిత్యం ప్రజలమధ్యనే కాని వర్ధిల్లనేరదు. ప్రజలకు ఏమాత్రం దూరం అయిపోయినా, ప్రజా సమస్యల నుంచి యే మాత్రం విడివడినా - నీట బాసిన కమల్లా కమిలిపోయి, కుళ్ళి, నిస్సాగమై, నిర్జీవమై అధఃపతనానికి క్షీణించిపోయి, నాశనం అయిపోతుంది - అభ్యుదయ సాహిత్యం - దాంతోపాటు అభ్యుదయరచయితలుకూడా!

భగవద్గీత అనండి, ఈశ్వర చిద్విలాసం అనండి, శివతాండవం అనండి, అణుశక్తి జీవమహిమా మహత్వం అనండి అట్టహాసం అనండి, విప్లవశక్తుల చైతన్య బీభత్సం అనండి - ఏదైతేనేం; విశ్వరంగం మీద జరుగుతూన్న యాత్రాతినాటకంలో మానవుడు ఏపాత్ర వహిస్తున్నాడు? ఉత్త ప్రేక్షకుడిగానా? కాదు కాదు. ప్రయోగ కాలంలో పరిశోధకుడిగానా? అదీ కాదు. అసలు నాటకంలో ప్రధానపాత్ర వహించే నాయకుడు; రంగాన్ని దేదీప్యమానంగా ప్రకాశింపజేసే తార, అంతేకాదు దర్శకుడు, సూత్రధారుడుకూడా అతనే! ప్రకృతి - పురుషుడు అన్న వైరుధ్యానికి, అద్వైతానికి తావులేదు. పురుషుడు అంతర్విశ్వం అయితే - ప్రకృతి బాహ్యవిశ్వం. రెండీకీ మూలకారణం పదార్థం. పదార్థమే ప్రత్యక్షసత్యం. అభ్యుదయ సాహిత్యం దృష్ట్యా మనం యిప్పుడు చేసిన యీ నిర్వచనం, సుప్రసిద్ధ అధినవ భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులు మాక్సు ప్లాంకు, బెన్ థై ను ల

క్వాంటం మెకానిక్స్, రెలిటివిటీ, న్యూక్లియర్ ఫిజిక్సుల సిద్ధాంతాలతో పూర్తిగా మేళవిస్తుంది. శివుడు పార్వతి, పురుషుడు ప్రకృతి-కర్త, కర్మ-దవ్యం, శక్తి-అనే ద్వైతంలేదు. సర్వం పదార్థమే. చలన గూఢములోవుండే పదార్థమే శక్తి. విశ్వంలో జరుగుతున్న ప్రకృతివిశేషాలన్నీ, బ్రహ్మాండంలో ప్రాప్తించే సంఘటనలన్నీ, జగన్నాటకంలో సంభవించే ఘట్టాలన్నీ-చైతన్యయుతమైన పదార్థం యొక్క రూపాంతరాలే, సాక్షాత్కారాలే, వివిధ స్వరూపాలే, శిన్నాభిన్నములైన చేష్టలే, చమత్కారాలే, సృత్యం చేస్తున్న పదార్థం యొక్క అవంతకోటి అవతారాలే. అందుచేతనే పదార్థమే ప్రప్రధానమైనదీ, ఆద్యాంతాలు లేనీదీ. అన్నిటికీ మాతృక. మనస్సు, బుద్ధి, ఊహ, వికారము, జ్ఞానము-పదార్థం యొక్క ప్రతిబింబాలే ఇవన్నీ పదార్థజన్యాలే. ద్వితీయములే. పదార్థ సాక్షాత్కారం యొక్క పరావర్తనమే.

ఆ కారణంచేత కర్త, కర్మ రహితమైన యీ జగన్నాటకంలో - “నాకు దేంతోనూ సంబంధం లేదు - ప్రపంచంతో నిత్యజీవితంలో, తోటిసోదరులతో, అంటే ముట్టకుండా, తామరాకుమీద నీటిబొట్టులాగు వుంటాను” అని రచయిత అంటే - అందులో యేమీ అర్థం లేదన్నమాటే. నిజమైన కళారాధకుడు, ప్రగతిశీలుడైన కవి, అభ్యుదయకామకుడైన రచయిత తన సృజనాత్మకకృషిలో వాస్తవాన్ని తాను సందర్శించి, పాఠకులకి సాక్షాత్కరింపజేయడమే కాకుండా, మానవజీవితం యొక్క, మానవసమాజం యొక్క ఋణామక్రమాన్ని, గమ్యస్థానాన్ని తాను గ్రహిస్తాడు. తన పాఠకులచేత గ్రహింప

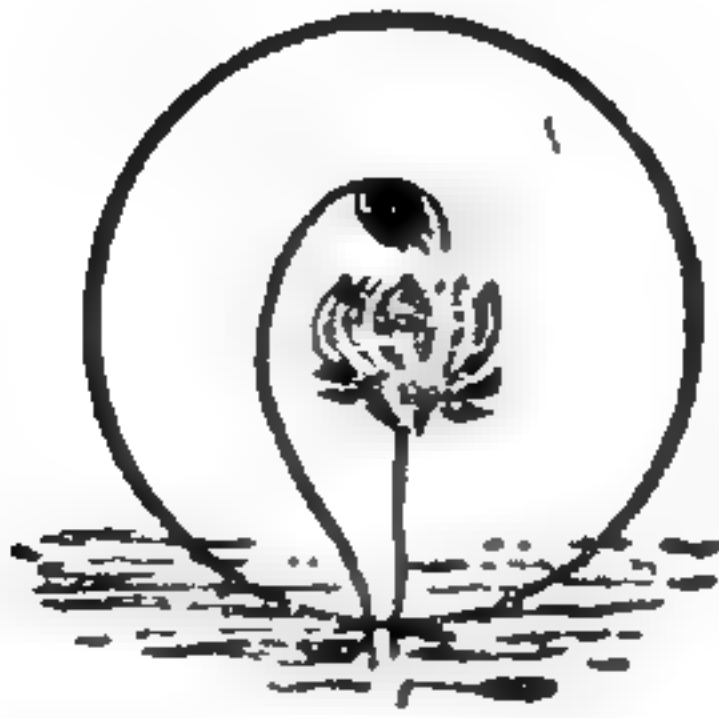
జేస్తాడు. ఈ శక్తి, ఈ ఉత్సాహం, ఈ ఆవేశం అతని కలా కలుగుతుంది? నోడి కష్టజీవులతో తానూ వకిడై, వారి సుఖ దుఃఖాలను పంచుకుంటూ, వారి ఆశయా లతో తానూ సంతోషపడుతూ, వారి పోరాటాల్లో ముందంజవేస్తూ, వారి సంఘర్షణల్లో పైనికుడిగాను, నమ్మిన బంటుగాను వుండి, వారితో భుజం భుజం కలిపి ఫలసిద్ధికోసం పోటుపడినప్పుడే, రచయిత ప్రజారంజకునిగా, ప్రజా సేవకునిగా, ప్రజా పైనికునిగా తన పౌరధర్మాన్ని, తన కళాధర్మాన్ని కూడా నిర్వర్తించ గలుగు తాడు. ప్రజలకష్టాల్లో, త్యాగాల్లో, నికృష్ట జీవితంలో, కొత్త సౌందర్యాన్ని కొత్త సత్యాన్ని తన కళాకాళలంవల్ల నిరూపించ గలుగుతాడు.

అందువల్లనే అభ్యుదయరచయితకి ‘కళ కళ కోసమే’ అన్న సిద్ధాంతం వుత్తబూట కంగా కనిపిస్తుంది. మన భారత సంప్రదాయానికి యిది విరుద్ధంకూడాను. మన భారత సారస్వతచరిత్రలో ఏ కవికాని, ఏ రచయితకాని, ఏ సాహితీపరుడుకాని, ఏ కళాకారుడుకాని, ఏ సామాన్యాయాపర్వతాల మీదకో వెళ్లిపోయి కవిత్వం చెప్పినట్టు కాని, యే దండకారణ్యంలోనో చిత్రలేఖనం చేసినట్టుకాని, సప్తసముద్రాలు దాటి ఒంటిస్థంభం దంతపుమేడలో కూచుని కంద పద్యం చెప్పినట్టుకాని ఎక్కడాకనబడదు. కళారాధన వక సాధనక్రింద పరిగణించారు మన పూర్వీకులు - కాని ‘కళ కళ కోసమే’నని ఎక్కడచెప్పలేదు. త్యాగరాజు సంగీతకళ గురించి యేం చెప్పాడో చూడండి : “సంగీత శాస్త్రజ్ఞానము సారూప్య సౌఖ్యప్రదమే మనసా... శృంగారరసాయభిలసారము.....నియమ

నిష్ఠ యశధనము కల్గు నే... నేర్పుగల్గు
త్యాగరాజు నేర్పిన సంగీతశాస్త్రజ్ఞానము”
అని గానం చేశాడు. “కళ కళకోసమే”
అని నమ్మిన కొంతమంది సాహితీపరులు
యీనాడు తమ కవిలికట్టలను చంకబెట్టుకుని
ఏ లెక్స్టుబుక్కు కమిటీసభ్యుల చుట్టునో,
యే పుస్తక వ్యాసారుల నాశ్రయించో,
లేకపోతే సిగరెట్టు బీడీ ప్రచారచిత్రానికి
నిదానాలు వ్రాసో, అష్టకష్టాలు పడుతూం
డడం మనం చూస్తూనేవున్నాం. “కళ
కళకోసం” అనే సిద్ధాంతంలో ఎంత సత్యం
వుందో అనుభవరీత్యా వారికి బాగా
గ్రాహ్యం అవుతుంది.

అభ్యుదయ సారస్వతం సాహిత్యంలో
కొన్ని వృత్తాలనీ, అభ్యుదయ రచయితలని
ఎడర్కొంటున్న కొన్ని సమస్యలనీ
సూక్ష్మంగా సూచావాచాగా మీ ఎడట

వివరించాను. ఈ విషయాలు, యింకా
ముఖ్యమైన యితర విషయాలు ముసా
యిదా ప్రణాళికలో శీర్షికనబడివుంది.
వీటిని మనం ముందుముందు సావధానంగా
చర్చించవలసివుంటుంది. కాబట్టి నేనింక
కాలయాపనం చేయడం సమంజసం కాదు.
మన సారస్వతలోకంలో నేడు ఆవరించిన
నిస్త్యత పరిస్థితులను గమనించి, మన సాహి
త్యాన్ని ప్రగతి తోవలో పెంపొందించ
డానికి అభ్యుదయ రచయితల సంఘాన్ని
పునర్నిర్మించడం అత్యవసరమని భావిస్తూ,
దూరభారమని యెంచక, వ్యయప్రయాస
లకు వెనుదీయక మా ఆహ్వానాన్ని అంగీక
రించి యీ సభకు దయచేసినందుకు మీ
కందరికీ మరోసారి ఆహ్వానసంఘం తరపున
హృదయపూర్వకముగా నా కృతజ్ఞతను
తెలుపుచున్నాను.

అంజలి

(అభ్యుదయ కవి మహాసభాధ్యక్ష ప్రశంస)

ఎవడి

అభినవాంధ్ర జగతి

అభ్యుదయ యుగప్రగతి

కవితా ప్రస్థానములో

కలమె చలత్ ఖలీనముగ

దొడెత్తిన

యువభావుక హృదయాశయ

జగన్నాథ రథసారథి !

ఎవడి

భూతకాల నైతరణిన్

బాతువులగు జడబుద్ధుల

కులవృద్ధుల కురువృద్ధుల

కలమె గదా దండముగా

ధట్టించిన

క్రుద్ధవృక్షోదర ధీరుడు !

ఎవడి

దంధన ధన మదాంధ ఘన

దౌర్జన్యపు టూహలపై

కలమె ఖండపరశువుగా

దండెత్తిన

నవవిప్లవ రవభైరవ

మార్గాపర భార్గవుడు !

ఎవడి

ధనికవ్రజ పరిపీక్షిత

ప్రజాహృదయ ప్రతినిధియై

కలమె విజయ కాహళిగా

ధ్వజమెత్తిన ధనంజయుడు !

అతడే

అభినవాంధ్ర మహాభ్యుదయ

శుభోదర్శ-సుకవి సభా

విభావసుడు మన శ్రీశ్రీ !

అతని కిదే

మహాభ్యుదయ సభాసమయ

సభ్యహృదయ సదా సదా -

శయ మరందమయ సరోజ

నిచయాంజలి ! నిత్యాంజలి !

—యస్వీ. జోగారావు.

అభ్యుదయ కవిత్వము

సవిమర్శక సమీక్ష

రమణారెడ్డి

ప్రవేశిక :

అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమము తలయెత్తిక ముందుండినాడ తెలుగునాట అభ్యుదయ సాహిత్యము పరంపరాగతమై వివర్ణింతుండినది. అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సభ్యులచే సృష్టింపబడిన దొక్కటే అభ్యుదయ సాహిత్యమని, తత్పూర్వముగా తద్భిన్నముగా సృష్టించినది అభ్యుదయ సాహిత్యముకాదనీ అనుకొనరాదు.

నింగి నీలిమనుండి పిడుగువలె ఆకస్మికంగా ఏ సాహిత్యోద్యమముకూడ విరుచుకొని పడదు. ఆ విధంగా హఠాత్తుగ అవతరించిన ప్రతీది అంతే హఠాత్తుగ అంతరిస్తుంది. అభ్యుదయ సాహిత్యం తెలుగునాట వేళ్లులేని వృక్షంకాదు. ఆంధ్ర సంస్కృతీ ప్రవాహమందు ఇదొక క్రొత్త పాయ; సాహిత్యవృక్షాన క్రొత్తశాఖ. పరదేశాలలోను, పరరాష్ట్రాలలోను యేర్పడిన ఉద్యమాలకు ఆంధ్రదేశంలో కొందరు అంటుకట్టి పాడుకొల్పినారని, లేకుంటే యీ అభ్యుదయ రచయితలకు సాహిత్యం కంటే రాజకీయాలే ప్రముఖతరాలని కొందరు ఆరోపించివున్నారు. ఈ ఆరోపణలకు ఒకే ఒక్క సమాధానం వుంది.

అభ్యుదయ సాహిత్యానికి సీమాభేదాలు లేవు. అంతర్జాతీయత జాతీయతకు విరుద్ధమైనదికాదు. తంవాత, ఉత్తమ - పొరుడు కావలెనంటే, బ్రతుకులో ప్రముఖస్థాన మాక్రమిస్తున్న రాజకీయాలనుండి రచయిత విడిపోడు. రాజకీయాలూ, సాహిత్యమూ పరస్పర బాహ్యముకావు.

అభ్యుదయ సాహితీపరుల దృష్టి సమగ్రమైనది. మనసు వికచమైనది. స్వప్రయోజనపనులు దేశాలమధ్య, జీవిత ఖండాల మధ్య కల్పించిన అరమరలు అభ్యుదయ సాహిత్యం గుర్తించదు. కనుక అభ్యుదయ సాహిత్యాన్ని గుర్తించిన సమీక్షలో ఒకప్రథమంగా గుర్తించవలసిన విషయమేమిటంటే, అంతర్జాతీయంగా, జాతీయంగా, సాంస్కృతికంగా, రాజకీయంగా యిరవయ్యో శతాబ్ది మధ్య భాగంలో మానవ జీవితంలో ఏర్పడిన చరిత్రాత్మక పరిణామాల కనుగుణంగా వేరువేరు దేశాలలో, రాష్ట్రాలలో దాదాపు ఒకే శుభసమయాన అభ్యుదయ సాహిత్య మొక సంఘటితోద్యమంగా జన్మించింది. తెలుగు సీమలో గత శతాబ్దపు చివరి కాలంలో గిడుగు - గురజాడ - వీరేశలింగాలు ప్రారంభించిన భాషా, సంఘ,

శైలి సంస్కరణోద్యమాలు, ప్రస్తుత శతాబ్ది రెండవపాదంగా మొదలై విజృంభించిన జాతీయ, సమనాదోద్యమాలు, వీటన్నిటి ప్రభావ ఫలితంగా ఆభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమం 1910 ప్రాంతాల జన్మించింది. సాహిత్యాన్ని సంపన్నం చేసిన యీ పుద్యమం సిద్ధింప చేసిన విజయాలలో మొట్టమొదట ఎన్నతగినది, సాహిత్యాన్ని మానవ జీవిత వ్యాఖ్యాతగా చేయడం. అంతకుముందే వ్యావహారిక భాషావాదం చాలామంది అంగీకారాన్ని పొందినప్పటికీ, క్రొత్తసీసాలలో పోసిన పాత ద్రాక్షాసవం వలె, క్రొత్తశైలితో పాతవస్తువే వాడుక అవుతూవచ్చింది. కాని ఆభ్యుదయ సాహిత్యవతరణతో, కావ్య వస్తువులో విప్లవం వచ్చింది. సామాన్య మానవుడు మాన్యడయ్యాడు. పోరాటాలు ప్రతి ఓంబితాలైనవి. నిత్యజీవితముతో సాహిత్యానికి సమీపబాంధవ్యం ఏర్పడింది. సాహిత్యంపట్ల సంఘంలో ఆత్మీయతా భావం ఏర్పడింది. ఊరూర, యింటింట రచయితలు ప్రభవించారు. సాహిత్యం ప్రజా వ్యవహారాల్లో ఒకటైంది; ప్రజల చేతలో ఆయుధమైంది; ప్రజలకు వుత్సాహాన్ని యిచ్చింది; తెలియచేప్పింది; మేల్కొల్పింది; నడిపించింది; పోరాడించింది.

2

శ్రీ శ్రీ అవతరణ :

ఆంధ్రాభ్యుదయ సాహిత్యానికి శ్రీశ్రీ మూలవిరాట్టు; ఏకలవ్యుని అంగుష్ఠంవంటి వాడు. కాని చాలామంది భ్రమపడినట్లుగా, అతడే ఆరీ, కుడీ కాను. కాలానికోద్యమ

కవిత్వమీద విరక్తి, వెంటూ, వితూరీగా బ్రద్దలై శ్రీ శ్రీ ఆభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమ వైతాళికు డయ్యాడు. 1930 ల నుండి దాదాపు నలభైలవరకు తానొక్కడే యీ మహాభారాన్ని వహించాడు. కాబట్టి ఆభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమాన్ని అంతటిని శ్రీ శ్రీ ఒక్కనితో ఏకరింపచేయడం జరుగుతున్నది. శ్రీ శ్రీ ని విరాజ్ఞార్తిగ, అధిమానవ ప్రమాణాలతో అతిశయోక్తి అలంకారమంతటివానిగ చిత్రించడం జరుగుతున్నది. శ్రీ శ్రీ తర్వాత ఆభ్యుదయ సాహిత్యంగతి చెడిపోయిందని అనడం జరుగుతున్నది. ఆవ్యక్తి చేసిన తస్వాప్సలకు ఉద్యమాని కంతటిగా చెందినట్లుగా వర్ణించడం జరుగుచున్నది. అందుచేత కళ్ళు విప్పి, దుర్నరీక్ష్యుడని పేరందిన శ్రీ శ్రీని పరీక్షించి ఆంధ్రసాహిత్యంలో అతనికిగల స్థానాన్ని పురామరికగానైనా నిర్ణయించడం చాల అవసరం.

1920 నాటికి భారత జీవితంలో భూస్వామి పలుకుబడికిగ్గి, పెట్టుబడి దారులప్రాభవం ప్రారంభమయింది. 1915 తర్వాత గాంధీగారి అవతరణతో జాతీయోద్యమం క్రొత్తదారులు పట్టింది. ఆ సమయానికి గురజాడ-గిడుగు - కందుకూర్ల సంస్కరణాభిప్రాయాలకు పునరుజ్జీవనంకలిగి, మహా మహాపథ్యాయుల, కళాప్రపూర్ణుల శిలావగ్గాలు తెరిపించాయి. భూస్వామ్య విధానానికి పెట్టుబడిదారీ విధానానికి జరిగిన పోరాటం స్థూలంగా కాంగ్రెస్ - జస్టిస్ పార్టీ గొడవలనవచ్చు. కాని జాతీయోద్యమాన్ని దాని సంపూర్ణ కర్తవ్యం నివ్వహించకుండా అడ్డుతగులుతూ పెట్టుబడిదారులు ఏ ఘడియలో దానిపై ప్రాభవం సంపాదించ వూనుకొన్నారో,

ఆ ఘడియలోనే పెట్టుబడిదారి వ్యవస్థకు శవవాహకులైన కష్టజీవులు ఒక సంఘటిత శక్తిగా రూపొందసాగినారు. ఈ “ప్రభంజనం” ఈ “వర్షకాభా”న్ని చూచి, పెట్టుబడిదారులు జాతీయోద్యమాలకు కైవసం చేసుకొని, ప్రజావిజ్ఞాభణ సంఘటిల్లినపుడల్లా వాటిని ఆపుచేయడం జరుగుతూ వచ్చింది. కాని “త్రాచులవలెనూ, రేచులవలెనూ, ధనంజయునిలా” త్రోసుకు ముందుకు, “కదం త్రొక్కుతూ పదం పాడుతూ” పోతున్న “నెత్తురుమండే శక్తులునిండే” యువకశ్రమికశక్తికి ఆనకట్టలు వేయలేకపోయారు. “ప్రభవ” పద్యాలువ్రాసి వాటిమీద, వాటి ప్రయోజనంమీద తృప్తిలేక, కొంతకాలంపాటు, దాదాపు 1927 నుండి 1934 వరకు, శ్రీశ్రీ సందిగ్ధంవంటి విరామం తీసుకొన్నాడు. ఈవిరామకాలంలో అతని మానస క్షేత్రానమహాప్రస్థాన గీతాల ధోరణి విత్తినట్లయింది. శ్రీశ్రీ “ప్రభవ” ప్రకటించి అసంతృప్తితో క్రొత్తకాంతులు నింపుకొంటూ క్రొత్తకత్తులు నూరుకొంటూ వుండిన రోజులలోనే, అంతర్జాతీయంగానూ, దేశీయంగానూ శ్రామికశక్తి ప్రధానంగా రూపుదిద్దుకోవడం జరిగింది. 1929 లో సోవియట్ సమాఖ్యతప్ప తక్కిన యావద్దేశాలమీద ఘోరాశనిపాతం వలె పడిన ఆర్థిక మాంద్యం తన కళ్ళువిప్పిందని, ఆయనే వ్రాశాడు. “పెట్టుబడిదారీ దేశాలన్నీ ఆర్థిక మాంద్యంలోబడి కొట్టుకులాడుతున్నాయి. ఒక్క సోవియటు యూనియను మాత్రమే, ఈ దురవస్థలు లేకుండా ఉంది. ప్రజాశికాబద్ధమైన సోషలిస్టు ఆర్థిక విధానంతో ఆదేశంలోని ప్రజలందరి నీవన పరిణామం నానాటికి

అభివృద్ధి చెందుతోంది... దారిద్ర్యము, దురవస్థ, ఇవే 1930-40 మధ్యకాలంలో మన దేశాన్ని, ముఖ్యంగా ఆంధ్రదేశాన్ని గూర్చి చెప్పవలసిన మాటలు... ఈ పరిస్థితులలో తెలుగు రచయితలు తమచుట్టూ ఆవరించియున్న దారిద్ర్యాంధకారాన్నుంచి బైట పడి, రష్యాలోవున్నలాంటి మంచి పరిస్థితులు కావాలని ఆశించడంసహజంకాదా?” ఈ విధంగా శ్రీశ్రీ అభ్యుదయ కవిత్వమూ, శ్రామికోద్యమమూ సహజమూ, సహజమూ. మహాప్రస్థాన గీతాల వాతావరణం విశ్వవ్యాప్తమైనది. చారిత్రక పరిణామాలు శ్రీశ్రీ కవిత్వాన్ని, శ్రామికోద్యమాలనూ సృష్టించాయి. అంటే వ్యక్తిగా శ్రీశ్రీ నిష్ప్రతిభుడని అర్థంకాదు. నాగరికతాక్రమమందు ఒక క్రొత్తఅడుగు పడినప్పుడు దానికి అనుగుణంగా తాళంవేసేందుకు అనేకులనే కులు కవులు ముందుకు రావచ్చునేమో కాని విరావతగజంలాగ ఒక్కడోయిద్దరో మాలికంగా నిలువగలరు. ఎందుచేతనంటే, యితరులు అస్పష్టంగా అర్థోక్తిగా అవకతవకగా వూడిపుండి చెప్పగలిగిన దానిని యీ మహామహుడైన కవి విడమర్చి చెప్పగలడు. యుగఘోష అతని జిహ్వారంగ నర్తకి కాగా, యీ అసాధారణనిపుణుని చుట్టూ అనేకులు గుమికూడి అనుసరించక తప్పదు. 1930 లలో జగత్ప్రళయంగా దుర్ఘట్టిన ఆర్థిక, సాంస్కృతిక కలలోల జలరాశిలో, గట్టుకు చేరగలగడమే ఘనతకు పడికట్టు అయివప్పుడు, ఆ యత్యుర్వ సాధ్యాకాంతిలో సరైన త్రోవకు శ్రీశ్రీ తెలిసికోగలిగినాడు. తన “గుహలో, కుటిలో, చీకటిలో ఒక్కడనై స్రుక్కిన రోజులు” పోగూయి. “శ్మశానాలవంటి

నిఘంటువులు", "వ్యాకరణాల సంకెళ్లు", "ఛందస్సుల సంస్కరివ్వంగం" వెనుక విడిచి, తన రచనలలో లోకం ప్రతిఫలించాలని, తన ఆకాశాలు లోకానికి చేరువ కావలెనని, తన ఆదర్శాలు సోదరులందరూ పంచుకొనవలెనని, తనగీతం జాతి జనులు పాడుకొనే మంత్రం కావలెనని కోరుకున్నాడు. లోకపుట న్యాయాలు, ఆకలి, ఆవేదక, దారిద్ర్యం, దౌష్ట్యం - వీటిని "పరిష్కరించే బహుష్కరించే బాటలు తీస్తూ పాటలు వ్రాస్తూ," తనలో కదలే నక్కకవిత్వం "కార్మికలోకపు కల్యాణానికి, శ్రామికలోకపు సౌభాగ్యానికి సమర్పణంగా, సమర్పనంగా, త్రిలోకాలలో, త్రికాలాలలో, శ్రమైక జీవనసౌందర్యానికి సమానమైంది లేనేలేదని," కష్ట జీవులకు స్వస్తివాక్యములు సుధానిస్తూ, "వ్యధార్త జీవిత యధాగ్ధదృశ్యం పునాదిగా" భావివేదములు సృష్టించి, జగత్తు కంతా చవులిస్తామని ఆశించాడు. తన నవీన గీతికి, నవీనరీతికి "సహస్రవృత్తుల సమస్త చిహ్నాలు...భావం, భాగ్యం, ప్రాణం ప్రణవం," అన్నాడు. ఈ విధంగా 1930 లలోనే, అభ్యుదయ రచనోద్యమం యేర్పడక మునుపే, సామాన్య మానవాభ్యుదయ శిఖరంపై ప్రయాణించసాగినాడు.

మహాప్రస్థాన గీతాలు తెలుగుభాషకు మందార మనుసమాలలు. ముఖ్యంగా వాటిని ఎన్నో, వాటికి వికే మహాద్వైమస్బింది. శ్రీశ్రీ మహాశిల్పి. అతని వులి తాకిడికే తెలుగు కవిత అనక్ర విక్రమార్థత యద్యవ విలసితమయింది. ఉత్తర గోగ్రహణ కాల మందు బృహస్పల గాండీవిగా పరిణమించి నట్లయింది. శబ్దాలమీద అసాధారణమైన ప్రభుత నెరప గోగినందుచేత, పదాలు ఈ

చండకాసనుడికి దాసదాసీజనాలైనవి. కృష్ణ కాశ్మీలోని జాలిగాలులవంటి పదాలు, విశ్వనాథలో పాషాణాలవంటి పదాలు, శ్రీశ్రీ లో అరబ్బీ తురంగాలయ్యాయి. ఖదంత్రోక్కే సైనికులయ్యాయి. కాని శ్రీశ్రీ ఎంతో పొదుపుగా, పిసినారివలె వాడినాడుమరి! "గర్జించే హృదంత రాశా"లు, "వస్తుకాభముల ప్రళయ ఘోష"లు, శివసముద్రమూ, నయాగరా, "నరకలోకపు జాగిలాలు," "యముని మహిషపులోహ ఘంటలు," "ఆది నూక రుని ఘుర్గురధ్వనీ," "రాంబందుల రెక్కల చప్పుడు, పొగగొట్టపు భూంకారధ్వని, అరణ్యమున హరింద్రగర్జన, ఓయోధర ప్రచండఘోషా, ఖగ్గ మృగదగ్ర విరావం, ఝంఝు నిలమిష్ట ధ్వనం"— "మాన మృదంగాలు" "సజ్జాతాంతర్ని ఓడ నిఖిలగానం", "ఫిరంగిలో జ్వరం ధ్వనించే మృదంగనాదం" "శశువు చిత్ర నిద్రలో ప్రాచీనస్మృతులూచే చప్పుడు," "రోగాయని రక్తి నాళ సంస్పదన", "త్రాగుబోతు వ్యక్తా వ్యక్తాలాపన, త్రేలాపన," "ఘూకం కేక" "భేకం బాకా", "ఆకటి చీకటి చిచ్చుల హాహాకారం, ఆర్తారావం," "ఒక లక్ష నక్షత్రాల మాటలు," "ఒకకోటి జలపాతాల పాటలు, శతకోటి సముద్ర తరాంగాల మ్రోతలు" విన్నాడు. జడమూ చేతనమూ చేతకూడ పలికించగలిగాడు.

శ్రీ శ్రీలో యెన్నదగిన రెండవగుణం విశ్వజనీనత. "ప్రపంచపు బాధఅంతా శ్రీ శ్రీ బాధ," అని చలం సరిగా అన్నాడు. ఈ విషయంలో శ్రీ శ్రీ దేశీయ కవిత్వంలో గురజాడ ప్రారంభించిన సత్సంప్రదా గూన్ని కొనసాగించాడు. తెలుగు

దేశాన్ని శేషభారత దేశమండికాని,
భారతదేశాన్ని శేషజగత్తుమండికాని విడ
దీసే హిమాలయాలను, మహాసాగరాలను
శ్రీ శ్రీ గుర్తించలేదు. గురజాడ వ్రాసిన
“దిందు లంగరు దీగయుద్ధం, ధర్మపక్షము
ముల్లుచూపెను, నరుల పీఠుగ పెటపోకల,
నాటి వెలయును శాంతివృక్షము” అనే
గీతిక వ్రాయబడిన ఐదేళ్ళలోనే కవికోకిల
దువ్వారి రామిరెడ్డిగారు, గురజాడలో
లోపించిన నిశితదృష్టిని సమకూర్చుకొని,
“సమరత్పన్న” అనే మహాగీతికలో
ప్రస్తుతయుద్ధాల యధార్థకారణాలను పట్టి
వెలికిచ్చాడు. వలస విధానానికి సామ్రాజ్య
వాద యుద్ధాలకూగల సంబంధాన్ని కను
గొన్నాడు: “వాణిజ్యదేవత ... పాద
చిహ్నాల రాపాడివచ్చు సంగర పశుశక్తి
చచ్చి చావకయ, యాత్మకృతా పరా
ధాంకమైనిలిచి, బహుళపశ్చాత్తప్త బాష్ప
పూరముల దన మనోవికృతుల దాహంబు
తీర్చు”చున్నదన్నాడు. “సమర పరాజిత
శత్రువర్గముల, కొల్లద్రవ్యము పంచుకొను
వేడ్కబద్ద, భాగంబులకు బోరు “పరమ
సౌహార్ద చక్రవర్తుల” “ఖండాంతరంబుల
కపట నాటకము”ను ముసుగు చీల్చి ప్రద
ర్శించాడు. గురజాడ, దువ్వారి, శ్రీశ్రీలు,
భావిదర్శనాన్ని చేశారు.

“మాడు మురుమును మేటివారల
మాటలనియడీ మంత్రమమహిమను
జాతి బంధములన్న గొలుసులు
జారి, సుపద లబ్ధమిన్.
“ఎల్లలోకము వొక్క యిల్లె,
వర్ణభేదము లెల్ల కల్లె
జేల నెరుగని ప్రేమబంధము
వేడుకలు కురియ.

“మతము లన్నియు మాసిపోవును,
జ్ఞాన మొక్కటి నిలిచి వెలుగును;
అంత స్వర్గసుఖంబు లన్నవి
యవని విలసిల్లున్”, అని గురజాడ;
“సకలమానవజాతి సంతతులు కులుపు
వర్ణభేదంబులఁ బాటింపఁబోక
యొక్కకడుపునఁబుట్టి యొకచన్నుఁ
బాలు

ద్రావిడగీతి సౌందర్యంబుగలిగి
యన్యోన్యసౌహృద్య మర్జించువారు...”
“దేహంబు నలువైనఁ దెలుపు పసుపైన
నాత్మబంధులుగా రె యభిల జనంబు?
కామంబు క్రోధంబు గర్వంబు జాతి
దేశంబు భాషయన్ దెగలుచింపంగ
సర్వసామాన్యమై చను మానవత్వ
మొక్కతీరునఁగాకయున్న వేర్వేరు?”

అని దువ్వారి దర్శించిన సర్వమానవ
సౌభ్రాతృత్వము శ్రీ శ్రీహో పరాకాష్ఠ
నందుకొన్నది. తాను “భువనభవనపు
బావుటా”యై పైకిలేస్తాడు; “విశ్వవృష్టికి
అశ్రువొక్కటి ధారి” పోస్తాడు, “భువన
ఘోషకు వెరిగొంతుక విచ్చి” మ్రోస్తాడు

“చీనాలో రిక్తావాలా
చెక్ దేశపు గనిపనిమనిషీ
ఐర్లాండున ఓడకళాసీ
అణగారిన ఆర్తులందరూ—
హోటెల్ టాట్, జూలూ, సీగ్రో,
ఖండాంతర నానాజాతులు
చారిశ్రక యధార్థతత్వం
చాటిస్తారొక గొంతుకతో.”
“అసియా, ఆమెరికా, యూరప్,
ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియాలలో,
సముద్ర స్వపాలలో
ధ్రువప్రాంతాలలో

పట్టణాలలో, పల్లెలలో
ధనివో, దగ్గినడవో
వృద్ధుడవో, యువకుడవో,
తెల్లని, నల్లని, ఎర్రని, పచ్చని రంగో,
బలవంతుడవో, బలహీనుడవో,
బ్రతికేవాడా! పాడేవాడా!

మానవుడా! మానవుడా!
ఆవిభక్త కుటుంబీ!
ఏకరక్తబంధూ!
మానవుడా! మానవుడా!"
"మానవుడే నా సంగీతం
మానవుడే నా సందేశం."

గురజాడ, నువ్వూరి, శ్రీ శ్రీ లలో
యావత్ప్రపంచాన్ని కాగిలిలో యిముడ్చు
కోగల భేదరహిత మానవత్వమున్నప్పటికీ,
"ధర్మపక్షాన్ని" గురించి గురజాడ ప్రస్తా
వించినపుడు, "వాణిజ్యశక్తి"ని గురించి
రామిరెడ్డి తెగడిచప్పుడు, వాటిలో యధార్థ
దృష్టి కొరవడలేదని తెలుస్తుంది. ఈ
యధార్థ దృష్టికూడా శ్రీశ్రీ లో పరా
కాష్ఠ సంపదించింది. ఆయన "దాసుని
ద్వేషాన్ని పెంచే దానవత్వం" నశించి,
"బానిసల సంకల్ప బిగిసే పాడుకాలం"
లయించి, "సామసత్వపు సోదరత్వపు
స్వాదుతత్వం" జయించవలెనని ఆశించాడు.
కాని రెండవ ప్రపంచయుద్ధం యీ ఆశలను
వమ్ముచేసింది. అభ్యుదయ మానవాళికి
నాయకత్వం వహించిన సోవియట్ రష్యాలో
మానవుల ఆశలను దర్శించాడు. ఎందు
కంటే తన ఆశగాలు, రష్యా ఆశగాలు
ఒకటే: సమానత, స్వతంత్రత అనేవి.
ఇటీవల ఆంధ్రదేశంలో జరిగిన ఎన్నికలలో
కట్టుకట్టిన "పెట్టుబడికూటాలు" చెలరేపిన
కుట్రలూ, కూహకం ఫలితంగా శ్రీశ్రీ ని
దేశ విరోధిగా, విదేశ భక్తుడుగా చిత్రం

చడం జరిగింది. "పెట్టుబడికీ కట్టుకట్టకీ
పుట్టిన" పత్రకలు రాజకీయాలలో రంకు
వేపాలు వేశాయి. దేశీయ సారస్వతంలోని
ఉత్తమప్రజాతంత్ర సామ్రదాయాలలో అగ్ర
గణ్యమైన అంతర్జాతీయదృష్టికి శ్రీ శ్రీ
వారిసుడయ్యాడు. యా వజ్రగత్తి శ
యాలైన ప్రపంచయుద్ధాలు రెండు
పుప్పత్తెల్లినా, మానవ సమస్యలను
పట్టించుకొనక, శిశిలాలను బూజును కిరీటా
లను ప్రేమిస్తూనో, ఊహాసుందరికి యాపు
దిద్దుతోనో వ్రాసినవి వ్రాస్తూ, నెమరువేస్తూ
ప్రసిద్ధులైన ఆంధ్రకవులు మూగవోయి
వున్నప్పుడు, శ్రీశ్రీ అసహాయుడై ఒంట
రిగా తెలుగునాటినుండి ప్రపంచమానవ
సమస్యలలో అభిమన్యనివలె చొరబారి
నాడు. ఆయన పెట్టిన ఒరవడిని అభ్యు
దయ రచయితలందరూ శిరోధార్యంగా
ఎంచి, వర్తమాన మానవ సమస్యలమీద
దృష్టి నిలిపారు. అభ్యుదయ సాహితీపరుల
దృష్టిలో అంతర్జాతీయదృష్టి దేశాభిమానా
నికి వెలికాదు; అసలైన దేశాభిమానానికి,
జాతీయవాదానికి నడుమగల తేడా తెల్లపట్ల
బిడ్డకుగల ప్రేమకూ, స్వప్రయోజనచింతకూ
కిలగిడి. జాతీయవాదానికి ఎన్నో శతా
బ్దాలనుందురుండి, మానవజాతిప్రాదుర్భావ
కాలంనుండికూడ దేశాభిమానము వుంటు
న్నది. నడుమంతరాన దూరిన జాతీయ
వాదము కాలక్రమాన దేశాభిమానంగా
చిలామణి కాసాగింది. దేశభక్తికీ, అభి
మానానికి నడుమగల తేడా చాలగొప్పది.
భక్తి గుడ్డినమ్మకాన్ని ప్రేరేపుతుంది;
వర్తమానంపై గతాన్ని గోరింతలు
కొండంతలు చేస్తుంది; మాలిన్యాన్నికూడ
మాన్యంచేస్తుంది; కంపును యింపు చేస్తుంది.
కాగా అభిమానమనేది వివేచనాయుతమైన,

ప్రగతిశీలమైన, ఆరోగ్యవంతమైన దృష్టిని అలవరింపజేస్తుంది. దేశభక్తికి అంతర్జాతీయత వెలి. దేశాభిమానానికి అది జత. అభ్యుదయ సాహితీపరులు దేశాభిమానులు, అంతర్జాతీయ వాదులున్నా. అంతర్జాతీయ వ్యవహారాలు పట్టి మన సుప్రసిద్ధ కవి వర్యులకు వర్తమాన దేశీయ సమస్యలు కూడ అంతంతమాత్రమే. ఎంతసేపటికీ హంపీక్షేత్రాలు, ఆంధ్ర ప్రశస్థులు, ఆంధ్ర పౌరుషాలేకాని, వారికి వర్తమానంతో పని లేదు. “మంచి గతియున కొంచెమేనోయ్, మందగించక ముందు కడుగయ్”, అని గురజాడ వుద్బోధించినప్పుడూ, “గతము గతంబై, ఎన్నటికి కన్నులగట్టదు, వర్తమానమే సతత మవశ్య భోగ్యమగు సంపద”, అని కవికోకిల ఒమార్ ఖయ్యాం నెపాన ప్రవచించినప్పుడూ, “ఏ దేశ చరిత్ర చూచినా ఏమున్నది గర్వకారణం? నరజాతి చరిత్ర సమస్తం పరిపీడన పరాయణత్వం ... పరస్పరా హరణోద్యోగం... రణరక్త ప్రవాహసిక్తం, బీభత్సరపప్రధానం, పిశాచ గణసమవాకారం, ... దరిద్రులకు కాల్చుకుతినడం... గతమంతా తడిసె రక్తమున, కాకుంటే కన్నీళ్లుతో”, ననీ, “వెనుకటి గొప్పలు కలపోసినలాభం బండి సున్న”, అనీ శ్రీశ్రీ అన్నప్పుడూ వారు అబద్ధాలకింటే సత్యాన్ని, భ్రమలకింటే వాస్తవాన్ని ఎక్కడ మన్నించారనవచ్చును. భ్రమలపాలైన మన ప్రసిద్ధ కవులకు పూర్వాంధ్రయొక్క గొప్పతనాలే స్మరణీయాలుకాగా, వర్తమానాంధ్ర దుస్థితి వారి చూపునుండి జారిపోయింది. వారి దేశభక్తికి యిదే నిదర్శనం. కాని శ్రీశ్రీ “విషావాంధ్ర”ను దర్శించాడు. రాజకీయ చదరంగాలను, నక్కలు, కొంగలు, పిల్లల

వంటి నాయకులను, వారి కుమ్ములాటలను గమనించాడు. “శిశువుకు దక్కని స్తన్యం లాగా” ప్రజలకు పుపయ్యుక్తాలుకాక సముద్రాన కలిసిపోయి మన ఇండ్ల వాసినీ జలాల గలగలను విన్నాడు.

స్వాతంత్ర్యోదయం మన ప్రసిద్ధకవుల దృష్టిలో సకలసమర్పణ సరిష్కారంగానూ, సకలరోగ నివారణగానో కనపిస్తే, శ్రీశ్రీకి హాస్యోలాసాల నడుమ చిరునవ్వు కనపించని సామాన్య భారతపౌరుని నిరాసక్తవదనం కనపించింది. వర్తమాన సమస్యలు కావ్య వస్తువులుగా చిరంజీవాలుకావని ఒకవాదం వుంది. దీనిని అభ్యుదయ సాహితీపరులు లెక్కించరు. జడప్రకృతిలోకింటే, వారికి జీవన్మానవ లోకిమందు సౌందర్యాధిక్యత గోచరిస్తుంది. అబద్ధాలను, అప్రసక్తాలను, అనావశ్యకాలను చిత్రించడంమట్టుక కళ యొక్క పరమ ప్రయోజనమయితే, అభ్యుదయ సాహితీపరులకు అటువంటి కళ అక్కరలేదు. వారు వాస్తవ కళావాదులు. కాని, తక్షణ సమస్యచిత్రణ వృత్తి ప్రచారంలా కళాదారిద్ర్యం అడుగడుగునా బయల్పడడాన్ని ఒప్పుకోరు. సాహిత్య మూల్యాలు అడుగంటడాన్ని సహించరు. ఈ విషయంలోకూడ శ్రీశ్రీ పెట్టిన ఒరవడి అభ్యుదయ రచయితలందరికీ అనుసరణీయమైనది. కళ లోపించకుండానే, వర్తమాన సమస్యలను కావ్యవస్తువులుగా స్వీకరించి, వస్తువునకు తగినరీతిని మేళవించాడు శ్రీశ్రీ. ఛందస్సులప్రాగల్భ్యం లేకుండా, పాండిత్య ప్రస్ఫుటత్వంలేకుండా, అభిప్రాయాల కొత్తదనం కొట్టవచ్చేటట్లు లేకుండా శ్రీశ్రీ ఛందోబద్ధంగా కొన్ని పర్యాయాలు, విశృంఖలంగా మరికొన్ని పర్యాయాలు నూత్నాభిప్రాయాలను

పండితులకూడ జేజీ లివ్వదగిన నైపుణితో వెల్లడించాడు. ఈ ప్రత్యేకగుణం పోను పోను బయల్పడలిన - భ్యదయ రచయిత లలో రామరాను సన్నగిల్లించని మన మంగీకరించక తప్పదు. శబ్దమీద, శైలిమీద అధికారం తగ్గిపోసాగింది. ప్రచారంపాలు హెచ్చయింది. లేదా యీలోపాలను కిప్పి పుచ్చుకొనేందుకు గారడీపను లెక్కువైనవి.

3

పెడత్రోవలు :

ఈ శతాబ్దంలో మూడవ దశాబ్దమిండి అభ్యుదయ సాహిత్య వ్యవసాయాన్ని ప్రారంభించిన శ్రీ శ్రీ, మరికొందరు భారతదేశంలో అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమం నెలకొనేనాటికి (1936) పరిణత బుద్ధులయ్యారు. “తెలుగు రచయితలలో అగ్రగామిదళం ఒకటి అభ్యుదయ సాహిత్యం వైపు మొగ్గింది,” అని శ్రీశ్రీయే వ్రాసి వున్నాడు. కాని ఆంధ్రదేశంలో అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమం సిరపడి సంఘటితమయ్యేసరికి మనో వీడేశ్సు పట్టింది. ఈ వీడేశ్సులో దేశీయంగానూ, అంతర్జాతీయంగానూ వచ్చిన అగణ్యాలైన మార్పులు అభ్యుదయ కవిత్వంలో ప్రతిఫలించాయి. అభ్యుదయ కవిత్వ నాయకుడుగా దేశమంతట గుర్తింపబడిన శ్రీశ్రీ బ్రతుకులో కూడ గతుకులు, కుదుపులు వచ్చాయి. ఆనాటికే ఆయన మనస్సులో సర్రయలిజం కంటి పాశ్చాత్య సాహిత్య ధోరణులు ప్రవేశించాయి. తత్ప్రభావ ఫలితంగా శ్రీశ్రీ చేసిన ప్రయోగాలు దేశంలో ఎవ్వరి ఆ మోదాన్ని పొందలేదు. శ్రీ శ్రీ

వ్యక్తిగతంగా త్రొక్కిన ఈ వింతత్రోవ లను అభ్యుదయ సాహిత్యానికి అంట గట్టారు. ఈ ధోరణులకు దేశంలో వేళ్ళు లేవు రెండు ప్రపంచయుద్ధాల వడుమంత రాన పాశ్చాత్య సాహిత్య ప్రపంచమందు చెలరేగిన సరాళా నిర్వేదాలు, పితూరీ తిరుగుబాటు ధోరణుల ఫలితంగా సకల సంప్రదాయ నిరసనతోటి మానసికాలైన సంబద్ధసంబద్ధ, వ్యక్తావ్యక్త, సభ్య సభ్య భావాతోటి మానుషమైన సాహిత్య మొకటి వుప్పత్తిలింది. యుద్ధ ప్రమాదచ్ఛాయలో మానసిక ప్రశాంతని కోల్పోయి, అల్లకల్లోలాల పాలైన పాశ్చాత్య దేశాలలో యీ ధోరణులు పరిస్థితుల ప్రభావంచేత సహజాలైయుండ వచ్చు! కాని తెలుగునాట వీటి ప్రవేశానికి కారణ మేమీ లేదు - వ్యక్తుల యిచ్చ తప్ప. శ్రీశ్రీతో, ఆరుద్రకూడ జత కలిశాడు. ఇద్దరూ పైశ్యంలో వుక్కోగం చేస్తూ, “స్థాయి” లేని జీవితాలుగడుపుతూ, “-శాంత” చెందుతూ, సాల్వడార్ డాలీ వ్యాసాలను చదువుతూ, యీ అభిప్రాయాలను ఒంటబట్టించుకొన్నారు. తమకంటె ముందే తెలుగు పాటల్లో సర్రయలిజం వుందని, కనుక ప్రత్యేకించి తాముగా ప్రవేశ పెట్టిన అనాచిత్యాలు ఏవీ లేవని తృప్తిపడసాగినారు. “మన” పక్షంలో ప్రకటింపబడిన శ్రీశ్రీ, ఆరుద్రల లేఖ సారస్వతంలో, “చూశావా! మనకి ముందే సర్రయలిజం పాటల్లో వుంది,” అంటూ ఆరుద్ర,

“అబ్బో రబ్బో అలాగ అయితే
కురుచా కురుచా మొక్కలు పీట ?
కుందం నాయడి కూతురు నోరయ్యో
కొయ్యోద,”

అనేపాటను వుదహరించి, “ముక్కాలి పీటపై చెడు అన్ని పర్వతాలు పగిలినవి అని రాశేను. ఇప్పటిదాకా ముక్కాలి పీట నా స్వంతం అయ్యిపోయింది,” అని శ్రీశ్రీకి వ్రాశాడు. (9-1-1943)

ఇంతకూ ఈపోకల్లకు కారణాలేమిటి? తెలియవు. ఉన్నా వ్యక్తుల అభిరుచులు తప్ప, లేవు. వీరిద్దరికీ సాదా జీవితంమీద వెగటు పుట్టినట్లు వైనం. పేర్కొనబడిన లేఖనా స్వతంత్రబట్టి తెలుస్తుంది. “దినములు పంపుగ ప్రతిధ్వనులు” అని శ్రీశ్రీ వెల్లించిన విసుగుదలకు ఆరుద్రుడండి వెంటనే “యథామూషిక మూషికః మన పని. అయనిత్యం అదేపని. గ్రామఫోను జీవితం అన్నాను పాటలలో. ఇంకా,

పొద్దున్నే నిద్రలేవడం
మధ్యాహ్నం నిద్రపోవడం
సాయంత్రం బేజారవడం
రాత్రంతా కలలుగనడం”

అని ప్రతిధ్వని వస్తుంది. రాత్రులలో నిద్రలో సాదాకలలు మజాలేదు. రాత్రి పడుకునేముందు నీరుల్లిపాయలు తింటే త్రికర్ణ స్వప్నాలను కనవచ్చునని నారాయణబాబు చిట్కా చెప్పాడట. సాధారణంనుండి అసాధారణానికి పోవలెననే యిచ్చ వీరిలో ప్రబలంగా వున్నట్లు కనిపిస్తుంది. విశ్వంఖలమైన బ్రతుకుకొరకు అర్రులు చాస్తున్నట్లు తెలుస్తుంది. “సిరిసిరి మువ్వ శతకము” (ఆంధ్ర జ్యోతి: ఫిబ్రవరి 46)లో శ్రీ శ్రీ యే చెప్పినట్లు,

“బేషరతు బ్రతుకుకోసం
శోషిల్లెడి మామకాత్మ చుట్టూ ఏవో
ఘోషలతో నియమా లా
శ్లేషిస్తే ఏది దారి?”

బ్రతుకులో విశ్వంఖలతను కోరినట్లే, సాహిత్య విషయాలలోనూ కోరాదు. సమాజానికున్న మరతులకంటేవే సాహిత్యంలో ఛందస్సు మొదలగు నియమాలు. ఈ విశ్వంఖలవాదులకు యీ బందోబస్తులు పనికిరావు.

“ఛందో బందోబస్తులన్నీ
ఛబ్ ఛబ్ మని తెంచి
Damn it, ఏమిటా ఇదంటే
Pray, it is poetry, అందాం.”

అధివాస్తవికవాదుల ఆశయాల జాబితాలో ప్రథమ స్థానగౌరవం పొందిన యీ సకలచ్ఛందోనిరసనను తప్పు పట్టినప్పుడు, “కివితా గీతం”లోని

“నా విన్నవి కన్నవి విన్నవించగా
మాటలకై వెదుకాడగబోలే—

అవి

పుంఖాను పుంఖంగా
శృకానాలవంటి నిఘంటువులదాటి,
వ్యాకరణాల సంకల్పమిడిచి,
ఛందస్సుల సర్వపరిష్కారంగవదలి
కడిగా, కడికడిగా

వెలువడినై, పరుగిడినై, నాయెద
నడుగిడినై.”

అన్న మాటలలోకూడ తప్పుపట్టవలసి వుంటుందని కొందరనవచ్చును. కాని, ‘కివితాగీతం’ వ్రాసేటప్పటి మన స్థితి, అధివాస్తవికధోరణి ఆవేశించినప్పటి మన స్థితి వేరైనవి. ప్రవక్తవాగింద్రజాల ప్రహావానికి, వున్నతప్రలాపధోరణికి వున్న అంతరమే పైరెంటికి కలదనవచ్చును. వ్యాపారనాగరికత తెచ్చిపెట్టిన దుఃఖ దాయక విషయాలనుగురించి ఆలోచించి వప్పుడు మహాద్రిక్తుడై, నియమాలంఘనం సాహిత్యంలోనేకాక, బ్రతుకులోకూడ

చేయ నుద్యమించినప్పుడు, శ్రీ శ్రీ పీడితుల కందరికి ప్రతినిధిగావున్నాడు. కాని, వ్యక్తి మాత్రమైన తన యిష్టానిష్టాలను ప్రపంచం మీద రుద్దచూచి, తన మానసిక క్లగ్గోలాన్ని సాహిత్యసంప్రదాయ నిరసనగానూ, సంఘ అరాజకంగానూ తయారు చేయచూచినప్పుడు, పోకిరి పోడిడలయందే ఆకారణమైన ఆనందాన్ని, విధ్వంసనమందు సంప్రీతిని, వైపరీత్యాలందు వెర్రిదాహాన్ని ప్రదర్శించే వక్రమనస్కుల (Perverts) కు మట్టుకే శ్రీ శ్రీ ప్రాతినిధ్యంఁపొందాడు అర్థవంతమయిన ప్రపంచంలో అర్థవంతమయిన సాహిత్యానికి స్థానమున్నట్టే, అడవివంటి ప్రపంచంలో సాహిత్యానికి అర్థంతో అవసరంలేదనికాబోలు సిద్ధాంతీకరించబోయాడు. అడవిలో మృగాలవలెనే అధివాసవ సాహిత్యరణ్యంలోని కవులు మృగలక్షణాలను ఆలవరచుకొని,

“హాష్! వూష్! హూష్! హూష్! అని కేకలుచేసి కావ్ కావ్! మ్యావ్! మ్యావ్! అంవాం గమ్మత్తుగా.”

ఈ వ్రాతలలో చివరకు మానవుని మహాధనమూ, సంస్కృతి కంతటికీ మూలకందమూ నయిన మానవవాక్కుకుకూడ విలువ తీసివేయబడింది.

“న....న....న....న....న త్తిమాటలకూడా మ....మ....మ....మ....మన వ్రాతల్లో వుండవచ్చు.”

పతాభి వ్రాసిన “ఫి డేలు రాగాల డజను”కు “ఇంట్రో”లో శ్రీశ్రీ, “నవ కవులే తరుగుబాటు”ను వివరిస్తూ, “పదార్థాల నిరంకుశత్వం భాంచలేదు నవకవి... వ్యాకరణం మాత్రం? వాక్యానికి కర్త, కర్మ, క్రియల అనుబంధం విధిస్తారుకామా? నీటికి నవకవి విడాకులిస్తున్నాడు. కర్త

లేకుండా ఒక్క క్రియమాత్రమే నిరంకుశంగా విహరిస్తుంటే కొందరు కళ్ళుపొడుచుకుంటున్నారు. కాని కవి సర్వతోముఖ స్వాతంత్ర్యదూత. స్వేచ్ఛాదాత. అవ్యయం అనాచ్ఛాదితంగా ఆకాశమధ్యంలో ఊరవచ్చును. విభక్తి విశ్మయాలంగా పికారు పోవచ్చును. ప్రతిఫలం విచిత్ర సౌందర్యం. విచిత్రమే సౌందర్యం! సౌందర్యమే విచిత్రం. చూడస్సుల చూడశాసనానికికూడ కాలం వెళ్లిపోయింది. కవి హృదయంలోని రాగాలాపన ఎట్టి తీరలుగా సాగితే అదే గీతానికి ఆకారం నిర్ణయంవాలి”, అంటాడు. స్వాతంత్ర్యమూ, స్వేచ్ఛ అంటే వీరిద్వర్షిలో అడ్డూ అదుపూగానీ, క్రమమూ నియమమూగానీ లేని విశ్మయాలత్వమని ఇంతకు మునుపే తెలిపాను.

ఈ అసంబద్ధ బీభత్సకవిత్వంలో శ్రీశ్రీ కంటే శ్రీరంగం నారాయణబాబు మరొక మెట్టు పైకివెళ్ళాడు. “నల్లమందు”వంటి భావకవిత్వంపై పితూరీ లేవదీసి, దానిని వస్తు వ్యాకరణాలలో తెచ్చినమాయులతో నిలుపక, అపరిచితాలూ, అసహ్యాలూ నయిన పథాను పట్టించాడు. “అతి వాస్తవికత మనకు కావాలంటే వెచ్చినాళ్ళ దగ్గరకు, త్రాగినవాళ్ళ దగ్గరకు పోవాలి అంటున్నారు నిజమే. స్వచ్ఛందమైన అజ్ఞాత మనస్సు విహారం చేస్తుంది. కాని వెచ్చినానికి కవికి వ్యత్యాసం వుండంటే, కవి కావలసినప్పుడు వెచ్చిని తెచ్చుకొని ఉపయోగం తీరాక, అరికట్టుకోగలడు. వెచ్చివాడు అట్లా చేయలేడు,” అని తన తాత్కాలికమైన వెచ్చిని నారాయణబాబు గారు సమర్థించుకోజూచారు. అది అపస్మాగం కాదట, క్లోశోఫాగమట. “వాస్తవికత ఛాగూ

చిత్రంలాంటిదైతే, అధి వాస్తవికత
 'X-ray లాంటిది," అనీ, "అధి వాస్తవి
 కత సాహిత్యంలో తెలువబడిన మంత్రకవా
 టం. ఫ్రాయిడ్ సిద్ధాంతాలు, మార్కుస్
 సూత్రాల కలయికలో పుట్టిన కమగానం,"
 అని అన్నారు మార్కుస్ సూత్రాలంటే
 వీరివృత్తిలో యధార్థ వాదమేమో. కాని
 దీనికి ఫ్రాయిడ్ సిద్ధాంతాలకూ ఏ విధమైన
 బాంధవ్యమూలేదు. బ్రతుకులోని భేద
 సంధాయకాలైన విషయాలను చిత్రించడ
 మొక్కటే యధార్థవాద మనిషిండుకోడు.
 బహుముఖమైన మానవజీవిత సమస్తాన్ని
 సమగ్రంగా విమర్శించి విస్పష్టత - సార
 శ్యము - సౌందర్యము అనే లక్ష్యత్రయా
 నికి కట్టుబడిన సాహిత్యాన్నే వాస్తవ
 వాద సాహిత్య మంటాము. జడమైన
 మానవప్రకృతిని సంఘస్థితిని యధాతథంగా
 చిత్రించడమూ, మానవ ప్రకృతిలోని నీచ
 గుణాలకే ప్రాముఖ్యమిచ్చి చిత్రించడమూ
 అప్రధానాలు, అశ్లీలాలూ అయిన ధోరణు
 లను అభిమానించడమూ వాస్తవ వాదాపని
 భిన్నమయిన గుణాలు. అనునిత్యమూ రికి,
 వర్తనమందుతూవున్న సంఘమందు ప్రముఖ
 స్థానాలాక్రమిస్తూ, అర్థవంతాలై ఒప్పా
 రుతూవున్న జీవధోరణులనే వాస్తవ వాద
 కళ మన్నిస్తుంది. కాని అధి వాస్తవిక
 కళకు, ప్రయోజకాలతో కాక, అప్రయో
 జకాలతోటి, స్థాకాలతో కాక నిర్భకాల
 తోటి, అర్థదాయకాలతోటి, వ్యక్తింతో
 కాక అవ్యక్తింతోటి, వ్యక్తావ్యక్తింతోటి,
 వుచ్చాలతో కాక నీచాలతోటి ఎక్కువ
 ప్రమేయం వుంది. ఉదాహరణకు, మన
 శ్యామ్ర పారంగతులమంటూ వీరు "కామే
 చ్చ"ను యిచ్చిన అనుచిత ప్రాముఖ్యాన్ని
 చూడవచ్చు. అని సహజమయినంత

మాత్రాన, దానికి కావ్యాలలో పట్టంకట్టి,
 తద్వారా తమ దాహాన్ని తీర్చుకోజూచే
 వారికి సభ్యాసభ్యాలు, శ్లీలాశ్లీలాలు మది
 కెక్కుతాయా?

ఇక నారాయణబాబుగారు శైలివిషయా
 లను గురించి శ్రీశ్రీ కంటే మరొకమెట్టు
 పైకి పోయారు. స్పష్టతకు బదులు క్లిష్ట
 తపై మోజు. ఎంత నూత్నంగా చెప్ప
 గలిగితే అంత సామర్థ్యమున్నదని కొలత
 కావోలు! శ్రీ కోణంకి అప్పలస్వామి
 గారు "మధిరజ్యోతి" అనే నారాయణ
 బాబుగారి కావ్యసంపుటిని గురించి, సెప్టెం
 బరు 1952 భారతిలో ప్రస్తావిస్తూ "శ్రీశ్రీ
 స్థూలవృత్తికికూడ దొరుకుతాడు. నారా
 యణబాబు కొన్ని తావులలో నూత్న
 దృష్టికి వినా, స్పష్టంకాడు. నోటికిపట్టే
 ఛందస్సులలో శ్రీశ్రీ పరుగులు దీస్తాడు.
 తన లక్ష్యాన్ని ప్రశ్నోక్ష పద్ధతిని వ్యక్తం
 చేస్తాడు. నారాయణబాబు పరుగులో
 శ్రీశ్రీకి గల ఉద్వేగంలేదు. అతనిది పరోక్ష
 పద్ధతి... భావకవిత్వంపై తిరుగుబాటు,
 వస్తువాక్యకరణాలతో ఆగక, విప్లవపథాలను
 పడుతుంది. రీతిలోను, వస్తువులోను, సరి
 క్రొత్తదనం కనిపిస్తుంది. ఎవరూ చెప్పని
 పద్ధతిని చెప్పడం అతనికి సరదా. ఇమేజిస్టు
 కవితకు ఇతడు ప్రాణంపోస్తాడు. శబ్దార్థా
 లతో కూడిన సాగపైన విగ్రహాలను నిర్మించే
 శిల్పి. క్లుప్త ఇతని పద్ధతి... అవ్యక్త మధుర
 భావాలను వ్యక్తంచేస్తూ రసస్ఫూర్తి కలిగిం
 చడమే అతని లక్ష్యం..... న్యాయానికి
 అతని కవిత్వమే 'నిశ్శబ్ద పురాణ సంపుట
 ముల దొంగి'... ఇంద్రియాలు గ్రహించిన
 ప్రభుభూతులను ఆ యా యింద్రియాలతో
 గాక, వానిని భిన్నభిన్న యింద్రియ సంపా
 దితములుగా పేర్కొవడం ఒక శిల్ప

రహస్యం. 'తెల్లని రుచి', 'రజత రావ సంగీతం' అనే యితని ప్రయోగాలు ఇలాటివి" అని నారాయణబాబుగారి కవితలోని కొన్ని లక్షణాలను పేర్కొన్నారు. కాని వారు అవలక్షణాలను విడిచిపెట్టారు. నారాయణబాబు సృష్టించిన ప్రతిభావ విగ్రహం (Image)లోనూ, ప్రతి పంక్తిలోనూ, ఆశ్చర్యంలోనూ, పద్యచరణాలలోనూ అరాచకం కనుపిస్తుంది. కావాలని పదాలను వికృతపరచి ప్రయోగించడం సరదా కాబోలు, "మృతశరీర యాక్రమణ", "ఘటాకాశ యుణాయణ" అంటూ కొన్నిటిని వాడాడు. తర్వాత, చాల అసహ్యలైన వస్తువులను వర్ణించి తృప్తిచెందడం యితని మరొకసరదా. "ప్రేయసి కాలిన దేహం కమరు కంఠ యీలోకం", "తెల్లని మసూచి కుండలు గగనమ్మున తారలు," "ఒళ్ళు తెలియని పుళ్ళబాధతో వెక్కి వెక్కి ఏడ్చినది చుక్కల ఆకాశం", "విభవకానుపు" వంటి వర్ణనలలో యిది స్ఫుటంగా కనుపిస్తుంది.

ఈ ఘోరణి నమసరించిన వారిలో శ్రీ శ్రీ, నారాయణబాబుల తర్వాత పేర్కొనవలసినవారు దేశిరాజు కృష్ణశర్మ, మహాభి, వీరి రచనలు తాత్కాలికంగా కొంత అలజడి కలిగించినప్పటికీ, పురిపండా అప్పల స్వామిగారి "సౌదామిని"కి పుష్పాంతంలో శ్రీ శ్రీ, "అనేక ప్రపంచరంగాలలో సరియలిజం (అధివాస్తవికత) నేడు తిరోగమించింది. అభ్యుదయ భావుకులు దానిపట్ల అపనమ్మకాన్ని ప్రదర్శించారు", అని నిజాన్ని గుర్తించాడు. కాని యీరక్కసివిత్తులు ఆతని కవిత్వంలో పూర్తిగా గొడ్డుపోలేదు. అంతేకాదు - అవి ఆరుద్రవంటి యువకవుల మానసాలకుకూడ

వ్యాపించాయి. ప్రత్యక్షంగా, బాహటంగా కనుపించేందుకు భయమై, కొత్త అవతారాలు తొల్చాయి. తీవ్రంగా సంఘాన్ని పట్టి వేధిస్తున్న విషయాలను గురించి వ్రాసేటప్పుడుకూడ, కొన్నికొన్ని చోట్ల చాల తేలికగా నిర్లక్ష్యంగా చెప్పడమనేది వారిద్దరిలో ఒక గుణంగా నిలిచిపోయింది. శ్రీ శ్రీ యిటీవల వ్రాసిన "వే.వే.", "ప్రాసక్రీడలు", ఆరుద్ర వ్రాసిన "జీర్ణమంగే సుభాషితం" యిందుకు సాక్షులు. ఇది కావ్యమని నిర్వచించారు. హాస్యప్రధాన మన్నారు. కాని "శరచ్చంద్రిక" అనే కావ్యంలో, "రావోయే యుగంలో" తనలోని "అరాజకం పోతుందనుకుంటా"నని తనతప్పును గుర్తించి పశ్చాత్తప్తడౌతాడు శ్రీ శ్రీ.

"కాఖా చంక్రమణంమాని
చెప్పేదేవో సూటిగా
బల్ల గుద్దినమాదిరిగా
కుండ బద్దలు కొట్టిన బాపతుగా
ఈ నీళ్లు నమలడం లేకుండా
ఈ కాళ్ళు తడబడడం లేకుండా
స్వప్తంగానే కాకుండా శ్రావ్యంగా
స్వచ్ఛంగానే కాకుండా సమగ్రంగా
రావోయే యుగంలో
గుండెలు విప్పి మాట్లాడుకొందాం."

కనుక శ్రీశ్రీని అనుసరించబోయే ఆగామి కవులు ఆతని కవిత్వంలో నీరక్షీర విభాగాలను చేసే శక్తి నలవరచుకోవాలి. ఆతను ఎన్నో క్రొత్త పోకడలు పోతాడు. ఎన్నో ప్రయోగాలు చేస్తాడు. అన్నీ ఆమె సరణీయాలుకావు. అన్నీ మాన్యాలు కూడ కావు.

"కదలేదీ కదలించేదీ
మారేదీ మార్పించేదీ

పాడేదీ పాడించేదీ

పెనునిదుర వదలించేదీ

మునుముందుకు సాగించేదీ

పరిపూర్ణపు బ్రతుకిచ్చేదీ”

వీది అతని కవిత్వంలో వుంటుందో, అదే స్వీకార్యమని, మిగతాది “ఒక మహాకవి పోకిళ్ళు” అనే పేరున చరిత్ర చెత్త కువ్వ పాలు కాక తప్పదని నేననుకుంటాను.

1

అభ్యుదయరవిత్వ ప్రగతి :

అ భ్యు ద య ర చ నో ద్య మ మ నే ది 1948 లో ఆంధ్రావనిలో స్థిర పడిన తర్వాత, యువకు లనేకులు చేతనులై, సంఘ శ్రేయస్సునూ, జగత్కల్యాణాన్నీ, పీడితజనులపట్ల సానుభూతినీ, అన్యాయాల యెడల ఆగ్రహాన్నీ ప్రదర్శిస్తూ కవిత్వ మల్ల సాగినారు. నానాటికీ రాజకీయాలకు జాతీయజీవితంలో అత్యంత ప్రముఖస్థాన మేర్పడుతున్న రోజులలో, స్వాతంత్ర్య సంగ్రామగతి తీవ్రతరమయిన రోజులలో, జాతీయంగానూ, అంతర్జాతీయంగానూ, కష్టజీవులశక్తి నిర్మి రోధమని తేలిపోయిన రోజులలో, సంఘచేతనులూ, ప్రయోజనా యుత సాహిత్యవాదులూ నయిన యీకవి కిశోరాలకు కావలసినంతకంటే అదనమైన కవితావస్తువు లభించింది. ఆనాటికే పరిణత మనస్కులై, సాహిత్యతపస్సులై యుండిన వారుతప్ప, తక్కినవారిలో హెచ్చుపాళ్ళు సాధనచేసే ఓపికలేకనో, నిగ్రహించుకొనే శక్తిలేకనో, లేక అభ్యుదయ రచనాదర్శాలను సరిగా బోధపరచుకోనందుచేతనో, ఏకాగ్రతను పొందినందుచేతనో, భావా

వేశము చొరబారినదే తగవుగా రచన కుపక్రమించి నందుచేతనో, అనూగునివలె ఆసమగ్రాలైన, కళావిలసన దరిద్రాలయిన ప్రచారాధిక్యమే గలిగిన, భాషాసౌష్ఠవం నైదొలగిన గజిబిబి, అతివ్యాప్తి, అవ్యాప్తి, పునరుక్తిదోషాలు నిండిన రచనలు చేయసాగినారు. వీరి ఉత్సాహం మెచ్చుకోదగినదే కాని ప్రోత్సహించ దగినదికాదు. కాని యీ లోపాలన్నింటి తోటి గుణాలు లేక పోలేదు. సాహిత్యాసక్తి విస్తృతమయింది. పరిశ్రమలోకం పెరిగింది. రచనా వ్యాసంగం ఎక్కువయింది తర్వాత, అన్నింటి కంటే పెచ్చయిన మార్పు ఏమిటంటే, శ్రీ శ్రీ, సమస్తదేశాలకూ చెందగల సర్వసాధారణ సంఘటనలను, సకల మానవులు అనుభవించగల సర్వసాధారణ అనుభూతులను మట్టుకే వర్ణించి, ప్రత్యేక సంఘటనల జోలికి వెళ్ళకపోగా, యీ యువరచయితలూ వాస్తవవాదదృష్టి సమగ్ర మయ్యేలాగున, ప్రత్యేక విషయాలను కూడ కావ్యవస్తువులుగా స్వీకరించారు. శ్రీ శ్రీ సింహావలోకనంమట్టుకే చేశాడు. గగనాన పోయే కృష్ణపక్షి కంటికి దిగువ గల అరలు విడివిడిగా కనుపించనట్లే శ్రీ శ్రీ కంటికి ముఖ్యంగా “మహాప్రస్థాన” గీతాలలో ప్రత్యేక సంఘటనలు కనపించలేదు. మరి యువకవులు శ్రీ శ్రీ అంతయెత్తున నిలిచి ప్రపంచాన్ని చూడలేదు. లోకవ్యవహారాలలో వారు పాల్గొనసాగినారు; కష్టసుఖాలనుభవించ సాగినారు. లోకులలో మరింత సన్నిహిత బాంధవ్యం ఏర్పరచుకొన్నారు. అందుచేత శ్రీ శ్రీ దానికంటే వారి పే ధస్సు మరింత సంపన్నమయింది; వారిదృష్టి మరింత సమగ్రమయింది; వారిచిత్రణ సత్యానికి మరింత

సన్నిహితమయింది; వాస్తవవాద కళా
ధర్మాలకు మరింత న్యాయం జరిగింది. వీరు
జనతా లోక సాక్షులయ్యారు; యుగ
ఘోషను విసగలిగిన కర్ణేంద్రియాలయ్యారు;
లోక వ్యవహారాలకు ప్రకటించ గలిగిన
నాడీమండలాలయ్యారు; జనమాన సాను
భూతులను వెలువరించగలిగిన ముఖ
ద్వారాలయ్యారు. అందుచేత ఆభ్యుదయ
రచనారథం శ్రీశ్రీని చాటి చాలదూరం
నడచివచ్చిందని చెప్పవచ్చును.

“మహాప్రస్థాన గీతాలు” పత్రికలలో
విడివిడిగా ప్రచురితాలయినవి. ఆభ్యుదయ
కవిత్వ ప్రథమ సంపుటి నిజానికి “నయా
గరా.” కృతికర్తలు మువ్వరు, బెల్లంకొండ
రామదాసు; ఏలూరి సుబ్రహ్మణ్యం;
కుందుర్తి ఆంజనేయులు. కృతిభర్త అని
శెట్టి సుబ్బారావునో కలిసి, వీరందరూ
నర్సారావుపేటలో “నవ్యకళాపరిషత్తు”ను
నడిపారు. వీరిని నలుగురినీ కలిపే ఏక
సూత్ర మొకటి వున్నప్పటికీ, యెవరికీ క్లి
వారిది, ఎవరిదీరు వారిది. రామదాసులో
పితూరీవారు, ఏలూరిలో సాధువు, ఆంజ
నేయులులో ద్రవ్య, అనిశెట్టిలో ప్రవక్త
ఎక్కువ కనిపిస్తారు.

వీరందరూ తలనొకచోటకూర్చి “నయా
గరా” వెలువరించారు (1944). జలపాతా
నికి అడ్డుఆపులు లేవు. వీరి కవిత్వానికి
ఛందోసయమాలు లేవు. జలపాతంలో
అంతర్గత కద్దు. వీరి కవిత్వాన కూడ అది
కద్దు. పసిఫిక్ యుద్ధరంగంనుండి మన్యం
విప్లవం వరకు వీరిదృష్టి ప్రసరించింది. బర్మా
అడవులూ, పారిస్ వీధులు, మాస్కో
గేట్లు, చైనా లోయలు వీరి కవిత్వలో
ప్రత్యక్షమౌతాయి. సోల్జ్ నూ, వైలట్ నూ,
టాంక్ డ్రైవర్ నూ, కళ్ళకు కట్టుతారు.

కర్నకులూ, కార్మికులూ, వెన్నువిరిచి పని
చేసికూడ ఆకలితో అటమటించేవారు,
బిచ్చగాళ్లు, పసిలేనమందే పతి పోగా
దిక్కుమాలిన కన్యలు - ఆరుస్తారు, ఓరు
స్తారు, ఆక్రోశిస్తారు, ఎగబడుతారు. తిరుగ
బడుతారు, ఢిక్కరిస్తారు, ప్రవహిస్తారు,
ఘూర్ణిలుతారు, “మెరుపులు మింగేస్తారు.”
క్షుప్తంగా చెప్పాలంటే, ఇది సూత్రపథాన
మైన కావ్యసంపుటి కాదు - కావ్యప్రధాన
మైనట్టిది. ఈ కావ్యసంపుటి “గత లోకం
కాల్చిందట, నవ లోకం మాపిందట,
నడకండని చెప్పిందట, నరాలు వణి
కించిందట, కండలు కదిలించిందట,
గుండెలు మండిచిందట, మేధస్సుకు
రెక్కలు కట్టిందట, జీవితాన్ని విహంగం
చేసిందట.” సామాన్య జనానికి “నందన
వన వసంతమందారం” కుసుమింపజేసింది.
“సూర్యునికీ వస్తు”న్న “కొత్త స్వరూపం”
చూపింది. అది ఏదోకాదు - ఆత్మ విశ్వా
సమా, రాజకీయ చైతన్యమా, కైకొనగా
సకలపీడిత హృదులనుండి ఆవిర్భవించిన
శక్తి - ప్రజాశక్తి. “చీకటిలోపడి మ్రగిన
లోకానికి దూరపుతీరాల్లో మండే కాగ
డాలు” చూపించిన, “సంకల్పను బందా
లను త్రెంచెయ్యను నిప్పుల కత్తెరలను
సృష్టించిన” నయాగరా కవులు
“నియమపు కైళ్ళకు పట్టాలను”
పీకేశారు. నిర్నిరోధమై అంతర్గతంతో
కూడిన గద్యం పద్యంకంటె రసభసగ
మనంతో నడుస్తుంది. “ఆంధ్రశిల్పి” ఫిబ్ర
వరి '47లో తన కవిత్వం గురించి వ్రాస్తూ,
శ్రీశ్రీ “ఛందోగమనం కైలుబండి నడ
కయితే, వచనగమనం విమాన విహారం
వంటిది,” అన్నమాటలు “నయాగరా”లోని
నిర్నిబంధకవిత్వానికి సరిగా అన్వయిస్తాయి.

కాని తత్కాలానికి ఎట్టి సవ్యోఫలితాలను కలిగించినప్పటికీ, సకల నియమాలంఘన శాశ్వత శ్రేయోదాయకం మట్టుకు కాదు. ఛందస్సనేది త్యాజ్యం కాదు - మాన్యమని గుర్తించడం. స్వేచ్ఛను అణకట్టడం కాదు. నియమబద్ధమైన స్వేచ్ఛ నిర్బిబద్ధమైన స్వేచ్ఛకంటే వేయిరెట్లు గొప్పది. ఒకటి సుందరమానవ లోకము వంటిదయితే, వేరొకటి నిత్యము సంఘర్షించే మృగలోకం వంటిది. “నయాగరా” కవులందరిలోనూ ఈ ఆవేశపరత రామదాసును ఎక్కువగా లోగొన్నదని చెప్పవచ్చును. ఆవేశం హద్దుమీరిపోయినప్పుడు ఉన్మాదంగా పరిణమిస్తుంది. హేతుబద్ధమైన, క్రమానుసారమైన ఉద్దేశం సహజమైనది కాగా, ఫలాఫలాలను ముందు వెనుకలను గమనించక సాగే వుద్దేశం ప్రమాదకరమైనది. దీనిలో నిర్మాణంకంటే విధ్వంసం పాశ్చాత్యులవ. ఉచితోక్తి కంటే అతిశయోక్తి పాశ్చాత్యులవ కనుకనే రామదాసుగారికి, ఆలోచించిన అలంకారాలు, రసాచిత్యాలు, పదాచిత్యాలు, ప్రయోజనాలు, శైలులు, బిగువులు, ఇత్యాదులన్నీ అద్ధంలేని పిచ్చినమ్మకాలు; కవిత్వానికి శత్రువులు,”గా కనుపించాయి. రామదాసుగారు తెగడిననన్నీ మనపూర్వులు ఎంతో వివేకపరులై కల్పించి, మనకుగాను సంక్రమింపజేసి పోయిన నిస్తులమైన వారసత్వము. అవసరమైనదానిని గ్రహించి, అనవసరమైనదానిని వర్జించడమే అభ్యుదయదృష్టిగల మేధావి కర్తవ్యంకాగా, రామదాసుగారు సమస్తాన్నీ నిరాకరించారు. అహంభావమనేది తప్పుకాదు. అది అత్యవసరమైనది. తనను సంఘంలోని

యితరులనుండి వేరుచేసి, తనకూ, వ్యక్తిత్వమున్నదని తెలియజేసేదే అహంభావము. కాని యిది అతిశయించినప్పుడు, అహంకారంగా మారుతుంది. సంఘమూ, వ్యక్తి పరస్పరాశ్రితాలు, పరస్పర పోషకాలు. వ్యష్టి సమష్టిని గౌరవించకతప్పుదు. లేకుంటే వ్యక్తి సంఘశత్రువు కాగలడు. అట్లాగే వ్యక్తి ప్రత్యేకతను సమష్టి గౌరవించక తప్పుదు. లేకుంటే సమష్టిపుష్టికోల్పోతుంది. కనుక అభ్యుదయ కళాకారు డెల్లప్పుడూ వ్యష్టిని సమష్టిలో లీనపరుస్తాడు. ఈ సమ్మేళనంలోనే మానవ జీవితానికి మహత్త్వమూ, సార్థక్యమూ, సంశ్రేయమూ ఫలించగలవు.

“నయాగరా” కవులు సాంఘిక వర్గ కలహ సాహిత్యసృష్టి కావించారు. శ్రీ శ్రీ యేమొన్న రథచక్రాలవంటి సంజ్ఞలను విడచి, వాస్తవంగా జరిగిన పసిఫిక్ యుద్ధం, మన్యంగా తిరుగుబాటు, థాకూర్ చంద్రదాసు లేవదీసిన పితూరీ వంటి ప్రత్యక్ష, సమీప సంఘటనలను వస్తువుగా గ్రహించారు. అంటే, శ్రీ శ్రీ కల్పించింది వాతావరణం మట్టుకే కాగా, “నయాగరా” కల్పించింది ఆ వాతావరణంలోని స్థూలరేఖలు (outlines). వారిచేతులలో నిలిచాయి “దుారిపు తీర్మానం నుండే కాగడాలు.”

అనిశెట్టి సుబ్బారావుగారిని యీ “నయాగరా” కవుల సరసనే నిలబెట్టాలి. కాని వారందరిలోనూ లేని ప్రత్యేకగుణం అనిశెట్టి కవితలోవుంది. నిజానికి అనిశెట్టి ప్రత్యేక కూటమికి చెందినకవి. అభ్యుదయ కవులందరూ ఒకటి, అనిశెట్టి ఒకటి. ఇతరులనుండి అతనిని ప్రత్యేకించే లక్షణం యితరులను లేని, లేదా చాలని, అతనిలో నిండుగా అంతర్వాహినిగావున్న తాత్త్విక

దృష్టి. తాత్త్విక దృష్టి అన్నంతనే అతడు భావవాది (Idealist) అనిగాని, మర్మవాది (mystic) అనిగాని, పొరబాటు పడ కూడదు. తానూ వర్తమాన సంఘటనలనే కావ్యవస్తువులుగా గ్రహించాడు; తానూ ఆవేశముతోటి నిలువెల్ల కంపించిపోయాడు. కాని ఈసంఘటనలన్నింటిలో చిరకాలాను గతమైన సూక్ష్మవిషయాలనుకూడ దర్శించ గలిగినంతగా తన మనశ్చక్షువునకు పదను పెట్టుకొన్నాడు. ఆవేశ ప్రవాహంలో కొట్టుకొనిపోయి, ఈమగ్న ప్రచారాన్ని చేపట్టలేదు; కావ్యసౌందర్యానికి వ్యాసూతం కలిగించలేదు. అతని ఆవేశం క్రమాను బద్ధంగా నడుస్తుంది. సత్యాగ్రహమవుతుంది. తానూ ఏఛందోనియనునూలను పాటించకపోయినా అతనిగీతాలు ఒడిదుడుకులు ఎరుగవు. గొంతు ఒకసారి కీచుపోయి, మరొకసారి కొరుకుపడదు. భాష భావాన్ని, భావం భాషను అంటిపెట్టుకొని వుంటుంది. అనిశ్చెట్టి నాడి మొద్దుబారనూలేను, విల విల కొట్టుకోనూలేను. అందుచేత ఆతనిలో స్థిమితబుద్ధి (Calm thinking) విమర్శాశక్తి (Critical faculty), కళా దృష్టి, తత్వజిజ్ఞాస సమనిష్పత్తిలో వున్నాయని చెప్పవచ్చును. “ఆద్యంత రహితమైన ప్రాణవాహినికి మార్గాశ్వేషులైన రెండు చైతన్య తండాలు: తత్వశాస్త్రం, కవిత్వం. ఇవి మానవుని విజ్ఞాన నేత్రాలు. ఈ సుందర నేత్రాల కాంతిలో లోక జీవిత రహస్యాలను శోధించాలి. నేను కాంతి ఒక్కటే చాలాదు. ప్రచండమైన ఉష్ణోగ్రత కూడా కావాలి”, అని తన కవిత్వానికి వ్యాఖ్య చెప్పుకొన్నాడు. కాని అనిశ్చెట్టిలో పోనుపోను వేడి తక్కువై తత్త్వ మెక్కువయింది. నిదర్శనంగా,

కరుణ, జాలి, శాంతి, సత్యము, చైతన్యము వంటి పదప్రాబల్యం. నేటి సంఘటనలలో నిత్యధర్మాన్ని చూచిన అనిశ్చెట్టి. క్రమంగా నిత్యధర్మాని దూరవిషయాలకే ప్రాముఖ్యాధిక్యత యిచ్చినందుచేత, అతని కవిత్వం అవాస్తవికంగా కనుపిస్తుంది. వర్తమాన కాలావసారాలను నిర్లక్ష్యంచేయడు. కాని యిది మాపు అనాదియండి. అనంత కాలంవరకు సాగిపోతుంది. విజ్ఞానోదయ వేళనుండికూడ మానవునికి లొంగక, విప్లవబాటుకాని మర్మాలు, సమస్యలు యిది నాకర్పిస్తాయి. తాను మకుటం తొడుగుతున్న మానవుడు నిర్గుణుడుకాడు; శక్తి కంటుడు, వివేకి, ప్రకృతి మర్మవిచ్ఛేదన దీక్షాపరుడు; పురోగమశీలి.

అనిశ్చెట్టి కవిత్వంలో పైన పేర్కొనబడిన గుణాలు అతశయించినందు చేతనే, లోపం కలుగుతున్నది. పదాలను చాల పొదుపుగా వాడినందుచేత, అవ్యాప్తి ఏర్పడుతున్నది. అతివ్యాప్తికంటే అవ్యాప్తి కవిత్వానికి ఎక్కువ అన్యాయం చేస్తుంది. తాను పాఠకులకు అందచేయ దలచుకొన్న అగాధ రహస్యం వంటి అర్థంసులువుగా అందదు. మరొక లోప వేమిటంటే, అతని పదజాలం చాలమట్టుకు భావకవిత్వయుగానికి చెందినది. అందుచేత తాను చెప్పదలచుకొన్న క్రొత్త విషయాలను పాఠ మాటలు సరిగా తెలియచేయ లేవు. మూడవది. అనిశ్చెట్టి కావ్యవస్తువు చాల మట్టుకు సుమారమయినది. అప్రస్తుతం అనవసరం కాకపోవచ్చు కాని వర్తమాన విషయాలపట్ల నిర్లక్ష్యాన్ని కలిగించి పెద ప్రోవలకు పతితలను మరలించ కలుగ వచ్చును. అనిశ్చెట్టి కవిత్వంలో మరొక లోపమని సాధారణంగా ఎత్తి చూప

బడుతున్న 'అహం' భావము నిజానికి స్వాతీశయం కాదు. "నేను"లో అతను చూడేది తనకే కాదు - కవులనందఃని. కవి ధర్మాన్ని గురించి, సంఘ పురోగతిలో కవులకున్న ప్రశస్తి పాత్రను గురించి, అనిశ్చెట్టి యీ "నేను" ద్వారా వెల్లడి చేస్తాడు.

"వచ్చాను వచ్చాను వ్యాస సంతతివాణ్ణి
వెళ్ళిపోయే కోటి కోట్ల జీవుల విడచి
పొరివచ్చే కోటికోట్ల జీవులకొరకు...
ఈ జగతిలో నూత్న జగతి వెకలిస్తాను"

"పరుగెత్తుకొని గుండె నొత్తుకొని
ప్రజలలో

ఏకమై కదలి వచ్చాను"

"మితో నెవుంటాను మితో నె వస్తాను
అడుగుడుగునా మీకు అండగ

నిలుస్తాను."

"జీవిత సత్యజ్వాలా కీలాంగుళి స్పృశించి
నా తనువు వీణ మీటిన

నిలువెల్ల ప్రకంపిస్తున్నా."

"సమర హృదయం కేను."

"భువన భవనమున చీటి పునాది
పెరిలిస్తాము."

వంటి చ ర జా ల ను బ ట్టి "నేను"
"మేము"కు పర్యాయపదంగా సమాహా
వాచకంగా, వాడినాడని తెలుస్తుంది.

అనిశ్చెట్టి దృష్టికి సమస్త జనతాలోకం మహాయాత్ర చేస్తున్నట్లు, దారిలో ఆకలి, కోగం, పేదరికం వంటి అవాంతరాలు అడ్డువస్తున్నట్లు, కొందరు కూలిపోతున్నట్లు, జీవచైతన్యము విషాదాంతమా అనే భ్రమ కలుగుతున్నట్లు, కాని "రాత్రి మహాదంధ కారము పల్చబడి" కాంతి ప్రవహించబోతున్నట్లు తోస్తుంది.

"ప్రాణముప్పొంగినది
పగలు దిగివచ్చినదిలే ప్రభలతోడ"
యావత్ప్రకృతి మానవునికి స్వాగత సంగీత మాలపిస్తుంది.

"ప్రళయంలో బ్రద్దలైన
భస్మశకలమైన శూన్య
క్షోణీతల ముడికెను ఆ
క్షీణ క్షీరసాగరములు
రారా ఓ మానవుడా!...

హిమశృంగోత్తంగ ఫాల
హేమదీప్తి నీరాజన
మింద్రధనుః కటకహస్త
మెత్తెనురా ధాత్రి నీకు
రారా ఓ మానవుడా...

కాడులేని స్వర్గమివట
కట్టితిమయ్యా నీకై!
అవతరించె శుక్రావని!
యవనిక పై కెక్కెను రా!...
నవయుగ చైతన్యవాణి
నాంది పరించెను నీకై
రారా ఓ మానవుడా!"

డమరుకమై భువి దద్దరిల్లుతూ వుంటే,
బుసలిడుతూ విష ఝంఝలు పొర్లి త్రెళ్ళి
పోతుంటే, ప్రతి ఒకడూ శివుడైన నవ
యుగాన, భూతకాలగళము మరిగి కాల
కూట విషమా విరులైపోయింది; వర్తమాన
కాలము ప్రళయ రుద్రుని త్రేతాగ్నిశిఖల
ప్రజ్వరిల్లుతూవుంది. భావిమకుట దీప్తులు
కననౌతున్నవి. పతిత ప్రజలగుండె పరిఘల్ల
మయింది. ఆకాశమూ, అవనీ వుర్రూత
లూగినవి. ఈ "కనులు పగులు పట్టపగలు"
పూట, తాడిత భూవదనంపై నీడ నిష్క్ర
మించింది."

"సమధర్మం నిమ్నాన్నత
ములను కాగలిస్తోంది!

సంగీతంగా కాలం
ప్రగతికి ప్రవహిస్తాంద"

అనిశెట్టి వ్రాసిన సమరకవిత్యం పటు
కరమైనది. కూడా, నీడా లేని "అథోజగ
త్సహోదయల" నుద్బోధించి, లోకపు నీరి
సంపదలకు, సౌందర్యానికి వారికీ హక్కు
వుందని,

"శ్రామికుల శిరస్సులతో
బంతులాడు పాలకులను
ప్రగతి చక్ర ఘట్టకతో
సంహరించ వలెనురా!

"నరుల కవని చెగసాలగ
పడతికిల్లు సమాధిగా
బంధించిన కిరాతకం
పటాపంచ లెనురా!"

అంటాడు. భూమినీ, పురుషునీ విభజించి
పాలించే క్రూరులకు వ్యతిరేకంగా శైతుల
నుద్బోధిస్తూ, "తొలికాయ తొలిపోరు
కలికాయ రండి" అని పిలుస్తాడు. "నవ
భారతి" అనే మహాగీతికలో, కాశ్మీరుప్రజా
స్వేచ్ఛాసంగ్రామాన్ని అభివర్ణించాడు. బెం
గాలు కరువుకువిలపించాడు. మతకలహాలను
తెగనాడినాడు. "అణవు బాంబు" అనే
మహాగీతికలో అణుశక్తిని మానవాభ్యుద
యానికి వినియోగించాలని చాటాడు.
గురజాడ, దువ్వూరి, శ్రీశ్రీల సమర వ్యతి
రేక గీతాలకు యీగీతిక గర్వింపదగిన
వారసత్వం పుచ్చుకొంది. "దుమికే మెరిసే
మోగే, వివిధ రాక్షసాయుధాలు —
మానవుడు సహించడింక."

"అణువులతో ప్రకృతి జీవప్రవాహాన్ని
నడుపుతోంది!

అణుసౌందర్యోద్భూతపు జీవనావ
నడుపుతోంది!...

.....నవప్రాణధార :

వణ్ణాల్ వణ్ణాల్ వలపుల ప్రకృతి
శోభాన్విత్యం

అనంతమానవకోటికె ఆదర్శం
చూపుతోంది."

ఈ ప్రకృతిమండి యీ పాతాన్ని నేర్చు
కొని, అణుశక్తిని "మానవ విజ్ఞాన గోపుర
కలశంగా" ఎంచి మంగళగీతగా మ్రోగిం
చాలి.

"మానవుడా!
చరిత్ర పవిత్ర సంగీతంలా
అధిరోహణ దశలో
నీ అడుగులతో రిప్పుడుతాళం

వెల్పుకు."

5

ఆశ్రద్ వ్రాసిన "త్విమేవాఽహమ్"
ఆశ్రద్ కవిత్యంలో అపూర్వమైన కావ్యం.
ఆశ్రద్ గారిది "వింతైన గొంతుక" కవి సమ
యాలలోనూ, వస్తువులలోనూ, ఛందోనియ
మాలలోనూ సాంప్రదాయాల్ని కవి ఛిద్రం
చేశాడు. ప్రాచీన అలంకారాల్ని వదిలి
సమకాలీన నాగరికతను అప్రభాతం చేసే
పదచిత్రాల్ని (Figures of Speech) విశే
షంగా నాడాడు. అంతేకాదు. తాను
జీవిస్తున్న యుగంలో పూర్తిగా సజీవంగా
వున్నట్లైతే గతానుభవాల రీతుల్ని అను
భవ ప్రకారాల్ని, నవీన స్వేచ్ఛాయుత
జ్ఞానేంద్రియ వ్యాపారాల్ని ఖచ్చితంగా
వ్యంజించాడు. అశ్బదల్ని (Associations),
సంఘాల్ని (Allusion) విశేషంగా
వాడుతూ తన శిల్పాన్ని బలవత్తరం చేసు
కొన్నాడు. చమత్కారంలో పాతకుశ్లి
చిహ్నాల ఆకర్షిస్తాడు. అతనిచే అర్థాన్వేషణ

చేయిస్తాడు" అంటున్నారు ప్రకాశకులు. తాను 'టెక్నిక్' లేని కవిత్వాన్ని పూహించలేడట అరుద్ర. తానీ వా క్యాలను నాటకరీతిలో వ్రాశాడట. "వివిధ వ్యక్తుల భావాలనీ, సందేశాలనీ ఆరుద్రీకరించి ఒక్కొక్క రీతిగా పాత్రోచిత ఛందస్సులో చెప్పించాను" అంటున్నాడు. ఆరుద్ర సంప్రదాయాల్ని ఛంద్రం చేయడమయితే సులువుగా చేశాడు కాని మరో సంప్రదాయాన్ని నిర్మించలేదు. తాను వాడిన "కవిత్య హ్రస్వలిపి" బోధపరుచుకోగలిగితే, త్వమేవాఽహం" బోధపడగలను. కాని ఈ హ్రస్వలిపి బోధపరుచుకోవడ మెట్లానేడే చిక్కు. దీనికి పూర్వాపరాలు లేకపోయినందుచేత, యిది దురవగ్రాహ్య మవుతూంది. అదిన్నీ గాక యింగ్లీషు - తెలుగు పద సాంకర్య బాహుళ్యంకల్ల ఆరుద్ర కొని తెచ్చిన తిరుగుబాటు పరిత్యజంలా ఆమోదం పొందలేక పోయింది, నన్నయ భట్టు సంస్కృత క్రియాధాతువులను తెచ్చి కొద్ది మాధులతో వాటికి తెలుగుదనం ఆపాదించగా తప్పుగా నింది, తాను యింగ్లీషు నుండి తెచ్చి కల్పిస్తే తప్పేమిటని ఆరుద్ర గారు అడుగుతున్నారు. సంస్కృత మొకప్పుడెప్పుడో తెలుగుకు పరభాష అయివుండిందేమోగాని పోను పోను అది యావద్భారత కావ్యభాష అయింది. హిందూ మతంతోటి, మహా సామ్రాజ్యాంతోటి అది అల్లుకొని పెన వేసుకొని పోయింది. దేశభాషల ఆమ స్వరూపానికి అది ఎంత హాని చేసిందో, అంత సంపన్నయిందా చేసింది. తెలుగు కన్నతల్లి అయితే సంస్కృతం సవతీతల్లి అయింది. కాని ఇంగ్లీషుకూ తెలుగుకూ

రాజీకీ దాసికీ వున్న సంబంధమే ఎక్కువ కాని అత్యుభావ మెందునా లేదు. కాబట్టి ఆరుద్రగారి సమగ్ర సమంజస మనిపించదు. "ఏండ్లయిటి", "కన్ పూర్సున్," "రాష్ట్రలుడు," "రనండి," "టూవేస్వీచ్" వంటివి వర్తమాన నాగర కతా స్ఫోరకాలేమో కావచ్చు కాని అవి ఆంధ్ర జాతీయ సంస్కృతీ సంప్రదాయ విచ్ఛేదకాలైన ప్రయోగాలు మట్టుకు నిస్సందేహంగా అవును. వైచిత్ర్యే సౌందర్య మనుకొని చిత్రవిచిత్ర గతు లన్వేషించితే ఫలితం వైచిత్రికాదు - భాషా సంప్రదాయ వికృతి. అంతే కాదు. అనివాస్తవిక కవితారంభకులలో ఒకరైన ఆరుద్రగారికి ఆవాసనలు పూర్తి పోలేదు. ఒకదానితో మరొకదానికి సంబంధంలేని ఆలోచనలు అరాచకంగా ఎగబడి కాగితాలమీదికి ఎక్కినవి.

"చెట్లు చిట్టెలుకలు
కాకిమెడ నుసిరంగు
స్తో తెలుపు డ్యూ తెలుపు
చెట్లు చిట్టెలుకలు
చిన్న చిన్న చీమలు..."

"చెయ్యులేని మగాళ్ళముందు నిటా రుగా నించొని తనబట్టలు నింపాదిగా తాపీగా ఒలచుకొని, నిస్సిగ్గుగానిలుచునే", నీతిమంతురాలివలెనే యీ ఆలోచనలు కూడ నీతినిపాటించవు.

ఆరుద్ర చాల శక్తివంతుడైనభావుకుడు విమర్శదృష్టి పెంపొందిన మేధావి, వక్రో పరతలో మహాసమర్థుడు. కాని యీగుణాలన్నీ పెడత్రోవలు పట్టాయి. రాజకీయ వైయాకరణివలన పరిష్కారం వైకల్పిక మయినందుచేత, గణితం సమస్యపరిష్కారానికి పనికిరాగలదంటూ, వైధానానా

భీరంద్వారా మార్కువాదాన్ని నిరూపిస్తాడు. “బలవంతమైన సర్పము చలిచీమలచేతజిక్కిచావదె” అనేనీతినితీసుకొని, ఆకారేఖాగణితం ప్రకారం ఒక త్రికోణాకృతినీ నిర్మించి, అడుగుభుజం చలిచీమలవంటి, సంఘానికి పునాదిఅయిన, సమస్తాన్నీ పుత్పత్తిచేసే, సాదా మనుషులని, ఈ పుత్పత్తిమీద ఆధారపడి సర్పాలవంటి దోపిడీవర్గాలు పున్నాయని, ఇది లంబమని, ఉత్పత్తిచేసేవారు, ఫలితాలు దోచేవారు అనే యీరెండు భుజాల సంఘర్షణవలన యేదో ఫలితం యీభుజాల క్షణంమీది చతురస్రమవుతుందని అంటాడు. ఇక్కడ గతితార్కికవాదాన్ని చేబూని, Thesis, Antithesis ల సంఘర్షణ ఫలితంగా “నూతన అవస్థ”, “పునీతవ్యవస్థ”, Synthesis కాబోతుందని “సింథటిక్ చింతను ధరించిన” యీకవి అంటున్నాడు. ఈ విధంగా, ఆరుద్ర, శ్రీ శ్రీ అన్నట్లు, మన ఆలోచనా విధానాలను సామ్యవాదానికి అనుకూలంగా మారుస్తున్నాడు. కాని అతని బోధనామార్గం చాల బాధాకరమయినది. ఆరుద్రగారి ఆశయాల నిజాయితీని ఎవ్వరూ శంకించరు కాని అతను చెప్పినతీరు సామాన్యులకు బోధపడనిది. ఆరుద్రకు హృదయానికింటే మేధస్సుతో ఎక్కువపని. కాని కవిత్వానికి హృదయం తోటి ఎక్కువపని. కవికోకిల రామిరెడ్డి అన్నట్లు, Heart (హృదయం) అంటే His Excellency Art. ఇది వేశాకోశంగా త్రోసిపారేసువలసిన కవిత్వం కాదన్నప్పుడు శ్రీశ్రీతో వీక్షింపించవచ్చును. కాని ... “రీతివాదులు (ఫార్మలిస్టులు) టెక్నిక్ లేని కవిత్వాన్ని ఊహించలేమంటూ - టెక్నిక్ నీ కవిత్వాన్నీ రెండుగా

విడచిస్తూ - టెక్నిక్ పేర పాఠకుణ్ణి దిగ్భ్రమలో ముంచే సాముగరిడీలు చేస్తూ - అభ్యుదయ కవిత్వంలో రామరాజ భూషణుణ్ణి జేమ్సుబాయిసేనీ పునహాస్థాపిస్తూ - అర్థప్రేరణ చేయనిమాటల కూర్పుతో కవిత్వాన్ని నింపడంవల్ల వీరుకూడా కవిత్వం సాధించే ఉత్తమ ప్రయోజనానికి దూరమయ్యారు,” అన్న సోమసుందర్ తోకూడ వీక్షింపించకుండా వుండలేము. నిష్ప్రయోజకాలు అవశ్యదాయకాలు అయిన యీ విచిత్ర ధోరణులు ఎవ్వరి ఆమోదాన్ని పొందలేకపోయినా, ఆరుద్రగారు “క్షీణమంగే సుభాషితమ్” కంటే గేయ సంపుటులలో వాటిని అంటిపెట్టుకొనే వున్నారు.

“అది ఉత్తమం గ్రామ్
అందమే హత భుక్
క ఖ గ ఘ ఞ
క షాలకు సం
చ ఛ జ యు ష
చావును అను... ”

“ఎన్నాళ్ళు?” వెంటతరమగా
“ఇంకా నా?” ఒళ్ళుతురుమగా
“ఎక్కడలు” వర్ణించి
“ఎప్పుడులు” దట్టించి
“ఎందుకులు” రట్టించి...”

ఇటువంటివి తాను చెప్పనలచుకొన్నదానికి సహాయకాలు వాహకాలు కాకపోగా ప్రతిబంధాలైతాయి. కాని వాటి మీదనే ఆయన మోసా. ముఖ్య విషయాలకు తేలికదనం ఆపాదిస్తాయి. చమత్కారాలలో అసలు బోధ అణగారిపోతుంది. వికటధోరణులే కళ్ళకు, చెవులకు కొట్టవస్తాయి కాని లోపల హృదయమార్దవం ఆవేశతీవ్రత బయల్పడవు.

ఆరుద్ర తర్వాత ఎన్నడగిన అభ్యుదయ కవి సోమసుందర్. ఆయన “వజ్రాయుధం”, “కాహళి”, “గోదావరిజలప్రళయం” వంటి కావ్య సంపుటలు వ్రాశారు. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారి సచ్చాత్తుడయినందుచేతనూ, పుట్టుకతోటి హృదయమార్దవంకలవాడయినందుచేతనూ, భావకవిత్వ పాఠశాలనుండి నేరుగా అభ్యుదయ కవిత్వలోకంలోకి దూకిపడినందుచేతనూ, యితని కవిత్వంలో రెండు ధోరణులు కాగలించుకొని వుంటాయి. హేతుబద్ధాలుకాని అరాచక పితూరీల నొల్లని సోమసుందర్ మన అనూన ప్రజాశాంత్ర సాహిత్య సంప్రదాయాన్ని - ధూర్జటి, పోతన, భర్తృహరి, శ్రీనాథాదులు కొనసాగించిన దానిని - గౌరవిస్తాడు. పచ్చి రాజకీయ నినాదాలబోర్డులవంటి “ప్రజా” కవిత్వంపేర చలామణి అయ్యే ప్రచార సాహిత్యాన్ని గాని, రాజకీయాలను మట్టుకొంటేనే కావ్యకన్య మెలపడుతుందనే “నిరంజన కళావాదాన్ని” కాని ఆయన ఒప్పుకోరు. పోగా, ఈ రెండుకోణాలకు భిన్నమై, సమన్వయమైన మధ్యే మార్గ మొకటున్నదని, అదే కవిత్వమని ఈ రెండు ధోరణులూ విస్మరిస్తున్నాయి. కనుకనే వీరి ధోరణులవల్ల అనుమూల్యమైన మన కవితా సంప్రదాయం అచరణలో భగ్నమవుతున్నది; హృదయ సంబంధిగా మానవ రసావేశ ప్రేరేపకంగా ఉండాలన్న పరమ ప్రయోజనం భంగపడుతున్నది”, అని తన దృష్టిని వివరించాడు. ఇవి కాగితంమీదికి ఎక్కాయికూడ. “అలంకారాలు, కవి సమయాలు, సాంకేతికాలు, రాయప్రోలు, బసవరాజుల ధోరణులు కనిపిస్తూ, ఇతని రచనలు భావకవిత్వానికీ, అభ్యుదయ ధోరణి

నికీ వంతెన వేస్తున్నవా అనిపిస్తుంది”, అని పిల్లలమర్రి హనుమంతరావుగారు వ్రాశారు. ఈ భావకవిత్వావశేషాలుచూచి, సోమసుందర్ “గతకాలపుబూర్జువాభావకవిత్వ ప్రభావాలనుంచి పూర్తిగా బైటపడలే”దని కొందరు విమర్శించారు. ఈ విమర్శ కవికి అన్యాయం చేస్తుంది. భావకవిత్వాన్ని అంతటినీ నిరాకరించడం అకోగ్యవంతమైన దృక్పథంకాదు. గోణంకి అప్పలస్వామి గారన్నట్లు, “ప్రకృతిలో గల రామణీయ కతను, ప్రణయ మాధుర్యమును, ప్రేమ మనోహరము, భావకవిత్వం ర సమయం చేస్తుంది.” ఇవేవీ అభ్యుదయ కావ్యవస్తువులుగా వెలికావు. కాని సోమసుందర్ కూడ వీటికి అనుచితమైన ప్రాముఖ్యమేమీ యివ్వలేదు. వర్గసంగ్రామాన్ని, అంతర్జాతీయ కల్లోలాల్నీ, సంఘన్యాయాల్నీ సోమసుందర్ ఎంతో పటుత్వముతోటి చిత్రించాడు. అతని కావ్యాలు కొన్ని పోరాటాలనడుమ చనిపోతున్న ధర్మవీరుల పెదిమలమీద, పోరాటాలకు కదలిపోతున్నవారి జిహ్వలమీద, తాండవించాయి. కొన్ని కొన్ని పట్ల యితను అసాధ్యచురున భావాన్ని అతిసులువుతోటి సాధిస్తాడు, కాని మరికొన్ని పట్ల ఆయన వీరుకొన్న పదాలు, భావభరాలయినప్పటికీ, వెగటు పుట్టిస్తాయి. “నీ హృదయం నెత్తురుచిందిన శిష్ట” వంటిది చెవులను బాధిస్తుంది. “ఒక మెలకువ ఒక్క వెలుగు” హాయిగొల్పుతుంది. “యుగధర్మం చైతన్యం, జనహృదయం పోరాటం;” “నిన్నా నేకుల కృషియే రేపై జన్మించుతుంది;” “ఉన్న దొక్క జీవితమే; మానవునిగ, వీరునిగా బ్రతుకుము నరుడా;” “తెలుగుగడ్డకు దీని హేమంతమంతమై, నవ

యుగోజ్వల సౌఖ్యవాసంత మరుదెంచు;”
“ఒక వీరుడు మరణిస్తే వేలకొలది ప్రభ
వింతురు;” “జనగామలో జమ్మికోమ్మపై
కెక్కాడు,” అనే చరణాలలో భావ
కవిత్వ యుగ ధోరణులను నిలుపున దోచు
కొని అభ్యుదయ కవిత్వయుగాన్ని సోమ
సుందర్ ఎల్లా సంపన్నయంచేశాడో కను
పిస్తుంది. కవులందరూ ఒకే ఒక్క తీరున
ఆలోచించడం పడదు. ఎవరిదారి వాదిరి.
అప్పుడే కవిత్వం సంపన్నం కాగలదు.

రమణారెడ్డిగారి “అడవి” అసమగ్ర
ప్రయత్నం. నడకలో లేడివలె నెలయేటి
వలె పరుగిడినా, అతిని గీతాలలో భావాని
కంటే పదాలకు ఎక్కువ విలువనిచ్చాడు.
కొన్నిచోట్ల యీ పదాల సముదాయం
క్రింద భావం నడిగిపోతుంది. భావాలకు
పరిపూర్ణతకూడ రాలేదు. విప్లవాత్మకమైన
సూరికొనిబాన్ని బౌద్ధమతంతో ట్రిక్రిచ్చియన్
మతంతోటి సమాధాన పెట్టబోయినప్పుడు
విఫలమనోరగుడయ్యాడు. ఈ లోపాలు
ముఖ్యంగా “ధ్వని” అనే భాగంలో కను
పిస్తాయి. మొదట ఛందోనియమాలను
పాటించకపోయినా, పోనుపోను వస్తువుకు
అనుగుణమైన కొన్ని నియమాలను వెట్టు
కొన ప్రయత్నంచేశాడు. వర్తమానకాల
మంను మానవజీవితం అరణ్యప్రాయంగా
వుంటున్నందుచేతనే యీ కావ్యసంపుటికి
పెట్టిన పేరు సార్థకమయింది. “అడవి” అనే
భాగంలో అతను వ్రాసిన గేయాలు ఫరవా
లేదు. మొత్తంమీద యీ కావ్యసంపుటిలో
రమణారెడ్డి శబ్దముగ్ధుడుగానూ, గాఢవర్ణ
సమ్మోహితుడుగాను, గాంభీర్య
దూరుడుగాను, దంభపదప్రియుడుగాను
కనుపిస్తాడు. శబ్దమూ, వర్ణమూ, దంభమూ
విడిచిపెట్టక, వాటికి జతగా లోపించినట్టి

నిర్మాణ గాంభీర్యగుణాలకొరకు యిటీవల
రచనలలో ప్రయత్నిస్తున్నాడు. ఏప్రయో
జనాని కయినాగాని భావను వికృతంచేయ
కూడ దంటాడు. కాని పాశాణపాక
ప్రభువుకానివ్వలేదు. నడిమిదారికలదని
నమ్ముతాడు. దేశిచ్చందోరీసులలో సులభ
గ్రాంథికశైలిని అనుసరించి కావ్యాలు
వ్రాసేయడం, పాండిత్య ప్రకృతుగాని,
శబ్దాదంబరానికిగాని తావుండదంటాడు.

గంగినేని వెంకటేశ్వరరావుగారి “ఉద
యిని” వీర విషాద రసోద్రిక్తమైన కావ్య
ఖండికా సంపుటి. రమణారెడ్డిగారి “అడవి”
భాగంలోను, సోమసుందర్ గారి “బానిసల
దండయాత్ర” భాగంలోను, ఆరుద్రగారి
“ప్రవాహదళి” భాగంలోను స్థూలరేఖా
చిత్రంగా బయల్పడిన ఆంధ్ర జాతీయ
మహాసంగ్రామ కవిత “ఉదయిని”లో
ప్రస్ఫుటంగా సూక్ష్మాంశ చిత్రణతో సహా
వెలువడుతుంది. రమణారెడ్డిగారు చిత్రించిన
“పాశవికరాత్రి” సోమసుందర్ గారిలో
“ఒక మెలకువ ఒక్క వెలుగు”గా వేగి,
ఆరుద్రలో కాంతి ప్రవాహ మారంభమవు
తుంది. కాని “ఉదయిని”లో రక్తపతాక
వలె ఎగిరిన సంగ్రామ భానూదయం మర్చి
రీక్ష్య మధ్యాహ్న వేళామార్తాండమూర్తిగా
పరిణమిస్తుంది. అందుచేత “ఉదయిని”ని
యీ తరహా కవిత్వానికి శిఖరప్రాయంగా
ఎంచవచ్చు. ఆ మహోద్యమంలో కవి
స్వయంగా బాధలనుభవించాడు. అదే
చాలదు. ఆయన చైతన్యం నిరుపమాన
మైనది. చిత్రణాశక్తి అపారమైనది.
గుండెలు ఘూర్ణిలేటట్లుగా, నయనాలు
జలపాతాలయ్యేటట్లుగా, ప్రతీకారదీక్ష
గర్జించేటట్లుగా పాఠకులను చలంపజేయ
గల శక్తివుంది. ఈ ఫలితం సాధించేందుకు

కవి వృత్తియొగించిన సాధనాలు ఆంధ్ర కవిత్వంలో ఆపూర్వాలని చెప్పవచ్చును. గంగినేని చేసిన నూత్న ప్రయోగాలు ప్రయోగస్థాయి దాటి సఫలమైంది. “ప్రియుడు ప్రియురాలికి,” “తల్లి తనయునికి, బహిరంగలేఖ,” వంటివోట్ల యీ క్రొత్త తెన్నులు కనుపిస్తాయి. అంతే కాదు. గంగినేని వాడకచేసిన అలంకారాలు కూడ అపూర్వమనోహరాలని చెప్పవచ్చు. “వాత్యలు అబద్ధాల మధ్య జూలు విప్పే తూరుపుకొండ;” “పగవంటి పులి పంజావంటి ఎండ,” “కొరివివంటి ఎర్రని ఓడికిలి,” “నాకు స్వాగతం చెప్పడానికి పద్నాలుగు ప్రపంచాల్ని ఓడిపించు;” “ఎర్రని ఆకలి కడుపులు కప్పుకొని పాడు కొన్నాం;” “చిరిగిన సహోదరీ, చిటిన సహోదరా! సకిలించిన సంగ్రామం, గర్జించిన తుదిసమరం,” “పారి పారి కళ్ళు ఎడారులైన చెళ్ళి;” “మీ ఆశలు అల్లకొను మీ గుండెలు నాటండి! మీ ఆదర్శాలనుమకొను మీ కండలు చల్లండి;” “కడ్డించొద్దమ్మా ఇవాళ పళ్ళెంలో కష్టాలు! న్నా సుతో కన్నీళ్లు,” వంటి పదసమచ్ఛయాలు ఉత్తమ కవితకు ఆలయాలు. కాని గంగినేని గారు భాషా విషయం ఎక్కువశ్రద్ధ పుచ్చుకొనలేదు. దుష్టసమాసాలు కావ్యంనిండా కనుపిస్తున్నాయి. “హృదంతర గాయాలు,” “నిర్మల కన్నీటిధార,” “విపరీత తుపాకికాల్పులు,” “పాలక వీలిక,” “వాంఛా వరదలు,” “పాడి గోమంద,” “జీవన వెన్నెల” వంటివి. విసంఘలు కూడ చేశారు. “మహాదాదర్శ ఆనతి” వంటివి. కనుక భాష విషయాన తప్ప తక్కిన అన్ని

అంగాలలోను పరిపుష్టతవున్న కావ్యాలను గంగినేని సృష్టించాడు.

రెంటాల గోపాలకృష్ణగారి “సంఘర్షణ” లోని భాషాప్రయోగం, ఛందస్సుల పోకిడ-వీటిలో ఒకవింత గమనం, ఉద్వేగం, భావోన్మత్తిం కనబడతాయని నారాయణ బాబు సరిగా గమనించి చెప్పారు. కొన్ని కొన్నిచోట్ల గోపాలకృష్ణ నియమాలను పాటించి వ్రాసినప్పుడు, కవిత్వం సాఫీగా, సుందరింగా వుంటుంది. ఇతనిలో రాయప్రోలు, అనిసెట్టి ప్రభావాలు కనిపిస్తాయి. కాని పోసుపోసు సొంతదారిని ఏర్పరచు కొన్నాడు. తన కావ్యమే ఒక కల్చర్; తన గేయం. “జడత” మీద పగబట్టిన పెను సగ్గుం, “లోకంలో శోకించే పతితుల ప్రాణాలన్నీ నాపాటల వృక్షంపై పక్షులుగా విశ్రమించు” నంటున్నాడు. సత్యా సత్యాలమధ్య అనునిత్యమూ జరుగుతున్న సంఘర్షణలో యీకవికి “సత్యంపతాక” వైపు ఎగబ్రావకున్నవి ఇటీవల అతను వ్రాసిన “పల్లకీ బోయాలు”, “సర్పయాగం” కావ్యాలు కళాశిఖరాలు.

రాంపా వ్రాసిన “అనంతం” మరొక అభ్యుదయ కావ్యసంపుటి. ఆనంత చైతన్య స్రవంతికి బద్ధుడై, పూర్వకవి ప్రతిభావిశేషాలకు ముగ్ధుడై తనలో అందుచేతనే దర్పంపెక్కి, అహంకారంతో వ్రాశానని చెప్పకొన్నాడు. సోమసుందర్ వలే రాంపాకూడ భావకవిత్వయుగప్రభావాలకు లోనైనవాడేకాబట్టి పదాలేమి, బాణీలేమి వాటిని మరపుకుతెస్తాయి. కాని తాను తాడిత, వీడితులకు, కన్నక కార్మికులకు, బానిసలకు ‘పాపాత్ములకు కవినంటాడు. “మర్భర వర్తమానంగల మనకు ఉజ్వల భవిష్యత్తు” వుందంటాడు.

నారపరెడ్డి రామిరెడ్డిగారి “శ్రుమాల”, “నావీణ” వంటి కావ్యసంపుటలు స్వయం శక్తితో లొడికిసలాడు తుంటాయి. నాగలిపట్టేవానినుండి నెగ్రెట్ ల్ స్టేషన్ గడియారాన్ని సరిదిద్దేవానివరకుల బిచ్చగాళ్ళు, కుళ్ళురోగులు, వంచితులు, అయిన సాదాజనులు యీ కవిద్వారా తమకష్ట నిమిషాలను ఎంతో తేటగాను, సుశృంగగాను నూటిగాను వెలువరిస్తారు. కవి మానసోద్రేకం తెచ్చిపెట్టుకొన్నది కాక సామాన్యులకూడ అనుభవించగలిగినట్టిది. స్వీకరించిన కావ్యవస్తువు, చెప్పేతీరు, జంట నాగుబాములవలె పెనవేసికొని వుంటాయి. రామిరెడ్డి ఎంతటి సున్నితమైన భావాన్ని కూడ దేటతెలుగు మాటలలో సులువుగా వ్యక్తంచేయగల శక్తివంతుడు యాయన సవ్యసాచి. కాని గేయాలకంటె యితనివి శృంగారబద్ధమైన పద్యాలే మరింత హృదయంగమాలు. దైవనిరసనతో మొదలయిన యితని ఆభ్యుదయ కవిత, దోపిడిగాండ్రు దొరలుగా చిత్రించిన కుకవి నిందకుదిగి, క్రమంగా దేశీయ అంతర్జాతీయ సంఘటనల వైపు మరలుతుంది. రామిరెడ్డి మహాచైతన్యవంతుడు. “ఒంటరిగాను నేను నావెంట నేను, క్రుద్ధకంకాళములు లేచి కోట్లకొడి, నవ్యజీవనకాంతితో నడచుచుండె, ఏ మహాశక్తి మమ్మెరిరింపగలదు?” అని ధీమాగా నిలచి, “సాగిపోవు జీవధార నానకట్టు లాపలేవు,” అనుకొంటాడు. కాని పోనుపోను ఆయనలో ఆభ్యుదయోద్యమాలపట్ల అపనమ్మకాలు ప్రబలి, కష్టమయమయిన బ్రదుకు వలన నిరాశావాదం హెచ్చి యిటీవల పెడత్రోవలు పట్టడం విచారించ దగిన విషయం. “బ్రతుకు వీణనుపట్టి లాగే బాధ

పనులకు లొంగకుండా ప్రజలకోసమే పాటబాడే కవికుమారుల కంజయల్” ఘటించిన రామిరెడ్డి, “జీవిత పోరాటంగా ఆలసిపోయాను, ఓడిపోయాను. నాచేతుల్లో ఏమీలేదు. అదెలా లాగితే ఆలా పోతున్నాను. ముందు కీరమే వుందో సుడిగుండమో వుందో,” అని వ్రాశాడు. ఈ నిరాశాంధకారంలో ఆయనకు పూర్వమిత్రులు శత్రువులుగాను, పూర్వశత్రువులు మిత్రులుగాను, జీవితకే నొసపు చదరింగంగాను, రాజకీయాలు పదవుల కొట్లాటలు కులాభిమాన రణంగాలుగాను, ఉద్యమాలు నాయకత్వపు ప్రాకులాటలుగానూ కనుపిస్తున్నందుకు ఆశ్చర్యపడనక్కరలేదు. తన పాతనీడను చూచి తానే భయపడే అవస్థపట్టింది.

“ఆదర్శపు టాశయాల
ఆవేశపు గమనంలో
నను నేనే మరచిపోయి
సర్వస్వము గోల్పోతిని.

మిగిలిన నా యభిమానము
పలుసంతల పెట్టినాను
కనులెత్తెయు చూడరెవరు
కడ కిదియును కిరగిపోయె.

ఈరాశిరి ఈమబ్బులు
ఈచీకటి చీల్చుకొంచు
వేగుచుక్క కెడలునంచు
నాకెప్పుడు భ్రాంతిలేదు...”

“హసియింపకు మోసి ఉషా
ఉదయింపకుమోయి రవీ!
చీకటిలో శోకంవలె
పడిమూల్గే నా బ్రదుకున
కాంతిజ్వాల విరజిమ్మిన
భరియించే శక్తిలేదు...”

జీవన సంగ్రామంలో
అలసిపోయి నిలువలేక
పరాజయము నొప్పలేక
బాధపడే మానవుణ్ణి..."

బాధాకరమయిన యీ నిరాశా లోకం నుండి రామిరెడ్డిగారి కవితా రవి తిరిగి వుదయించే వేళే వస్తుంది. ఎప్పటికీ ఆయనను ఆహ్వానించే సోదరకవుల చేతులు చాపబడే వున్నాయి.

తర్వాత పేర్కొనదగిన అభ్యుదయ కవి 'శకాంక'. ఓలేటి పార్వతీశ్వరంగారి సరసమంజుల కవిత్య ధోరణులకు పుత్రుడై, సోమసుందర్ రాంవారి అభ్యుదయ కవిత్య ధోరణులకు మిత్రుడైన శకాంక "నయా జమానా", సంగీతాత్మకమైన గేయాల సంపుటి. తెలుగుల ప్రాద్దుపాడుపును మనోహరంగా వర్ణించాడు. మలయావరకూ యితనిదృష్టి సాగింది. శాంతి కపోతాన్ని చేరబిలిచింది.

"బాధాపరిసర్పిత దేశం
వర్థమాన కవితావేశం
నవమానవ స్మితసౌందర్యం
కవిశకాంక జీవనగానం"

రంగ కవిగారి "వంకర గీతాలు" తాజాగా వెలువడిన అభ్యుదయ గేయ సముచ్చయం. భువిలో వెన్నెల నిండు తుందని, ప్రజావాంఛ జయిస్తుందని రంగ కవిగారి నమ్మిక. కవుల కడగండ్లను, ప్రచురణ కర్తలు పెట్టే యక్కట్టులను చిత్రిస్తాడు. "భోగంలో రాగరసం రగుల్కొల్పి రసరాజు"లైన కవులను హెచ్చరించి, "కనకయుగం అంతరించి కాటకయుగ మొచ్చిందని" తెలియచెప్పి, అవి వేణుల వేణులను, కేతకీ సుమసౌరభాన్ని,

నులివెచ్చని కాగిళ్ళను, చిత్రించడం మాని, డ్రైవర్లూ, ఫోర్మలూ, ట్రెడిల్ మనూ, స్వీపలూ, కండక్టర్లూ, చెట్టుకింది ప్లీడలూ వంటివారి వ్యధార్థ జీవితాన్ని చిత్రించమంటాడు. భాష విషయం, ఛందస్సు విషయం మరింత శ్రద్ధతీసుకుంటే రంగ కవిగారు అభ్యుదయ కవి ప్రముఖులలో ఒకరయ్యే సూచనలున్నవి.

"కార్వో" రచించిన "రోదసి"లో కవి త్వముతోటి తత్వమూ, యదార్థ జీవిత చిత్రణతోటి కల్పనాశక్తి పెనవేసికొనిపోయి వున్నవి. శ్రీ శ్రీ ప్రక్క ప్రక్కలనే చలం, మార్కుప్రక్కన పూడ్చలే నిలుస్తాడు. శ్రీ శ్రీలోని ఆరోగ్య అనారోగ్య ధోరణులకు చెంటిని కార్వరిగారు స్వీకరించారు. అక్కడక్కడ ఆరుద్రగారి గారడిపనులు రావూరి భరద్వాజగారి కామకళావిలసనాలు. ఎజ్రా పౌండ్ వంటివారిలో శ్రుతిమించి పోయిన వికటధోరణులు కూడ కనుపించక మానవు. ఉదాహరణకు, "అపాయం రితుంది", "6 బైట" "7 స్తుంది", "రవరాండు" వంటి ప్రయోగాలలో కవి సాధించినది వైచిత్రీ కావచ్చుకాని వికృతి కూడ కాకపోదు. కార్వరిగారు మహాసమాస ప్రియులున్నా; శబ్దవ్యామోహితులున్నా : "భూభృద్భృథంబుల రోదన, బభృద్భితి విషాదన, ఘనాఘన పుంభిత వియత్తు" వంటివి భాషమీద ప్రభుత్వం చూపేందుకు మారు, దాని లోపాన్ని చూపుతాయి. "క్షితిలో సంరక్షణశూన్యం, భక్షణలూ శిక్షణలే గతి," "ఆటన్ని ధరిస్త్రీల రామ బూడిదపంట పండిస్తుంది", అని ఒక్కొక్కప్పుడు జెరిమియా ప్రవక్త వలె నిస్పృహతో ఆగామికాలాన్ని చీకటి

పుంతగా చూచినా, శార్వరిగారు సోల్జరును
యుద్ధాలకు గుడ్ బై చెప్పమంటారు.

“వేసవిని సైతం కాల్చివేయగల
మంటలు మాలో మండుతోంటు
అయినా మా జీవితాలు
కొత్త చిగుళ్ళు వేస్తాయి తప్పకుమరి.”

“ఉదయ కిరణాలు” అనే పేరుతో
యిటీవల కళా రవిగారు తమ ఇండ కావ్యా
లను అచ్చువేశారు. అన్నిటికంటే యిత
నిలో గణనీయమైన విషయ మేమిటంటే,
యితడు ఎవరినీ ఎక్కువగా ప్రతిధ్వనిం
చడు. తనబాట వేసికొన్నాడు. పూర్వ
సాహిత్య పరిచయం వున్నదని ఉపోద్ఘాతం
చెప్పుతున్నది. కాని పద ప్రయోగాది
విధులలో రచయిత యిప్పటికంటే ఎక్కువ
శ్రద్ధ తీసుకొనవలసివస్తుంది.

అభ్యుదయ కావ్యాలను ప్రచురించిన
వారిలో కొందరి స్థోరణులను పరిశీలించాను.
ఇంకా పుస్తకరూపంగా కవిత్వాన్ని ప్రచు
రింపకున్నవారిలో నారపరెడ్డి చంద్రా
రెడ్డి, వజీర్ రహమాన్, జడ్. వి. సుబ్బా
రావు, సుభాష్, పూర్ణచంద్రరావు, బాధర్
వంటివారున్నారు. వారి రచనలు
చాలకాలంనుండి పత్రికలలో అచ్చు అవు
తున్నాయి. చంద్రారెడ్డి, వజీర్ రహమాన్
బహుభాషా పరిచయ మున్నందుచేత, తమ
కావ్యస్థోరణులను సంపన్నం కావించు
కొంటున్నారు.

ఒకటి రెండు పాటలుమట్టుకే ప్రచు
రించి వాటితోనే స్థిరపడిపోయిన ప్రఖ్యా
గలవారిలో పి. వి. శివయ్యగారిని, వేముల
పల్లి శ్రీకృష్ణగారిని, కొండేపూడిని
పేర్కొనాలి. “శాతవాహన తెలుగు చక్ర
వర్తుల శౌర్య ఛైర్య” ప్రశస్తితో మొదలై,
కన్నెగంటి హనుమంతు ప్రాచార్యుని

వరకు, చంద్రవంక ఎత్తి పోతలతో
సంబంధించిన వీరయుద్ధ చిత్రణమిదుగా
కొనసాగిన పలనాటి గీతాన్ని ప్రసాదించి
నందుకు పండిత పామరులందరూ ఉద్రి
క్తులు కాగలిగిన పాండిత్యప్రకర్షతో వీర
కథాకథన ధోరణిని జతజేర్చినందుకు
శివయ్యగారికి దేశం ఋణపడివుంది. యుద్ధ
రంగంనుండి తిరిగి తల్లి ఒడిలోకి వస్తున్న
భారతీయ సైనికుడి ఎడలోతులను తడిమి
చూచే మరొక గీతంకూడ వ్రాశాడు. దే
విధంగా వేములపల్లి శ్రీకృష్ణగారి “తెలు
గోడా” జాతికి ఆత్మజ్ఞానాన్ని ప్రసాదించి
పుత్తేజిత మొనర్చిన ఉత్తమకావ్యం.

చదలవాడ పిచ్చయగారి “ఆకలిగీతాలు”,
వట్టికొండ రంగయ్యగారి “విప్లవ గీతాలు”
మరికొన్ని ప్రచురిత అభ్యుదయకావ్య
సంపుటలు కథకులుగా ప్రఖ్యాతులైన
అవసరాల సూర్యారావుగారు వ్రాసిన
పాటలలో ఉద్రేకం, ఆవేదనా మడు
గడుగున ద్యోతికమాతాయి. తుమ్మల
వెంకటరామయ్యగారు ఏన్నో ఏళ్ళనుండి
సాహిత్యవ్యవసాయం చేస్తున్నారు. చిన్న
నాడే యిందులో ప్రవేశించారు. ఇటీవల
ఆయన వ్రాసిన ఒకగీతం “రెల్లీ కన్నీ
రదేల?” అనేది బహుళ ప్రచారాన్ని
పొంది, విదేశాలకుకూడ వ్యాపించింది.
అవసరాల, తుమ్మల మొదలైనవారి గీతాలు
సంపుటికరించి ప్రకటిస్తే అభ్యుదయకవిత్వ
గ్రంథంలో మరొక మెరుగు పుట ఆవిష్కర
ింప బడుతుంది.

నాల్గ చిరంజీవిగారి “విప్లవాత్మ” నయా
గరా కావ్యసంపుటి మడిచును తొక్కు
కుంటూ వచ్చినది. ఇప్పుడాయనలో
ప్రస్ఫుటంగా కనుపించే సారళ్య సౌందర్య
చిత్రణాశక్తి నాడే వీజం పడింది. కొన్ని

గీతాలీయనవి గ్రామీణ జీవితాన్ని చిత్రం చేసి అన్నీ యింకా వెలుగు చూడలేదు. “మా పూరు” అనే పెద్దగేయం కూడ వెలువడలేదు చిరంజీవిగారు యిటీవల కాలంలో తమ శక్తులనన్నిటినీ బాలసాహిత్య సృష్టి మీద కేంద్రీకరించారు.

తెన్నేటి నూరిగారి “అరుణరేఖలు” కొంతకాలం క్రితమే వెలువడిన మరొక అభ్యుదయ కార్యసంపుటి. పాండిత్య ప్రకర్షతోపాటు నూరిగారు మనస్సులకు కల్లోల పరచగల విప్లవ కవిత్వ ఘోరణులకు కూడ ఆయన తనలో లీన పరచుకొన్నాడు. సుంకర సత్యనారాయణగారు కూడ కొన్ని చాల పలుతరాలైన గేయాలకు వ్రాశారు. ఇటీవల కాయమాచి వెంకటేశ్వరరావుగారు రెండు మూడు కార్యసంపుటలు ప్రకటించారు. వాటిలో ఆత్మపరత, ఆవేశపరత, వితండతర్కమో ఆతిశయించి, గుణాలు ముదిరితే అవగుణాలయ్యేటట్లుగా, కావ్యోత్కృష్ట గుణాలు కాస్త దెబ్బతిన్నాయి. కుండ బ్రద్దలుకొట్టి నట్లు చెప్పడం కావ్యాలలో వీలుపడదు. వ్యంగ్యోక్తి, వక్రోక్తి అవసరాలని గ్రహించాలి.

చాలి. లేకుంటే కావ్యాలలో కళ క్షీణించి, ప్రచారం అతిశయిస్తుంది. రాంభొట్ల కృష్ణమూర్తిగారి “శశవిషాణం”లో వ్యంగ్య కవిత్వం ప్రప్రథమంగా గ్రంథస్థమైంది.

ఈ విధంగా అభ్యుదయ కవిత్వం దిన దిన ప్రవృద్ధమవుతూవున్నది. యువకవులు కళాశిఖరాలకు యింకా చాల దూరంలోనే వున్నారు. విచ్ఛిన్నకరాలైన ఘోరణులు యింకా పూర్తిగా చనిపోలేదు. ఈగోపాలకు దృష్టిలో పెట్టుకొని, అభ్యుదయ కవులు నిరంతరకృషి చేసి, అభ్యుదయ కవిత్వానికి దేశంగా ఆదరణతోపాటు మాన్యతను లభింపజేస్తారని నమ్ముతున్నాను.

వ్యాసకర్తమనవి :

ఈ వ్యాసంలో తెలంగాణంలో పెల్లి విరిసిన అభ్యుదయ కవిత్వాన్ని సమీక్ష చేయలేదు. కారణం, ఆ గ్రంథాలు నాకు లభించలేదు. మరొకసారి సమగ్రంగా దానిని గురించి వ్రాస్తాను.

—రమణారెడ్డి.

అభ్యుదయ సాహిత్యమూ - -

- - జానపద సాహిత్యరీతులు

సోమసుందర్

తెలుగునాట సుమారు పది శతాబ్దాలనుంచి మార్గకవితారీతి సింహాపనస్థితి ననుభవిస్తున్నప్పటికీ - ప్రజల జీవనలహరిలో నవనవోన్మిషితమై రససిద్ధి పొందుతున్న దేశీ కవితారీతిమాత్రం అవిరామంగా - అనుస్యూతంగా - అజరామరంగా పరిణవిల్లుతూనేవున్నది. ముఖ్యంగా జానపదులు, నిరక్షరాస్యులైనప్పటికీ నీరసులుకాక-సజీవోల్లాసంతో తులతూగే జానపదుల మానస సరోవరాలలో ఈ దేశీ కవితా పద్ధతి - శతపత్రశోభతో విరాజిల్లుతూ మనయుగం వరకూ వర్ధిల్లి నది.

చరిత్రలో మానవజాతికి ఆసన్నమైన ప్రతివిపత్కర సన్నివేశాన్నీ, ప్రతి ఆనందతరంగాన్నీ, ప్రతి ప్రేమానుభూతిని, ప్రతి ద్వేషాసలజ్వాలనీ-తనలో సమైక్య మొనర్చుకొని, అవిభాజ్యంగా మన కాలం

వరకూ ఈ దేశీ కవితాఫణితి మోసుకు వస్తూనేవున్నది.

పరదాస్య భారంతో కృంగిన మనజాతి తన విశీర్ణహృదయంలో నవచేతనాశక్తుల పూజకొని పునరుజ్జీవన శోభల నందుకొంటున్న తొలివేకువలో మన తెలుగుల దేశీ సంపదపై మేధోజీవుల ప్రసన్నదృష్టి లగ్నమైంది. తత్పూర్వ యుగంలో కేవలం ప్రబాధపరమేశ్వరుల రాజరికంలో - తప్పిజారి ఒక రోయిద్దరో దేశీకవితా ఫణితులను తమ కవితా సృజనలో స్వీకరించి నప్పటికీ - విశేషించిన దేశీకవితా ఫణితులకు, దేశీ సారస్వతానికి కేవలగ్రామీణుల రసనాలే నివాసక్షేత్రాలయ్యాయి. ముఖ్యంగా తెలుగుల పూర్వపుణ్యంవల్ల లభించిన పాల్కురికి సోమకవిదుని వల్లనో, శ్రీనాథ కవితాసనాథుల వల్లనో, జానపద కవితారీతికి

ఉన్నతాసన ప్రాప్తి కలిగినా -
 తదుపరి వచ్చిన తెలుగు ప్రబంధ
 యుగం - దేశసారస్వతానికి ఉచిత
 తాసనాన్ని సమకూర్చలేదు.
 దానితో శిష్టజనుల-పండిత ప్రకాం
 డుల మార్గ కావ్య రీతులకు
 భిన్నమైన నిర్గుణులందరిగా - కేవల
 గ్రామీణమైన భూగంధ సంభరిత
 మైన కొండొక ప్రత్యేక స్రవంతిగా
 ప్రవహించజొచ్చింది. మధ్య
 యుగాలనాటి సర్వకళలకూ మతమే
 సర్వాశ్రయం కనుక - దేశికవితా
 స్రవంతికూడా తదావలంబనతోనే
 బ్రతకవలసి వచ్చింది. ముఖ్యంగా
 దేశికవితారీతులకే అగ్రతాంబూల
 మిచ్చిన తాళపాకం అన్నమా
 చార్యులవంటి భక్తకవులు లక్ష
 లాదిగా గేయములను రచించారు.
 ఈ జానపద గీతాలలోగల జోల
 పాటలు, గొబ్బి పదాలు, కోలాట
 కీర్తనల వంటివెన్నో రూపాలు
 సజీవంగా పోషింపబడినవి. అన్నమా
 చార్యుల తదుపరివచ్చిన క్షేత్రయ్య
 కాని, దాక్షిణాత్యసారంగపాణికాని
 దాక్షిణాత్య భారత హృదయాన్ని
 కలకాలంగా పరిపాలించుతున్న
 త్యాగబ్రహ్మగాని స్వీకరించిన
 కవితారూపం జానపద కవితా

ఫణితియే! తదనుయాయులైన
 కంచర్ల గోపన్ననుంచి, ఎడ్ల రామ
 దాసు వరకూ గల భక్తకవులు
 గాని, పోతులూరి వీరబ్రహ్మం
 నుంచి - 'ఏకులమని నన్నెవ్వరడి
 గితేయేమని చెప్పుదు లోకులకూ
 పలుగాకులకూ, అని గొంతెత్తి పల
 వించి దుర్భరమైన కులమాధ్యా
 లపై తిరుగుబాటు ప్రకటించిన
 మాదేకుల సిద్ధయ్యవరకూ గల
 జానపదతత్వ కవులు గాని స్వీక
 రించిన కవితాఫణతులు జానపద
 సారస్వతానికి మహతాయ మాన
 ములు కానట:లో సందేహ
 మేముంది?

కరుణాప్లుతమైన గాథలతోనూ,
 కేవల స్త్రీ సంబంధమైన తాత్విక
 జిజ్ఞాసలతోనూ, ధర్మప్రబోధాల
 తోనూ నిండి అభ్యుదయ పరంప
 రాభివృద్ధిపొంది నేటివరకూ
 తెలుగు పడతుల కెందమ్మి హృద
 యాలలో మురిపాలు పొందే
 పాటలు ఎన్నోకదా! శృంగార
 కరుణారస సంపన్నమైన ఈ పాట
 కతలేగాక - కేవల వీర, అద్భుత
 రసనిష్ఠులందలైన అమరకావ్యాలు
 జానపదుల నోట ఉద్భూతమై వర్ణ
 ల్లిన వెన్ని? శ్రీరాధ మహాకవి

విరచితమై - తెలుగుల మహాభారత
మనదగిన పలనాటి వీరచరిత్రతో
ప్రారంభమై, కాటమరాజు కథతో
పరిణతినంది, పెద బొబ్బిలిరాజు
కథతో మహావృక్షమై - పెద్దా
పురం కోడిపుంజుల కథతో ఫలో
న్ముఖమైన వీరగాథల సాహిత్య
సంపద తెలుగుజాతి కెంతటి జీవ
నోత్సాహాన్ని, రసోల్లాసాన్ని కలి
గించలేను ?

ఈవిధంగా అనంతమై - అజరా
మరంగా వర్ధిల్లిన తెలుగుజాతి
అమూల్యసంపద, జానపదుల దేశీ
సారస్వత విధవం - ఆధునిక
యుగంలో సత్ఫలితాల నందించక
నిర్జీవమవటం ఎలా సంభవిస్తుంది ?
కనుకనే - గత శతాబ్దపు ద్వితీయ
భరణంలోనే - భారతజాతి పునరు
జ్జీవన కాంతికళిక లాకట్టకొంటున్న
తోలివేకువలోనే - దేశీ సారస్వత
ఫణికుల కొత్తచెల్వలతో జాతి
జనుల హృత్క్షేత్ర లో నవ చైత
న్యానికి అకురార్పణ జరిగింది.
సవ్యాంధ్ర సారస్వత పితృపాదులు
శ్రీ గురజాడ అప్పారాయ కవీం
ద్రులు - కేవల ఛాదోబద్ధ కవితా
వాద్ధిలోనే బొడ్డుములకవేసే కవి
వృషభుల వ్యర్థప్రయత్నాల నీస

డించి - ప్రజల ఉద్యమానికి తెలుగు
బావుటానెత్తి - గొంతెత్తి ఆల
పించారు; “కొయ్యబొమ్మలమెచ్చు
కళ్ళకు కోమలుల సొరెక్కునా?”
అని. తత్పూర్వమే తెలుగుభాషను
నాటకోచితభాషగా తయారించే
కృషిలో ముందుకుపోతున్న ధర్మ
వరం కృష్ణమాచార్య కవివరే
ణ్ములు తమ నాటకాలలో
ముఖ్యంగా చిత్రనళీయంవంటి
వానిలో జానుతెరుగురీతులైన
షట్పదీవృత్తాలను నిరభ్యంతరంగా
వాడికొత్తగొంతుక నాలపించారు.
దేశికవితా సత్సాంప్రదాయానికి
వారసురాలుగా ముత్యాలసరం
ఉద్భవించింది. కొత్త కవితారీతికి
గురజాడ వాల్మీకి నాదిపలికారు.
తదాదిగా దేశీయ పిముక్తికి సాగిన
మహోద్యమావలంబకంగా - దేశీ
రీతులలో కవితాగానము - ప్రజల
పూరిని అనుసరించింది. స్వగీయ
శ్రీ గరిమేశ్వ సత్యనారాయణ,
కొండపల్లి జగన్నాథదాసుగార్ల
వంటి నిస్వార్థ దేశభక్తులు బద్ధాం
జలితో తమకవితా సుమాల నర్పిం
చారు. “మాకొద్దీ తెల్లదొరా
తనమూ”వంటి అసంఖ్యాక గీతా
లతో గరిమేశ్వవారు ఎక్కడెక్కడి

తెలుగు హృదయంలోనూ దీపకళి కలు వెలిగించి, దేశమంతటా మహా జ్వాలను లేపేరు. స్వరాజ్య బొబ్బిలి పదంవటి అసంఖ్యాక గేయ సముచ్ఛయంతో శ్రీ కొండ పల్లి దాసుగారు స్వరాజ్య లాల సత్వాన్ని ఉద్దీపింపచేశారు. ఈ విధంగా యెంతమందో ప్రజాకవులకు వీరిరువురూ అగ్రగాములై - మార్గదర్శకులై నారు.

ప్రజా సామాన్యపు స్వాధీన హక్కు భుక్తమైవున్న దేశికవితా ఫణతికి గురజాడతో పునరుజ్జీవనం కలిగి - గరిమేశ్వారులతో పెంపు కలిగి విస్తృతినలవచ్చుకొన్నప్పటికీ - జానపద కవితారీతిలో ప్రత్యేక సాకుమార్యంతో విలసిల్లిన శృంగార రసప్రధాన ధాతువులను యేర్చి కూర్చుకొని, తదుత్తమ సంప్రదాయావలంబకంగా 'ఎంకి నాయుడు బావల కరుణామయ శృంగార రస కావ్యంగా 'ఎంకిపాట'లను శ్రీ. నండుారి సుబ్బారావుగారు తెలుగు జాతికి ప్రసాదించారు. —

జాతి జీవితంలో కేవల జాతీయ వాంఛతోనే కాలం వెళ్ళబుచ్చితే సర్వసమస్యలూ పరిష్కృతమయ్యేటట్లు కన్పించలేదు. పరదాస్య

శృంఖలాలతో జాతిజనుల జీవనాధారాలను కొల్లగొట్టే స్వజాతీయ శనిగ్రహాల ఉనికిపట్లు సైతం పసిగట్టబడుతూ వచ్చినవి. దానితో జాతీయ చైతన్యానికి పరిపుష్టి కూర్చే సాంఘికమైన వర్గచైతన్య మావిర్భవించింది. చైతన్యమంటూ కలగకపోవాలికాని కలిగినదాజీవుణ్ణి నిదురపోనీయదు. అహరహమూ ఎదలో యిల్లు కట్టుకొని హెచ్చరికలరొదతో వేపుకుంటుంది. కనుకనే తెలుగుజాతి విశ్వమానవ హృద్విపంచికా నిక్షణానికి తన క్రొంగ్రొత్త శ్రుతుల మేళవించ నారంభించింది. విశ్వం సమరాంగణమై - భూతభుక్తమైపోతున్న సమయంలో సమర ప్రతికూల రుతుపవనంగా ఆంధ్ర దేశంలో కవితావాతూలం వీచ నారంభించింది. తదనుకూలంగానే - భారత దేశంలో ఆత్మార్పమే వృద్ధిపొందుతూ వచ్చిన ఆభ్యుదయకవితో ద్యమ శాఖలు తెలుగునాట విస్తరింప చొచ్చినవి...జాతి జనుల జీవన గానలహరులకు క్రొత్త తెరువు లేర్పరచబడ్డాయి. ఆ దశలోనే జపాను వ్యతిరేకమైన బుర్రకథలూ, హిట్లరు భాగోతమనేవీధినాటకమూ

వంటి పాత కొత్తల మేల్కలయికలు
దుద్భవిల్లినవి. నాటి వరకూ
తందాన పదాలుగానో, బొబ్బిలి
పదాలుగానో చెలామణీ అవుతున్న
కవితాఫణతులు, వాద్యవిశేష
నామాంకములుగా 'బుర్రకథ'లనే
కొత్త నామాన్ని ధరించాయి.
వీధిభాగవతమనే రూపం జనజీవిత
జన్యమై పురోపదాశ్రితమై అనంత
కాలంనుంచీ అనుశ్రుతమవు
తున్నదే.

ఈ దశలో శ్రీమత సుంకర
సత్యనారాయణకవి పురోగామి.
ఈ జానపద కళాస్వరూప పునః
స్వీకార మహోద్యమానికి ఆయన
ఆచార్యుడు. వీరు రచించిన 'కష్ట
జీవి' అనే బుర్రకథ ముక్కోటి
ఆంధ్రులకూ చెవిలో యిల్లు కట్టు
కొని జాతి జీవనపరిస్థితులను ప్రబో
ధించింది. వీర, కరుణ రససమ్మి
శ్రితమైన ఈకథ ఉత్తమకావ్యంగా
రూపొందుటవల్లనే తదనుసరణీయ
ములైన ఎన్నో బుర్రకథలకు
మాతృత్వం నహించి - మన
సంస్కృతీ జీవనంలో బుర్రకథల
రూపానికి శాశ్వతస్థితిని కల్పించింది.
కేవల గ్రామీణులకే గాక, నాగరి
కులను సైతం ఆనందావేశాలలో

ముంచెత్తినది. నిరక్షరాస్యుల నీ
కథ రంజింపజేయడంకో - మన
దేశాన సంఘసంస్కరణా పతాక
నెత్తిన యుగపురుషులు శ్రీవీరేశ
లింగ మనీషుల దివ్యచక్రతాన్ని
స్వీకరించిన ఈ కవి రెండవకృతి
'వీరేశలింగం' (బుర్రకథ) సర్వే
సర్వతా ప్రజలందరినీ రంజింప
చేసింది. అభిప్రాయ వైరుధ్యాని
కెంతటితావు గలిగినవారైనప్పటికీ
కూడ, వీరేశలింగం బుర్రకథ విన్న
ప్రతివారూ పారవశ్యంకో ఆనంద
బాష్పాల నర్పించినవారే! ఈకథ
తరువాత - భారతదేశంలో నాగిన
ఖలాఫత్ ఉద్యమం, గదర్ ఉద్య
మము, ఔరరిస్తు ఉద్యమంలాంటి
అశివాద ఉద్యమాలకు ఆంధ్రుల
పవిత్ర సమర్పణగా రూపొందిన
అల్లూరి సీతారామరాజు వీరగాథను
స్వీకరించి శ్రీ సుంకర రచించిన
బుర్రకథ వీరరసోద్దీపకమై -
ఉత్సాహజనకమై - కర్తవ్యావేశ
భరితమై ప్రజలలో నూతనాను
భూతులను కలిగించింది.

తరువాత 'తెలంగాణ' అన్న
వారి బుర్రకథకూడా తత్పూర్వ
కథల కీడుజోడై రససంపూర్ణమై
నదే! అయితే దానికో ఒక దశ

చరమాంకంలో పడింది. జాతి యావత్తూ కర్కశమైన నిర్బంధానికి గురైంది. ఆంధ్రుల నవ సంస్కృతీరూపాలు వికారమేఘాచ్ఛాదితములయ్యాయి... (శ్రీ) సుంకర సత్యనారాయణ రచించిన యీ 'బుర్రకథల'నే పునరుద్ధరింప బడిన ప్రజలదైన పాత దేశీసార స్వతరూపం జయప్రదం కావడం కోసే ఆంధ్రదేశంలో సర్వేసర్వత్రా ఎన్నెన్ని బుర్రకథలు-జనించాయి. ఎందరో కవులు కొత్త పుత్సాహుకో కలాలు సారించారు. ఆఖరికి ఆంధ్రేయ ప్రభుత్వ మేర్పరచిన యుద్ధ ప్రచారశాఖ (War propaganda dep) సైతం - (శ్రీ) జాషువా కవివంటివారి యాజమాన్యన బుర్రకథలవంటి ప్రజా కళారూపాలను స్వీకరించి తమ ప్రచార సాధనాలుగా మార్చుకో నారంభించారు. అంతేగాక - యీ బుర్రకథరూపం కలిగించే అనల్ప ప్రభావానికి చకితులైన ఆలిండియా రేడియో శాఖవారు సైతం తమకు గల పరిధిలో అభ్యంతరంలేని బుర్రకథలను ప్రసారంచేయ నారంభించారు. అంతకు పూర్వమే ఎందరో యువకులు - కేవలం భూదేవి

బిడ్డలు - ఉత్తమ కళాకారులుగా ప్రకాశించ నారంభించారు. అట్టి వారిలో అగ్రగామిగా విఖ్యాతినందిన వర్ధమానుడు నాజర్! మూడక్షరాల బుడత నామధేయుడైన యీ నాజర్ - యావదాంధ్ర ప్రజా హృదయాన్నే గాక, భారత మేధావుల హృదయాన్నీ - తదాది ప్రపంచప్రజాకళాభిమానుల అసంఖ్యాక హృదయాలను సైతం అచిరకాలంలో చూరగొన్నారు. అంతేగాక - కేవలం బుర్రకథలో ముఖ్యగాయకునిగా జీవితం ప్రారంభించిన యీతడు, అనతికాలంలో తానే ఒక కొంగ్రొత్త బుర్రకథకు సృష్టికర్తయై విజయంపొందారు. ముఖ్యంగా అతను రచించిన 'బెంగాల్ కరువు' గత శతాబ్దపు వైజ్ఞానిక చరిత్రలో ఆణిముత్యంగా అలరారినది. ఆ కథలో ఆతడు గొంతెత్తి గానంచేసే "వెళ్ళి పోదామా-మామా!" అనే గీతం శోకరసానికి పరాకాష్ఠ! ఈ గీతాన్ని రచించినవారు (శ్రీ) కొనకళ్ళ వెంకటరత్నంగారు.

(శ్రీ) కొనకళ్ళ - పునరుజ్జీవిత జానపద కవితా స్రవ్యలలో విశిష్టమైనవారు. స్వతహాగా వీరు (శ్రీ)

నండుారి సుబ్బారావుగారు నిర్మించిన కరుణామయమైన అమలిన శృంగార కవితా సాంప్రదాయానికి చెందినవారే అయినప్పటికీ - ప్రజావాంఛితాలయెడల భక్తి శ్రద్ధలు కల కొత్తభావాల అలజడితో కొంత కొత్త శక్తిని పుంజుకున్నవారే! కనుకనే వీరు - ప్రజా జీవితమందలి ప్రేమేతివృత్తాన్ని మాత్రమే కాక, జీవితాంతర్యాపినిగా వున్న ఆశాభావాన్నీ - శ్రమైక జీవనుల ఊర్పుల సంబాళింపులో గల శ్రమోపశమన లక్షణాన్నీ తమ కవితా వస్తువులుగా స్వీకరించి, మహాకావ్యా లనదగిన గీతాలను రచించారు. ముఖ్యంగా వీరి;

“హై ల సో - లా గ రా...
హైలసో లాగరా!

రోడ్డు రోలరు ముందడుగు
సాగరా!”

వంటి గేయాలు గణనీయాలు. వీరి గేయాలు కొన్ని ‘ప్రతోళి’ అనే చిన్న పుస్తకంగా ప్రచురితమైనప్పటికీ గ్రంథస్థ గౌరవ మందవలసిన సుందరగీతా లెన్నో వున్నాయి.

ఒకసారి - వికారంగా నల్లగా వ్యాపించిన మేఘం భూమిని ఆచ్ఛా

దించినదంటే - ఫలితాలను వికృతంగా విడువక తప్పతుందా? కనుకనే ఏతత్ వికృత ఫలితాల ప్రతిబింబంగానే శ్రీ సుంకర రచితమైన ‘అమరజీవి’ వెలువడింది. ఈ సందర్భంలో యించుమించుగా అమరజీవి బుర్రకథకు సమకాలీన ములైన - ‘కూలీ’ - కన్న కూతురు అన్న శ్రీ పి. లక్ష్మీకాంత మోహన్ గారి బుర్రకథలూ, శ్రీ నాల్గ్ చిరంజీవిగారి కోటిరెడ్డి కథ సైతం గణనీయములే! ఇక పోతే గత సంవత్సరంలో ప్రచురింపబడిన శ్రీ సుంకర రచితమైన రుద్రమ దేవికథ ఉత్తమ శ్రేణిలోకి చెందినది. ఇందులో అందందు సుందరమైన కీర్తనలు, దరువులు, తందాన వరుసలూ వున్నప్పటికీ - ఇందలి కథనంలో నాటకీయత కల్గిన గద్యయే యెక్కవగా వాడబడ్డది విశేషం!

ఉత్తమ ప్రజాకళా స్వరూపంగా రూపొందిన యీ ‘బుర్రకథ’ స విధానంలో ఎందరో రచయితలు ఉత్తమ కథలను రచించారు. అట్టి వారిలో ముఖ్యులు శ్రీయుతులు జంపన చంద్రశేఖరరావు, సూరి శైలి సాంబశివరావు బాప్టి మున్నగు

వాడు గణనీయులు. ముఖ్యంగా బోసు జీవితం- గాంధీ జీవితచరిత్ర, ఆంధ్రకేశరి, మున్నగునవి ఖ్యాతి పొందాయి. అంతేగాక 1951, 52 సం॥రాలలో మన ఆంధ్రశ్రీచరిత్రలో ప్రముఖభాగమైన రాయల సీమగడ్డలో ఊమం స్వైరవిహారం చేసి భయంకరంగా తినివేయ నారంభించిన దశలో - ఒకప్పుడు బెంగాల్ కరువుకే హృదయ మర్పించిన నాజర్ వంటి కళా శీలురు చేతులు ముడుచుకొని కూర్చోగలరని నమ్మడం ఎలాగ? కనుకనే-నాజర్ 'నేటి రాయల సీమ'-అనే చక్కని బుర్రకథ రచించారు. ఈ కథ ఎంతో కరుణార్ద్రంగా-అచ్చటి భీకర సన్నివేశాలను కన్నులకు హత్తునట్లుగా చిత్రించబడి ఉత్తమశ్రేణికి చెందుతుంది.

జాతీయ చైతన్యంలో ఒక భాగంగా అభివృద్ధి పొందుతూ వచ్చిన ఆంధ్రుల ప్రత్యేక రాష్ట్ర వాంఛ నలభైసంవత్సరాల ఆందోళనా చరిత్ర కలిగినదైనప్పటికీ సీమకారిపో నారంభించింది. అట్టి అవసరాన ఆంధ్రజాతి నోముల పంటగా ఆవిర్భవించిన త్యాగ

మూర్తి, శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు తన వాణత్యాగనిరతితో-తత్ఫలితమైన ఆంధ్రయువలోకపు అచంచల కార్యదీక్షతో వచ్చిన నవచైతన్య ఫలితమై ఆంధ్రుల కోర్కె ఈడేరినది. అయితే చరిత్రలో తన నామాక్షరాల వ్రజకాంతు లాపాదించుకొన్న ఆ మహావీరుని త్యాగం కవితావస్తువు కావటంలో ఆశ్చర్యంలేదు. ఎందరో కవులు కావ్యాలు రాశారు. ప్రబంధాలు చెప్పారు. చాటువు లెల్లారు. ఎన్ని చేసినా శిష్టకవితాస్వరూపాలేకదా! జానపద కవితారీతులు రావద్దా! వచ్చినవో-సకృత్తు! ఒక ప్రబల హస్తం అలాంటి కవితాఫణిని ప్రసాదించవద్దా!— కనుకనే - ఈ చారిత్రక ప్రేరణవల్లనే పదుగురు కవులు - కొందరు అతి నవ్య కవులుకూడ పొట్టి శ్రీరాములు జీవితానుసరణంగా బుర్రకథలు రచించారు. అన్ని ప్రాంతాలలోను ఏదో ఒక కథ ప్రచారమవుతూనే వున్నది. ఆ మహాత్యాగి - అమరజీవి - త్యాగనిరతికి ప్రతిమారూ, ఆంధ్రజనత వేడికన్నీటితో శ్రద్ధాంజలిని ఘటించుస్తూనే వున్నది.

జానపద కళారూపాలతో వెలు
వడినవి కేవలము బుర్రకథలు, వీధి
భాగనతములు మాత్రమేకాక -
తెలుగునాట ప్రసిద్ధమైన వున్న
కన్యకాపరమేశ్వరి కథను స్వీకరించి
(శ్రీ) పీసా లక్ష్మణరావుగారు జము
కుల కథగా రచించారు. ఇంతేగాక
పిచ్చిగుంటల కథలు - కోలాట
పాటలు, భజన దరువులవంటి
రూపాలను నూత్న కాంతులతో,
కొత్త అనుభూతులతో - ఆలోచన
లతో పునరుద్ధరించిన యువకవు
లెందరో వున్నారు. ఈ సాహిత్య
మంతా నైమర్శిక దృష్టితో సమ
గ్రంగా పరిశీలింప బడవలసి
వున్నది. అంతేగాక, జానపద
సాహిత్యంలో మేల్బొందు లనదగిన
'సైసై చెన్నాపరెడ్డి', 'ఓ గుఱ్ఱాల
గోపిరెడ్డి' వంటి అనేక ఘాతులతో
కొత్తపాటలు రచించిన యువ రచ
యిత లెందరో ఉన్నారు. అట్టి
వారిలో ముఖ్యులు శ్రీ కోగంటి
గోపాలకృష్ణయ్య, కొత్తపల్లి రంగా
రావు, పూలకుంట్ల సంజీవులు,
గోపాలం ప్రభువులు ఎన్నదగిన
వారు. ముఖ్యంగా '54 లో ప్రచు
రింపబడిన శశవిమాణ గీతాలసంపుటి
అనన్యమైనది. ఈ గీతాలు శ్రీ

రాంభట్ల కృష్ణమూర్తిగారు తమకు
గల సాహిత్యప్రాధిమ్యో చిత్ర
లేఖనా నైపుణ్య మేళవించి పదా
లతో చక్కని వ్యంగ్యచిత్రాలను
రచించారు. ముఖ్యంగా యీ
గేయాలు దేశిభాషకుల నెన్నింటినో
ఆకళించుకొన్నవి. ముఖ్యంగా -
“వచ్చారయ్యావచ్చారూ, ముగ్గురు
మరాఠీ లొచ్చారు; తెలుగునాడు
విరిసింది - సిరిసిరిమువ్వా మనకు
తొలిదసరా వచ్చింది సిరిసిరి
మువ్వా! - పాండవులు పాండవులు
తుమ్మెదా; బతకమ్మ బతకమ్మ
ఉయ్యాలో, - అనగా అనగా
ముగ్గురు రాజులు - ఒకరికి ఊరూ
లేదు!, చిట్టిత పండెరుపు చిలక
ముక్కెరుపు -” వంటి చక్కని
పాటలు జానపదగేయాల వలెనే
లయాన్వితాలే కాక హృదయంగ
మాలు కూడ!

ఈ విధంగా - జానపద సాహితీ
శాఖ అనుస్థాతమైన సత్సాంప్ర
దాయపు మహాస్రవంతిగా ప్రవ
హించుతున్నప్పటికీ - యిటీవల
కొత్త కాంధి కెరటాల తీపుల్ని
స్వాయత్తం చేసుకొని తెలుగునాట
వరవల్పు తొక్కుతున్నది. అయితే
ఆంధ్రజాతి దురదృష్టవశాత్తు

ముక్కలై వుండుటవల్ల సర్కారు ప్రాంతపు సాహితీ విధవాన్ని అవ లోకించి నంతమాత్రాన సంపూర్ణం కానేరదు, ఆంధ్రులలో మూడవ వంతుగావున్న తెలంగాణాంధ్రుల సాహిత్య సంస్కృతీ శాఖలలో ఆంధ్రమాతకు ఎన్నెన్నో అపు రూపాలాకారాలు కై సేయబడు తునే వున్నవి. ముఖ్యంగా శ్రీ టి. రామానుజులుగారు రచించిన 'అనాథ' అనే బుర్రకథవంటి దేశీ సృజనలు బహుధారామణీయకము లేగాక సంఘ సంస్కరణాభిలాషా సహితములు కూడ. యవ్వనపు మిసిమి విలాసాలలో - నెనరు చూపిన దొంగప్రియుని మాటలు నమ్మి - అతని కోర్కె తీర్చడంతో గర్భవతై నానాయిక్కట్లకు గురై న ఒక అనాథ జీవిత వృత్తాన్ని యిందులో చక్కగా వర్ణించాడు రచయిత.

తెలంగాణమునకు చెందిన ప్రముఖ కవులలో పేరెన్నికగన్న శ్రీ కాళోజీ నారాయణరావుగారు ప్రజాగళనరంద్రప్రసాదస్వీనులైన జానపదరీతులలో ఎన్నో గీతాలు రచించి జాతి జాగృతికి అపారమైన కృషిసల్పారు. ముఖ్యంగా వారి

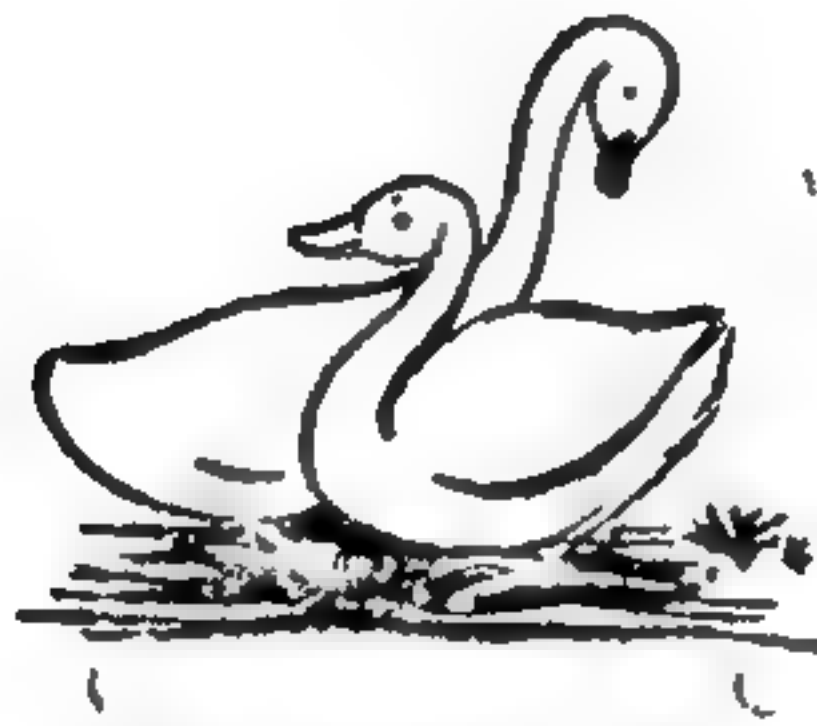
'నా గొడవ' అనే గేయసంపుటిలో 'ప్రపంచం, 'లోకం, ఇంకెన్నాళ్లు?' తీర్పు, మంచిచెడ్డల అడ, దేవత లెరుగనిదివ్యానుభవం"వంటి ఎన్నో గేయాలు మంజులమై, లసస్వధు రమై, పుడమి పొత్తిళ్ళలో లాలింప బడిన గీతికానిస్వనములై మెరుపు తీగలవలె నవ్యాంధ్ర కవితా విహాయసంలో ఉత్తమ కాంతులందు కొంటున్నవి. ఈ కవి అనవసరపు బెడగులకు పోక, సోకుల పట్టు కుచ్చుల టోపీలు ధరించక, నిమ్మలూష హృదయంతో, నిరంజన కవితావేశంతో, నిస్తుల సారస్వత తేజంతో యెన్నెన్నో గేయాలను రచించిన జానపద కవితాపణతు లతో హృద్యంగా సర్వాంగ సుందరంగా ఆధునిక కవితవెలార్చిన వారిలో ఉత్తముడనుటకు సందేహం లేదు. వేయి మాటలకంటే అతని కవితాహృదయాన్ని తనకు తానై చాటగలిగిన దొకే ఒక్కగీతికాశ కాలం చాలదా?

"హద్దుమీరి అసకారవర్గమూ
ఆడిన ఆటలు చాలింక
రాజుపేరట అరాజకమునకు
జరిగిన పూజలు చాలింక...

రక్క-సితనమును పిశాచవృత్తికి
దొరికిన రక్షణ చాలింక
పాలనపేరిట పల్లెపల్లెలో
జరిగే పాపము చాలింక.
బీదల సర్వస్వముతో ధనికులు

చేసే బేరము చాలింక
దొంగలంత దొరతనముపేరిట
చేసిన దోపిడి చాలింక.

[‘చాలింక’ నుంచి. పుట 26 నాగొడవ.]

చైనా రచయితల సంఘాధ్యక్షుడు, మావ్ టున్ సం దేశం

ప్రియమిత్రులారా !

“ఆంధ్ర అభ్యుదయ రచయితల సంఘపు ఐదవ మహాసభా ప్రారంభ సందర్భంలో, చైనీస్ రచయితలందరూ అందచేస్తున్న మనః పూర్వకాభినందనలను దయతో స్వీకరించండి. మీ ప్రజాజీవితంనుండి, ప్రజా పోరాటంనుండి మీరు పుట్టిన, పోడిమినీ పొంది, సాహిత్యమందు యితోధిక ప్రముఖ విజయాలను సాధింతురుగాక ! చైనా - భారత స్నేహాన్ని దృఢపరచి అభివృద్ధి పరచుటలో మీ లేఖనులను ఉపయోగిస్తారని దృఢంగా విశ్వసిస్తున్నాం.”

అనంతం

గంగినేని

రావేల ! రావేల !
రావేల చెలికాడ !
రాత్రి వచ్చెనురా !
ఏకాంత కాంతనురా !

రారా ! వేవేగ !!
రాగమాలికగా !
అనురాగ వేదికగా !
అపురూప ప్రియా !

ఆనందంరా, అది
జీవిత పర్యాయపదం !
స్వర్గంరా, అది -
మన కలయిక సంకేతం !

రావేల ఈ వేళ !!
రాతిగుండెలవాడ !
విరహ వేదన నిండి
మండు టెండ్రయ్యాను !
హేమంతపతువు కప్పరా !
వసంతసంగీతం నింపరా !

రానోయి, రానోయి !
నా హృదయాధి నాధుడా !

విధికత్తుల బావిలో
బదీనయ్యాను ! రారా !
వేవేగ నను రక్షింపరా !

గుండెమీది కొండ
దించరావా నేడు !
మనసులోని ముల్లు
తీయరావా నీవు !

రావేల చెలికాడ !
రాత్రి వచ్చెనురా !
హృదయ మాకాశమాయె !
మనసు మల్లెపందిసె ! శే
కాంక్ష కడలియై వెన్నుదాకె !
రారా ! నక్షత్రమాల తెచ్చా !
రారా ! అమృతం వర్షించరా !

రావేమి ! రావేమి !
రామచంద్రా నీవు !
కన్నీరు పొంగెత్త మీది
కొరిగె అశోకవృక్షం !
అబానుబాహుడా ! ఆమకొరా !

రావేల, రావేల ఈ రాత్రి!
రాక్షసులు మైమరచి
నిద్రపోతున్నారు!!
నిశ్శబ్దదేవతగా
నన్ను చేరవోయి!

తొలిప్రాణి నీవురా!
తొలిసవ్య నేనురా!
నీవు ప్రాణదాతవురా!
నేను స్వప్నరూపంరా!

నా సవ్య వెన్నెలై
లోకాన్ని వెలిగించె!
నీవాక్కు కోరికై
లోకాన్ని స్పందించె

పూహనీవు, ఆశ నేనురా!
మనం జగతి చైతన్యం!
రావేల, రావేల ఈవేళ!
నావల్లో పవళింప!

రావోయి! కృష్ణా!
రాసలీల వేళాయె!
రావోయి, రాధను!
నే నీ తీయనిబాధను!

రావేల, రావేల ఆడం!
రావేల ఆదిపురుషుడా!
ఆద్యంతాలావహించిన
చైతన్యవాహిని పలికించు!
నా ఎడద మోడు పులకించ!

హే క్రిష్ణా! శ్రీకృష్ణా!!
అబ్బా! దుర్యోధనులు!
అయ్యో! దుశ్శాసనులు!
పరాభవం కాటందుతోంది!
తక్షణం ముక్తిప్రసాదించు ప్రభూ!

బేనురా, నే నీ అర్ధాంగిని!
బేనాను నేను 'అవని'ని!
వినరా, ఇహనైనా నామొక!
విని ననుబ్రోవ రారా వేవేగ!

ఆంధ్ర నాటక సాహిత్య సమీక్ష

శ్రీనివాస చక్రవర్తి

సంస్కృతా లంకా రికులు సాహిత్యరంగంలో నాటకానికి అగ్రతాంబూల మిచ్చినా, వారి ననుసరించిన మన పూర్వాంధ్ర కవులు దానితోలికి పోలేదు. సంస్కృతలక్షణ గ్రంథాలను అనువదించిన తెలుగు లాక్షణికులు నాటక పరిచ్ఛేదం వదలివేస్తూ వచ్చారు. “ఉదాత్త రసాన్విత కావ్యనాటకక్రమములు పెక్కు చూచితి -” అనే భారతపద్యాన్ని బట్టి నన్నయ కాలంనాటికే నాటకాలు ప్రదర్శిస్తూండేవారని అనుమానించవలసివస్తోంది. కాని అవి నాటకాలో, యక్షగానాలో నిర్ధారణగా చెప్పలేం. తిక్కనగారి కీచక వధ ఘట్టం చదివినా, పింగళి సూరన ప్రభావతీ ప్రద్యమ్నం చదివినా వారికి నాటక రచనలో విశేషప్రస్థా గలదని పొడగట్టుతుంది. కాని ఆ మహానుభావులకూ తెలుగులో నాటకం రాయాలని బుద్ధిపుట్టలేదు. పిల్లలమగ్రి పిన

వీరభద్రుడు, నంది మల్లయ్య, ఘంట సింగయ్య సంస్కృత శాఖం తలం, ప్రబోధ చంద్రోదయాలను ప్రబంధాలుగా గూపొందించారేగాని నాటకాలుగా అనువదించలేదు. ఆనాటి సాహిత్యం రాజుల ఆదరాభిమానాలమీద, షష్టా నిష్టాలమీద ఆధారపడి ఉండటం, వారికి నాటకాలమీద మోజు లేక పోవటం తెలుగులో నాటకాలు అవతరించకపోవడానికి కారణాలై వుండవచ్చు.

పూర్వకవులు నాటక సరస్వతి మీద యెంత శీతకన్ను వేసినా ఎలానో ఒకే ఒకరూపకం 14 వ శతాబ్దంలో తెలుగులో వెలువడింది. అదే క్రీడాభిరామం. దీనిని రచించింది వినుకొండ వల్లభరాయడు. ఇందులో శ్రీనాథుని పోకడలు అనేకం కనిపించటం వల్ల దీనిని శ్రీనాథుడే రచించి వల్లభరాయని పేరు పెట్టాడని స్వగీయ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి

వాదించారు. గ్రంథకర్త ఎవరైనా యిది తెలుగు భాషలోని ప్రప్రథమ రూపకమని అంగీకరించక తప్పదు. అయితే యిది పూర్తిగా స్వతంత్ర గ్రంథం కాదు. సంస్కృతంలోని ప్రేమాభిరామాన్ని అనుసరించి రచించబడింది. ఇది సంస్కృత దశ విధరూపకాలలోని వీధిజాతికి చెందింది. “నటులది దోరసముద్రము, విటులది యోగల్లు, కవిది వినుకొండ...” అని నాందీ ప్రస్తావనలో చెప్పడం వల్ల దీనిని మోపూరి భైరవుని తిరునాళ్ళలో ప్రదర్శించేవారని తెలుస్తుంది. ఇందులో శృంగారం పచ్చిగా నడిచినా, ఆనాటి ఆంధ్రప్రజల సాంఘికాచారాలు, వివిధ కళారూపాలు ప్రస్ఫుటంగా ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. ఆరోజులలో తెలుగువారు ఎక్కువగా యక్షగానాలు, వీధినాటకాలు, పగటి వేషాలు మొదలైన కళారూపాలతోనే తృప్తి పడుతుండేవారు.

1880 వ సంవత్సరంలో ఆంధ్ర సాహిత్య చరిత్రలో నూతనయుగం ప్రారంభమైంది. ఆ సంవత్సరమే ధార్వాడ కంపెనీవారు ఆంధ్రదేశమంతా పర్యటించి నాటకాలాడి

వెళ్ళారు. ఆ ప్రదర్శనాలు చూచిన తెలుగువారికి తామూ నాటకాలాడాలనే కుతూహలం కలిగింది. నాటక సమాజాలు ప్రతి పట్టణాన స్థాపించారు. కాని ఆడడానికి నాటకా లేవీ? అందుకని ప్రతి సమాజం ఒక్కొక్క కవిని ఆశ్రయించింది. ఆ కవులు తాము చదివిన సంస్కృత నాటకాలను చూచిన ధార్వాడ నాటకాలను, ఆంధ్రలో చిరకాలంగా ప్రచారంలో ఉన్న పగటి వేషాలను ఆధారంచేసుకుని తెలుగులో నాటకాలు రాయసాగారు. వారికి ఎక్కువగా పగటి వేషాలు, ధార్వాడ నాటకాలు ఉపయోగించి ఉంటాయి. పగటి వేషాలలో చాలా వేషాలు ఉత్తమ ప్రహసన లక్షణాలతో విరాజిల్లుతూ నాటి నాటకాలకు ప్రాతిపదికలైనాయి. ఆనాటి కవులు పూర్తిగా వచనంలోనే నాటకాలు రాశారు. ఒకటి రెండు స్లోకాలు, ఒకటి రెండు కీర్తనలు మాత్రముండేవట. అయితే ఆనాటి వచన నాటకాలు మనకిప్పుడు లభ్యం కాకపోవడంవల్ల వాటిని సమీక్షించే అవకాశం లేకుండా పోయింది. నీ రేఖలింగం

గారి ప్రష్టాదలో 8 పద్యాలు మాత్రమే వున్నాయి. ఆ వచన నాటక ఛాయలు ఇందులో వున్నాయేమోనని సందేహించవలసి వస్తోంది.

సర్కారు జిల్లాలలో యిలా వచన-నాటకాలు వెలువడుతుంటే బళ్ళారినించి యింకోరకం నాటకాలు బయలుదేరాయి. అక్కడి వారికీ నాటకాలాడాలని ఉత్సుకత కలిగి సరస వినోదసభ అని నాటకసమాజం స్థాపించారు. దానికి కవి, నటుడు, దర్శకుడు ధర్మవరం రామకృష్ణమూచాప్యలు. ఈయనకి సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్లభాషలలో మంచి పాండిత్యముంది. వీరి నాటక రచనలతో నాటక సాహిత్యం యింకో దశ అందుకుంది. వీరు గద్య పద్య గేయాత్మకంగా 28 నాటకాలు రచించారు. కాని అందులో 14 మాత్రమే అచ్చులోకి వచ్చాయి. ఒక్క రోషనార తప్ప తక్కినవన్నీ పౌరాణికాతే. ఈ నాటకాలలోని పద్యాలు ప్రబుధ ఘోషలో నడుస్తాయి. స్వయంగా రకరకాల చందస్సులూ ప్రస్తారించుకుని కొత్త కొత్త పద్యాలు, గేయాలు, రాగ

మాలికలు, డ్యూయెట్లు రచించారు. గద్యంలోని భాషమే పద్యంలో, అదేభావం కీర్తనలో రాయడం, ప్రతి చిన్న విషయాన్నీ ప్రత్యేకరంగంగా చిత్రించడం మూలంగా వీరి నాటకాలు కొంచెం పెద్దవిగా ఉంటాయి; సంస్కృత నాటకాలనుంచి పద్యాలు, ధార్వాడవారిలాగా కీర్తనలు, ఆంగ్ల నాటకాలు చూచి రంగాలుగా అంకవిభజనా చేసి నాటకాలు రాసి ఆడించారు. పాత్రల మానసికావస్థలను, ఆంతర జీవితాన్ని చిత్రించడంలో వీరు పేజీలకు పేజీల దీర్ఘ స్వగతాలు ఉపయోగించారు. కథా సంవిధానంలోను, పాత్ర చిత్రణలోను వీరికి మంచి నేర్పుఉంది. చిత్రాంగి, హిరణ్యకశ్యప పాత్రలను, వారి మానసిక జీవితం చిత్రించడంలో వీరు కొత్తదోషలు తొక్కి, ఆరెండు పాత్రలకు కొత్త వ్యాఖ్యానంచేసి, ఆ పాత్రలయందు పాఠకులకు సానుభూతి కలిగేలాగా చేశాడు. వీరి నాటకాలు పౌరాణికములైననైనా వర్తమానకాల సాంఘిక, రాజకీయ సమస్యలపై తమ భావాలను నాటకాలద్వారా ప్రకటించారు.

చంద్రహాసలో ఉప్పుపన్ను, ప్రమీ
లలో స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం, పాఠశాల
స్వయంవరంలో విదేశీవస్త్ర బహి
ష్కరణ ఇందుకు తార్కాణాలు.
వీరు కరుణారసంలో సిద్ధహస్తులు.
తొలి రచన చిత్రసళీయం, 1886.
ఇదిగాక చంద్రహాస, సారంగధర,
ప్రహ్లాద బహుళ ప్రచారంలోకి
వచ్చాయి. సంస్కృత లక్షణ
కులు నాటకం సుఖాంతంగా ఉండా
లని శాసించినా విషాదాంత నాట
కాలలోని గొప్పకనాన్ని గుర్తించి
ఆచార్యులుగారు ధైర్యంగా సారంగ
ధర విషాదాంతంగా రచించి
తర్వాతి కవులకు మార్గదర్శకు
లయ్యారు.

వీరికి పోటీగా కోలాచలం శ్రీని
వాసరావు బళ్ళారిలోనే ఇంకో
నాటకసమాజం స్థాపించి ఆడిం
చారు. వీరూ గద్యపద్య గేయాత్మ
కంగానే నాటకాలు రాశారు. వీరికి
ఆంగ్లనాటకాలమీదమోజు ఎక్కువ.
అందుకే వీరి నాటకాలలో ఆంగ్ల
నాటక ఛాయలు యెక్కువగా
గోచరిస్తాయి. వీరి విజయనగర
రాజ్య పతనం వీరికేగాక, రాఘవకు
కూడా ఎక్కువపేరు తెచ్చిపెట్టింది.
ఇలాంటి గద్య పద్యాత్మక నాట

కాలు ప్రజల ఆదరాభిమానాలను
చూడగొనడంలో అంతవరకు వచన
నాటకాలను రాయడానికి పూను
కున్న నాటక కర్తలంతా ఫక్కి
మార్చి, గద్యపద్యాత్మక నాటకాలు
రాయ నారంభించారు. కందుకూరి,
చిలకమర్తి, వేదా, పానుగంటి
మొదలైన రచయితల నాటకాలు
బహుళ ప్రచారంలోకి వచ్చాయి.
వీరిలో కొందరు సంస్కృత నాటక
లక్షణాలను స్థూలంగా అనుసరించి,
కొందరు బళ్ళారి నాటకాల నను
సరించి నాటకాలు రాయసాగారు.
నాటకాలకు పద్యాలు, పాటలు
అత్యవశ్యకములనే భావం రచయి
తలలోను, నటులలోను ప్రజలలోను
పాదుకుపోయింది. చివరికి 'నెళ్ళి
వస్తాను' అనేదికూడా పద్యంగా
రాసే స్థితికి నాటక రచన
దిగజారింది. చిలకమర్తివారి
గయోపాఖ్యానం, తిరుపతి కవుల
పాండవ నాటకాలు యించుమించు
పద్యనాటికలకింద తయారయాయి.

ఈ గద్య పద్య నాటకాలలోనే
కొత్తత్రోవలు ప్రోత్సహించి మార్గ
దర్శకులైనవారు వేదంవారు, పాను
గంటివారు. వేదంవారు సంస్కృత
నాటకాలను, లక్షణ గ్రంథాలను

మధించి పాత్రోచిత భాషావాదానికి పునాదులు వేశారు. వారి వాదానికి లక్ష్యమా అన్నట్లు ప్రతాపరుద్రీయంలో పాత్రలకు తదుచితభాషను పెట్టి ఉత్తమ నాటకాన్ని వెలువరించారు. అప్పటివరకు సేవకపాత్ర నుంచి నాయకపాత్రవరకు గ్రాంథిక భాషలో నాటకాలు వ్రాస్తున్న కృష్ణమాచార్యులుగారు మొదలైన వారంతా పాత్రోచితభాషను వాడుతూ నాటకంలో భాషావిషయంలో కొంతవరకు వాస్తవికతకు స్థానం కల్పించారు. పానుగంటి వారు ఇంకోవాదన లేవదీశారు. వీరు పచ్చి గ్రాంథికవాదులు. పాత్రోచితభాష వీరికి గిట్టలేదు. తెలుగు నాటకాలకు వృత్తాలు పనికి రావనీ తేటగీతిలాంటి తెలుగు ఛందస్సులే వాడదగినవని వాదిస్తూ తమ వాదనకు అనుగుణంగా నాటకాలనేకం రాశారు; పాదుక, రాధాకృష్ణ, విప్రనారాయణ, కంఠాధరణం ఎక్కువ ప్రచారంలోకి వచ్చాయి. వీరు హాస్యరస నిష్ఠాతులు. ఆ రసమంటే మహాభిమానం. అందుచేత వీరి నాటకాలలో హాస్యం ముందుకు పరుగిడు

తూంటుంది. పాత్రచిత్రణలో, కథా సంవిధానంలో వీరు అనేక నూత్న మార్గాలు తొక్కి తర్వాత రచయితలకు మార్గదర్శకులయ్యారు.

19 వ శతాబ్దం చివర, 20 వ శతాబ్దారంభంలో భారతమంతటా జాతీయతాభావం స్వాతంత్ర్యపిపాస రెకెత్తాయి. ఈ భావాల ప్రభావం వల్ల తెలుగులో రెండు సరికొత్త రకాలనాటకాలు బయలుదేరాయి ఒకటి: పూర్వచారిత్రకనాటకాలు, రెండు : సమకాలీన చారిత్రకనాటకాలు, మొదటిరకానికి చెందినవి వేదం వారి ప్రతాపరుద్రీయం, బొబ్బిలి; ఇచ్చాపురపు యశ్శనారాయణశాస్త్రిగారి రసపుత్ర విజయం, కొప్పరపు సుబ్బారావుగారి రోషనార, పింగళి నాగేంద్రరావుగారి జేబున్నీసా, శ్రీపాదవారి బొబ్బిలి ప్రజల ఆదరాభిమానాలను చూరగొన్నవి.

పింగళివారి జేబున్నీసా ద్వితీయద్రామాల్ రాయ్ నాటకాల ఫక్కిలో నడిచింది. రసపుత్ర విజయం, రోషనారలలోని పద్యాలు దేశభక్తిని పురిగొల్పుతాయి. మతకలహాలు వస్తాయనే వంకతో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం యీ మూడు నాటకా

లను నిషేధించింది. ప్రతాప రుద్రదీయం కథా సంవిధానంలో, రసపోషణలో, పాత్రచిత్రణలో తెలుగులోని బహుకొద్ది ఉత్తమ నాటకాలలో ఒకటిగా పరిగణింపబడుతోంది. అయితే ఒక్క జేబు స్నీసాలో మినహా తక్కినవాటిల్లో మామూలు పాత్రాంగణిలోనే గద్య పద్యాలు యధేచ్ఛగా వాడబడ్డాయి. రచనావిధానంలో పెద్ద మాచ్చేమీ రాలేదు. ఇక సమకాలీన చారిత్రక నాటకాలు : పంజాబుహత్య, బ్రిటీష్ ప్రభుత్వ దమననీతిలో భారతదేశం అప్రతిష్ట ఉండిపోయింది. దాని ప్రభావంవల్లనే తెలుగులో దామరాజు పుండరీకాక్షుడుగారు, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలుగారు మొదలైనవారు పాంచాలీ పరాధనం, గాంధీ విజయంలాంటి నాటకాలు రాశారు. అయితే ఇవీ ప్రభుత్వ నిషేధానికి గురి అయినాయి.

నాటి రాజకీయాందోళనతో పాటు సాహిత్య రంగంలో, మత రంగంలో, సాంఘిక రంగంలో ఆందోళన ప్రారంభమై తత్ఫలితంగా నాటకం కొత్త కొత్త రూపాలు ధరించింది. సాహిత్య

రంగంలో ఆనాడు ముందడుగు వేసింది సాహితీసమితి. అందులోని సభ్యులంతా మంచి భావుకులు, వ్యుత్పన్నులూ, వ్యావహారికభాషావాదులు. సభాపతి శివశంకరుల వారు తక్కిన సాహిత్యశాఖలలో లాగానే నాటక శాఖలో నూత్న రూపాలను అందించారు. నిర్వచనంగా పద్యగేయాలతోవీరుచక్కటి నాటకాలు, నాటికలు చాలా రచించారు. వీరి పద్య నాటకాలలో భావనాశక్తి కంటే నాటకత్వం ముందుకు దూకుతూంటుంది. గ్రీకు మహాకవుల నాటకాలు వీరి నాటకాలు చదువుతూంటే స్పృహకి వస్తాయి. వీరి పద్మావతి, దీక్షిత దుహిత, కవిప్రియ సాహితీవేత్తల మన్ననల నందుకున్నాయి. అందులో దీక్షిత దుహిత గొప్ప కళాఖండం. సంభాషణలు పద్యాలలో సాగినా, చకచకా నడుస్తూ ఎంతో సొంపుగా ఉంటాయి. అప్పయ దీక్షితుల మానసికావస్థను చిత్రించడానికి వీరు నేపథ్య బృందగానాలు రచించి సరికొత్తమార్గం తొక్కారు.

గొప్ప భావనాశక్తి సంపన్నుడు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు.

వీరు నర్తనశాల, అనార్కలీ, వేన రాజు మొదలైన నాటకాలు చాలా రాశారు. అయితే వీరి నాటకాలలో కవిత్వం ముందుకు ఉరకలు పెడుతూ నాటకత్వానికి అడ్డు తగులుతూంటుంది. వీరి అనార్కలీ గొప్ప 'లిరిక్' నాటకం. ఇందులో వీరు విభావానుభావ వ్యభిచారీ భావాలను పాత్రలుగా ప్రవేశపెట్టి వాటిద్వారా నాయకా నాయకుల మానసికావస్థను, పరిణామాన్ని వర్ణించారు. ఇట్టి రచన అపూర్వం. తెలుగు భాషకు ఒక అమూల్యమణి అనార్కలీ. వేనరాజులో కొంతమంది పెద్దలకి హోమోసెక్సు, మెటామార్ఫిసికల్ సైన్సు గోచరించాయి. అది గొప్ప శాస్త్రీయ నాటకమని పొగిడారు. మరికొంతమంది దృష్టిలో ఇది వట్టి అభివృద్ధి నిరోధకనాటకం. దీనిమీద గాలిదుమారం రేగింది. సత్యనారాయణగారు గొప్పగొప్ప సంస్కరణలకు పూనుకున్న వేనరాజును పెద్దరాక్షసుడిగా చిత్రించారు. నాటక రచనా పద్ధతిలో పెద్ద మార్పుమీ ఇందులో తీసుకురాలేదు. ఇక నోరి నరసింహశాస్త్రిగారి సోమనాథ

విజయం; దువ్వూరి రామిరెడ్డిగారి "మీరాబాయి" విషాదాంత నాటకంగా మన్నన పొందింది. వారిదే "కాంగ్రెస్ వాలా" హాస్యగర్భితమైన సాంఘికనాటిక. చింతాదీక్షితులుగారి శబరి, అబ్బూరి రామశృణ్వారావుగారి నదీసుందరి తెలుగు సాహిత్యంలో విశిష్టస్థానం సంపాదించుకున్నాయి. ఈమూడూ పూర్తిగా వచన నాటకాలే. సోమనాథ విజయం చారిత్రాత్మకమైంది. చక్కటి పాత్ర చిత్రణతో ఆనాటి యువకుల నెందరినో ఆకర్షించింది. శబరి చదువుతోంటే మాటర్ లింక్ బ్లూబాయి జ్ఞాపకం వస్తుంది. చింతావారు అడవులలోని వక్షులను సైతం పాత్రలుగా చేసిన శబరి రామభక్తిని ద్యోతకంచేస్తూ ఉత్తమనాటకం రచించాడు. నదీసుందరి వచనంలో ఉన్న ఖండకావ్యంలాగా నడుస్తుంది.

సాహితీరంగంలో ఆందోళనలో భాగంగా వ్యవహారిక భాషావాదం వచ్చింది. వ్యవహారిక భాష కావ్య రచనకు యోగ్యంకాదనీ అందులో ముఖ్యంగా నాటక రచనకు అసలే పనికిరాదని పండితమ్మనూలు వాదించసాగారు. ఈ వాదనను ప్రతిఘటించడానికని గురజాడ

ఆస్పరావుగారు చక్కటి వ్యవహారిక భాషలో కన్యాశుల్కం రాశారు. నాటకంలో కుప్ప తెప్పలుగా పద్యాలు పాటలు రాయడం సంప్రదాయమైపోయిన తొలిరోజులలో (1856) పూర్తిగా వచనంలో, అందులో వ్యవహారికంలో నాటకం అనతరించడం నిజంగా చిత్రమేకాక గురజాడవారి ప్రతిభను, దూరదృష్టిని వెల్లడిస్తాయి. కన్యాశుల్కంలో పాత్రలు జీవకళతో ఉట్టిపడుతూ తెలుగువారి హృదయాలలో పీఠం వేసుకున్నాయి. గీతం, రామప్పంతులు, మధురవాణి, అగ్ని హోత్రా వధాన్లు, వెంకటేశం మనకి నేటికీ నిత్యం కనిపిస్తూవున్నారు. తెలుగు నాటక సాహిత్యంలో వాస్తవికతను పునాదులు వేసింది ఆస్పరావుగారే. అందుకే నాటికీ నేటికీ సాటిలేని నాటకంగా కన్యాశుల్కం విరాజిల్లుతోంది. అయితే ప్రతిపక్షులు ఊరుకున్నారా? ఏదో చచ్చు సాంఘిక నాటకాలకి వ్యవహారికం ఉపయోగిస్తుందేమో కాని పౌరాణిక నాటకాలకు ఏమాత్రం పనికిరాదని మొదలుపెట్టారు. వారి సవాలును అందుకుని చిలుకూరి నారాయణ

రావుగారు రసవత్తరంగా అశ్వధామ, అంబ మొదలైన పౌరాణిక నాటకాలను, శుద్ధ వ్యవహారికంలో రచించి చూపారు.

ఇంకోనైపునంచి రామాయణ భారతాది పురాణాలమీద, బ్రాహ్మణ మతంమీద తిరుగుబాటు లేచింది. దీనికి నాయకుడు త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారు. వీరు పురాణ కథలకు, పాత్రలకూ కొత్త వ్యాఖ్యానంచేసి నూత్న దృక్పథంతో శంబుకవధ, ఖానీ అని రెండు నాటకాలు రాశారు. శంబుకవధ పాతపద్ధతిలోనే రచించినా, ఖానీలో కొత్తపోకడలు పోయాయి. వీరిదృక్పథాన్ను సరించి ముద్దుకృష్ణ అశోకం, గుడిపాటి వెంకటచలంగారు శశాంక, పురూరవ మొదలైన రసవత్తర నాటకాలు రచించారు. అయితే చలంగారి నాటకాలు సవ్యభావాలతో చదువుకోడానికి ఎంతో రమ్యంగా ఉంటాయి. పాత్ర చిత్రణలో కథాసంవిధానంలో నూతనత్వమే వీరినాటకాలలో గోచరిస్తుంది.

సమాజంలోని కుళ్ళును క్షౌశనం చేయాలనే మహద్దేశంతో పెద్ద ఉద్యమం లేవదీసిన వీరేశ

లింగంగారు తమకు సాధనంగా నాటక రచనను చేపట్టి విచిత్ర వివాహం, బ్రాహ్మ వివాహం, మున్సిపల్ నాటకం మొదలైన ప్రహసనాలు పూర్తి వచనంలో న్యవహారానికి చాలా దగ్గరగా ఉండే సులభ శైలిలో రచించారు. అయితే వారి ప్రధానాశయం సంఘసంస్కరణ అవడంవల్ల వారి రచనలలో శిల్పం కొంచెం దెబ్బతిన్నదనే చెప్పాలి. వీరేశలింగంగారి ఉక్యమ ఫలితంగా చాలా సాంఘిక నాటకాలు వెలువడ్డాయి. కాళ్ళకూరి నారాయణ రావు గారి చింతామణి, వర విక్రయం, మధుసేవ; సోమరాజు రామానుజరావుగారి రంగూన్ రాడీమితప్రచారంలోకివచ్చాయి. వీరు సాంఘిక సమస్యల లోతు పాతులలోకి వెళ్ళకుండా పైపై విషయాలనే పట్టుకు నాటకాలు రాయడంతో విషమఫలితం కలిగాయి. వీటికి 'రాడీ నాటకాల'ని పేరు వచ్చింది. వీటిలోని కృత్రిమ సన్నివేశాలు, సాత్రచిత్రణ లోట్లు ఎన్నో ఉన్నాయి. వీటిని తొలి సాంఘిక నాటకాలుగా మాత్రమే పరిగణించాల్సి వుంటుంది.

ఇంతవరకు మనం పరిశీలించిన రచయితలు, గురజాడవంటి యే బహుకొద్దిమందినో మినహాయిస్తే, ఆదర్శవాదులు, భావవాదులు. వీరు రచనా సంవిధానంలో ఎన్ని కొత్తపోకడలు పోయినా, ఎన్ని కళారూపాలను అందించినా, వీరి దృష్టి అంతా గత కాలంపై పే. అందుచేతనే వారి నాటకాలు పురాణకథలతోను, చారిత్రక కథలతోనూ నిండి బూజుపట్టిన సిద్ధాంతాలను ప్రసాదిస్తుంటాయి. కాని కాలం మారింది. జాతీయ అంతర్జాతీయ సాహిత్య పఠనం, పరిణామాలవల్ల 1930 ప్రాంతాలకే యువకులలో నవచైతన్యం కలిగింది. మార్క్సిస్టు సిద్ధాంతాలు, అనివాదభావాలు యువకులను ఆకర్షించాయి. కనువిచ్చి చూచారు. కనిపించిందేమిటి? శ్రీర్ణావస్థలలో ఉన్న సాంఘిక ఆర్థిక వ్యవస్థ. ధనికుడు - బీద అనే రెండు వర్గాలు. ఆ రెండు వర్గాల మధ్య నిత్యసంఘర్షణ. ఎంత సీచానికైనా ఒడిగట్టి ధనికుడు దరిద్రుణ్ణి పీల్చి పిండిచేస్తూ భోగభాగ్యాలతో తులతూగుతుంటే దరిద్రుడు తిండిలేక మూల్గుడం వారి

కంటికి దృశ్యమాన మైనా యి. సంఘంలో పెద్దమనుష్యులు చెద పురుగుల్లా చేరి మూఢనమ్మకాలను, మూఢాచారాలను ప్రచారం చేస్తూ మతంపేరిట, దేవుడిపేరిట దురన్యాయాలు జరుపుతూండడం గోచరించింది. నవకవి ఈ అన్యాయాలను ఎదుర్కొంటానికి వాస్తవికత దృష్టితో పరిశీలించి, వాస్తవికతను ప్రాతిపదిక చేసుకుని కలంపట్టాడు.

నాటక సాహిత్యం ఇంకోదశను, అభ్యుదయ దశను చేరుకుంది. కన్యాశుల్కం తర్వాత మళ్ళీ వాస్తవికతా దృష్టితో రచితమైన నాటకం “తప్పెవరిద”. రచయిత పి. వి. రాజమన్నారు. సారంగధర ఇతివృత్తాన్నే నేటి సంఘపరంగా రచించినా యిందులో ఎన్నో కొత్తపోకడలు కనిపిస్తాయి. ఈ నాటకాన్ని బల్లారి రాఘవ ఆంధ్రదేశంలో పలు తావుల ప్రదర్శించడంతో మన నాటక చరిత్రలో నూత్నశకం ప్రారంభమైంది. యువకవులు నాటకం తిలకించి ఉత్సాహపూరితులై వాస్తవిక జగత్తును నాటకాలలో ప్రతిబింబింపజేయ పూనుకున్నారు, ఈ నూతనయుగంలో వచ్చిన నాటకాలలో విశిష్టత

రెండువిధాలు. ఒకటి వస్తువు, రెండు శిల్పం.

పతనావస్థలోనున్న భూస్వామ్య విధానాన్ని ఏదోవిధంగా నిలబెట్టుకోడానికి ఎంతటి దారుణాలకైనా తయారయే ధనిక భూస్వాములకు, వారి బారినుంచి తప్పించుకుని బానిస శృంఖలాలను త్రేంచుకుని స్వేచ్ఛగా జీవించడానికి సంఘటితపడుతున్న బీదరైతు, కూలీలకు మధ్య సంఘర్షణ అభ్యుదయ నాటకాలకు మూలవస్తువైంది. ఈ ఇతివృత్తాన్ని ఆధారం చేసుకుని అనేకమంది రచయితలు నాటకాలు రాశారు. వాటిలోకల్లా ఎక్కువ ప్రచారంలోకి వచ్చినవి వాసిరెడ్డి, సుంకర రచించిన ముదడుగు, మాభూమి. ఈరెండు నాటకాలను, అందులో ముఖ్యంగా మాభూమిని అనేక నాటకసమాజాలు ప్రదర్శించాయి. కొన్ని లక్షలమంది ప్రజలు చూచి ఆనందించి వైతన్యం పొందారు. అనేకమంది రచయితలు, నాటకసమాజాలు ఈ నాటకంవల్ల ఉత్సాహం పొందారు. ఇటీవల వాసిరెడ్డి విడిగా రచించిన పోతుగడ్డ మాభూమి నాటకానికీతరువాత లాకనిపిస్తుంది.

ఆంధ్ర ప్రజాజీవితంలో అత్యంత ప్రాధాన్యం వహిస్తున్న ఈ సంఘర్షణ రచయితలకు సహజంగా ఆకర్షించింది. అనేకులు ఈ సంఘర్షణలోని వివిధరూపాలను ద్యోతకం చేస్తూ నాటకాలు రాశారు. కాని సృజనాత్మకశక్తి కొరవడంవల్ల ధనికభూస్వామిలాంటి పాత్రలలో ఏమార్పు లేకుండా మూసకట్టి నట్లు ప్రత్యక్షమవుతున్నాయి. ఒకే రకమైన సంఘటనలు పునరావృతమవుతున్నాయి. ఈ విషయంలో యువరచయితలు జాగ్రత్త వహిస్తే వారినాటకాలు ఇంకా రాణింపుకు వస్తాయి.

ధనిక భూస్వామి గాక ప్రజలను దోచుకుని తినే పెట్టుబడిదారీ వర్గం ఒకటి బయలుదేరింది. ఈ పెట్టుబడిదారు ఫ్యాక్టరీ యజమాని, మార్బరు వీవరు, అద్దెకొంపల యజమాని మొదలైన అనేకరూపాలలో అవతరిస్తూ దయాదాక్షిణ్యాలు విడిచి ఎలా దరిద్రులను పీడిస్తూన్నది ద్యోతకంచేసే నాటకాలు వెలువడుతున్నాయి.

మధ్యతరగతి కుటుంబాలు అయి ధనికవర్గానికి కాక, ఇటు బీదలకు కాక ఘరానాకోసం, పరువుకోసం

పాకులాడుతూ నానాబాధలూ పడుతున్నా యో అభివర్ణించే నాటకాలు కూడా బయలుదేరాయి. ఆచార్య ఆత్మేయగారి యన్. జి. ఓ. ఈ తరగతి నాటకాలలో అగ్రస్థానం వహిస్తుంది. ఆత్మేయగారి నాటకాలలోనే ఒక విశిష్టత ఉంది. మంచి చమత్కారంగా ఉండే సంభాషణలు వీరి నాటకాలకు వన్నె పెడుతున్నాయి. యన్. జి. ఓ. నాటకంలోని కథాసంవిధానం, సన్నివేశాలు, పాత్ర చిత్రనా అతిసహజంగా ఉండి పరితప్తేక్షక హృదయాలలో నాటుకుపోయాయి.

1947 కి పూర్వం, తర్వాత భారత రాజకీయాలలో వచ్చిన పరిణామాలు ప్రజలను, రచయితలకు కదిలించి వేశాయి. ఆ కదలిక ఫలితంగా ఈనాడు, ఏకదేశం, ఇవాస్వాతంత్రం, మొదలయిన నాటకాలు నాటిరాజకీయ పరిణామాలను, వాటి ఫలితాలను ప్రతిబింబిస్తూ వెలువడినాయి.

రెండవ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం యుద్ధోన్నామలు తయారుచేస్తున్న మారణాయుధాలకు ప్రపంచం దద్దరిల్లిపోయింది. ప్రపంచప్రజలలో శాంతి కావాలనే ఆకాంక్ష మిన్ను

ముట్టించింది. శాంతిఉద్యమం మహా ఉద్యమంగా లేచింది. ప్రపంచ ప్రజా శాంతి కాంక్షను ద్యోతకం చేస్తూ అనిశ్చెట్టి “శాంతి”, ఆ త్రేయ “విశ్వ శాంతి”, పడాల “సందేశం”, గిడు తూరి “చిరంజీవి మానవుడు” మొదలైన నాటికానాటకాలు వెలు వడ్డాయి. అనిశ్చెట్టి “శాంతి” తెలుగు నాటకరంగానికి ఒక కొత్త రూపాన్ని సమర్పించింది. “శాంతి” మూక నాటక నేపథ్యంలో వ్యాఖ్యాత, తదితరులు పాత్రల సంభాషణలను పోషిస్తూనే రంగ స్థల మీద పాత్రలు మూకాభి నయం చేస్తాయి. ఈ నాటిక ఆంధ్ర ప్రజానీకాన్నే గాక, రష్యన్ కళా వేత్తలను సైతం ముగ్ధులను చేసింది. ఆ త్రేయ “విశ్వశాంతి”లో కొత్త పోకడలు కనిపిస్తాయి.

సంఘంలోని కుళ్ళును, హేళన చేసే ఉద్దేశ్యంతో వ్రాసిన డా॥ గంగాధరరావు, భూషణబాబు, కణ్వాశ్రీ, గోపాలరాయశర్మ ప్రభృ తుల నాటకాలు ప్రజామన్ననలను పొందుతున్నాయి.

స్వామికజగత్తు, విచిత్రమైన జగత్తు, మానవుడు కట్టుకునే గాలి మేడలు, తీరని కోరికలు ఆ జగ

త్తులో ప్రత్యక్షమౌతుంటాయి. ఈ విచిత్ర స్వామిక జగత్తుకు నాటకరూపమిచ్చి అనిశ్చెట్టి, శ్రీ వాత్సవ నూతనపంథాలో నాట కాలు నడిపారు. వాస్తవికదృష్టితో, వాస్తవిక జీవితాన్ని ప్రతిబింబింప చేస్తూ, రసవత్తరమైన నాటకాలు వెలువడటంతో నాటకంలో వాస్త వికత సుస్థిరస్థానం సంపాదించింది.

ఇక శిల్పం. జాతీయ, అంతర్జాతీయ సాహిత్య అనలోకనం వల్ల, కొత్తరూపాలు తీసుకురావా లనే ఆకాంక్షవల్ల యువరచ యితలు శిల్పంలో కొత్తదారులు పట్టారు.

1. అంకవిభజన చేయకుండా కొంతకాలం గడిచిందని సూచించ టానికి ఫేజిన్, ఫేడపుట్ వాడి, టెంపోను నిలబెట్టారు. (ఈనాడు)

2. పాత్రల మానసికావస్థలను స్వగతాలతో కాకుండా, నేపథ్య గానంతో ద్యోతక మొనర్చారు. (నేతవిడ్డ, గాలిమేడలు.)

3. ప్రేక్షకులను కూడా నాటక ప్రదర్శనలో భాగస్వాములు చేయాలనే తలంపుతో పాత్రలను ప్రేక్షకుల మధ్య కూర్చో బెట్టడం, ప్రేక్షకులతో మాట్లా

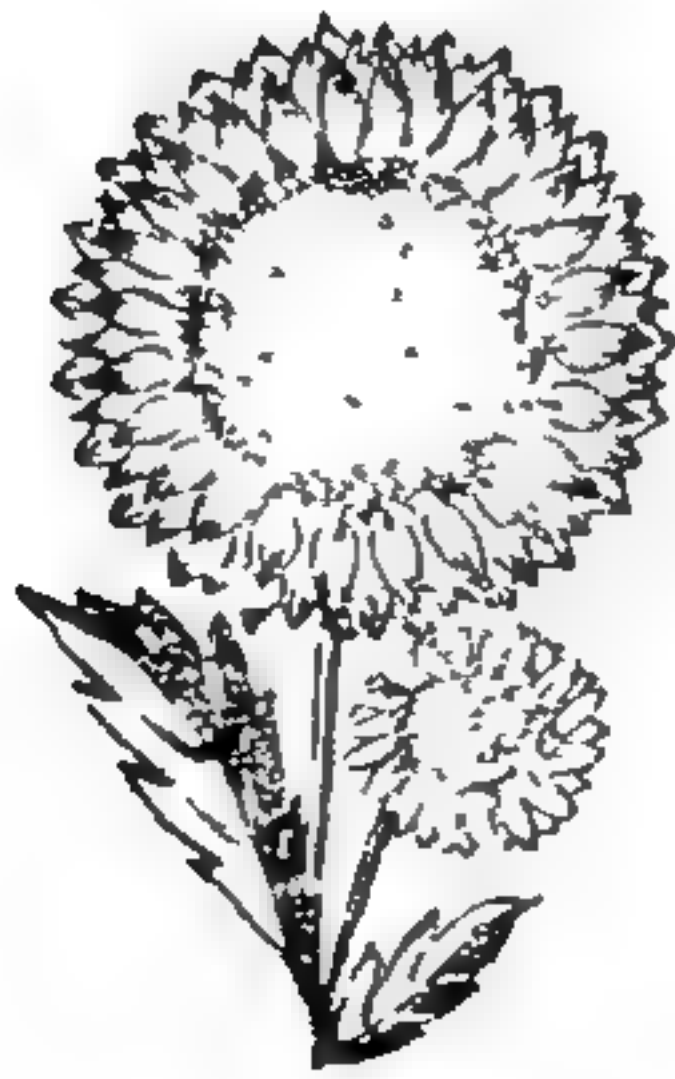
డించటం (గాలిమేడలు, విశ్వ శాంతి, ఎవరు దొంగ)

4. స్వాస్థిక జగత్తును, సిని మాలలోలాగా పాత్రలఛాయలు లేచి నడిచిపోయినట్లు ప్రదర్శించటం (గాలిమేడలు, తీరనికోరికలు)

5. నాటకంలోనే ఛాయనాటకాల ప్రదర్శన (నిజానిజాలు, భూమికోసం, ఆసామి)

6. నాటకమంతా ఒక పాత్ర, ఇంకొక పాత్రకు వర్ణించి చెప్తున్నట్లు నడిపించటం. అంక అంకానికి నేపథ్యంలో పూర్ణకథను వివరించటం. (సీతారామరాజు పితూరీ)

ఈ విధంగా నూతన ఆర్థిక వ్యవస్థను నిర్మించుకొని ప్రజాశాంతి సౌఖ్యాలనుభవి చటానికి మార్గం సుగమమం కావాలనే మహదాశయంతో యువరచయితలు నూతన పోకడలతో ఆంధ్ర నాటక కళకు విచూత్న గూపాలను సమర్పిస్తున్నారు. ఆంధ్ర ప్రజాజీవితాన్ని సర్వోముఖంగా చిత్రిస్తూ సమస్యల, పాత్రల లోతుపాతులను ఇంకా లోతుగా పరిశీలించి ఉత్తమ కళారూపాలను మన యువరచయితలు వెలువరించ గలరనడంలో సందేహంలేదు.

నేటి వాడుకభాషే నేటి గ్రాంథికభాష

గిడుగు సీతాపతి

“నేటి శిష్టజన వ్యవహారమం దున్న భాష నచన రచనకు అర్హత గల భాష; పాఠశాలలలోను విశ్వ విద్యాలయమువారి కళాశాలల లోను ఉన్న విద్యార్థులకు ఈ వ్యావహారిక భాషలో తమ వ్యాస ములున్న పరీక్షలలో ప్రశ్నలకు సమాధానములున్న వ్రాయుటకు అధికారులు అనుష్ఠించుటకు; శైలుగు రచయితలు తమ వ్యాసములు, విమర్శలు, నవలలు, కథలు, కథాంశాలు మొదలయిన నచన రచనలు ఈ వ్యావహారిక భాషలో రచించుటకు తగిన ప్రోత్సాహము కలిగించవలెను” అని 1906-10 లో వ్యావహారిక భాషావాదులు తమ కోరికను ప్రకటించినప్పుడు దేశములో అలజడి ప్రారంభించినది.

సర్దిగా ఆకాలమందే విద్యా విధానములో మార్పులు కలిగినవి. మెట్రుక్యులేషన్ పరీక్షకు మారుగా స్కూల్ షైనల్ పరీక్ష అమలు లోనికి వచ్చినది. మద్రాసు విశ్వ

విద్యాలయమువారు ఎఫ్. ఏ. పరీక్షకు మారుగా ఇంటర్మీడియట్ పరీక్ష పెట్టినారు. విద్యా విషయ ప్రణాళికలలోకూడా మార్పులు కలిగినవి. “బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారి హయాంలో చిన్న తరగతులనుండి ఎమ్. ఏ. పరీక్షలవరకున్న గల సకల విషయముల పాఠములున్న ఆంగ్ల భాషలోనే బోధించుటన్నను శైలుగుభాషా సాహిత్య శిక్షణము నిర్బంధముగా కాక ఐచ్ఛికముగా జరుగుతుండుటచేతను ఎమ్. ఏ. పరీక్షలో నెగ్గిన శైలుగు విద్యార్థికు లయినను చాలామంది తాము నేర్చుకొన్న విజ్ఞానము శైలుగు భాషలో చెప్పటకు సమర్థులు కాలేకపోయినారు. సభలలోనైనా ఆంగ్లమందేకానీ శైలుగున మాట లాడలేకపోయినారు.” ఈ దుస్థితిని శైలిసికొన్న విద్యార్థికులు క్రొత్తగా ఏర్పడ్డ స్కూల్ షైనల్ ఇంటర్మీడియట్ పరీక్షలకు శైలుగులో వ్యాసరచన, శైలుగు లోని కితరభాషలనుండి అనువాద నము నిర్బంధము పెట్టినారు.

ఆ కాలమందు వ్యావహారిక భాషావాదులు కడు కొద్దిమందే అయినా ప్రభుత్వాధికారుల పరిచయమున్న పలుకుబడిన్ని గల వారు కనుక, వారి సలహాల ననుసరించి స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్షకు తెలుగు వచనరచన వ్యావహారిక భాషలో సాగించుటకు ప్రభుత్వము వారు విద్యార్థులకు అనుమతిచ్చినారు; అంతేకాక వారి రచనకు మార్గదర్శకముగా ఉండదగిన వచనగ్రంథ మొకటి - కీ. శే. సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు రచించిన గ్రీక్ మిత్తులు అనేది స్కూల్ ఫైనలుకు పాఠ్యగ్రంథముగా నిర్ణయించినారు దానితో దేశమందు పుట్టిన అలజడి ఎక్కువగా వ్యాపించినది.

ఆ సమయమందే విశ్వవిద్యాలయమువారు ఇంటర్ మీడియట్ పరీక్షకు నిర్ణయించిపెట్టిన వ్యాసరచన పండితులు కావలెనన్న గ్రాంథికభాషలో ఉండవలెనా? వ్యావహారిక భాషలో ఉండవచ్చునా? అనే విషయము నిర్ణయించుటకు ఒక ఉపసంఘమును ఏర్పరచినారు. అందులో నలుగురు వ్యావహారిక భాషావాదులున్న,

నలుగురు గ్రాంథిక భాషావాదులున్న ఇద్దరు మధ్యస్థులున్న ఉండిరి. ఈ ఉపసంఘము కొన్ని సమావేశములు జరిపి, ఈ విషయమునుగూర్చి కొంత చర్చజేసిన తర్వాత మధ్యస్థులు ఇద్దరున్న వ్యావహారిక భాషావాదులయిన నలుగురు సభ్యులతోను ఏకీభవించి “వ్యాసరచనకు గ్రంథములందలి రూపములున్న వాడుకలోగల రూపములున్న ప్రయోగార్థములే” అనే తీర్మానము నేర్పించినారు. దానితో తెలుగుభాషకు ఘోరమైన ఆపద సంభవించినదని ఘోషిస్తూ ఈ తీర్మానమును నిరర్థకముచేయుటకు సంకల్పించి పెద్దలు కొందరు విశ్వవిద్యాలయమువారికి మహజర్లు పంపినారు. వాడుకలోగల రూపములను ఎన్నుకొను నప్పుడు దేశమందంతటనుగల శబ్దరూపములను ఎన్నుకొనవలసి యున్నది. ఈ ఉపసంఘములో ఉన్న సభ్యులందరున్న సర్కార్ జిల్లాలవారే. కాని ఇందులో రాయలసీమ ప్రతినిధులెవరునులేరు కనుక రాయలసీమ ప్రతినిధులను నలుగురిని ఈ ఉపసంఘములో చేర్చుకొనవలెను

అన్నకొరిక తెలియజేస్తూ తెలుగు పెద్దలు విశ్వవిద్యాలయము వారికి మహాజడ్లుపంపి ఒత్తిడికలిగించినారు. వారి కొరిక ననుసరించి నలుగురిని రాయలసీమ ప్రజనిధులను ఈ ఉప సంఘములో చేర్చుట జరిగినది. వారు గ్రాంథిక భాషావాదులయిన సభ్యులతో ఏకమయి తీర్మానము ననుసరించి వాడుకభాషా పదము లనుఎన్నుటకు మారుగా అసలు తీర్మానమునకుగల అర్థము నే తారుమారుచేయుటకు శోడ్పడి నారు. ఎన్నుకొనే రూపములలో ప్రతీదిన్ని గ్రంథమందుండవలెను వాడుకలోను ఉండవలెను అట్టి రూపములనే ఎన్నుకొనవలెనన్న అర్థము ఆ తీర్మానమునకు కల దని వాదించినారు. ఈ ఉప సంఘంలో గ్రాంథిక భాషా వాదుల సంఖ్య ఎనిమిదయినది. తక్కినవారిసంఖ్య ఇద్దరు మధ్యస్థు లను కలుపుకొన్నా ఆరే అయినది. అందుచేత ఆ ఎనమండ్రు చెప్పిన మాట నిలుచుటకు ఆధారమేర్పడి నది. “వస్తుంది” “పోతుంది” వంటి రూపములు వాడుకలో ఉన్నా గ్రంథములలో లేవుకనుక పనికి రావు అని ఆ ఎనమండ్రు అన్న

ప్పుడు ‘అ న వు డు’ ‘నావుడు’ అర్థానుస్వారము శకటరేఫముగల పదములు గ్రాంథికభాషలో ఉన్నా వ్యవహారమందు లేవు కనుక అని కూడా పనికిరావని అనవద్దా అని ఈ ఆరుగురంటే వానికి ఇదివరకే అనుజ్ఞ ఉన్నది అని ఆ ఎనమండ్రు అన్నారు. ఇక్కడ ఎవరి సంఖ్య అధికమో వారిమాట నెగ్గవలసి నదేకాని అది సబబు అవునా కాదా అనే మాటకే అవకాశము లేకపోయినది. దీనికితోడు దేశ మందు వ్యావహారిక భాషా వాదము అంగీకరించరాదన్న ఘోష ఎక్కువయినది. ఇదంతా చూచి విశ్వవిద్యాలయము వారు భయపడి “ఈ వ్యావహారిక భాషను ప్రస్తుత పరిస్థితులలో విశ్వవిద్యాలయమువారు గ్రహింప జాలరు” అని తమ నిశ్చితాభిప్రాయమును 1914లో ప్రకటించారు. విశ్వవిద్యాలయమువారు ఒప్పుకోలేదు కనుక మేమున్ను ఒప్పుకోలేము అని విద్యాశాఖాధికారులు స్కూల్ ఫైనల్ పరీక్షల విషయములో వ్యావహారికభాషను విద్యార్థులు తమ వచన రచన సాగించవచ్చుననే అనుమతిని రద్దు

పరచినారు. దీనితో వ్యావహారిక భాషావాదమునకు పూర్తిగా అపజయము కలిగినది.

ఈ అపజయమువలన వ్యావహారిక భాషావాదులు సుతాపా సడి సస్పృహచేదినా గిడుగు వే కటరామమూర్తిగారు ధైర్యం వహించి తాము సేకరించియుంచిన నిదర్శన పరికరాలతో వెలుగు దేశమందలి వివిధనగరములకున్న, పెద్ద గ్రామాలకున్న సంచారము గావించి, సభలు జరిపించి ఉపన్యాసము లిచ్చి వ్యావహారిక భాషకు గల సత్తా నిరూపిస్తూ ప్రమాణము లనదగిన నిదర్శనములను ప్రదర్శిస్తూ తమ వాదమును నచ్చజెప్తూ వచ్చినారు. ఆ కాలమందు అనగా 1914-1915 లో ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు ఇంకా ఏర్పడక పూర్వము మద్రాస్ విశ్వవిద్యాలయమునకు చెందియుండిన కళాశాలలకు అనగా బరంపురం, పర్లాకిమిడి, విజయనగరము, విశాఖపట్టణము, కాకినాడ, రాజమహేంద్రవరము, మచిలీపట్నము, గుంటూరు, అనంతపురం, మద్రాస్ నగరము లందలి కళాశాలలకు వెడలి ఆ కళా

శాలల ప్రిన్సిపాలులను కలిసికొని వారి యాజమాన్యమున ఉపసంఘములను ఏర్పరుపజేసి ఆ ఉపసంఘముల వారికి తమ వాదస్వగూఢమును, యాథార్థ్యమును నిదర్శనములతోపాటు తెలియజెప్పి ఆ ఉపసంఘములవారి అభిప్రాయములను, నివేదికలను పుచ్చుకొని తాము సంపాదకులుగా నడపిన తమ వెలుగు ప్రతిక సంచికలలో ప్రకటించినారు.

వారి వ్యావహారికభాషా వాదమంతా వారు రచించిన వ్యాసావళి, గద్యచింతామణి, పండితభిషక్కుల భాషాభేషజము, బాలకవిశరణ్యము అనే నాలుగు గ్రంథములందును స్పష్టముగాను, పూర్తిగాను నిరూపితమైయున్నది.

ఈ వాదమునకు సంబంధించిన విషయ మొకటి నేటి తరమువారికి తెలియుటకు అవకాశము లేనిది ముందుగా : తెలియజేయవలసియున్నది. ఈ వ్యావహారిక భాషా వాదము 1906, 10 లో క్రొత్తగా పుట్టినట్లు కనబడునుగాని ఇది పూర్వ సంప్రదాయమును పునరుద్ధరింపజేసినదేకాని క్రొత్తగా పుట్టినదికాదు. వెలుగు సాహిత్య

చరిత్రలో ప్రబంధములతోపాటు వచన గ్రంథములుకూడా 16 వ శతాబ్దమునుండినీ రచితము లగుతూ వచ్చినవి. ఈ రచనలన్నీ- ఏవో రెండుమూడు తప్ప-వ్యావహారిక భాషలోనే రచితములయినవి. అంతేకాక లక్షణ గ్రంథము లందలి వివరణములు, వ్యాఖ్యానాలు మొదలయినవికూడా వ్యావహారిక భాషలోనే రచితములయినవి. వ్యావహారికభాషలో 1850కి పూర్వము రచితములయిన వచన గ్రంథములు వందలకొలదిగా ఉండెను. అచ్చయత్రము వచ్చిన తర్వాత ఇందులో కొన్ని మాత్రమే ముద్రితములైనవి. రావిపాటి గురు మూర్తిశాస్త్రిగారు (అనగా చెన్న నగర పాఠశాలలో తెలుగు పండితులుగా ఉన్నవారు) రచించిన ద్వాత్రింశత్సాలభంజిక కథలు 1819 లోను, పంచతంత్ర కథలు 1836 లోను అచ్చపడినవి. అతడున్న, అతనివంటి పండితులున్న రచించిన వ్యాకరణములు కూడా వ్యావహారికభాషలోనే రచితములై ముద్రితములైనవి. ఇవిన్నీ, ఇట్టివే మరికొన్నికథలు, వాచకములున్న ముద్రితములయి బడులలో పాఠ్య

గ్రంథములుగా ఉండెను. వాడుక భాషలో రచితములయిన వచన గ్రంథములు కూడా బడులలో విద్యార్థులచేత చదివించడమున్ను, వాడుకభాషలోనే విద్యార్థులుతమ వచన రచన సాగించడమున్ను సత్ సంప్రదాయానుసారముగానే ఉండెనని మనమూహించవచ్చును.

ఈ విషయము 60 సంవత్సరముల కాలము మరుగుపడి యుడుటవలన ఈ తరమువారికి తెలియలేదు. మరుగుపడి యుడుటకు కారణ మేమనగా 1863 లో పరవస్తు చిన్నయ సూరి గారు పండితులయి పలుకుబడి సంపాదించి పూర్వవచన రచనా సంప్రదాయమునకు విరుద్ధముగా ప్రబంధాది పద్యకావ్యము లందలి కావ్య భాషలోనే వచనరచన సాగించవలెనన్న పట్టుదలతో నిర్దిష్టముకాని చంద్రిక అనే ఒకచిన్న పుస్తకమున్ను అసమగ్రము, అనిర్ణయకము, భ్రమ ప్రమాదములకు ఆస్పదము అయిన బాలవ్యాకరణము అనే ఒక వ్యాకరణమున్ను రచించి బడులలో పెట్టించి ప్రాచీనకావ్య భాషే పద్య కావ్యములకు మాత్రమేకాక వచనకావ్యములకు

కూడా యోగ్యమయినదన్న తన మతమును నిలబెట్టి వ్యాప్తిలోనికి తెచ్చిపెట్టి స్వగ్రస్తుడైనారు. నాటి నుండిన్ని వాడుక భాషలోగల పుస్తకములు అడుగంటినవి. కొన్ని పునర్ముద్రితము లయినా కవి హృదయమునకు విరుద్ధముగా అందులోని వాడుకభాష తొలగించి దాని స్థానములో గ్రాంథిక భాషాపరివర్తనముగూర్చి పరిష్కర్తలు. ప్రకటించుట జరిగినది. అంతేకాదు; అప్పకవి మొదలయిన లక్షణకర్తలు వచనరచనా సంప్రదాయమును పాటిస్తూ రచించిన తెలివిడులు మొదలయినవికూడా వ్రాతప్రతు లన్నిటను వాడుకభాషలోనే ఉన్నా అచ్చులో వాటిని కావ్యభాషలోనికి మార్చి పూర్వ సంప్రదాయమును కప్పి పుచ్చినారు.

చిన్నయ సూరిగారు పూర్వ సంప్రదాయమును తొలగించి ప్రాచీనకావ్యభాషలోనే ప్రాథమిక పాఠశాలలలో చదువుకొనే పసి పిల్లలు మొదలుకొని కళాశాలలో చదువుకొనే పెద్ద విద్యార్థుల వరకున్న ఆబాలగోపాలం అందరున్ను కావ్యభాషలో రచితములయిన

వచనగ్రంథములు చదువుకోవలెను; కావ్యభాషలో తమ రచనలన్నీ సాగించవలెను అనే నూతన సంప్రదాయమును తెచ్చిపెట్టుటవల్ల మేలుకలుగుటకు మారుగా కీడే కలిగినది.

కావ్యభాష సులువుగా పట్టు పడగల భాషకాదు. అది ఎంతో కష్టపడి నేర్చుకున్న పండితులకైనా పూర్తిగా పట్టుబడలేదని చెప్పగలము. చిన్నయసూరి మొదలు కొని నేటివరకున్న గల రచయితలలో ఒక్కరయినా నిర్దుష్టమైన గ్రంథము రచించిన వారు కనబడలేదు. పెద్ద పండితులని పేరుపొందిన వారి గ్రంథముల నుండి పూర్వలక్షణ విరుద్ధములయిన ప్రయోగములను రామమూర్తిగారు చూపించినారు. ఇట్టి దుస్థితికి కారణము లేకపోలేదు. ప్రాచీన వ్యాకరణము ఆ కాలము నాటి భాషకే లక్షణము నిరూపించినది. అదియైనా సమగ్రమయినదికాదు. కాని, అందులో భాషా తత్వమును, వ్యాకరణ లక్షణమును తెలియజేసే సూత్రములు-నిత్యా ప్రవాహినీ దేశ్యా; (శబ్ద) సిద్ధిన్తో కాత్ దృశ్యా; ప్రయోగమూలం

వ్యాకరణమ్ అనేవి ఉన్నవి. కనుక ఆ ప్రాచీన వైయాకరణులను మనము నిందించ నక్కరలేదు. ఆ సూత్రములను సరిగా అర్థము చేసికోకుండా తప్పుదారిని మనలను నడపించిన అర్వాచీనలాక్షణికులను, పండితులను నిందించవలెను. 'నిత్యా ప్రవాహినీ దేశ్యా' అనుటచేతను దేశభాషయైన మన తెలుగు భాష నిత్యముగా తెలుగుభాషయే యైనా, ఏలోని నీరు వలెనే మారుతూ ఉంటూదన్న భావము విశదమవుతూ ఉన్నది. శబ్దసిద్ధి లోకంబునన్ దెలియును అనుట వల్లను లోకులవాడుకనుబట్టి భాషా లక్షణము గుర్తించవలసి యున్నదనిన్ని, ప్రయోగమూలా వ్యాకరణమ్ అనుటవలన ప్రయోగాలను అనుసరించి వ్యాకరణ సూత్రాలను సవరిస్తూ ఉండవలెనని తేలినది. ప్రయోగమంటే కవి ప్రయోగమే అని అర్థముచెప్పినా, కవి ప్రయోగించే శబ్దమునకు ప్రామాణ్యము లోకమునుండే సిద్ధిస్తున్నదని చెప్పటచేత కవికైనా, లక్షణ కర్త కైనా లోకమే ప్రమాణమని స్పష్టపడుతున్నది. అప్పకవి, తిమ్మకవి, అడిదం సూరకవి మొద

లయిన లాక్షణికులు కవి ప్రయోగములను ప్రదర్శిస్తూ ప్రయోగమూలం వ్యాకరణమ్ అనే ధర్మాన్ని కొంతవరకైనా అవలంబించారు. చిన్నయ సూరిగారు లిట్టు, లాట్టు, అత్తు, ఉత్తు, ముత్తు, కుట్ మొదలయిన పారిభాషిక సంజ్ఞలతో వ్యాకరణ సూత్రాలు కట్టఁదిట్టముగా పాణినివలె రచించినారని మన పండితులు సంతోషించి మెచ్చుకొన్నారేకాని కవి ప్రయోగాలను లక్షింపక సూత్రాలు నిర్మించినారనిన్ని ఆ సూత్రాలనుబట్టి తిక్కనాది మహాకవుల ప్రయోగాలు లక్షణ విరుద్ధములయినవిగా ఎన్నవలసి వస్తున్నదనిన్ని, పూర్వకవుల ప్రబంధాలు అద్భుతమైనప్పుడు పరిష్కర్తలయిన పండితులుచిన్నయ సూరి సూత్రాలనుబట్టి ఆ ప్రబంధాలలోని ప్రయోగములు తీరికూర్చుండి దిద్ది కవుల రచనలను తారుమారుచేయఁగూడా జనుగుతూ ఉన్నదనిన్ని గ్రహించకుండా ఉన్నారు.

ఈ దుస్థితి లెచ్చగా గుర్తించిన వారు కనుకనే తిరుపతివేంకటేశ్వర కవులు

“వ్యాకరణ మొక్కశ్రోవ, మ
హాకవు లొక శ్రోవ, కొశ

మఖల మొక్క శ్రో
వై కనుపట్టెడి నీ భా
షా కావ్యములను దఱచు
చదివిన కొలదిన్ ॥

“తొలిబాసయందువలె నీ
తెలుంగు బాస నెలయించు
దీపము లేమిన్

విలువగల కవుల లక్ష్య
ములె తా మీ భార మెల్ల
మోయంగ వలయున్ ॥

అని పలికాడు. అంతేగాక,
“కాలముబట్టి దేశమును
గాంచి ప్రభుత్వమునెంచి దేశ భా
షా లలితాంగి మాటుటది
సత్కవి సమ్మతమాట, నన్యదే
శ్యాలును నాంధ్రభాషగల
వౌటను నొచితిబట్టి మేము క
బ్బలను నాడుచుంటిమని
పండితు లేగతి నొప్పకుందురో.”

అని పద్యకావ్య రచన విషయ
ములో ఔచిత్యబట్టి క్రొత్తపాతల
కలయిక ఎట్లు చేయనగునో విశద
పరచినాడు. వీరి లో చెళ్ళపిళ్ళ
వేంకటశాస్త్రిగారు ప్రభుత్వ
ప్రథమాన్నానాంధ్ర కవిగాను తమ

వచన రచనలు వ్యావహారిక
భాషలో సాగించినారు.

ప్రారంభదశలో వ్యావహారిక
భాషాపాదాన్ని ఖండించుటకు
పితాపురం మహారాజావారి రాజ
పోషణయున ఏర్పడ్డ ఆంధ్రసాహిత్య
పరిషత్తువారు ఊరూరా సభలు
జరిపించి ఈ వాదాన్ని ఆమోదించ
రాదని తీర్మానాలుచేస్తూ ప్రభుత్వ
మునకు మహాజన్లు పంపిస్తూఉన్న
కాలములో అట్టిసమావేశములలో
ఒకదానికి అధ్యక్షులుగా ఉండిన
కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు
గారు ఈ వాదము నెట్లు అంగీక
రించుట జరిగినదో ఈ తరమువారికి
తెలియజేయవలసియున్నది.

1916 లో గిడుగు రామమూర్తి
గారు కొవ్వూరులో జరిగిన ఆంధ్ర
సారస్వత మహాసభయందు ఈ
వాదమునుగూర్చి ఉపన్యసిస్తూ
ఉండగా వీరేశలింగంపంతులుగారు
ఏదో తమ సొంత పని ఉండి
కొవ్వూరు రావడం దూరంగా
నిలబడే రామమూర్తిగారి ఉప
న్యాసం వినడం తలవని తలంపుగా
సంభంధించినది. ఉపన్యాస
విషయం ఆకర్షకంగా ఉండడం
చేత పంతులుగారు చాలాసేపు

ఆగి విని “రామమూర్తిపంతులు చెప్పినమాటలు తీరపారేయడానికి వీలులేదు. ఆయనవాదం అంగీకరించవలసినదే” అని అన్నారట. ఈ మాటలు ఆ మ రు నా డు రాజమహేంద్రవరంలో ఉండగా రామమూర్తిగారికి తెలిసినవి. ఆ సమ్మెట వీరేశలింగంపంతులుగారిని కలుసుకొని రామమూర్తిగారు తమ వాదాన్ని పూర్తిగా వివరించి చెప్పడం జరిగింది. దాని ఫలితంగా 28-2-1919 తేదీని రాజమహేంద్రవరంలో ఒక విద్యత్సభ జరిగినది. ఆ సభకు పంతులుగారే అధ్యక్షత వహించారు. ఈ క్రిందను వినరించిన తీర్మానాలలో వర్తమానాంధ్ర భాషాప్రవర్తక సమాజము అనే పేర నొక సమాజము స్థాపించడం జరిగినది. దానికి పంతులుగారు అధ్యక్షులుగాను, గిడుగు రామమూర్తిగారున్ను, జయంతిగంగన్న గారున్ను కార్యదర్శులుగాను, సభకు హాజరైనవారందఱున్ను సమాజ సభ్యులుగాను నియమితులు కావడము జరిగినది. అప్పుడు సభా సమ్మతములైన తీర్మానములు:—

1. వ్యావహారిక భాషకున్న గ్రాంథిక భాషకున్న ఇప్పుడున్న

వ్యత్యాసము సాధ్యమయినంత వరకు తగ్గించి భాష సులభము చేయుట,

2. జ్ఞానాభివృద్ధికై వ్రాయు గ్రంథములలో సాధ్యమయినంత వరకు వ్యవహారములో ఉన్న రూపాలే ఉపయోగించి వ్యవహారములో తేనివి విడిచిపెట్టుట,

3. వ్యవహారములో ఆవశ్యకములు కాకుండా ఉపయోగించుచున్న అన్యదేశ్యపదములను విడిచి ఆవశ్యకములైన పదములనే చేర్చుకొనుట.

4. పై ఉద్దేశముల ననుసరించి గ్రంథములను వ్రాయుట.

వీరేశలింగంపంతులుగారు స్వతః సిద్ధముగా సంస్కరణ ప్రియులు. ఏ వాతావరణమునందైనా చెడుగు కనబడినయెడల దానిని నిర్మూలము సేసి మంచిని ఉద్ధరించుటకు చూచే పట్టుదల గలవారు. సంఘమందలి దురాచారములను లంచగొండ్లి తనమును పడుపువృత్తిని పోగొట్టుటకు చాలా కృషిచేసినవారు. జెలుగు సాహిత్య విషయములో కూడా మొట్టమొదట నలుగురు పండితులలోపాటు చిన్నయసూరి పెట్టిన వరవడిని విగ్రహతంత్రము

వ్రాసినా అట్టి రచనలవలన మేలు కలుగదని గ్రహించి సులభశైలిని గ్రంథరచన సాగించినారు. ప్రయోగములకంటెను లక్షణములకు ప్రమాణమెక్కువని కొద్దిగా భ్రమపడిన్ని వ్యావహారికభాషలో ఉత్తమ వచనరచన సాగించిన యెడల పండితలోకము తనను తక్కువగా చూచునేమోయనుకొంచెము సందేహము తోచుట చేతను వాడుకభాష కేవలము ప్రహసనములకు మాత్రమే ప్రయోగించినారు. రామమూర్తిగారి వాదములో గల యాథార్థ్యమును పూర్తిగా గ్రహించిన తర్వాత వర్తమానాంధ్ర భాషా ప్రవర్తన సమాజమునకు అధ్యక్షులుగా నుండుటకు సమ్మతించుటేకాక, వ్యావహారిక భాషకు వ్యాకరణముకూడా రచించుటకు పూనుకొన్నారు. కాని దురదృష్టవశమున వారు 27-5-1919 తేదీని కాలధర్మము నొందినారు. వారి మరణమువల్ల వ్యావహారిక భాషావాదమునకు తీరనిలోటు వాటిల్లినది.

అయినా పంతులుగారు కలిగించిన ప్రోత్సాహము, వారి

ప్రభావము కొంతవరకు ఫలించినవి. ఆ నాటినుండిన్ని ఈ వాదమును అంగీకరించిన వారి సంఖ్య అధికమయినది. పంతులుగారు తమ స్వీయచరిత్రలో (పు. 156) “...పూర్వవ్యాకరణము లన్నియు పద్యకావ్య రచనకొరకే వచన కావ్యములు లేని కాలములో పుట్టిన వగుటచేత నందలి లక్షణము లనేకములు వచనకావ్యాభివృద్ధికి తగవనియు, నిష్పటికాలమునకు దగినట్లుగా వ్యాకరణము మార్పుకోవలయుననియు నేననుకొని ఈ కాలమునకును వచన రచనాభివృద్ధికిని తగినట్లుగా నొకనూతన వ్యాకరణమును వ్రాసి దానికి లక్ష్యముగా నొక వచన కావ్యమును జేయవలెనని పలుమాలు దలపోసితిని.

అయినను నృద్ధుడను దుర్బల శరీరుడనునగుటచేత నట్టి పని సాకిప్పుడు సాధ్యము కాదేమో? కాదననేల! ఈశ్వరానుగ్రహమున్న యెడల సాధ్యము కావచ్చును”.

ఈ వాక్యములవలన కలిగిన ప్రోత్సాహముచేతను రామమూర్తిగారు సంపాదకులుగా నడిపిన తెలుగు ప్రభుక సంచికలలో ఈ

వాదమునకు సంబంధించిన వ్యాసములు చదువుటచేతను వారి ఉపన్యాసములు వినుటచేతను తెలుగు రచయితలు అనేకులు వ్యావహారిక భాషలో రచన సాగించుటకు సాహసించినారు.

1933 నవంబరులో రాజమహేంద్రవరమున రామమూర్తిగారి తమ సస్తతి జన్మదినోత్సవము జరిగినప్పుడు నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు వారు రామమూర్తిగారిరచనలలో ముఖ్యమయినవన్నీ నాలుగుగ్రంథములుగా ప్రకటించినారు. వ్యాసావళి, గద్య చింతామణి, ఆంధ్రపండిత భిషక్కుల భాషాభేషజము, బాలకవి శరణ్యము. ఇది వ్యాప్తిలోకి వచ్చిన తర్వాత వ్యావహారిక భాషావాదము తెలుగు దేశమందు బహు జనసమ్మతమైనది. ఆంధ్రప్రజిక మొదలయిన దినపత్రికలు; మాసపత్రికలు, ఉగాది సంచికలు మొట్టమొదట వ్యావహారిక భాషావాదమును ప్రతిఘటించినా, క్రమక్రమముగా వాడుకభాషలో రచితములయిన వ్యాసములను, కథలను, కథానికలను, ఏకాంకికలను ప్రకటిస్తూ వచ్చినవి.

1940 జనవరి 15 న తేదీని రోగపీడితులై యుండిన్ని ఒక పత్రికా రచయితల సమావేశమందు రామమూర్తిగారు తమ తుది పలుకులు పలికి 22 వ తేదీని స్వర్గస్థులయినారు. తమ వాదము దేశములో చాలామంది అంగీకరించుటచేత సకల విషయములను గూర్చిన్ని వచన గ్రంథములు వ్యావహారిక భాషలో రచితములవుతూ ఉన్నందుకు తమ సహోషమును తెలియజేస్తూ ఇంకనూ కానున్న పనిని సూచిస్తూ అందులకు ప్రతికలవారిని, తక్కిన వారిని ప్రోత్సహిస్తూ వారానాటి సమావేశమందు పలికిన తుది పలుకులు మనము లేస్సగా గుర్తించ వలసియున్నది.

“...నా వాదము అందరూ అంగీకరించ లేదనిన్ని విశ్వవిద్యాలముల వారున్న విద్యాశాఖవారున్న వ్యావహారిక భాషను గ్రహించ లేదనిన్ని నేనెరుగుదును. కాని, నా వాదము సరియైనదన్న విశ్వాసము నాకు పూర్తిగా ఉండుటవల్ల ఎప్పటికైనను తెలుగువారందరూ నా వాదముపూర్తిగా అంగీకరించక పోరన్న సమ్మతం నాకు కలదు.”

ఈ మాటలవలన మరికొందరు ఎక్కువగా వ్యావహారిక భాషా వాదమును గ్రహించినవారయినారు. రేడియోవారు మొదటి నుండిన్ని తేయగు ప్రసంగాలు వాడుకభాషలోనే జరుగనిస్తున్నారని తుదకు కళాప్రపూర్ణులున్న మహా మహోపాధ్యాయులను ప్రభుత్వా స్థానాల్లో కవులున్నా ఆయిన శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు మొట్టమొదట వ్యావహారికభాషా వాదమును తమ వజ్రాయుధంతో హత్యచేయుటకు సాహసించిన వారే అయినా, కొంతవరకు ఈ వాదమును అంగీకరించిన వారే అయినారు. పత్రికలు జన సామాన్యమునకు అందుబాటులో ఉండే వాడుకభాషలోనే రచనలు సాగించవలెనని మొన్న ఉగాది నాటి రేడియో ప్రసంగము వల్ల గాలిదుమారము చెలరేగినప్పుడు ఆంధ్రప్రభలో తమ అభిప్రాయము వెల్లడించినారు.

ఈనాటికి వందలకొలది గ్రాంథములు వాడుక భాషలో ప్రకటితములగుచున్నవి. 1914 లో గల పరిస్థితులకున్న, నేటి పరిస్థితులకున్న ఈ విషయంలో చాలా

తారతమ్యము కనబడుతుండన్నది అందుచేత విశ్వవిద్యాలయముల వారున్న, ప్రభుత్వ విద్యాశాఖ వారున్న ఈ వాదమును అంగీకరించి వ్యావహారిక భాషలో సర్వతోముఖమయిన రచన సాగించవలెను.

అయితే ఒక చిన్న సందేహము కొందరిని బాధిస్తూఉన్నది. వాడుకలో గల శబ్దరూపములు వివిధ రూపములనున్నవి; ఒక్కొక్కసంఘం వారు ఒక్కొక్క మండలము వారు ఒక్కొక్కవిధంగా శబ్దరూపములను వాడుతున్నారని గదా వీటిలో ఏవి సాధువులనవలెను? ఏవి గ్రహించవలెను? ఏవి అగ్రాహ్యములనవలెను? శిష్టజనవ్యవహారమంటే ఎవరు శిష్టులు? ఎవరు కాకు? ఈ మొదలుగాగల ప్రశ్న పరంపరలు వేస్తున్నాను కొందరు. వీటికి సమాధానము ప్రకటితము లగుతూవున్న రచనలలోనే కనబడుతూవున్నది. మాండలిక భేదములు గ్రాంథికభాషకూ తప్పవు; వ్యావహారికభాషకూ తప్పవు. ప్రబంధాది ప్రాచీన కేవలాలలో ఏ మండలమందలి వారు ఆ మండలమందలి శబ్దములను వాడినారు,

ఆంధ్రభాషార్థములలో అగ్నిమండ
లము లందలి రూపములను
పర్యాయ పదములుగా చేర్చు
కొనుట జరిగింది. పప్పు అంటే
రాయలసీమవారికి తెలియదని
సర్కారు జిల్లాలవారు వాడుక
చేయకపోతే 'బేడలు' అంటే
సర్కారు జిల్లాలవారికి తెలియదని
రాయలసీమవారు వాడుక చేయక
పోతే వీరికీ వారికీ సామాన్యంగా
వాడుకలోగల పదము మరియొకటి
లేకపోయినప్పుడు వ్యవహార హాని
కలుగుతుంది. ఎవరి మండలము
లోని భాషవారు ప్రయోగిస్తారు.
తక్కిన మండలములవారు క్రమ
క్రమముగా అర్థముచేసుకొంటారు.
ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రప్రతిక, జనవాణి
విశాలాంధ్ర, వాణి మొదలయిన
ప్రతికలు దేశమందంతటా వ్యా
ప్తిలో ఉన్నవి. వాటిలోని భాష
వ్యావహారిక భాషగానే ఉన్నది.
అవి అందరికీ బోధపడుతూనే
ఉన్నవి. రేడియో ప్రసంగాలు
అందరూ వింటున్నారు. అందరికీ
బోధ పడుతున్నవి.

సరే "ప్రతికలు యెట్లున్నా
నాహిత్యకళాధర్మం కలవికావు.
మొదలలోను, కళాశాలలలోను

పాఠ్యగ్రంథములుగా ఉండవలసిన
వాటిలోని భాష ఉన్నతశ్రేణిలో
ఉండవలెనుగదా" అని కొంద
రంటున్నారు. ఇట్లనే వారి మన
స్సులో చాలాకాలంనుండి అను
శ్రుతంగా వస్తూవున్న ఒక అభి
ప్రాయం పట్టకొని విడవకుండా
ఉన్నదనవలెను. సాహిత్యధర్మం
వాడుకలో ఉన్న శబ్దరూపముల
కంటే పాతవడ్డ శబ్దరూపముల వల్ల
ఎక్కువగా ఉంటుందనుకొనడం
ఒక భ్రమ.

"పలుకుల పొందులేక రసభం
గము సేయుచు బ్రాతవడ్డ మా
టలఁ తమనేర్పఁ జూపి యొకటన్
హృదయం బలరింప లేకయే

పొలమును గాని యట్టిక్రమ
ముం దమ మెచ్చుగలోకమెల్ల న
వృలఁ బొరయంజరించు కుకవుల్
ధరదుర్విటులట్ల చూడఁగన్"

అని తిక్కన మహాకవి చెప్పిన
మాటలు ఏకాలమందైనను పాఠ్య
దగినవి రసజ్ఞులయిన రచయితలు
సరికొత్తమాటలతో తమ కావ్యం
రచిస్తున్నారు.

వ్యావహారిక భాషలక్షణ
మొకటి నిరూపిస్తేనే కాని ఏయే

రూపములు గ్రాహ్యములో ఏవి
అగ్రాహ్యములో తెలియక ఉపా
ధ్యాయులు విద్యార్థులు తొట్రు
పాటు పడవలసివస్తుందన్న భయము
వలన విద్యాశాఖవాసున్న విద్య
విద్యాలయమువాసున్న వ్యావహా
రిక భాషావాదమును అంగీకరించ
లేకుండా గతానుగతికంగా 'నిలిచి
ఉన్న గ్రాంథికభాషనే ఆమోదిస్తు
న్నారనికొందరంటున్నారు. అందుకు
తగిన పనిపిదో ఆలోచింపక కాలక్షే
పము చేయుటవలన ప్రయోజనము
లేదు. ఇప్పుడు విద్యార్థులు బడుల
లోను, కళాశాలలలోను చదువు
కొంటూ ఉన్న పాఠ్యగ్రంథాలు
పిదో గ్రాంథికభాషలో ఉన్నట్లు
కనబడుతూఉన్నా ఏందునూ
పొందని కృతకభాషలో ఉన్నవన్న
విషయం విద్యాధికారులు, గ్రహీం
చకుండా ఉన్నారు. అర్హానుస్వ
రాలు, రికటరేఖలు ఉండవలసిన
చోట్ల ఉండవు. ఉడకూడిని చోట్ల
ఉంటున్నవి, "కుండా మట్టితో
జేసెదను" అన్న వాక్యము గ్రాంథిక
భాషలో ఉన్నచో కనబడినా తద్ద
ర్మాత్మక ప్రయారూపమునకు
మారుగా భేవిష్యదర్థక క్రియా
రూపము వాడుటచేతను ఒకారము

దుష్టమైనదన్న విషయము రచయి
తలుగాని, పాఠకులుగాని సాధారణ
ముగా గుర్తింపరు. ఇట్టి దోషములు
అనేకముగా పాఠ్యగ్రంథములలో
కనబడుతూ ఉన్నా విద్యాధికా
రులు పట్టించుకోకుండా ఉన్నారు.
'మీరు వచ్చిరి' అనే ప్ర. నాగము
పెద్దపెద్ద కవులే చేసినారు. ఇందులో
గల తప్పు రచయితలు గాని, పాఠ
కులు గాని సాధారణముగా గుర్తిం
చరు. వాడుకలోలేని రూపము
గ్రాంథికభాషలో రచిస్తున్నామన్న
సంకోషముతో గ్రంథములో
ప్రయోగిస్తే అది తప్పు ఒప్పు
ప్రాచీనభాషాలక్షణము. తెన్నగా
చదువుకొన్న ఏ కొద్దిమంది పండి
తులో తప్ప తెన్నవారు గుర్తించ
లేదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో విద్యా
ర్థులు గ్రాంథికభాషలో తమ
స్వాసరసన వాగించవలెనని నిర్బం
ధించడం వలన వారు కృతక
భాషలో రచిస్తున్నారు. వ్యావ
హారిక భాషలో ఇట్టి తప్పులు చిన్న
పిల్లలయినా చేయును. "మీ రేగు
దెంచవలను" "చనుదేరుటకు" అని
కవులు గ్రాంథికభాషలో రచిస్తున్నా
మన్న కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తు
న్నారు. "మీరు వచ్చవలను" అని

REHB02F260

154

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	REHB02F260
పుస్తకం పేరు	అబలదల
తారీఖు	22/12/23
ముందు అట్ట	yes
వెనుక అట్ట	yes
మొత్తం పేజీలు	159
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	CT, 153
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	pragati
పేజీలు విడదీసినది	pragati
స్కాన్ చేసినది	Nandhu
పరీక్ష చేసినది	prathyusha
పేజీలు సరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడింది	NO
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good